

•

NÎQAŞÊN FELSEFEYÊ 31.

Abdusamet Yîgît

weşanên

.
. .
. .
. .

*Niqaşên felsefeyê 31:
Felsefeya sofismê
@Abdusamet yigit
Weşanên felsefeyê
2016-Almanya-Berlin
Grafik: zendi şîyar*

.
ISBN 968-4-940096-35-2

Pêşgotin:

Di mijare felsefeyê de wê, demên wê yên destpêkê ku wê bi felsefeya xwezayê re wê pêşkevin mirov dikarê wê ji du aliyan ve wê hilde li dest. Yek ji aliye filosofên hizra xwezayî û hizrên wan ve wê werênê ser ziman. Aliyê din jî bi hizir û têngîna sofistên demên ku wê derkeve li pêş re wê, were dîtin. Sofist wê, bandûra wan yekser wê ji wê re wê bibê ku wê dawîyê li demekê wê bêtê û wê, demekê wê bi wê re wê bi xwe re wê weke ku wê bidina destpêkirin bin.

Sofist wê bi gelemperî wê di demên xwe de wê bi nîqaş, roterikê, felsefeya rewîstê, têngihîştina mafê û wekhevîyê li ser esasê destûrên xwezayê û hwd re ku wê were lê hizirkirin re wê were ser ziman. Minaq pratagoras wê weke yek ji wan filosof û sofistên demê wê werê dîtin bê û wê, di hizrên xwe yên ku ew dihênê ser ziman wan de wê bi wan wê were gotin ku “ew mirov weke pîvane her tiştê dibînê” bê. Di dewama wî de wê, Gorgias wê weke sofist filosofekî wê derkeve li pêş ku ew hizrên xwe bi têngîna “ti tişt nîn a’, ‘ti tişt nebûya û ne heya’, ‘tiştê ku ew hebê jî nayê zanîn, ku ew bê zanîn jî nayê fahmkiriin, ku ew bê fahmkirin jî wê nikaribê were werênê ser ziman’ û hwd re wê werênê ser ziman. Weki din wê sofist û filosofên mazin ên weke hippias wê derkevina li pêş. Biqasî ku em ji nava danûstandinên platon ên bi navê “hippîasê mazin” fahmdikê wê di gelek waran de wê xwediyê zanînê. Di warê weke astronomiyê, dîrokê, matematikê, geometriyê, zanîna ziman, roterikê û ankû zanîna ziman û hwd de wê weke wan bi gelek aliyan wê bi zanebûna xwe re wê derkeve li pêş.

Sofistên ku wê di wan deman de wê derkevin wê pîrrianiya wan wê bi felsefeya ku wan kiriya û hanîna ser ziman re wê navê wan wê derkeve li

pêş. Lê sofist wê, berî wê xwediyê mejuyekê bê û wê, di nava civakê de wê weke kesna bi zane û weke ku wê carna hinek dîrokzan jî wê werênina ser ziman ku ew di berdêla perehildanê de wê, perwerdekirinê wê bikin re wê derkevina li pêş. Bi giştî wê, ne bi çerçoveyek rêkûpêk wê derkevina li pêş. Lê wê di nava pêşketina dema xwe de wê weke kirdeyna dîyarker wê derkevina li pêş û wê, di reng û awayekê de wê were dîtî ku wê, weyan xwe wê bileyizin.

Wê li ser kevneşopîya fahmkirinê a rûniştî wê bi zanebûnê re wê pirsan wê bikin û wê fêrbûnê wê bikin. Lê wê di dewama wê de wê, hizrên xwe jî wê li ser rewşa xwezayê û hwd re wê werênina ser ziman. Ew wê weke kesne bi zane ku wê, zanîna xwe wê, bi xwezayê re wê pêşbikevin û wê, di wê temenê de wê, bi fêrbûn û pêşketina mirov û hwd re wê werênina ser ziman.

Di warê gihiştina têgihiştinek felsefeyî û ya xwezayî de wê, weyna wan wê were dîtî ku wê bi zêdeyî wê hebê. wê bi wê re wê, zanînê wê bi fêrbûn û fêrkirinê re wê derxina li pêş. Wê belav bikin. Ev jî wê weke aliyekê ku wê bi wan wê weke temenekê pêşketinê ku wê bibê wê deerkeve li pêş bê.

Ew civakê li ser temenekê bi zanînê perwerde dikin û wê di wê temenê de wê pêşvaniyê ji çandek ku ew bi aqil pêşdikeve re wê bikin. Gelek mijarên ku ew bi xwezayî û mirov û jîyane mirov û hwd re wê werina nîqaşkirin wê ew di wê de wê xwediyê weyekê bin. Têgînên weke gûmanparêziyê li ser zanînê re wê bi wan re wê pêşkeve ku ew bi wê dihênina ser ziman ku wê, ne bi derfet bê ku mirov bigihijê li zanînê. Wê hizra gûmanparêziyê wê di dema wan de wê zêdetirî wê derkeve li pêş. Wê weke qadaka felsefeyî ku wê bikina mijare lêkolînê jî bi zanînê wê sofist wê bikin. Minaq wê, di demên destpêkên ên demên kevnera de wê hizrên filosofên weke haraklit û parmenides ku wê li ser rêya sehan wê bi nêzîkatîyên gûmanî wê, nêz bibin wê bandûra sofistana wê di wê de wê bi zêdeyî wê weke ku wê hebê. Di wê temenê de wê hizrên weke ya filosofên weke pratagoras ku ew wê bibêjê 'mirov pîvana her tiştê ya', weke ya hizrên Gorgias ku wê bibêjê 'ti tişt ne rast a' û hwd wê, weke têgîna ku mirov di wê çerçoveyê de jî karibê werênê ser ziman bê.

Sofist wê bi hizrên xwe wê, di regekê de wê were dîtî ku ew zanîna rûniştî a demê wê lêbipirsin û wê li ser wê re wê hizrên xwe wê werênina ser ziman. Wekê din ew wê, li ser mijarên weke rewîstê, dewletê, destûrê, xwezayê, baweriyê, dadê û hwd wê hizrên xwe wê werênina ser ziman. Ji dema wan re wê piştî dema mitolojikî wê weke demek ronakbîr wê were pênasekirin û bi navkirin. Di esasê wê de wê, sofist wê mijare zanînê wê

hildina li dest û wê bi aliyên weke dîtbariyê, gûmankirinê bê û hwd rewê hildina li dest. Lê çavkaniya me ya bi zanîne wê çî bê wê bixwezin ku ew di serî de wê li ser wê serî bi wastênin û wê fahmbikin. Wê ev jî wê bi wan re wê bê temen û sedema wê ku wê xwezayê wê weke têtînek bingihîn a çavkaniya zanîne ku wê hildina li dest bê.

Sofist wê bi zêdeyî wê bi nerîn û nêzîkatiyên xwe yên li ser rewîstê, zanîne, hitabatê û ankû roterikê û hwd re wê derkevina li pêş. Wê zanîne wê weke ji kes li kes ku wê bigûharê wê werênina ser ziman. Li ser wê temenê wê mirov wê weke pîvanê wê, bibînin û wê bîna ser ziman. Di warê lêpirsîn û hewldana fahmkirina rewşa heyîna fizîkî û hwd re wê derkevina li pêş. Di wê temenê de wê, heta ku wê dem wê were dema sokrat wê di wê rengê de wê were dîtin ku wê bi zanîne û lêkolînen wan ên bi zanîne re wê werina dîtin. Di wê temenê de wê, weke ku wê sokrat wê zanîne wê weke sîyanê wê bibîne. Kesekê bi bêzanînin wê ji rewîstê bêpar a wê, werênê wer ziman. Di wê temenê de wê, ev alî wê weke bi zanîne û zanîne jî wê bi sîyanê wê were dîtin û bê hanîn li ser ziman.

Di dewama wê de wê şewayên weke yên aqilmeşandinê ku wê weke rêyên bi wan gihiştina zanîne wê were dîtin wê were dîtin ku wê pêşkevin û wê derkevina li pêş. Di wê temenê de wê bi aqilmeşandinê gihiştina zanîne û ankû wê weke çavkaniya zanîne dîtinê wê zanîne wê ji temenekê teqez û metafîzîkî û hwd wê weke ku wê ji aliyekê ve wê bi sînor bikê û wê werenê hanîn li ser ziman bê. Ev wê, bi aqilmeşandinê gihiştina zanîna xwezayê xwe wê bi xwe re wê werênê. Di wê temenê de wê bi aqilmeşandinê wê êdî wê çavkaniyên zanîne jî wê bi xwezayê û hebûna heyî re wê, êdî wê di nava jîyanê û bi ya dîyar re wê, bîne li holê û wê bikê temenê lê hizirkirinê. Ev wê weke rêgezêk hizirkirinê a sofistan jî wê xwe bi wê temenê û çerçoveyê de wê were dîtin ku wê bide dîyarkirin. Bi wê rengê û yekê wê sofist wê weke filosof û felsefevanên demê ên destpêkê jî wê, bi pêşketina wan re wê bikê ku ew derkevina li pêş û wê bide dîyarkirin bê.

Sofism wê heta roja me wê çendî ku wê li ser wê hewldanên fahmkirinê wê bi zêdeyî wê bibin jî lê wê ji gelek aliyên ve wê ne dîyarî wê bi wê re wê weke ku wê were dîtin wê hebê. Di wê temenê de wê, karibê wê bi wê re wê werênê ser ziman ku ew wê, di dema xwe de wê çî weynê wê di dema xwe de wê bileyizin û wê bandûra wan û pêşketina wan wê di çî rengê û awayê de wê bibê wê, hê ji gelek aliyên ve wê weke sergirtî û di bin nepeniyekê de bê. Lê di çerçoveyek giştî de wê dikarê wê bibêjê ku wê, li herêmêa mesopotamiya û heta ber bahra reş wê were dîtin ku wê

derkevina li pêş. Wê weke gerok bin û wê, ji herêmê herina herêmê. Her devera ku ew diçinê wê hem ji wê fêr bibin û hem jî wê bi xwe re wê zanîna xwe wê, bi xwe re wê bibin û wê li wir wê werênina ser ziman. Ev jî wê êdî wê bi zanînî hevnasînekê wê, di nava herêman de wê bikê ku wê bide çêkirin.

Abdusamet Yigit

Destpêk: niqaşên felsefeyê 31.

Wê dema ku wê bahsa felsefeyê û pêvajoyên yên pêşketinê wê werina kirin wê di serî de wê, demên destpêkê ên kevnera û di wê de pêşketina felsefeyê wê, di serî de wê, were ser ziman. Heta roja me w dema ku wê bahsa felsefeya demên kevnera were kirin wê navê çend filosofên ku ew di wê demê de derketina û bi zêdeyî hizrên xwe hanîna ser ziman wê bi wan re wê derkeve li pêş. Lê di aslê xwe de wê, dema ku em li ser demê û mijarê hinekê di rawastihin wê di serî de wê weke aliyekê zêlal wê kifşdikin ku wê, gelek kesên weke bi zanebûna xwe ku wê di wê demê û pêşketina wê de wê weyn bileyizin û î ro dibê ku ew navê wan jî newê ser ziman wê bibin.

Ev jî wê di serî de wê heya mirov wê di awayekê de wê bide birin li ser sofistan. Di wê temenê de w, sofist wê di serî de wê weke kesna ku wê di wê demê de wê di nava civakê de wê li ser temenê bizanebûna xwe re ku wê derkevina li pêş û wê weyneke wê bileyizin wê bi wê re wê di reng û awayekê de wê weke ku wê derkevina li pêş. Wê dinava civajê de wê li ser kevneşopî û demên berê xwe wê hizrên xwe wê werênina ser ziman. Li ser penteona mitolojiyî û yazdanên wê û kevneşopîyên baweriyê wê hizrên xwe wê werênina ser ziman. Di nava ya dîyar û ne dîyar de wê hizirkirinên xwe wê bikin û wê di wê temenê de wê, bi ya dîyar û kifşkirinên bi wê re ku wê werênina ser ziman wê temenekê berfireh ê felsefeya xwezayê jî wê di renekê de wê weke ku wê were dîtin wê bi xwe re wê biafirênin.

Di awayekê de wê weke ku wê were dîtin wê tişta ku ew dibînin wê weke fenomenekê wê werênina ser ziman. Ber vê yekê wê bi têtînek fenomenalist wê di wê temenê de wê bihizirin û wê hizrên xwe wê werênina ser ziman.

Di awayekê de ku mirov wê di destpêkê de wê karibê wê werênê ser ziman wê sofist wê, rêyên gihiştina zanînê ên weke yên sehan wê di renekê de wê weke ku wê were dîtin wê derxistina li pêş. Di wê temenê de wê, têtînek dîtbar wê di wê çerçoveyê de wê were dîtin ku wê di awayekê de wê derxina li pêş. Dîtbarîti ku em wê di wê temenê de wê bi ya dihê dîtin û ankû dîyar û ankû ku ew heya ku wê, werênina ser ziman wê di wê çerçoveyê de wê di renekê de wê, were dîtin ku ew wê felsefeyek dîtbar a rolativist wê were dîtin ku wê di renekê de wê bingihê wê biavêjin û wê pêşbixin.

Li ser wê temenê wê di awayekê de wê weke ku wê were dîtin wê ya ku wê were dîtin û ankû ya ku mirov wê dikarê wê bibînê û wê fahmbikê wê di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê kaeribê wê li wê bihizirê û wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di wê çerçoveyê de wê, di roja me de ku wê bahsa sofistên û bingih û çavkaniya zanîna wan wê were kirin de wê di wê temenê de wê bi wê rengê wê çawa wê, li ser temenekê zanînê a heyînê û bûjenê bi xwezayî wê bihizirin wê were kifşkirin û wê werênê ser ziman.

Sofist wê bandûra wan di awayekê de wê, di hizirkirinên demên wan de wê, bi zêdeyî wê bi şewayekê felsefeyî ê lêpirsînê wê were dîtin ku wê pêşkeve. Di wê temenê de wê, temenê lêpirsînê ên bi demê re wê li ser kevneşopîyên hizirkirinê ên ku wê bibê û hwd wê, di wê rengê de wê were dîtin ku wê biafirênin.

Di wê temenê de wê wateya têtîna **sofismê** wê di serî de wê di wê rengê de wê xwe bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin ku ew weke kirdeyna hizirkirinê ên dema xwe wê di wê temenê de wê derkevina li pêş. Di mijare hizirkirinên wan de wê, li ser ya ku ew heya û dîyar re wê bihizirin û wê, di wê temenê de wê, ji kes li kes ku wê karibê zanîn û fahmkirin bigûharênê wê werênê ser ziman.

Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê hizrên xwe wê di wê warê de wê bi têtîna hebûnê re wê werênina ser ziman. Li ser hebûna hebûna şenber re wê bihizirin. Ber vê yekê wê, di renekê de wê were dîtin ku wê, têtînen weke yên gerdûnê û gelemperî û hwd ku wê di wê warê de wê werina ser ziman wê, di wê rengê û awayekê de wê, weke li ser wan re wê hizrên xwe

wê werênina ser ziman û wê hizrên wan wê di rengekê de wê bina sedema lêpirsînan li ser têngîna hizrên gerdûnî ên ku wê di wê temenê de wê bibin û wê werina ser ziman.

Weke mirovna bi aqîlbûyî û gihiştina zanînê wê di wê rengê de wê di dema xwe de wê di pêşketinên hizirî û fahmkirinê ên demê de wê were dîtî ku wê bi zêdeyî wê weynek mazin û kûr wê bileyizin.

Emê li vir li ser hizrên wan hê zêdetirî li jêr li ser wê bi berdewamî wê bisekin in. Lê wê aliyekê wê yê din wê hebê ku em wê di serî de wê, nikaribin wê ji berçav wê dûrbikin bin. Di wê temenê de wê weke ku wê mirov karibê wê rewşa sofîstan salixbikê wê di dîmenekê weke ku ew rengekê nû ê keseyet ku ew ne li gorî wê ahenge demê wê bibin wê werina li berçav. Ev wê bi wan re wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Wê bi sekna xwe û hebûna xwe û rengên hizirkirinên xwe re wê weke kesna nû ku ew bi aqîl rûdidin wê werina dîtî. Di wê temenê de wê aqilmeşandinê wê bikin. Wê li ser rewşên ku ew weke nayêna axiftin wê bi axiftin û wê hizrên xwe wê werênina ser ziman. Wê di wê çerçoveyê de wê weke kesna wê xwe di rengekê de wê bidina dîyarkirin.

Wê di destpêkê de wê bi sofîstan re wê çî bibê? Di serî de wê ya ku wê bibê wê zanîn wê ji destê kom serwer ê ku ew civakê di destê xwe de digirin û bi wê re wê rêve dibin wê bigrin û wê bi ragihandinên xwe yê di nava civakê de re wê, di rengekê de wê, hin bi hin wê di nava wê de wê, weke aqîlê ku ew dihênina ser ziman bibê. Wê, bi wê re wê aqîl û zanînê wê bikina malê girseyan. Di wê temenê de wê di rengekê de wê weke ku wê were dîtî wê, di perwerdekirina civakê û girseyan de wê, weke memosteyna xwezayî wê di wê temenê de wê were dîtî ku wê derkevina li pêş

Di vê serdemê de jî di mijarên wek çawaniya perwerdekirina ciwanan, derbasbûna zagonan, kevneşopî û olî de; Li ser mijarên wekî berpirsariya wî ya li hemberî civak, malbat û xwe jî nîqaş û aqilmeşandinek mezin heye. Di nav dîtînan sofîstan de li ser vê mijarên li ser wan dihên axiftin de ku wê, her çend cudahî hebin jî, sofîstan bi giştî pirs û ramanên cihê li hember têngiştina avabûyî li ser van mijaran derdixin pêş û di vî warî de ciwan bi wan perwerde dikirin û **pêşxistin**.

Wê di wê temenê de wê, mirov wê aqîlê xwe wê çawa wê pêşbixê wê bi wê re wê, li wê bihizirin. Wê kirinên mirov wê weke çavkaniyê wê derxistina li pêş. Li ser wê re wê têngînan aqîlî wê di wê çerçoveyê de wê pêşbixin û wê werênina ser ziman.

Wê bi zêdeyî wê weke kesna ku wê bi zêdeyî wê li ser rewş û tiştan wê bi pirs pirsînê re ku wê di awayekê de wê bidina hizirandin wê bi zêdeyî wê di wê rengê de wê were dîtinku wê navê wan wê di renekê de wê derkeve li pêş. Weke kesna bi zane na. Lê ew zane ne weke zaneyna ku ew di wê temenê de ew di wê ahenge kevneşopîyî de ew hena wê werina dîtin. Wê di wê temenê de wê, ji wê cihê wê xwediyê renekê fahmkirinê bin.

Wê, li hemberî ya weke hatî hizirkirin wê hizirkirinên nû wê pêşbixin û wê, di wê temenê de wê liser esasê fahmkirinê re wê, ew çî di wê de wê hebê û çî di xwe de ew dihawênê wê di reng û awayekê de wê weke ku wê bixwezîna ku ew wê werênina ser ziman.

Di mijare sofîstan de wê, di wê temenê de wê, di renekê de wê, hizirkirinên wan wê di wê temenê de wê bi çavkaniya wê re wê ji hewirdora wan bê. Ber vê yekê wê ji wan re wê weke filosofna xwezayî wê were gotin. Ankû ew wê bi wê rengê wê di reng û awayekê de wê werina salixkirin û wê bèn hanîn li ser ziman.

Bi wan re wê zanîn wê li nava sûd û qadên jîyanê wê dakeve. Di dewama wê de wê, di nava kom û komelên gel de wê axiftin û hizirkirinên xwe wê werênina ser ziman û wê bina sedema bûyin û rûdayina hizrên din ên ku wê, di wê temenê de wê rûbidin.

Ber vê yekê wê di destpêkê de wê sofîst wê, ne weke kesna destpêkê ên ji kevneşopîyê ku ew di wê ahengekê de wê, werênina ser ziman bin. Lê ew di wê temenê de wê, hizrên xwe wê, di awayekê de wê li ser hemû tabo û baweriyên civakê û kes û mijarên ku wê weke ku ew nayêna axiftin û hwd re wê hizrên xwe wê werênina ser ziman û wê temenê hizirkirina li lê wê biafirênin. Bi wê yekê wê gelek tiştên weke yên tabo ku ew nayêna nîqaşkirin wê bikina ber nîqaşê û wê di wê temenê de wê hizrên xwe wê bi wê re wê bi hanîna ser ziman re wê, bingihê bi wê gihiştina hizrên cihê jî wê bi wê çerçoveyê wê biafirênin.

Bi sofîstan re wê di renekê de wê di nava jîyanê de wê, di wê temenê de wê dîmenekê bi zanîn û fahmkirinê re wê biafirê. Di wê rewşê de wê bi hizrên wan re wê hin bi hin wê di nava jîyanê û kes wê gûharên wê di reng û awayekê de wê were dîtin ku wê bibê. Di wê temenê de wê, di nava civakê de wê, weke kesên li wê taboya heyî ên ku ew bawer dikin wê yên ku ew bawer nekin û ankû wê li dijî wê hizrên xwe wê werênina ser ziman jî wê bi wan re wê di wê rengê de wê weke ku wê bibê.

Di dîmenekê de wê weke kesne rûsipî ên civakê wê xwe di dîmenekê de wê bidina dîyarkirin û wê derkevina li pêş. Wê dema ku wê li wan wê werê nerin wê bi wê re wê were dîtin ku ew wê, di nava civakê de wê li ser

kevneşopîya fêrbûnê re bê û ankû ya hizrên nû ku ew dibin re bê wê fêrkinê wê bidina kirin. Di wê çerçoveyê de wê weke kesna bi zanina wan ku wê serî li wan wê were lê xistin û wê di wê temenê de wê, di rengê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê werênê ser ziman bê.

Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, bi xosletên zanîne û gelemperbûna wê re wê, di rengê de wê, ev wê derkevina li pêş. Di nava civakê de wê weke rûsipî û kesna bi zane ku wê weke cihê serlêdanê wê oldar wê heta demekê wê derkevin li pêş. Ew wê pirsên ji nava xalkê wê, bi bersivênin û wê bi wan re wê hizrên xwe wê werênina ser ziman. Lê wê di reng û awayekê de w, ev kesên ku wê, di dîmenê xwe yê pêşî de wê li rex wan wê weke kesna ku ew bi zanina xwe wê di dîmenekê wusa wê derkevina li pêş wê, di dema hanina hizrên xwe li ser ziman de wê, di awayekê de wê, gihandina hizrên cihê wê bi wan re wê were dîtin. Di wê temenê de wê, weke kesna ku wê rêz li wan hebê. Û wê gotina wan wê bi wê cidiyetê wê were hildan li dest bê. Wê fêrbûna wan wê di wê temenê de wê, hin bi hin wê serwer bibê.

Di wê temenê de wê, tiştêkê din jî wê bi wan re wê bibê. Ew jî wê ew bê ku wê ji herêmekê li herêmekê wê di wê demê de wê ger û geşt wê di wê çerçoveyê de wê bi van kesan re wê bibê û wê, di wê temenê de wê tiştê ku ew dizanin wê bi xwe re wê devera ku wê herinê de jî wê bibin. Weke kesna gerok jî wê di wê rengê de wê werina pênasêkirin û wê werina ser ziman.

Di dewama wê de wê, li herêmên din wê hizrên xwe wê karibin werênina ser ziman û kesên ku ew li wan bihîsênin ew wan li dora xwe bidina hev. Di wê çerçoveyê de wê, di wê temenê de wê, dema ku ew digerihihin wê, di wê temenê de wê, çendî ku wê devera ku ew diçinê wê çand û têgihiştina li wir heyî a bi aqil wê ew wê jî wê fêrbibin jî lê wê di awayekê din de jî wê, bi rengê wê weke aqilmeşandinê wê di awayekê de wê bi ya ku ew dibînin ji hewirdorê û hwd re wê, di wê temenê de wê, hizrên xwe wê werênina ser ziman. Wê, di tiştên ku ew dibînin de wê, lêgerîna wate û ankû mana lêdayinê wê bi wê re wê bikin.

Di nava mitolojiya sumerîyan de wê were dîtin ku wê di her tiştê zindî û ne zindî de wê gîyanek wê hebê. Di wê temenê de wê ev têgînên bi wê rengê wê, weke têgînna ku wê bina peyxam ku wê, di tiştê ku ew dibînin ku ew ne zindî jî bê ew wê di wê de wê çî wê hebê û wê xwediyê çî wateyê bê û ankû wê weke gîyan ku ew wê kifşdikin wê çî hebê wê li wê bihizirin. Ev jî wê di rengê de wê weke aliyekê wê yê giring wê biafirênê ku wê

hewldana watedayina li tiştê bi hizir û hizirkirina xwe wê bi wê re wê di rengekê de wê xwe bi wê re wê, di awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di nava hizirkirinê wê, di wê demê de wê, tiştên ku ew weke elementê û ankû dîyardeyekê ku ew dibînin wê, li wê hizirkirin û watedayinê de wê, di wê temenê de wê, di wê çerçoveyê de wê, pêşî wê tiştê wê weke bi tiştê bi xwe re wê bikin ku ew wê werênina ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê werênê ser ziman ku wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin.

Ev hewldana fahmkirina tiştê wê di wê temenê de wê, alaqayekê wê bi xwe re wê li nava xwezayê tiştê ku ew hena û diyarkirin wê bi awayekê zelal wê êdî wê bide dîyarkirin. Wê di wê temenê de wê tišta bi awayekê wê, di wê temenê de wê, were ser ziman wê, êdî wê di nava fahmkirinê de wê were ser ziman.

Di nava fahmkirinê de wê lê hizirkirina tiştên bi bûjenî ên di jîyanê de wê di nava felsefeya demê a mesopotamiya de wê, di wê temenê de wê bi tiştên ku ew hena re wê, di awayekê de wê, bi têgîna ahriman re wê di dîmenekê de wê were ser ziman. Di wê demê de wê ahriman wê, her tiştê di jîyanê de ku ew heya wê weke ew wê diafirênê û wê ji wê bê gihiştin li fahmkirina wê, di wê temenê de wê, di wê rengê de wê, aliyê ya maddî ku ew weke bi bûjenî bi dîyarî heya wê di wê temenê de wê bi wê re wê di reng û awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Şartûmercên çandî û hwd ên ku ew temenê derketin û rûdana sofistan diafirênin.

Ku mirov wê ji kijan aliyê ve wê li wê binerê wê nikaribê wê zêdeyî wê tenê bi awayekê û tenê rûdawekê ve wê girêdayî wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman bê. Wê di wê çerçoveyê de wê weke rewş û mijarek ku wê ji gelek aliyan ve wê bi temenê fahmkirinên ku ew di jîyanê de dibin re wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di aslê xwe de wê dema k umirov wê bahsa rûdayina sofistan wê bikê wê di wê temenê de wê di awayekê de wê bi zêdeyî wê, di cih de wê herêmên mesopotamikî wê di destpêkê de wê pêşî wê werina berbira mirov. Wê di wê temenê de wê, di nava kurdan de wê heta roja me kuwê bi gotina 'sofî' re wê werê ser ziman û wê bi wê rengê wê weke weke qatmanak ku wê di nava baweriyên wan de jî wê di rengekê de wê bi cihbûyî wê hebê wê, karibê wê di serî de wê di awayekê de wê, werênê ser ziman.

Di demên pêşî ên derketina sofistana de wê, filosof bi bûyînê (fîzîkê) re eleqedar dibûn û hewl didan ku prensîba bîngêhîn (arkhe) ya ku hebûn li ser hatiye avakirin, destnîşan bikin. Bersiva pîrsa yekem hêmana pêkhatî (arkhe) ya hebûnê (fîzîk) çî ye wê di nava hewldana fahmkirina wê de bin. Wê li ser wê re Thales wê bîne ser zîman ku wê çavkaniya bûyînê av a, Anaksimender wê weke rêgeza bîngêhîn wê bi tîgîna apeironê re wê bikê ku ew wê werênê ser zîman, Anaksîmenes wê bi çavkaniya hewayê wê re wê li wê bihîzirê, Pythagoras ku wê weke sofistekê destpêkê jî wê were pênasekirin wê weke bi hijmaran re wê ew wê bixwezê ku wê werênê ser zîman, haraklit wê bi tîgîna logosê re wê bikê ku ew wê bide dîyarkirin, Parmenides wê bi tîgînek teqez a 'yek'ê re wê li wê bihîzirê, jî hêla Empedokles ve wê bi tîgîna çar elementan wê bê xwestin were pênasekirin, jî hêla Anaxagoras ve wê bi tîgiha tov'ê ve wê were salixbikê, û jî hêla Demokrit ve wê bi atomê wê were ser zîman. ev wê tenê wê hinek jî wan tîgîhên ku wê di wê temenê de wê werina ser zîman bin. Lê ev tîgîh wê çendî ku wê weke ku wê di dîmenekê de wê werina ser zîman lê lê wê di dîmenekê din de wê, weke ku wê jî hev cihê wê di xwe de wê bina xwediyê salixkirinê. Minaq **Nous**'a pythagoras, û **apeiron**'a anaxsimonder wê, di wê temenê de wê were dîtin ku wê di rengekê de wê bandûrê li şewayê logosa haraklit û şewayê fahmkirina wê bikê. Lê wê, di şîroveyê de wê cihêbûn wê diwê de wê bibê û wê hebê. Tîgiha **nous**'ê wê pişt re wê aristo jî wê weke '**darêjka saf**' wê pênasebikê û wê werênê ser zîman.

Di wê rewşê de wê, bi wê re wê were dîtin ku wê mijare hebûnê wê di wê rengê de wê li ser temenekê şenber û razber wê were û bibê mijare hizirkirinê. Di hizirkirinên destpêkê de wê, bi pêjnî wê salixkirinên wê yên ku wê werina kirin wê di demên pişt re de jî wê weke bi gotinkirinê û hwd re wê were dîtin ku wê were ser zîman.

Lê wê di wê temenê de wê, dema ku mirov wê bahsa wê bikê wê di serî de wê ew wê were dîtin ku wê di mijare de wê ev kes wê di rengekê de wê di wê rengê de wê hin bi hin wê weke çînekê û qatmanekê dervî ya baweriyên ku wê hin bi hin wê bi zanîna xwe re wê di rengekê de wê derkevina li pêş wê dîmenekê bi xwe re wê êdî wê di demên pişt re wê bidina dîyarkirin. Lê çendî ku wê dîmenekê wê wusa wê xwe bidina dîyarkirin jî lê wê jî aliyekê ve wê, di rengekê wê bi çandek civakî wê hin bi hin wê xwe bidina dîyarkirin û wê derkevina li pêş. Ew wê di wê rengê de wê êdî wê xwe di rengekê de wê weke bi al û awayekê wê bidina dîyarkirin.

Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê di nava mijare lê hizirkirinê de wê were dîtin ku ev wê, di herêmên xwe de wê weke yên ku ew şîroveyê ji têtînin baweriyî û rewşên xwezayî re wê li ser wê rewşa wê ya heyî re wê werênin. Ji aliyê din ve jî wê, di rewşa bûyina têtînin ji hev cihê wê, di wê temenê de wê bibin. Minaq wê dema ku wê ji herêmekê li herêmekê wê rêwîtiyê wê bikin wê bi wê re wê rengên cihê û awayên cihê ên pêşketinê û çandî û hwd ku ew hena wê bi wê re wê kifşbikin. Wê di wê temenê de wê ev wê, di wê rengê de wê li ser wê temenê wê, bi zanîna re wê, di rengê de wê, mijare fahmkirinê û têtîldanînê wê di wê temenê de wê, di rengê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê werênê ser ziman.

Minaq wê dema ku mirov wê, dijberîya platon a li hizrên sofistan wê dinerê wê bi rehetî wê dîmenekê di wê temenê de wê werê ber hişê mirov. Wê dema ku mirov li ya aliyê mesopotamîyî wê binerê ku wê di her tiştê de wê li wateyê û fahmkirinê wê bigerihin û wê tiştê wê bi wê re û wê bi hebûna wê re wê li wê bihizirin ku wê hizrên xwe wê bi wê re wê werênina ser ziman wê, di dewama wê de ku platon li hemberî wê, hizrên xwe dihênê ser ziman û wê li dijî wê têtîna ya teqez û rêgeza hizrî wê li ser temenekê xwûdayî û felsefeya wê werênê ser ziman wê, di dîmenekê de wê xwe bide dîyarkirin.

Ew dîmenê bi sofistan re ku wê, li ser dîmen û têtîn û çerçoveyek dîtbar re wê xwe bi wan re wê bide dîyarkirin ku wê, platon wê ji xwe re wê bikê armanc wê di wê rengê û awayê de wê dîmenekê fahmkirinê wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Di dewama wê de wê dikarê wê bi wê re wê werênê ser ziman ku wê, sofist wê, di wê hizra tiştê bi wê bixwe re wê hanîna ser ziman û di wê temenê de wê, zanîna ji wê ku wê bi wê re wê bi sînor bê û wê di wê temenê de wê bi wê re wê di rengê de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê di awayekê de wê werênê ser ziman bê. Di aslê xwe de wê, di mijare dîmenekê gihîştina rastîtiyê de wê bi wê re wê xwe bi wê rengê wê bide dîyarkirin. Yanî wê rastîtiya ku wê ew wê bikirpênin ji aliyê xwe ve wê ew bê ku wê çawa wê, ya ku ew dihê dîtin ku ew weke xwe û di dîmenê xwe yê ku ew dihê dîtin de ew were fahmkirin bibê bê.

Sofist wê dema ku mirov li demên wan ên ku ew derdikevina li pêş biinerê wê bi wê re wê dikarê wê bi rehetî wê kifşbikê ku wê, çerçoveyek civakî û ankû civakbûnê wê were dîtin ku wê pêşkeve. Di wê temenê de wê, gelek tiştên ku wê di nava wê de wê werina li ser wan axiftin wê bê dîtin ku wê bibê bê. Ji matematikê, geometriyê, astronomiyê û heta

xwezayê û têtînen fîzîkî û hwd wê, di wê temenê de wê, di yelpezeyek berfireh de wê were dîtîna ku wê werê dîtîna ku wê bihizirin. Di dewama wê de wê destpêka xwe bi wê re wê pêşxistin û bi zanebûnê wê, kevneşopîya zanîna a ku ew rûniştî heya wê, di serî de wê, hebê û wê argûman, têtîna, dîyarde û fenomenên wê di wê çerçoveyê de wê were dîtîna ku wê di nava wê de wê bi wê re wê werina li lê hizirkirin. Di wê çerçoveyê de wê, bi aqilê xwe wê hertimê wê bikin ku ew bigihijina têtîna ya ku ew heya. Di wê temenê de wê, sofist wê, nikaribê wê were gotin ku wê, di ahengekê de wê, xwediyê çerçoveyek hizirkirî jî bin.

Lê di nava xwezayê de wê weke kesna ku wê bi zanîna û bersivên pirsên ku wê di serê mirovan de wê bibin wê di wê temenê de ku wê serî li wan wê were xistin bin. Di wê rengê de wê, di serî de wê, çawa wê li gorî ya ku ew bi rêgezê bi gerdûnê û hwd wê bi destûrê wê werê ser ziman wê bi wê re wê were dîtîna ku wê li wê were lê hizirkirin. Di wê çerçoveyê de wê, di nava xwezayê xwe de wê, çawa wê mirov wê karibê wê gûharînekê wê bi xwe re wê bikê û bide kirin û anku wê weke têtînek ku ew hatîkirin bê wê bixwezin ku ew li wê bihizirin. Di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê di wê temenê de wê, di nava xwezayê xwe de wê mirov wê çawa wê, hebê û wê, di wê rengê de wê, di nava jîyane mirov de wê, bi destûrên yazdanî wê ji temen ve wê jîyane mirov wê were dîyarkirin û ankû wê, vajî wê mirov wê bi xwe wê xwediyê winek dîyarkirinê a bi xwe re bê wê bi wê re wê li wê bihizirin.

Di dîmenê ku wê ew bi wê re wê werina dîtîna wê di wê rengê de ku wê, tê dîtîna ku ramanên takekesî yê sofîyên mezin ên li ser van mijaran ji hev cuda ne. Ne pêkan e ku mirov bibêje ku sofîstan li dora doktrînekê bûne yek û bûne xwedî têtîhiştineke hevpar. Ne biderfet e ku mirov behsa ekolek sofîkî an civatek sofîkî ya organîzekirî bike û guman heye ku hin sofîstan jî hev nas bikin.

Di wê temenê de wê, were dîtîna ku ew di awayekê de wê li ser ya ku ew weke bi kevneşopîyê heya û weke têtînek fahmkirin, têtîhiştin û baweriyê ku wê serwer bê wê bi wê re wê bihizirin û wê ew rêgeza baweriyê bê û ankû ya têtînek din a serxwezayî bê wê çendî wê bi wê rengê wê serxwezayî bê wê ew jî wê ewçendî wê bikin ku ew ji wê re şîroveyek xwezayî û bi hebûna dîyar a xwezayê re wê di wê rengê de wê werênin.

Ber vê yekê wê, di wê temenê de wê, hin bi hin wê bi wan re wê ne tenê wê aqil wê bidest gelemperbûna wê ya di jîyanê de re wê xwe bide dîyarkirin wê di dewama wê de wê, bi awayekê din jî wê bi wê rengê wê bi şîroveyên ku wê werin li ser mijarek ku ew ji wan hat pirsin re wê, di

wê temenê de wê bi pêşxistina şîroveyek jîyanî re wê bina temenê şîrove û fahmkirina bi wê a di nava jîyanê de. Di wê temenê de wê ji aliyekê ve ew têtî û rêgeza bi fahmkirinê a yazdanî û hwd ku ew weke serxwezayî û serjîyanê re wê hebê wê di wê temenê de wê bi şîroveya ku wê ew wê bikin wê, di wê temenê de wê, di nava jîyanê de wê bi wê re wê bigihênina şîroveyekê. Wê dema ku mirov wê, bahsa sofistan û hizirkirna wan bikê wê di wê temenê de wê, dibin sê doneman de wê şîrovebikê. Donema pêşî wê di wê temenê de wê bi şîroveyên xwe yê ku ew wê, ya irrasyonel wê di nava fahmkirinê de wê bi şîroveyên rasyonel re wê di rengekê de wê werênins ser ziman bê. Di wê temenê de wê, şîroveyek jîyanî wê bi wê re wê pêşbixin û wê bixwezî ku ew di wê temenê de ew weke aliyekê wê yê giring ku ew were fahmkirin bê. Aliyê din ê duyem jî wê di wê temenê de wê şîroveya rasyonel wê pêşxistin û hewldana di wê de a kûrbûnê bê. Di wê çerçoveyê de wê, hebûna xwezayê û ankû jîyane fîzîkî wê di wê temenê de wê, bi wê re wê şîroveyê wê pêşbixin. Di wê temenê de wê di rengekê de wê weke ku wê were dîtî wê di dewama wê de wê, bi çavdêrî û çavkaniya xwezayî wê li ser wê temenê wê hizrên xwe wê hin bi hin wê bi ya dîyar û heya û dîyar re wê werênina ser ziman. Wekî din wê di wê temenê de wê, hizrên xwe wê bi hebûna xwezayê re wê, di awayekê berfireh û çerçoveyek berfireh de wê werênins ser ziman. Li ser wê temenê wê ji mijarên ku wê êdî wê hin bi hin wê werina ser ziman wê were fahmkirin wê gelek mijar bi epistemîkî wê were dîtî ku wê werina ser ziman û nîqaşkirin. Ev di derbarê nêzîbûna li xwezayê û hebûnên di jîyanê de bê, têtîliyên nava mirovan de bê, weyn û rola bi keseyetî, zayendî û çînî û hwd bê ku wê di rengekê de wê li gorî xwe û wê fahmkirina xwe wê werênina ser ziman. Li ser wê temenê wê, rexneyên sofistan ên li filosofan jî wê li ser du temenan wê xwe bidina dîyarkirin. Di wê temenê de wê li ser têtînek weke ya rasyonelî û ankû mantiqî ku wê bi awayekê wê li wê bihizirin û wê bi wê re wê, ji aliyekê ve wê bi rêgezên gerdûnî û baweriyî û hwd ku wê çawa wê werina fahmkirin bê. Ew carna wê weke wê, têtîna baweriyê û yazdaniya wê bê. Carna jî wê vajî wê li ser wê re wê, bi aqılmeşandinên li ser wê re wê bi şewayekê din re wê xwe di rengekê de wê bi şîroveyek dervî wê û ankû vajî wê ku wê bi wê re wê xwe bigihêninê de bê. Di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman bê.

Di wê warê de wê were dîtî ku wê, hizrên ku wê werina ser ziman wê di wê dema duyem de wê, li ser esasê fahmkirinê û bi şewayekê wê çawa wê

bi derfet û rast bê ku ew were fahmkirinê wê bi wê re wê bihizirin û wê hizrên xwe wê werênina ser ziman. Hin caran wê di dîmenekê weke di nava rêgezê gerdûnî a ku ew pêwîsta were fahmkirin ji aliyê gel ve û ankû têgihîştinek ku wê filosofek wê werênê ser ziman ku ew wê, bi dana fahmkirinê û rawakkirinê û hwd re wê, bi wê re wê weke ku wê bibina xwediyê weynea fêrkirinê û lê gihandina li têgihîştinê wê di reng û awayekê de wê weynekê wê bileyizin. Ji aliyê din ve jî wê weke aliyekê wê yê din jî wê ew wê bi wê re wê karibê wê were dîtîn ku wê di mijare hizirkirinê de wê, li ser temenekê epistemikî û ontolojikî û hwd wê bixwezî ku ew hizrên xwe wê, di wê temenê de ew biafirênin û wê werênina ser ziman bin.

Di aslê xwe de wê dema ku em, **sofistan** wan bi hizrekê şîrovebikin wê ji aliyekê ve wê weke ku wê, aliyekê ku wê ji wê têngîn dûrketinê bê wê were dîtîn. Sofist di dîmenekê de wê li ser mijarên xwezayî metafîzîkî, ontolojikî, fîzîkî û nefîzîkî û hwd re wê, bi kevneşopîya fahmkirinê a ku ew heya û ya ku ew li hemberî wê diafirênin re ku ew li ser wê re û bi wê re li wê dihizirin re wê derkevina li pêş. Di wê temenê de ew di rewşekê rastîn de wê çawa wê di reng û awayekê de wê bidina dîyarkirin û fahmkirin û wê bidina têgihîştin û hwd re wê xwe di reng û awayekê de wê bidina dîyarkirin.

Yanî ji ser mijarekê bi teybetî bi zanebûnî zêdetirî –ku ew jî wê di nav de wê hebê- wê bi tênginekê di çerçoveya bi kevneşopîyî heya re ku ew weke kesna bi zane û naavserî xwe bi zanîna xwe re wê di reng û awayekê de wê xwe bi wê re wê were dîtîn ku wê bidina dîyarkirin. Ev wê di wê temenê de wê bi wan re wê bide dîyarkirin.

Di demên ku wê sofist wê derkevin de wê, du alî wê bi teybetî wê pêwîst bin ku ew werina fahmkirin. Aliyê pêşî wê bi pêşketina civakî a demê ku ew di nava xwe de wê êdî wê, derfet û rêyên gihiştina li zanînê wê biafirînê û wê bi wê re wê pêşkeve re wê alaquadar bê. Aliyê din jî wê bi zanînê û xwe bi wê re pêşxistin û êdî ku wê zanîn wê ji bin destê hinek kesên ku ew tenê weke ku ew bi derfet dikarin xwe bigihênina wê derkeve. Di nava jîyanê de wê weke ku wê li kurdistanê wê were ser ziman wê weke sofî û ankû derwêşna ku wê di wê rengê de wê, di nava jîyane xwe de wê, aqilê wan wê ji fahmkirinê re wê vekirî bê û ankû wê weke kesna ku ew bi dîtîn û demên bûhûrandî û azmûnkirî re ku wan xwe gihandîya çerçoveyek zanînê û li ser wê re ew dihênina ser ziman bin.

Li kurdistanê wê derkevina li pêş wê kesên kal û pîr weke çînek serdest di wê çerçoveyê de wê di dîmenekê bi wê rengê de wê xwediyê dîmenekê

fahmkirinê bê. Ev wê bi wê hîyararşîya ji piçûkatiyê û heta mazinbûnê wê di wê temenê de wê di rengekê de wê xwe bi wê re jî wê di dîmenekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê werênê ser ziman ku wê di mijare jîyane civakî de wê, bi wê re wê, derkeve li pêş. Ev kesên weke bi zane wê di nava civakê de wê, li ser têgihîştina ji hev cihêkirina ya baş û nebaş re wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê giring ku wê xwe di dewama wê de wê bi wê re wê di awayekê de wê bide dîyarkirin. Ev wê, weke kesna wê di wê rengê de wê bi şêwirmendî û şîretdayinê wê di destpêkê de wê derkevina li pêş. Lê di demên kevnera de wê di demên berî derketina felsefeyê re wê êdî wê çerçoveyên teorikî û hwd wê bidest afirandina wê bikin ji azmûnên xwe û ev wê di awayekê de wê êdî wê bi wan re wê temen û bingihêkê felsefeyê jî wê were dîtin ku wê bide afirandin.

Sofîst wê di wê rengê de wê weke kesên ku ew li ser azmûna xwe re wê, hizrên xwe re wê bi têgînek xwezayî û azmûnî ku ew bi wê jîyan dikin re wê werênina ser ziman. Ew wê, di wê temenê de wê du çavkaniyên wan wê di wê temenê de wê hebin û ev herdu çavkani jî wê weke bi xoslefî wê pêwîst bê ku em bi wan re fahmbikin û werênina ser ziman bê. Yek wê li ser kevneşopîya fahmkirinê a rûniştî re ku wê hizrên xwe wê bi temenekê fahmkirinê wê li gorî xwe bê û ankû li gorî wê têgînek ku ew li gorî wê diaxifin û wê dihênina ser ziman bê wê bi wê re wê aliyekê wê were ser ziman. Aliyê din jî wê di nava xwezaya ku ew dijin de wê bi azmûnkirinên bi rêyên sehên xwe re wê di awayekê de wê were dîtin ku wê bi wan re wê xwe bide dîyarkirin. Ev wê, wan di rengekê de wê weke kesna ku ew di awayekê de wê, weke filosofna xwezayî ên li ser çerçoveya xwezaya fîzîkî bi dîtinên xwe û ya ku ew dibînin re ku ew hizrên xwe wê bi wê re wê werênina ser ziman bin. Sofîst wê di wê warê de wê bi aliyê duyem re wê tiştêkê wê bikin. Wê tiştê ku ew heya bi fîzîkî wê bi wê re wê werênina ser ziman. **Yanî** bi girêdanên metafîzîkî û ontolojîkî wê zêdetir wê di wê temenê de wê di wê rengê de wê bi ya ku ew dibînin re wê werênina ser ziman bê. Di wê warê de wê, di warê nexweşîyekê de wê, serî li wan wê were dayin. Wê ji wan were xwestin ku ew bi derman dîtinekê bê û ankû bi gotinek başkirinê bê ew alikariyê bidin. Wê di wê temenê de wê were dîtin ku wê bi wan re wê di dîmenekê de wê ew wê derkevina li pêş.

Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku me li jor weke du aliyên sofîstan wê hanî ser ziman wê aliyê wê yê sêyem jî wê di wê nûqtayê de wê weke ku wê pêwîst bê ku mirov wê di dewama wê têgînek de wê ji

aliyekê ve wê bi kirpênê û wê werênê ser ziman bê. Ew jî wê di wê temenê de wê bi wê re wê di reng û awayekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Aliyê sêyem wê di nava sofistan de wê, kesên ku ew jî wê asta hizrên xwe li gorî kevneşopîya rûniştî a hizirkirinê ku ew werênina ser ziman û ankû ew li hemberî wê hizrên xwe wê jî wê zêdetirî wê, bi gavekê wê pêşdetir wê herin wê weke kesên weke filosofna xwezayê ku wê hizrên xwe wê bi çerçoveyî wê werênina ser ziman. Weke Thales, anaxsimender, anaxsimenes, parmanides, Zanon, demokrit, haraklit û hwd wê weke van wê weke bi gelek filosofên ku wê derkevin re wê di rengê de wê karibê xwe bide dîyarkirin. Ev wê, di wê rengê de wê, weke gavek jî wê derbaskirinê a li ser wê re wê bi zanîne wê weke bi têrzanînbûyinê û hwd re ku wê bibê bê.

Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, aliyên civakî wê, di wê temenê de wê, bi wê re wê, xwe bidina dîyarkirin. Wê aliyên çandî wê hebin ku mirov wê fahmbikê. Asta ku wê bi demê re wê li wê were têgihîştin wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê bi wê re wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin.

Di mijare felsefeyê û pêşketina wê de wê, di wê rengê de wê, di destpêka felsefeya xwezayê de wê du aliyên wê hebin. Yek wê bi xwezayî ku wê li ser rêgezên kevneşopîya rûniştî re wê, di wê temenê de wê were hanîn li ser ziman bê. Di wê rengê de wê, weke wê di awayekê de wê bi fahmkirinê û hewldana dana fahmkirinê bê. Aliyê din jî wê li ser rewşên xwezayî û fîzîkî û hwd re ku wê weke wê bi wê re wê tiştê wê fahmbikin û wê li ser wê re wê bigihijina zanîne bi rêya sehên xwe. Wê di wê temenê de wê, mijarên weke gûharîne û ne gûharîne, fîzîkê û nefîzîkê û hwd re wê bi bîna ser ziman. Wê di nava wan herdû aliyên de wê cihê bikin û wê li ser temenekê şenber wê herdû aliyên wê bi ahengekê û tîkiliyekê weke ya bi mantiqî û ankû ku wê li mirov wê rast û rasyonel wê were wê çawa wê bînin ser ziman wê bi wê re wê were dîtin ku wê di nava hewldana wê de bin.

Di wê çerçoveyê de wê, di rengê de wê, di wê rengê de wê di aslê xwe de wê gelek aliyên zanîne û serekên zanîne ên ku ew werina fahmkirin wê di zikhev de wê werina dîtin ku wê di nava zanîna sofistan de wê were dîtin ku wê di dema wan de wê li pêşîya wan wê xwe bide dîyarkirin ku

ew bi wê re ew li wê bihizirin û ew bi wê re hizrên xwe ew wê werênina ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê di rengekê de wê, di nava civakê de wê, hizrên xwe wê werênina ser ziman. Di dema sêyem a sofistana de wê, di pêvajoya wan a sêyem de wê, hizrên li ser kifşkirina hewirdorê û weke wê di wê temenê de wê bibê. Di wê temenê de wê hizrên cihê wê werina ser ziman. Wê li ser temenê bi serê xwe bûnê û bi keseyetbûnê wê di rengekê û dîmenekê de wê were dîtin ku wê hizrên xwe wê werênina ser ziman. Di wê temenê de wê, dema ku ew hizrên xwe bi felsefeyî wê di wê rengê û awayekê de wê werênina ser ziman wê weke hizirkirina lêpirsîna kevneşoopîya rûniştî a fahmkirinê jî wê bibê. Ber vê yekê wê gotinên di demên destpêkê ên felsefeyê de ku wê weke epikur û hwd ku wê bi temenekê bûjenî ku wê werênê ser ziman ên weke dervî yazdanan û ku dervî ku ew li wê bihizirê ku wê yazdanak û hêzek hebê ku ew jîyane wî bide dîyarkirin ku ew li wê bihizirê wê li wê bihizirê û wê hizrên xwe wê bi wê rengê wê werênê ser ziman wê bi wê re wê bibê. Ev têtîng wê tiştêkê din wê bi morfolojikî li ser têtîngê epistemikî re wê, bi xwe re wê bide dîyarkirin. Ew jî wê bi zanîne gihiştina zanîna xwe û wînekê bi xwe ku ew bi xwe bawer dikê û bi wê re dihizirê ku ew tiştêkê rast di xwe de dihênê û bi wê bawer dikê. Di wê temenê de wê, ev dem wê li ser wê çerçoveyê re wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê fahmibkê û wê karibê wê di wê temenê de wê di wê çerçoveyê de ku mirov wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Di aslê xwe de wê dema ku mirov wê bahsa sofistana wê bikê wê weke aliyekê wan ê giring wê xwe bi wan re wê ew wê bide dîyarkirin ku ew çawa wê, di reng û awayekê de wê weke ku wê, li ser xwezayê û rewşa heyî re wê rewşê wê werênina ser ziman bin. Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê sofist wê di wê temenê de wê di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin.

Di rengê hizirkirina sofistana de lêgerîna levkirine a bi xwezayî re

Dema ku mirov bahsa sofistana wê bikê wê diserî de wê weke ku wê di roja me de wê ku wê navê wan wê were hildan li dest wê di cih de wê, rengê hizirkirina wan û awayê hizirkirina wan û rengê bi çavkanî hanîna wan a ser ziman wê di cih de wê were berbîra mirov. Di wê temenê de wê, sofist wê di awayekê de wê bi wê re wê were dîtin ku wê derkevina li pêş.

Di aslê xwe de wê, weke ku me li jor li deverekê wê kirpend wê di wê çerçoveyê de ku wê bi wan re wê were ser ziman wê dema wan wê weke

demek ku wê bi civakî û çanda wê re ku wê êdî wê rengê xwe wê bide dîyarkirin û wê, bandûra xwe wê li hizirkirinên mirovî wê bikê. Wê hizir wê, weke ku wê were dîtin wê ji azmana wê dakeve ser rûyê ardê. Yanî bi wateya gotina 'dîtin wê ji azmana wê dakeve ser rûyê ardê' re wê, têgîna ku wê ji renekê razber wê bi ber şenberîyekê ve wê çûna wê biazil wê çawa wê bibê wê bi wê re wê karibê wê were fahmkirin.

Di wê demê de wê weyna sofistan wê di dema dawî a mitolojiyê de wê, bi wê rengê wê bibê ku wê di encama têzanîn û têraqiltiyekê re wê dema xwe wê bi gihênina hizirkirinekê û wê bi wê re wê ew wê dema mitolojiyê û rengê hizirkirina wê bi ber renekê hizirkirina şenber û xwezayî ve wê bidina birin. Di wê çerçoveyê de wê aqilê demê wê, hin bi hin wê di wê çerçoveyê de wê, li ser temenekê fahmkirinê, lê têgihîştinê û sedem û encamê û hwd re wê, êdî wê bi awayekê wê bidest lê hizirkirinê wê hebin. Têgînên weke 'mirov ber ku tî dibê ava divexwe', 'ber ku mirov birçi dibê xwarinê dixwê', 'bo ku mirov herê û bigihjê deverekê divê ku mirov bi meşê û bi wir ve herê' û hwd wê weke aliyên ku wê bi wê re wê werina lê hizirkirin.

Di wê temenê de wê, rast bê ku mirov wê kirpendinê bi navê demek sofistî berî dema destpêka dema felsefeyê wê bikê. Lê wê ne rast bê ku mirov wê di wê demê de wê tenê wê bi deverekê re wê bi sînor wê werênê ser ziman. Ber ku wê ev dem wê demek bi zanînê wê êdî wê pêşkeve û wê mirov wê bi aqil bibê. Aqil wê dakeve nava jîyanê. Wê hemû argûman û çavkaniyên ku wê bi wan dihê hizirkirin ên kevneşopîyî û baweriyî wê were dîtin ku wê bi wê re wê di renekê de wê weke ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin.

Di wê demê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, weke aliyekê wê yê din ê giring wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare felsefeya civakî wê hin bi hin wê bi pêşketina wê re wê bibê. Hizrên ku wê werina ser ziman wê di nava jîyane civakî û çandî de wê civaknasiyê wê bi kirinên ku ew dibin û rengên bi wan dihên kirin re wê hin bi hin wê bide dîyarkirin.

Dema civakî wê di wê temenê de wê bi wê re wê pêşkeve û wê, di wê temenê de wê weke ku wê mirov dikarê wê werênê ser ziman wê aqilekê hevbeş wê hin bi hin wê derkeve li pêş. Bi wê re wê weke ku wê, têgîn û nirxên ku wê weke 'hevbeş' wê bibin wê werina ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, li ser wê re wê, weke di têgînek olî a xwediyê penteonek berfireh a yazdanî ku wê bi têkiliyên nava wan û hiyararşîya nava wan ku wê bi rengê 'erkên wan' û hwd re ku wê were ser ziman re wê, direnekê

de wê, were pênasekirin. Minaq wê, yazdanê binê ardê, yê serardê, yê başîyê, yê çandiniyê (ankû bereketê), yê darazaê, yê şer û hwd wê, derkevin. Ev jî wê di wê rengê de wê, dem û rengê din ê hizirkirinê wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê, di wê rengê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin.

Di wê rengê de wê, demên dawî ên mitolojikî wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê din ê giring wê ev têtînên mitolojikî û ankû pêjnên mitolojikî wê bi wan re wê di awayekê de wê werina lê hizirkirin. Di wê temenê de wê bi wan re wê, dîmenekê teorizekirinê wê bi têtîn û aqiliya demê re wê hin bi hin wê li ser temen û çerçoveyek fahmkirinê wê bikê. Ev jî wê bi xwe re wê dîmenekê din ê hizirkirinê wê werênê. Di nava wê de wê weke aliyekê wê yê din wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê xwe bi wê re wê di rengê de wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Di awayekê de wê, kesên weke sofistan wê di wê çerçoveyê de jî wê derkevina li pêş û wê di nava wê hizirkirinê de wê, li ser rol û weyna ku wê li yazdanan wê were baxşkirin de jî wê hizrên xwe wê bi awayekê lêpirsînê wê werênina ser ziman. Yan jî wê di awayekê de wê li ser temen û çerçoveyek fahmkirinê de wê werênina ser ziman. Wê bi wê re wê di rengê de wê ev wê bi wan re wê were dîtin.

Di wê temenê de wê were dîtin ku wê, di nava têtîna sofistan de wê, mijarên weke baxtewariyê û hwd wê li ser wê temenê wê di rengê de wê were lê hizirkirin. Wê di wê temenê de wê çî û kî wê kirina me dide dîyarkirin û yan jî wê di xwezaye şîndibê û dibê û xwe dewrûdayim dikê de wê çî wê bide kirin û hwd wê li ser wê re wê bi wê re wê were lê hizirkirin.

Du ali wê di nava hizrên sofistan de wê bi wê re wê derkevina li pêş. Yek wê, li ser esasê fahmkirinê bê ku ew çî ya ku ew li wê dihê hizirkirin û ya ku ew li wê dihê hizirkirin ew çî ya û çavkaniya wê çî ya. Ya din jî wê piştî wê, fahmkirinê re wê, li ser wê re wê awayekê lêpirsînê wê xwe bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê were dîtin wê bibê. Ew jî wê di wê temenê de wê bi wê re xwe di rengê de wê weke ku wê karibê bide dîyarkirin bê.

Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, mijare hizirkirinê û lêpirsînê û di wê temenê de hewldana gihiştina çerçoveyek fahmkirinê ku ew bi wê re wê ya ku ew bi wê dihê hizirkirin were fahmkirin û hwd wê bi wê re wê were lê hizirkirin.

Sofist di wê çerçoveyê de wê, ji kesna weke ku ew li gorî mijarekê û hwd ew bi xosisî pêşketina û ankû xwe pêşxistina wê zêdetirî wê weke kesna

ku ew bi dîtîn û fahmkirinên xwe yê bi jîyankirinê û xwandinê û hwd re ku wê di destpêkê de wê bigihijina zanînê. Di wê temenê de ew ya ku wan xwand wê di wê temenê de wê, ew wê rast bibînîn û ankû ne raast bibînîn wê weke kesna pêşî ên di nava civake ku ew pêşdikeve wê, yekane bin ku wê pirsê li ser wan xwandinên xwe re wê bikin bin. Ber vê yekê wê, di wê temenê de wan weke girseyek civakî civakî a dikarê bixwênê, şîrovebikê, wê di wê demê de bi mijarên ku ew di wê xwandinê de dihênin ser ziman hizrên xwe li ser wan biafirênê û hwd wê bibê bê. Wê bi wê rengê wê ew wê, bi wê re wê weredîtîn ku wê derkevina li pêş.

Di wê çerçoveyê de wê, di wê temenê de ew jî, di nava civatên civakê de wê, hizrên xwe êdî wê li ser ya ku wan ji xwandinên xwe û dîtînen xwe fahmkiriya wê werênina ser ziman. Wê di wê temenê de wê di nava wan de jî wê li ser heman mijarê wê hizrên wan ên cihê ku ew dihênina ser ziman wê karibê bibê. Di wê temenê de wê, ev wê bi wan re wê, bê sedema wê fahmkirinê ku wê fahmkirina mirov wê bi mirov re wê bi sînor wê xwediye şewayekê fahmkirinê bê. Wê di wê temenê de wê, di fahmkirinê de wê cihêbûn û cihêrengiyên ku ew dibin wê bina sedema ku ew rastiye bi ya ku ew hheya û dihê fahmkirin re bi sînor wê bibînîn. Di wê temenê de wê, ew têngînen gerdûnî, metafîzîkî, yazdanî û ankû ontolojikî û hwd wê, di wê temenê de wê di serê wan de wê weke têngîna ku wê werina lê hizirkirin bin. Di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê ye giring bê ku mirov wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Ber vê yekê wê di nava sofîstan û hizrên wan de ku wê bahsa wan wê were kirin wê bê gotin ku ew pêbawer dikin ku wê têngînek û tiştêkê gerdûnî wê nebê. Wê her tişt wê bi ya ku mirov bi sehên xwe wê derdikê wê weke wê bê. Di mijare sofîstan de wê were ser ziman ku wê weke ku wê protagoras wê werênê ser ziman û wê bibêjê ku 'mîrov pîvane her tiştê ya' re wê, di wê rengê de wê, di temen û awayekê dîtbar de wê bi zanînê û fahmkirinê û hwd re wê bê lê hizirkirin. Bi wê rengê wê bi demê re wê sofist wê li temenê zanînê û çavkaniya wê derka bi sehan wê bi cih bikin û wê bi wê re wê werênina ser ziman. Li ser wê temenê wê sofist wê bi awayekê wê regekê felsefeya xwezayî wê bi regekê weke ya ku wê tiştê bi tiştê re wê fahmbikin û ku wê di awayekê de wê biriqînekê wê li mejiyê mirov bide ku wê weke di regekê emprikî de wê bihizirin û hwd re wê, bi wan re wê were dîtîn.

Sofîstan ku mirov wan werênê ser ziman di destpêkê de wan di du deman de dikarê werênê ser ziman. Dema pêşî a hinekê berê demên felsefeyê ku wê bibê û wê bi hizrên xwe wê rê li pêşveçûnên bi wê rengê wê di nava

civakê de wê bi pêşketinên wê yê hizrî ku ew di awayekê de di wê de weynekê bi fahmkirina xwe dileyizin wê vekirin bê. Dema din a duyem jî wê piştî demên kevnera ên felsefeyê ku wê sade wê bi aqilê felsefeyê bikin û wê bi wê re wê bihizirin û wê bênin ser ziman. Di wê temenê de wê, di wê çerçoveyê de wê ev herdû dem wê xosletên wan wê ji hev wê cihê bin.

Wê dema ku mirov wê di wê rengê de bi sofistan re dihizirin wê di serî de bi wan re mirov wê kifşdikê ku wê, di regekê de wê, hin bi hin wê, bi aqilzanîyekê wê derkevina li pêş. Wê di rewşa wan de wê, bi hizirkirina wan re wê tiştekekê din wê xwe bide dîyarkirin. Heta wê demê wê, weke ku wê, bi jîyane mirov ku wê were lê hizirkirin wê were gotin ku mirov wê bi baxtê xwe wêji aliyê yazdanan ve wê bê dîyarkirin. Li ser wê temenê wê bi mitosan û hwd re wê bijî. Mitos wê jîyane mirov wê ji temen ve wê bidina dîyarkirin.

Şiroveyên sofistan wê di awayekê de wê weke regekê mudahaleya bi aqil û hizirkirî a li wê jî wê di fiiliyetê de wê biafirênê. Ber ku wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirin û wê werênina ser ziman ku mirov wê karibê bi aqilê xwe ew rastiyê bibîne û kifşbikê û derbikê. Ew wê karibê bi aqilê xwe bigihêjê rastiyê. Ew wê bi aqilê xwe wê karibê xwe bibîne û wê, bi hişmendîya wê aqilê ew xwe bigihênê rastîyan. Di nava jîyanê de wê, di wê rengê de wê, bi wê re wê di regekê de wê bi sofistan re wê, ew wê xwe di regekê de wê bi wan û aqilê wan re wê bide dîyarkirin.

Ji wê aliyê ve wê aqilê sofistan wê di regekê de wê weke ku wê were dîtin wê ji ya kevneşopîyî ku wê bi wê were lê hizirkirin wê cihê bê. Wê bi aqil û di wê aqilê de ku wê weke bi kirdeyekê wê weke ku wê xwediyê wînek mirovî a bi hişmendî ku ew di wê de hatî salixkirin bê wê di wê rengê de wê bi wê re wê were ser ziman. Ev jî wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê di wê çerçoveyê û wê rengê de wê werênê ser ziman.

Salixkirinên di wê temenê de wê weke ku me li jor hanî ser ziman wê mirov wê di hizirkirinên xwe de wê bikê weke kirdeyekê. Wê di wê temenê de wê hin bi hin wê bi xwe re wê, ew bixwe wê, bi aqilê xwe wê bikê ku ew li wê bigerihê û wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê biwê re wê di wê rengê û awayê de wê, weke aliyekê wê yê giring ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê werênê ser ziman bê.

Di mijare salixkirinên aqilî de wê bi wê re wê were dîtin û wê were ser ziman ku wê, di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê xwe di wê temenê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin. Ev jî wê weke aliyekê wê

yê din ê giring bê ku mirov wê di dewama wê de wê werênê ser ziman. Ji mejiyê mirov ê bi mitosan ew hatê dorpêçkirin û bi wê ku ew hatî bi kontrolkirin û bi bergirkirin ku ew ji wê bi pêşde û ankû bi şûnde gavê neavêjê wê bi saya hizirkirinên sofistan wê derkeve û wê hin bi hin wê bi wê re wê mitosan wê yek bi yek wê bi fahmkirina wan re wê li şûn xwe wê bihêlê.

Di wê rengê de wê, dema mîtosan wê di aqilê xwe de wê çawa wê di renekê de wê bi wê re wê êdî wê derbas bikê. Wê li şûn xwe wê bihêlê. Di wê rastiyê de wê tiştekê din wê were dîtin. Ew jî wê ew bê ku wê, rastî wê, heta ku ew newê fahmkirin wê nikaribê derbas bibê. Di mijare mitosan de jî wê rastî wê ev bê. Wê bi aqil re wê mirov wê karibê xwe derxê li ser wan re. Ev di her demê de û di her rewşa pêşketinê a ku mirov di wê de dijî re wê wusa bê.

Di wê çerçoveyê de wê, bawermendên pêbawerîya demên mîtosan ku wê bi çerçoveya zêhnî ku wan afirandî wê hin bi hin wê di wê de wê çawa wê bi aqil re wê, çerçoveya şîroveyê a dervî wê awayê ku ew bi wê re ew diafirênin wê bi wê re wê di renekê de wê weke ku mirov wê dikarê wê kifşbikê wê xwe bi wan re wê di wê rengê û awayê de wê bide dîyarkirin.

Sofîst wê di wê temenê de wê ne zanistna teybet ên ku ew derdikevin bin. Yan jî ew wê weke bi xosisî weke kesna ku ew li ser mijarekê xwediyê zanînê bin. Lê ew wê weke kesna di nava civakê de ku ew bi zane dibin û ew hin bi hin bi aqilê xwe ew derdikevina li pêş û bi wê re ew çerçoveyek fahmkirinê ew bi wê rengê ew diafirênin bin.

Di mijare sofîstan de wê ew wê bi wan re wê, hebê. Wê weke derwêş û ankû sofîyên nava baweriyên kurdistanî ên ku ew di her demê de wê li rex oldar û bawermendan wê bijin lê wê ew di dîmenekê de jî wê derfeta hertimî derketina dervî wê çerçoveya ku ew di wê de dijîn wê di wan de wê hebê wê, bi wê rengê wê bi hebênêkê wê sofîst wê xwe di wê demê de jî wê bidina dîyarkirin.

Di dewama wê de wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê, ev wê di wê temenê de wê aliyekê din wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Wê hin bi hin wê nûqtayên ku wê wan ji ya bawermendan wê cihê bikê wê derkevina li pêş. Bawermend wê dema ku ew di çerçoveya ya pêbawer dikê de ku ew hizrên xwe dihênê ser ziman bê ku ew lê bipirsê wê sofîst wê weke kesekê ku ew ji dervî wê li wê dinerê û weke bi nerînek derve û ankû ser wê re wê, di awayekê de wê êdî wê bi wê re wê, xwe bigihênê wê nerînê û di dewama wê de wê, êdî wê, li ser wê çavkaniya wê û hwd re wê bidest

pirspirsînan li ser wê re wê li xwe bikê û wê piştire wê, bidest kirina wan pirsan li dora xwe bixwe jî wê bikê.

Di wê temenê de wê bi wê re wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê werênê ser ziman ku wê, weke aliyekê wê yê giring wê xwe bide dîyarkirin. Di dewama wê de wê, di şewayekê wê weke li ser hinek sedeman re ku wê li mirov wê mantiqî û ankû rasyonel newê û an jî ku wê pirsekê wê bikê û wê bersiva wê di wê çerçoveyê de wê negirê wê weke nûqteyên ku wê sofist wê derxina li asta lêpîrsînekê li ser wê nûqteyê re bê.

Di wê çerçoveyê de wê, her mirov ku wê di nava civakê de wê xwedî aqil, xwanda û pirsan dikê û li bersivên wan digiirê wê di wê potansiyale sofistana de wê bi xwe re wê xwediyê hebûnekê bê. Di wê çerçoveyê de wê di rengekê de wê xwediyê aqilekê lêpîrsîner bê. Di wê rengê de wê bi aqilê lêpîrsînî ku ew dikê wê di wê çerçoveyê de wê karibê wê bi wê re wê di wê rengê wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Di wê çerçoveyê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê sofist wê bi wê rengê wê di nava hizirkirinên xwe de wê, bi xwe bê. wê bi aqilê xwe bê. Çendî ku wê bi têgînek pêbawer wê karibê destpêbikê wê bi wê re wê, yan bi gûharandina di fahmkirinê de a bi awayê fahmkirinê û pêbaweriyê bê û ankû bi awayekê din ê bi wê pêhizirkirinê û hwd re wê, ew wê, di wê têgîne de wê, şewayekê cihê ê pêhizirkirinê wê biafirênê. Şewayê pêhizirkirinê wê di wê rengê de wê dema ku wê zêde bibin û wê rengên cihê ên fahmkirinê û hwd ku wê bibin wê êdî wê weke şewayên hizirkirinên ku wê di dewama wê hev de ku wê werina fahmkirin bin û ankû yên ku ew di awayekê de wê, weke li hev nekin û ankû wê yek wê ya din wê weke vala derxê re wê di reng û awayekê de wê êdî wê bi wê re wê, temenê hizirên lêpîrsênê jî wê di nava wê de wê bi wê re wê di reng û awayekê de wê weke bi wê re wê biafirênê bê. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê werênê ser ziman bê.

Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, ev jî wê bi wê re wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê werênê ser ziman. Di mijare sofîsmê de wê ev wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê, cihê hizirkirin û ankû çima wusa dihizirim û ankû çima divê ku ez wusa pêwîsta ku ez bihizirim û hwd ku wê bi wan aliyan wê li ser wê awayê têgînên yê fahmkirina rûniştî ku wê bihizirê û hwd re wê, di wê rengê de wê, çerçoveyek bi wê hizirkirinê ku wê li wê fahmkirin û aqilê rûniştî wê were û ankû wê newê wê bi wê rengê wê biafirênê û wê werênê ser ziman. Di awayekê din de jî wê mirov

wê weke ku mirov wê bi hinek filosofên ku wê ji nava sofistan wê derkevin û ankû wê weke filosofan wê xwe bidina dîyarkirin wê di wê temenê de wê ew bê ku wê bi wê nûqtaya hizirkirinê wê bi pêşxistina wê û di wê de bi kûrbûnê re wê, bi aliyên din ên bi wê hizirkirinê û girêdenên wê yên zêhnî, hişmendî û hwd re wê, di wê bixwe de ku wê çêbikin re wê, berê hizirkirinê wê ji nûqtayên ku ew bi wan dihê hizirkirin wê bi aliyên din ve wê karibin bidinê. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê bi rehetî wê bi rengê hizirkirinên wan re wê kifşbikê û wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Sofist wê dema ku em bahsa wan bikin em dikarin wl dubare wê bi wan re werênina ser ziman ku ew wê encama pêşketin û pêşveçûnek bi civakî ku wê hin bi hin wê bibê û wê biriqêna xwe wê li aqil wê bide dîyarkirin bê. Di wê rengê de wê, êdî wê bi aqil re wê, hizirkirin wê li ser her tiştê wê pêşkeve. Mereqa mirov a fahmkirinê wê bi her tiştê wê êdî wê pêşkeve û wê di wê temenê û rengê de wê xwe bi awayekê wê bi wê re wê bide dîyarkirin. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di mijare rengê hizirkirinên wan de me hinekê li jor wê hanî ser ziman. Lê wê di wê nûqtayê de jî wê divê ku mirov wê weke aliyekê wê yê din wê karibê wê bi wê re wê werênê ser ziman. Wê bi hizirkirinên xwe re wê bi sehê wê bihizirin û wê, tişta ku mirov wê dibînê bi û bi rêyên sehan wê derkdikê wê di temenekê xwezayî de wê bi wê re wê bihizirin û wê bi wê re wê bi wê rengê wê werênina ser ziman.

Di dewama wê de wê dikarê wê bi wê re wê weke aliyekê wê yê din jî wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare felsefeyê de wê, bi wê re wê di awayekê de wê bi wê re wê bihizirin. Wê jî mirov dikarê bi wan re wê werênê ser ziman ku wê, sofist wê, di asta pêşî de wê, bi ya ku ew weke aqilê rûniştî bi fahmkirin û şîrovekirina wê re wê derkevina li pêş. Di dewama wê de wê, dema ku ew bû wê êdî wê li ser wê re wê, pirsên ku wê werina ser ziman wê, bi bersivênin. Wê bi wê re wê xwediyê şêwa û rengê hizirkirinê û fahmkirinê bê.

Di dewama wê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê mijare hizirkirinê wê di dewama wê de wê, dema ku ew bû wê, bi wê re wê, li ser wê çerçoveya hizirkirinê a şenber wê re wê bihizirin. Wê girêdanên ontolojîkî û metafîzîkî ku wê bi aqil re wê werina ser ziman û wê razber wê bimênin wê, di dewama wê de ku wê li birhanên wê bigerihin û wê nebînin êdî wê bi ya ku ew heya re û dîyara

re wê werênina ser ziman. Wê di wê temenê de wê, dikarê bi sofistan re wê werênê ser ziman ku wê, weke kesna ku wê di nava civakê de wê xwedyê zanînê wê serî li wan wê were xistin bin. Wê bi zanîna xwe re wê, mirov nikaribê bibêjê ku ew bêali û ankû bialî bin. Ber ku wê, di wê temenê de wê, ne ji nûqteyek dijber wê dest bi hizirkirinê wê bikin. Wê li ser ya ku ew heya û wê fahmkirina wê re wê dest bi hizirkirinê wê bikin û ya ku wê wan ji yên ku ew weke girseyê li dora wan diafirin wê zêdetirî wê wan derxê li pêş wê zû fahmkirina wan û bi aqil têgihiştina wan bê. Wê di wê temenê de wê, bi aqilê xwe re wê, li ser ya ku ew fahmdikin re wê derkevina li pêş. Wê pirsirsînan wê bikin. Wê di wê temenê de wê ew wê li gorî xwe wê li ser temenê fahmkirin û aqilê rûniştî re wê, aliyên din wê kifşbikin. Wê bi wan aliyan re wê êdî wê hin bi hin wê pêde wê herin. Wê di wê rengê de wê, di fahmkirinê de wê di wê rengê de wê çendî ku wê weke bi serê xwe wê regekê fahmkirinê wê bi wan re wê di wê rengê de wê were dîtin jî lê wê di dewama hev a bi hizirkirinê ku ew dikin re de wê, di wê çerçoveyê de wê bi wan û hizirkirina wan re wê bibê.

Ew wê, di wê çerçoveyê de wê, bi wê rengê wê, derkevina li pêş. Ew wê di nava girseyê de wê weke yên baştir fahmkirina wê, bibin. Wê bi wê rengê wê bi hizirkirin û ji dora xwe re hanîna ser ziman re wê, di regekê de wê weke aliyekê wan ê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê werênê ser ziman ku wê weme mamosteyna xwezayî wê di wê rengê de wê xwe bidina dîyarkirin. Wê pêşî wê, girseya li dora xwe wê bikin ku ew wê bigihênina zanîna aqilê rûniştî ê kevneşopîyî. Di wê temenê de wê, bi wan re wê bi demê re wê girseyek xwanda û xwandavan weke şagirtê wan wê di wê temenê de wê hin bi hin wê biafirê û wê ew wê bi xwe re wê êdî wê sofistên nû wê di dewama wê de wê bi wan re wê werênê. Di wê temenê de wê, di wê rengê de wê, ev rewş wê, di nava wê girseya xwanda û bi zane de wê, êdî wê hizirkirinên cihê wê bi xwe re wê bi wan re wê werênê li holê. Wê filosof jî wê ji nava wan wê hin bi hin wê derkevin. Wê ew wê di awayekê de wê çavkaniya wan wê biafirênin. Di wê temenê de wê dema ku ew hizreka bi gûmanê û ankû lêpîrsînê wê werênina ser ziman wê li ser ya ku ew fêrbûna û bi wê li xwe pirsirsênê re wê ew wê bikin. Ev jî wê weke xosletekê wan ê ku mirov wê karibê wê, di serî de wê weke aliyekê wê yê din ê giring ku wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Bi demê re wê, di warê hizrên cihê û hûnerîya ku ew weke ji dest dihê a cihê û hwd re wê xwe di awayan de wê bidina dîyarkirin. Ev wê di wê demê de wê di aslê xwe de wê, weke ku mirov wê dibînê wê weke çîneka bi aqil a serdest ku wê di nava civakê de wê hin bi hin wê biafirênê û wê,

bi wê re wê, bi hizrên xwe re wê rengê hizirkirinê li aqil û fahmkirina rûniştî a kevneşopîyî jî wê bidina dîyarkirin wê bibin. Ev wê di wê rengê de wê, di awayekê de wê were dîtî ku wê bibê.

Di wê çerçoveyê de wê, weke kesên ku ew zanîne wê, di wê temenê de wê, bikina temenê jîyanê. Di demên destpêkê ên şariştaniyê û heta demên piştî jî wê zanîne wê weke ku wê di bawergehan de wê weke ku wê were girtîgirtin û ankû dilgirtin. Di wê demê de wê, tenê wê di wan de wê weke ku wê hebê. Ber vê yekê wê her kesek wê bi wan ve wê girêdayî bê û ew çawa werênina ser ziman û bibêjin wê ew wê, bidina dîyarkirin û wê di wê temenê de wê rengê jîyankirinê wê bi xwe re wê di wê temenê de wê bi wan re wê bidina dîyarkirin.

Lê ev rewş wê hin bi hin wê bi sofistan re wê di nava civakê de wê bê gûharandin. Wê hizrên dervî ya kevneşopîya hizirkirinê a rûniştî wê êdî wê xwe di rengekê de wê bi wê re wê di awayekê de wê bi wê re wê di rengekê de wê bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin.

Ev girseya weke sofistan ku wê bi zanîne wê di nava jîyanê de wê pêşkeve wê di dîmenekê de wê weke dervî wê dîmenê zanîna rûniştî û ya di bawergehan de bê. Wê di wê temenê de wê ev wê, di rengekê de wê êdî wê, di nava xalkê de wê ew wê rewşa girêdanê ku wê bi sofistan re wê hin bi hin wê bigihijina zanîne re wê hin bi hin wê bide gûharandin.

Xwandin û perwerdekirina nava jîyanê û dervî bawergehan wê bi wê re wê hin bi hin wê weke aliyekê wê yê din bê ku wê pêşkeve bê. Ev jî wê bi xwe re wê dema ku ew bû wê, êdî wê mirovan wê dervî wê rengê fahmkirinê ê di bawergehan de ku wê bibê wê bi wê re wê, di rengekê de wê, bigihênê li şewayên fahmkirinê. Di wê çerçoveyê de wê, heta ku wê dem wê were demên weke yên li dora nêzî demên kevnera wê li mesopotamya û misra kevn û heta çîne û deverên din wê di wê temenê de wê, girseyek civakî a bi zane wê di wê çerçoveyê de wê biafirê. Piştî wê li ber bahre reş wê, hin bi hin wê bi pêşketina têgînên felsefeyê wê bi bandûra wê re wê bibê. Wê di wê çerçoveyê de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê. Lê sofist wê, xosletekê wan ê din wê di wê temenê de wê xwe bide dîyarkirin. Ew jî wê ew zanîna ku wan ji bawergehan derxist wê êdî wê bi xwe re wê ji deveran wê barî deverên din wê bikin. Ber vê yekê wê sofist wê ji aliyekê ve wê weke gerokna ku ew ji herêmekê diçina herêmek din. Wê di wê temenê di wê temenê de wê di rengekê de wê xwediyê rengekê jîyanê ê bi xwe re jî bin.

Di nava hizirkirinên wan de wê di wê temenê de wê, êdî wê bi wê re wê, hizirkirinên nû wê pêşkevin. Wê di wê temenê de wê, pêşketina dibistanan wê hinekê jî wê di rengê de wê weke deverna lê xwandin wê, weke artarnatifna ji wan bawergehên weke dibistanên fêrbûnê ku ew herkesek wê weke di wan re wê bi fêrkirinê wê weke derbas bibê bê. Di wê temenê de wê, dibistan wê di wê rengê de wê, di wê rengê de wê hinek wate û encamên wê yên bi wê rengê wê hebin ku mirov wê karibê wan di serî de wê di rengê pêşketina sofistan û weke encama hizirkirinên weke yên ku wê bi wan re wê pêşkevin jî wan werênê ser ziman bê. Ev deverên ku wê di wan de wê zanîn wê berhev bibê û wê gav bi gav wê pêşkeve wê ew êdî wê weke pêvajoyek din a piştî dema sofistan ku wê bibê û wê zanîna bi sofistan û hwd re ku wê bibê wê di rengê de wê êdî wê bi wan deveran re wê weke ku wê bê gihandin li temenekê zanînê ê rûniştî jî. Wê di wê temenê de wê û di wê rengê de wê bi hebûna dibistanan re wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Mijare pêşketina dibistanîtiyê weke deverna aqilî wê di wê çerçoveyê de wê, di wê rengê de wê xwe bidina dîyarkirin. Sofist û dibistan û ankû piştî wê, filosof û dibistan wê di wê temenê de wê xwe di rengê de wê bi wê rengê wê di awayekê de wê, bide dîyarkirin. Wê filosof û dibistan wê di wê rengê de wê bi wê rewşê ve wê girêdayî wê hinek aliyên wê yên ku mirov wê di wê temenê de wê karibê fahmbikê wê hebin.

Bi têngîna dibistanî re wê di aslê xwe de wê bi zanînê re wê dem û pêvajoyek nû wê destpêkê. Ev jî wê di wê rengê de wê xwe bi wê re wê di rengê de wê bide dîyarkirin. Heta wê demê wê, zanîn wê ji bawergehan wê dernekeve. Wê di wê temenê de hewldana sofistan a di nava civakê de zanînen xwe hanîna ser ziman û hizrên weke lêpîrsîna destpêkê a bo fahmkirinê ku wê, di derbarê tiştê de wê hizrên xwe wê werênina ser ziman jî wê di wê rengê de wê, destpêkekê wê bi xwe re wê bide destpêkirin.

Sofist di wê temenê de wê, ne li herêmê wê li giştîya deverên dînyê ku wê li wê pêşketin û pêşveçûnên aqilî wê hebê wê, weke komna bi zanînê ên ku ew xwe di nava wan de didina dîyarkirin bin. Wê di wê temenê de wê, di wê rengê de wê, weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê werênê ser ziman bê. Çendî ku wê di destpêka demên kevnera de wê bi bandûra pêşveçûnên hizrî ên li asya dûr û mesopotamiya ku wê hebin wê destpêka demên kevnera û pêşketina felsefeya xwezayê de wê weynekê wê bi leyizin jî wê, mirov nikaribê wê weke destpêka derketina li holê a tenê di

demên kevnera a bi sofistan re bi sînor wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê, pêşveçûnên li herêmên din û ên weke li asya dûr, mesopotamîya û gelek deverên wê didina dîyarkirin ku ev rengê fahmkirinê ku em wê bi wê rengê wê tenê bi dema destpêka demên kevnera re bahsa sofista bikin wê şaş bê.

Ber vê yekê wê, di wê temenê de wê, di wê rengê de ev wê xwe di renekê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin. Lê wê jî mirov dikarê wê werênê ser ziman. Li vê herêmê wê were dîtin ku wê di demên mitaniyan de bê û hwd wê weke ji ber firatê û hwd wê, ji demên mitanniyan û hwd pê de wê li herêmên kurdistanê ên weker rojava û hwd wê, demek kevnera wê, şînbibê û nişanakên wê di wê temenê de ku em kifşdikin wê ji demên kevnera û wê destpêka ku wê bi wê re wê were hanîn ser ziman wê weke li dora sedsale 6' min û hwd wê pîr zêde wê kevntir wê herê.

Di wê rengê de wê hizrên mitrayî û hwd ku wê bibin wê di wê temenê de wê diderbarê yekîtîyek têtîna a weke bi yek xwûdayî re wê, hin bi hin wê temenê wê bi felsefe bikê û wê derxê li pêş. Di wê temenê de wê, ev wê weke aliyekê wê yê din wê biafirênê.

Di dewama wê de wê tiştêkê din jî wê bibê. Ew jî wê di wê temenê de wê ew bê ku wê, di nava pêşketina demê de wê bahsa hizrên cihê wê di wan waran de wê xwe di renekê de wê bide dîyarkirin. Ev jî wê aliyekê wê yê din jî wê di wê temenê de wê hebê ku wê, pêşveçûnên bi hizrî ên herêmên cihê ku wê bibin wê êdî wê di wê demê de wê têtîliyêkê wê bi hev re wê dênin û wê, di wê temen de wê, temenê hizrên cihê û hizirkirinên cûdahî wê bi hev re û ankû wê li gorî hev wê biafirênin. Ev jî wê di wê temenê de wê bi wê re wê xwe di renekê de wê bi wê re wê di reng û awayekê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin.

Di wê çerçoveyê de wê hizrên cihê ku wê di wê temenê de wê werina ser ziman wê, bê sedem ku wê, hizrên wê werina ser ziman wê di derbarê hizrên teolojîkî û hwd ên ku ew dibin û hena de wê, bê sedema wê ku wê bibê bingihê hizirkirinên cihê. An jî bi awayên cihê wê şîrovekirin û pêşxistina şîroveyan. Di wê temenê de wê têtîliya û bandûra bi hizrî a têtîliya bi hev re wê di wê rengê de wê, hin bi hin wê aliyên cihê bi şîroveyî û fahmkirinê wê bi xwe re wê di renekê de wê weke ku wê biafirênê.

Ev rengên cihê ên bi hizrî ku wê werina ser ziman wê, bi demê re wê, tiştêkê din wê xwe bidina dîyarkirin. Wê şîroveyên ku wê li gorî wê aqilê rûniştî û fahmkirina ku wê werina herê kirin û yên ku ew newina herêkirin ku wê bikevina rewşa vajî wê de wê bi xwe re wê bi demê re wê werênin.

Ev jî wê di awayekê de wê dîmenekê din ê ku wê weke bikeve çerçoveya hewldana fahmkirinê de wê bi xwe re wê di dîmenekê de wê biafirênê û wê werênê li holê. Ev wê, di wê çerçoveyê de wê, mijare cûda hizirkirinê û ankû cûda fahmkirinê wê bi xwe re wê di wê temenê de wê di reng û awayekê de wê werênê.

Hizrên sofistan wê di wê nûqteyê de wê, bandûra wan jî wê li wê rewş wê bibê. Weki din wê sofist wê weke zaneyna ku wê li ser wê rewşê re wê bi zanîn û asta xwe ya fahmkirinê ku wê weke ku wê weynekê wê bileyizin û hwd re wê xwe di rengekê de wê bidina dîyarkirin. Wê bi wê re wê derkevina li pêş û wê xwe bi wê re wê werênin ser ziman.

Hizrên sofistan wê di wê temenê de wê, di wê rengê de wê hinekê din wê dîmenekê din ê komplike wê di wê temenê de wê bi xwe re wê li ser wê çerçoveyê re wê bide dîyarkirin. Wê hem bi çerçoveya fahmkirinê û hewldana fahmkirinê re wê bide dîyarkirin û hem jî wê bi çerçoveya û hewldana çawa û di çi rengê de ku ew pêwîsta were fahmkirin û hwd jî wê bi wê re wê bide dîyarkirin.

Di wê temenê de wê sofist wê xosletê wan ê sereka wê di wê nûqteyê de wê xwe bi wan re wê bide dîyarkirin wê ew bê ku wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê werênê ser ziman ku wê ne di nava hewldana baweriyekê bi yekê dana bawerkirinê bin. Wê bi sînorê dana fahmkirinê re wê bi sinor wê weke ku wê di demên kevnera de wê li herêmên kurdistanê wê were dîtin wê bi wan re wê were dîtin. Ew wê weke kesna di rewşa xwe de dijîn û bi zane bin. Wekî din wê di wê rewşê de wê bi fahmkirinên xwe wê alikariyê di fahmkirinê de wê bidina xalkê. Wê di nava gel de wê hizrên xwe wê werênina ser ziman. Wê weke kesna bi zanebûna xwe wê derkevina li pêş û wê serî li wan wê were xistin bo perwerde û fêrbûnê. Ev wê bi wan re wê di wê rengê de wê xwe di rengekê de wê weke ku mirov wê kifşdikê wê bide dîyarkirin.

Sofîst wê di wê temenê de wê bi wan re wê di rengekê de wê, bide dîyarkirin. Di dîmenê weke mamosteyna bi zane ku ew dikarin di mijarekê de xwediyê zanîne bin û ew di wê temenê de bi zanîna xwe derkevina li pêş bin û bi wê zanîne xwe werina nasîn bin. Wê di wê rengê de wê ew ne weke kesna di çerçoveya pergale pêbaweriyê de wê werina dîtin û li wan hizirkirin. Wê weke kesna bi zane ên nava civakê weke di dîmenê hin mamosteyên demên hemdem de wê di rengekê de wê bi awayekê û weynekê wê xwe bidina dîyarkirin.

Ev wê bi wan re wê di renekê de wê xwe bide dîyarkirin. Hizrên wan wê karibin wê di awayekê de wê hem li gorî ya aqilê rûniştî û fahmkirina wê jî were ser ziman û wê karibê ne weke wê jî were ser ziman.

Lê ew di renekê de wê bi pirsirsînên xwe re wê di wê rengê de wê derkevina li pêş. Bi pirsirsîn û dana bersiva wê re wê were dîtin ku ew wê di wê rengê de wê derkevina li pêş. Wê hizrên xwe wê bi wê re wê di renekê de wê werênina ser ziman. wê di dewama wê de wê bi awayekê din jî wê xwediyê felsefeyek civakî vin. Wê di wê rengê de wê, derkevina li pêş.

Sofîst wê, derketina wan a li pêş a bi demê re wê taqabûlî demên pêşketinê ên weke yên bi civakî û hwd re ku wê pêşveçûn wê bibê. Di wê temenê de wê, ev wê di nava wê civakê de wê weke kesna bi zane wê xwe bi zanîna xwe re wê bidina dîyarkirin. Wê di wê rengê de wê bi dîmenê wan re wê xwe di renekê de wê, bi wê rengê wê di awayekê de wê bide dîyarkirin.

Di wê temenê de wê ev jî wê bi wan re wê were dîtin ku wê, bi demê re wê, di wê rengê de wê, zanînê wê di wê çerçoveya civakî de wê bi gelemperî wê li nava wê û di awayekê vekirî de wê werênina ser ziman. Ew wê di dîmenekê weke serbixwe, serbest û ne girêdayî ti têgînê û teolojiyê bin wê xwe bidina dîyarkirin. Yan jî ew ku ew girêdanî û bingih bi wan û hizrên wan re hebê jî ew bi wan re wê were dîtin ku wê dernekeve li pêş weke dîmenekê bi wan re. Ev wê bi wan re wê xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin.

Di mijare sofistana de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, sofist wê, bi hizirkirinên xwe re wê, mijarên ku ew hem weke yên pîroz û ne pîroz wê, li ser wan wê hizrên xwe wê werênina ser ziman. Wê li ser yên pîroz hanîna ser ziman de wê, civakê û kesên ji nava civakê wê fêrî axiftina li ser wan wê bikin. Wê di wê warê de wê hem bi zanînî û hem jî bi wêrekî wê ew wê bidina wan. Wê ji wan re wê di reng û awayekê de wê bibina peyxam. Di wê temenê de wê di renekê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê karibê wê werênê ser ziman bê. Ev jî wê bi wê re wê di renekê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê di reng û awayekê de wê werênê ser ziman bê. Ji aliyê din ê weke yên mijarên ne pîroz ku wê werina dîtin jî ên weke yên xwezayê û di derbarê element û dîyarde û hebûnên xwezayê de jî wê di wê temenê de wê, bi wê re wê, weke aliyê din bê ku wê bi wan re wê were dîtin. Aqil wê dema ku wê bi xwezayê re wê bi dest hanîna li ser ziman wê bikê wê êdî wê di awayekê xwezayê de wê bi dest alaqa nîşandina li nava jîyanê û tiştên ku

ew di jîyanê de bi rûhanî û ne rûhanî ku wê bandûrê li jîyane mirov bikin.

..

Li ser mijare têngînên pîroz û yên ne pîroz re bi sofistên li kurdistanê di demên kevnera ku wê derkevin re mirov dikarê tiştê werênê ser ziman. Ew jî wê ew bê ku wê, di wê temenê de wê, di wê cûdahiyê de wê were hanîn li ser ziman ku wê, ya pîroz wê bi oldaran re wê êdî wê were bi sînergirtin ku ew dihênina ser ziman û ya din jî wê di nava jîyanê de wê weke kesna bi zane ku ew weke bi şêwîrî û hwd ku wê serî li wan wê were xistin wê, sofist wê, derkevina li pêş. Wê di wê temenê de wê ew wê, weke kesna ku ew bi aqil meşandinê û rewşên weke yên pîvanê û hwd re wê karibin xwe bigihênina encamên ku ew wê werênina ser ziman.

Wê çerçoveya sofistên wê weke ku wê were dîtin wê, bi çerçoveyek rewşên û çandî wê xwe di rengekê de wê bide dîyarkirin. Di demên kevnera de wê, were dîtin ku wê hizrên sofistên wê di rengekê de wê êdî wê bi giştî wê were zanîn. Yanî wê, bi serê xwe wê weke ku wê hinekê zor bê ku mirov ji hev cihê bikê. Di nava danûstandinên platon û birhanên ji sokrat a Ksenophon jî wê li ser mijarê wê bisekinê û wê bi hizrên sofistên wê hîolde li dest. Weki din wê mijare hebûnê, têngîna 'arkhe' û hwd jî wê weke mijarek ku wê were hildan li dest bê û wê bê xwestin ku ew were hanîn li ser ziman bê.

Di dewama wê de wê bahsa destûrên xwezayê û têngîna fîzîkê û hwd re wê bi rengê hildana li dest a sofistên wê di wê temenê de wê were ser ziman. Ji şîroveyan bi wê rengê wê fahmdikê ku wê sofist wê weke ku wê deverek ku wê, lê çûyinê a ber bahre reş ku wê sofist herinê û wê hizrên xwe wê werênina ser ziman û ew hizrên wan wê di rengê ku wan hanîya ser ziman de wê were qaydkirin de wê, di dîmenekê de wê were dîtin ku wê were hildan li dest.

Di wê temenê de wê, sofist wê, di awayekê de wê di mijare pêşxistina hizrên di derbarê jîyane civakê, mijarên ramyarî, olî, çandî, dewletê, destûrê, perwerde û sîyanê û hwd re wê were dîtin ku wê hizrên xwe wê werênina ser ziman. Wê dema ku em li wê yelpezeya ku wê sofist wê li ser wan wê hizrên xwe wê werênina ser ziman wê binerin wê di wê temenê de wê, bê dîtin ku wê yelpezeyek zêde berfireh bê. Wê gelek mijar bin. Ev jî wê di wê temenê de wê, çerçoveya hizrên sofistên wê were dîtin ku wê bi wê re wê, pêşkeve.

Sofist wê, di awayekê de wê, mijare arkhe ku wê filosof wê hildina li dest di destpêkê de bi têngînên xwezayê wê ew wê jî wê were dîtin ku wê hildina li dest. Di dîmenê ku em dikarin wê fahmbikin wê di nava xwezayê de wê,

çawa wê ew wê, weke rêgezê wê were fahmkirin û çawa dikarê were fahmkirin wê li ser wê bisekin in. Hinek ji wan sofistên ku wê li ber bahre reş wê derkevin wê navê wan wê bi rengê wê weke **Protagoras**, **Gorgias**, **Hippias**, **Prodikos**, **Antiphon**, **Thrasymakhos**, **Kallikles**, **Kritias**, **Iamblikhou**, **Lykophron**, **Kseniades**, **Euthydemos** û **Dionysodoros** û hwd wê derkeve li pêş. Ev wê weke kesna ku wê di asta filosofiyê de wê êdî wê nêzî çerçoveyek şewayî û pergali ku wê weke ku wê hizrên xwe wê werina ser ziman bin.

Di nava şertûmercên ku wê sofist wê bi hizrên xwe re wê derkevin wê dema ku mirov li wan dihizirê wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, rewşa civakî û bajarî wê hin bi hin wê bi civakî wê pêşkeve û wê encamên giring wê bi xwe re wê derxê li holê. Wê di wê temenê de wê mirov wê çawa wê di nava wê jîyane civakê de wê bijî wê, li ser wê bisekin in. Di wê rengê de wê, sofist wê di aslê xwe de wê weke ku wê were dîtin wê li ser pêwîstiyekê wê derkevin. Ew pêwîstî jî wê ew bê ku wê, mirov wê aqilê mirov wê pêşkeve û wê hewcedariya fahmkirina hewirdorê û xwezayê xwe wê hebê û ew çawa xweyî bingihê pêşketinê ya û di wê temenê de wê, di jîyane xwe de wê çawa wê bi aqil wê jîyane xwe wê bide domandin û jîyankirin û hwd wê, li ser wê çerçoveyê de wê ew hewcedarî wê xwe bide dîyarkirin. Di nava jîyanê de wê pêwîstiya bi zanebûnê û gihiştina zanîne û fahmkirinê wê di wê rengê de wê weyn û rola sofistên jî wê di nava wê şertûmercên wan ên demê de wê weke ku wê bi xwe re wê di reng û awayekê de wê bide dîyarkirin. Weki din wê girtûbûna têgihên olî û baweriyê ji fahmkirina jîyanê û kirinê wê re wê, sedemek din a ku wê ew wê, bi wê re wê derkevin bin. Wekî din wê ji aliyekê din ve jî wê dem bi dem wê ew rêgezên olî û ankû rengê jîyane mirov wê li gorî wan rewşên jîyanî ku ew dihên jîyankirin wê çawa wê karibê were fahmkirin wê were dîtin ku wê li ser wê were sekin in. Weki din wê, di rengekê de wê, sofist wê hizrên xwe wê, di awayekê bi sazûmanî fahmkirinê de wê hin bi hin wê werênina ser ziman. Di demên destpêkê ên kevnera de wê li herêmê wê minaq ku wê hizrên wan li ser têgihên mitolojikî wê were ser ziman **homeros** û **hesiodos** dikarê bi nav bikê. Hesiodos wê di awayekê pergali de wê, di nava wan de wê, di rengekê de wê were dîtin ku wê bêne ser ziman.

Di çavkaniya jîyanê û xwezayî de wê, çî wê hebê wê were dîtin ku wê li ser wê were lê hizirkirin. Di têgihên filosofên pêşî ên weke thales de wê ev wê di rengekê de wê were dîtin ku wê were ser ziman. Minaq thales wê çavkaniya jîyanê wê avê wê werênê ser ziman.

Di demên destpêkê de wê bi hizrên sofistan re wê, bi pêjnên mitolojikî û hwd re wê, were dîtî ku wê were ser ziman. di mijare têngînên weke bi vegotinên ên li ser dionsios û Orpheus û hwd de wê ev di rengekê de wê were dîtî.

Di nava vegotinên bi wê rengê de wê aliyên din ên weke mijarên weke yên gîyanê, jîyanê, mirinê, û hwd jî wê were dîtî ku wê werina lêpirsin. Di nava hizrên epîkur de wê were dîtî ku ew alî wê zêdetirî wê werina lêpirsin. Ber vê yekê ew pêwîstî dibîne ku ew li ser wan hizrên xwe werênê ser ziman û di wê çerçoveyê de ew, hizrên xwe bi şewîrî û şîretî jî mirovan re werênê ser ziman ku ew li şûna ku ew li wê binerîn û bi hizirin ew li jîyane xwe ya ku ew dijîn binerîn û li wê adepte bibin û bi wê re ew hizrên xwe werênina ser ziman. Felsefe wê dema ku wê derkeve li holê wê, bêh ku wê serî li pêjnên mitolojikî wê were xistin ku ew were ser ziman wê bi wê re wê bibê. Platon wê di danûstandinên xwe de wê weke ku wê li ser nav sokrat wê werênê ser ziman wê felsefeyê wê bi nitelikekê li ser temenê bi mereqê û hwd re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Felsefe hinekê jî wê di nava şertûmercên xwe yên jîyanî û civakî de wê, bîafirênê û wê, bi wê re wê, bibê xwediyê tênginekê. Wê di wê temenê de wê di demên felsefeyê de wê, ji sazûmana mitolojikî û ankû ya xwûdayî wê bi ber ya mirovî ve wê çûyin wê bibê û wê li şûna yên xwezayî wê mirov wê destûr û rêgezên xwe wê êdî wê werênê ku ew li gorî wan bijî.

Felsefe wê di wê demê de wê, bi sê aliyan ve wê were dîtî ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Yek wê li ser mijarên gerdûnî û têngîhên weke yên arkhe û hwd re wê were lê hizirkirin bê. Ya din a duyem wê weke ku wê bi sokrat re wê were dîtî êdî wê mijare rewîstê û hwd wê were hildan li dest û wê ev wê bi jiyane mirov û salixkirina xûyên mirov û hwd ve wê di awayekê de wê alaquadar bê. Aliyê din ê sêyem jî wê bi têngînên weke ya bi felsefeya xwezayê û hwd re ku wê derkevina li pêş û hwd re wê were dîtî. Minaq weke demokrit ku wê bi têngîna atomê wê werênê ser ziman. haraklit wê bi têngîha logosê wê werênê ser ziman. Empedokles wê bi têngîna her çar elementan wê werênê ser ziman û hwd.

Di wê temenê de wê ev wê êdî wê di wê temenê de wê bibê. Felsefe wê, di rengekê de wê, dema sofistan jî wê ji demekê wê weke bi bûhûrênê li demek din. Di demên pêşî de wê bi şîroveyên mitolojikî û xwezayî ku wê di zikhev de wê bikin re wê, werina dîtî. Di demên piştî wê li ser bingih û çerçoveyek rêgezî û hwd re wê bi hizrên felsefikî re wê di reng û awayekê de wê were dîtî ku wê, xwe bide dîyarkirin bê.

Di demên felsefeyê de wê dema ku wê li hizrên sofistana jî wê werê nerîn wê were dîtîn ku wê, weke bi filosofan û nîqaşên wan re wê were dîtîn wê mijarên weke yên awayê, darêjkê, tozê, hebûnê, fîzîkê, gûharênê û hwd wê, weke têgihên ku wê bi çerçoveyek hizrî û gotin û peyvên felsefeyî û hwd ku wê were li wan hizirkirin bê. Wê di wê çerçoveyê de wê li navaroka wan gotinan wê were dîtîn ku wê were lê hizirkirin. Di hizirkirinên aristo de wê ji aliyekê ve wê weke sentezkirinên bi wê rengê hizirkirinên berê xwe ku ew di awayekê sazûmanî û hwd de ew hizrên xwe dihênê ser ziman re wê, were dîtîn. Di wê çerçoveyê de ew çerçoveyek hevgerî wê di wê temenê de wê, bi hizirên xwe re wê bi wê rengê wê weke ku wê were dîtîn wê werênê ser ziman.

Di mijare sofistana de wê aqil derxistina wan a li pêş wê bi rengê pêşketina demê a weke ya bi civakî û hwd ve jî wê girêdayî bê. Heta wê demê wê aqil wê weke têgînek ku wê ji aliyê yazdanan ve wê were dayin û herkesek wê nikaribê bibê xwediyê wê û ankû wê nikaribê xwe bigihênê li wê. Di wê çerçoveyê de wê were dîtîn ku wê ev alî wê, di rengekê de wê, dema ku wê, sofist wê hebûna xwe bi zanînê re wê bidina dîyarkirin û wê aqil wê werênina ser ziman wê di serî de wê ew wê derkê wê ji temen ve wê bidina gûharandin.

Di dewama wê de wê bi wê re wê ew jî wê were dîtîn ku wê aqil û gihiştina aqil wê bi wê re wê, weke aliyekê ku wê ji wê aliyê ve jî wê were lê hizirkirin. Di wê temenê de wê dema ku wê di nava jîyanê de wê aqil wê were û û pêşkeve bi mirovan re wê piştê wê aliyekê din wê di wê warê de wê were dîtîn ku wê were pêşxistin. Wê vê carê wê ne bi aqil lê di nava aqil de bi nepeniyên ku ew hena wê yên ku ew dikarin xwe bigihênê û yên ku ew nikaribin wê werina cihê kirin.

Aristo wê sê beşan wê, bi kesên ku ew biaqil dibin re wê şîrovebikê. Ew jî wê yên weke hinekê heta astekê ku ew dikarin bidest fahmkirinê bikin ku ew fêrdibin. Hinekê din ku ew ji wan zêdetirî fêrdibin û di derbarê jîyanê û hwd digihijina zaninekê ku wê li ser ya wê koma pêşî re bê. aliyê din ê sêyem ku wê werênina ku wê herkesek wê nikaribê xwe bigihênîyê a weke ya zanetiyek mazin ku wê bi wê karibê xwe bigihênê kifşkirina nepeniyên gerdûnî û hwd.

Di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê werênina ser ziman. Di awayekê de wê di demên kevnera de wê, aqil wê, di awayekê de wê di nava girseyan de wê, di awayekê de wê dema ku wê bicih bibê wê di wê temenê de wê êdî wê, sazûmanên hizirkiirinê wê pêşkevin. Heta wê demê de wê, rewşên weke yên pêbaweriyê jî wê li ser yazdanan û hwd re wê were meşîn. Lê

piştî wê pergâl û sazûmanîn bi olî ku wê bibin û wê di wê de wê bi aliyên aqilî û rewîstî û hwd wê werina şîrovekirin û ser ziman wê bi wê re wê di wê rengê û awayekê de wê were dîtin ku wê bibê. Ev wê di nava wê de wê, êdî wê kesên nava civakê ku ew tenê weke li gorî wê bijin û bi aqil bibin wê weke rêya xilasiyê wê ji wan re wê vebê re wê were hanîn li ser ziman.

Wê dema ku wê bi gotinên weke yên 'rêya xilasiyê' û hwd re ku wê were lê hizirkirin wê êdî wê mirov wê bi têtînên bi wê rengê wê di serî xwe de wê bigihê têtînên weke yên bi maf û azadiyê ku wê bihizirê. Di dewama wê de wê, têtînên serdestî û bindesti wê werina kifşkirin. Di wê temenê de wê, cihêbûna nava xwe û yê din de wê bibînê. Ew jî û ez jî mirov im wê ji xwe re wê bibêjê. Ev têtînên weke yên lêpîrsîn wê di wê temenê de wê di renekê de wê hin bi hin wê di renekê de wê werina ser ziman. têtînên lêpîrsînê wê di wê temenê de wê bina sedemê bertekên weke yên ku wê piştî wê weke 'raperîn'ê wê werina şîrovekirin jî. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê fahmbikê bê.

Di wê nûqtîyê de wê weyna sofistên wê ji aliyekê din ve wê xwe bide dîyarkirin. Ew wê, di wê nûqtîyê de wê werênina ser ziman û wê li wê bihizirin ku wê, mirov wê di wê temenê de wê, ber çî wê jji hev cihê bin û ankû ew ji hev ne cihê na û hwd. Di wê temenê de wê weke ku em bi pytagorasiyan re jî wê bibînin wê, têtînên weke yên li ser têtîna destûra xwezayî wê bi şîrovekirinê wê bikin û wê di wê temenê de wê mirov wê, weke sedema tiştên xirab wê êdî wê werênina ser ziman. Ev wê tiştêkê din wê bi xwe re wê werênê. Minaq wê dema ku wê mirov wê tiştê wê weke hatina li serî weke 'baxtê' û hwd wê bibînê wê herê bikê wê ew wê bi wê temenê wê li hemberî wê di awayekê xwezayî de wê hizrekê wê werênina ser ziman. Wê demê mirov wê ji xwe bipîrsê ku mirov sedema wê bê wê demê wê bi gûharîna mirov û ankû ji jê xilasbûnê re wê ew wê, dawî li wê were. Di wê temenê de wê diawayekê de wê li ser kirinê, û şîroveyên bi kirinê û têtîna sedem û encamê û hwd re wê bi wê re wê li wê bihizirin û wê werênina ser ziman. Di dewama wê de wê ev wê, bi wan re wê xwe bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê, sofist wê aqilekê ku wê di wê warê de wê bikê tevgerê û hwd de wê werênina ser ziman. Wê bi wê re wê, rewşên nava jîyanê wê bi sedemên wê re wê kifşbikin û wê werênina ser ziman.

Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê di rewşa ku ew bi wê dihizirin de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare hizirkirinê

wê di wê temenê de wê bi hanîna li berçav û dana nişandinê re wê weyneke wê bileyizin.

Di wê çerçoveyê de wê, di nava civakê de wê bi çerçoveyek gelemper de wê were dîtin ku ew wê weynên xwe wê bileyizin. Wê dema ku wê aqil wê ji bawergehan wê derxin wê di wê çerçoveyê de wê êdî wê rexbet wê li wan nebê. Wê di wê temenê de wê êdî wê li hemberî wan wê hizir wê bi armanca lêpîrsînê wê werina ser ziman. Hizirên sofîstên destpêkê wê di wê warê de wê di aslê xwe de wê encamên giring wê bi mirov û jîyane mirov re wê bi xwe re wê werênin. Wê ji temen ve wê bandûra wan li jîyane mirov wê bibê û wê pêşketinên li berçav ên dîyar wê bidina çêkirin.

Di awayekê de wê bi gihandina aqil a kesên ji nava girseyê û rêjeyek mazin ku wê hin bi hin wê bi aqil wê bibê wê êdî wê ew wê lêpîrsîn wê bi wê re wê bibê. Wê di wê temenê de wê, êdî wê aqil wê ne tişteke ku wê herkesek wê nikaribê xwe negihênê wê newê dîtin. Wê di wê temenê de wê weke têngîhek ku wê herkesek wê karibê xwe bigihênê wê êdî wê were dîtin û wê were hanîn li ser ziman.

Di mijare aqil û ketina nava jîyanê û encamên wê de wê karibê di wê temenê de gelek aliyên wê kifşbikê û wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê gûharînên ku wê bi jîyane mirov û hwd re wê werina kirin wê bi wan re wê encamên xwe wê bide dîyarkirin.

Di wê temenê de wê, mijare têngîhên baweriyê û rewîstî û hwd wê, di wê temenê de wê, êdî wê li ser temenekê objektîv wê were lê hizirkirin. Têngînek rewîstî a objektîv wê di wê temenê de wê were lê hizirkirin. Minaq wê di wê temenê de wê têngînek rewîstî a gerdûnî ku wê her tişt wê li gorî wê û weke wê bibê wê hebê wê, bi wê rengê wê bi wê re wê were lê hizirkirin.

Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê, Di nava jîyanê de wê rêgeza rewîstê wê di wê temenê de wê weke ku wê piştî wê bi hizirên sokrat û hwd re wê were dîtin wê, li ser têngîhên weke yên ku mirov wê, di sîyanekê û bi wê bi xwe bawerkirinekê de wê çawa wê derkeve li pêş wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin. Hebûna rewîstê wê bi xwe ku ew hebûna wê di mirov de wê bi serê xwe wê weke sîyanekê ku ew bi wê heyî re wê were şirovekirin. Di wê temenê de wê her mirov wê bi wê re wê bigihijê sîyanekê. Wê bi wê re wê êdî wê li wê bihizirê.

Di nava jîyanê de wê mirov hizirkirinê wê di wê warê de wê, di nava civakê de wê, bi têngîhên bi wê rengê ên bi xwe bawerkirinê û hwd re wê bidomê û wê bide dîyarkirin. Di nava jîyanê de wê, di wê çerçoveyê de wê

bi xwe bawerbûn wê di wê temenê de wê bi aqil re wê bibê. Di wê temenê de wê xwe weke tiştêkê dîtî û ankû xwe weke nirxekê dîtî wê bi aqil re wê bibê. Di dewama wê de wê bi wê re wê, derkeve li pêş. Di wê temenê de wê mirov wê, bi şewayekê wê bi têgînên weke wijdanê, rûmetê, sîyanê û hwd re wê, êdî wê bi dest hizirkirinê wê bikê û ev têgîn wê di aslê xwe de wê weke têgînna ku wê di çerçoveyê de wê hin bi hin wê nîşanaka wê bin ku mirov wê xwe bi wan re wê bigihênê keseyetekê jî. Zanîn keseyet wê di wê temenê de wê hebê. Di dewama wê de wê mijare zanînê û bi wê gihiştina xwe û xwe kifşkirinê û hwd wê di wê temenê de wê bi wê re wê bibê. Xwe kifşkirin wê di wê temenê de wê bi zanînê re wê were dîtî û zanîn jî wê bi wê re wê bi ketina nava jîyanê de wê xwe bide dîyarkirin. Wê weyna xwe wê bileyizê. Têgihên weke xwe nasbikê û hwd wê ji wê demê û pê de wê zêdetirî wê were dîtî ku wê derkevin li pêş. Xwe naskirin, wê di destpêkê de wê bi zanebûnê re wê bibê. Di dewama wê de wê mirov wê, bi wê re wê, bi zanînê re wê bi gihiştina zanînê re wê ew wê temenê wê çêbikê. Di nava kurdan de wê gotinên ku wê di wê warê de wê di demên kevnera de wê werina ser ziman gotinên weke “zaniba ku tu çî dibêjê”, “gotina ku wê ji devê te derkeve lê bi zane ba’, ‘bi fahm ba’, ‘paşî û pêşîya gotina bizaniba û bibêja”, ”li wê bihizira ku wê çî encamê wê bi xwe re wê werênê û wê çî bibêjê’ û hwd. di wê temenê de wê ev wê weke gotinên ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin bê. Ev gotin wê bi xwe re wê di rengekê de wê, weke gotinên ku wê bi xwe re wê rengekê fahmkirinê a bi ji hev re hanîna ser ziman re jî wê bi xwe re wê bide dîyarkirin bê. An jî mirov dikarê wê bibêjê ku wê aqilê ku ew dikeve nava jîyanê û mirov bi wê re bi dest fêrbûnê dikê wê çawa wê bi wê re wê, zêdetirî wê bi hiş û serwer û şîyar bibê wê hinekê jî wê weke gotinên ku wê wek enîşanaka wê bixwe jî bin.

Bingih û çavkaniya bûyîna hizrên sofîstan

Wê dema ku em li ser bingih û çavkaniya hizrên sofîstan wê bihizirin wê di serî de wê, pirsra ku ew di nava kijan şertûmercên de bûna wê, pêşî wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê pêwîst bê ku wê bi bersivênê bê. Ev wê, weke aliyekê wê yê giring ku wê, me di warê hizirkirinê de wê bigihênê têgînêkê di derbarê rengê pêşketina û pêvajoyên wan ên pêşketinê de jî.

Di wê demê de wê, dema ku em li wê dinêrin wê di nava felsefeyê de wê, mijarên ku wê weke yên bi ‘arkhe’ û hwd re wê werina lê hizirkirin û ankû hizrên felsefeyê ên ku wê li ser rewşên xwezayê, dîtbariyê û hwd jî wê bi wê re wê weke aliyên ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin bê.

Minaq wê, dema ku em li wê bihizirin wê têtînen parmenides ên li ser hebûna teqez û 'yek'tîtîya wê ku mirov wê li wê bihizirê wê bi wê re wê ew wê karibê di wê nûqtîyê de wê were lê hizirkirin. Ev wê weke aliyna ku wê bi awayekê wê li wan wê were lê hizirkirin bin.

Di mijare felsefeyê de wê ew jî wê bi wê re wê, direng û awayekê de wê xwe bi wê re wê, di rengekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Di mijare felsefeyê de wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê, mijare felsefeyê wê, di wê temenê de ku em, bi destpêkê re wê li ser hizrên sofistana re wê li wê bihizirin wê dikarin ji du aliyan ve wê li wê bihizirin bin. Yek wê, di wê temenê de wê li ser mijarên xwezayî û hizirkirinê li wê bin. Wê di nava wê de wê, aliyên weke yên bi hizirkirinê ku wê di nava jîyanê de wê çawa wê hebin û wê karibin werina hildan li dest wê, bi wê re wê, derkevina li pêş. Minaq wê, tiştê wê çawa wê hebê wê weke aliyekê ku wê li wê were lê hizirkirin. Di wê çerçoveyê de wê tişt wê bi xwe wê hebê û ankû wê bi tiştê din wê hebê? Ev jî wê weke aliyekê ku wê bi wê re wê weke ku wê were lê hizirkirin bê.

Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, mijare felsefeyê wê xwe di rengekê de wê bi wê re wê, di awayekê de wê karibê bide dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de wê, mijare felsefeyê wê, di serî de wê weke ku wê bi pêşketina wê ya bi sofistana re wê di wê şewayê de bê ku wê çawa wê xwe bigihênina zanîna tiştê û hebûnê.

Di dewama wê de wê ew jî wê bi wê re wê were dîtin ku wê zanîna hebûnê û fahmkirina wê çawa wê dikarê wê fahmbikê wê bi wê re wê derkeve li pêş. Di rengekê de wê mijarên weke yên jîyanî, têtîni ên weke yên gerdûnî û hwd wê, çawa wê werina fahmkirin wê li wê were hizirkirin. Li ser wê temenê de wê bi têtînek şubjeyî a aqil wê were dîtin ku wê li wê were hizirkirin û wê hebûn wê, bê xwestin ku ew were fahmkirin. Minaq tiştê ku ew heya wê, dema ku mirov wê fahmbikê wê, tenê wê bi wê bixwe re wê fahmbikê. Wê di wê rengê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di dewama wê de wê weke ku me li jor li çend deveran wê hanî ser ziman wê mijare gihiştina zanînê wê bi wan re wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê rengê wê bide dîyarkirin. Ev jî wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di mijare gihiştina zanînê de wê, hebûn û rewşa reng û rêyên wê di wê rengê de wê were dîtin ku wê li ser hebûnê re wê weke aliyekê wê yê ku wê sofist wê li wê bihizirin bin. Wê di wê rengê de wê, zanînê wê, bi çavkaniya wê re wê, di dualiteyekê de wê bi wê rengê wê were dîtin ku ew

wê hildina li dest. Di wê çerçoveyê de wê, zanînê wê, dervî wê çavkaniya wê ku ew weke 'heya' wê ne hildina li dest. Ev jî wê wan bigihênê têtînek zanînê ku ew zanînê weke bi çavkaniya wê re heya wê li wê bihizirin. Di wê çerçoveyê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê fahmbikê û wê werê werênê li ser ziman bê. Di wê rengê de wê, mijare xwezayê û li wê hizirkirina wê, di wê rengê de wê, sofist wê, bi ya heyî re wê li ser wê temenê wê bi wê re wê bihizirin. Di mijare zanînê û dîtbarîya wê de wê bi wê re wê li wê bihizirin bin. Di mijare dîtbariyê de wê ji du aliyan ve wê bi wê were lê hizirkirin. Aliyê pêşî wê bi zanînê û çavkaniya wê ya heyî re wê li wê were lê hizirkirin bê. Aliyê din jî wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin ku wê zanîn wê, di wê ya ku ew bi wê heya re wê karibê li wê were gihiştin. Di wê çerçoveyê de wê, rêyên derkkirinê ên sehî wê were dîtin ku wê di nava wan de wê li ser temenekê xwezayî wê bi wan re wê derkevin.

Weke ku me li jor li deverekê hanî ser ziman wê, mijarên mitolojikî û hwd jî wê, şîrovebikin. Wê di wê temenê de wê bi çavkaniyên wan re wê bixwezin ku wê fahmbikin. Wekî din wê bixwezin ku wê li ser çerçoveyek 'mantiqî û ankû rasyonel wê li wê bihizirin û wê werênina ser ziman. Di wê temenê de wê bi têtînek xwezayî li şûna ya serxwezayî wê werênina ser ziman. Ev hewldana wan wê, di renekê de wê wan di hizirkirina wan de wê bigihênê temen û çavkaniyek ku ew bi wê dihizirin. Wê di wê çerçoveyê de wê, di awayekê de wê, bi wê rengê wê di nava dualiteyek tiştê û ji wê derkkirinê a bi hizirkirina ji wê û an jî hişkirina ji wê û hwd re wê li wê bihizirin.

Ev jî wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê bi wê re wê li wê bihizirê bê wê, bi pirsê 'şertûmercên zanîna teqez' wê çî bê re wê di renekê de wê bi wê rengê wê li wê bihizirin. Di wê rengê de wê, pirsê wê bikin û wê li bersiva wê bigerihin. Di wê çerçoveyê de wê pirs pirsîn û li bersiva wê gerin wê du aliyên din jî wê bi xwezayî wê bi xwe re wê werênê. Ew jî wê ew bê ku wê mijare zanînê û lêpirsîna çavkaniya wê bê. Wekî din wê, di awayekê de wê li ser ya ku ew heya û ku ew dihê hizirkirin û hwd jî ku wê pirsê wê bikin wê bi têtînek din wê weke dimenekê gûmankirinê jî wê bi xwe re wê werênê li holê.

Di wê çerçoveyê de wê, di renekê de wê, pirsên weke 'dema ku tişteq nebê mirov wê çawa wê karibê bibêjê ku ew heya'. Ev pirsên bi wê rengê wê, di wê rengê de wê bibin û wê, di awayekê de wê, berê aqil û hişmendiyê wê bi awayekê xwezayî wê bi aliyê ya heyî a hebûnê, bi fizîkî û bûjenî û hwd de wê bidiyê de. Wê dema ku ev bû jî wê, di wê temenê de

wê ya ku ew weke ya ne fîzîkî û ne bûjenî ku wê li wê were lê hizirkirin wê di dewama wê de wê êdî wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Ew wê çawa hebê û ankû ew heya wê pirs wê bi wê rengê wê li wê werê kirin.

Xosletên irrasyonel û serxwezayî û hwd wê di wê temenê de wê bi wê rengê wê were dîtî ku wê li wê were lê hizirkirin. Aliyê din jî wê ji nava hizrên demê wê bi rehetî wê were fahmkirin ku wê mijarên weke yên pêwîstîniyê, baxtê û hwd wê bi wan re wê were dîtî ku wê li wan wê were lê hizirkirin. Ev jî wê di wê temenê de wê bi wê re wê were dîtî ku wê were lê hizirkirin.

Di mijare hizirkirinê a bi têtîgînên bi wê rengê re wê, ev wê, li ser esasê bi hewldana ku ew wê fahmbikin de wê ew wê bibê. Weki din wê bi hizrên weke yên parmenides re wê were dîtî ku wê mijarên weke 'gûharînê' û 'negûharînê' û hwd re jî wê bi wê re wê were dîtî ku wê li wê were lê hizirkirin, ev mijarên ku wê bi wê re wê werina lê hizirkirin wê bi wê re wê êdî wê demê wê li ser temenê bi aqilê rasyonel, xwezayî û hwd re wê, bi çavkaniyên wê re wê weke ku wê bikê demek ronekbiriyê a bi felsefeyê ku wê pêşkeve. Hizra mirov û pêşketina wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, ji du aliyên ve wê pêşketina wê bi rengê xwe wê xwe bide dîyarkirin. Yek wê pêşî wê li ser çerçoveyek bi giştîbûna aqil di jîyanê de û belavbûna wê û gihiştina her deverê wê re wê xwe bide dîyarkirin. Aliyê din ê duyem jî wê li ser navaroka wan hizrên ku ew dihên ser ziman bi nerînek lêpîrsîner a bi fahmkirinê ku wê li ser wê bisekin in bê. Bêgûman wê dema ku em bahsa pêşketina sofistana û pêvajoyên destpêkê en felsefeyê bi wan re bikin em bandûra pêşveçûnên mesopotamya û heta misra kevn jî em nikaribin ji berçav dîrbikin. Wê di wê xatê de wê, ev wê weke du aliyên ku wê, karibin bi teybetî bi wê re werina kirpendin bin. Di awayekê de wê, mijare bi aqil lê têtîgiştîne wê weke destpêka têtîgîn û têtîgiştîna sofistitiyê ku wê pêşkeve bê. Di awayekê de wê, dema ku em li çavkaniya wan a civakî bihizirin jî wê di dewama wê de wê têtîgînên weke yên bi orfûadet, meju, dîrok, hizirkirinên wan ên weke yên bi bawerî û hwd re wê alaquadar bibin.

Di wê çerçoveyê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê bi mirov bixwe re wê alaquadar bibin û wê di wê çerçoveyê de wê bi mirov û pêşketina mirov û hizirkirina mirov re wê hizrên xwe wê werênina ser ziman. Bi wê re ku wê berê hizirkirina xwe wê bidine bi ser objeyê û bi wê re wê bihizirin wê, berê felsefeyê wê bi hizirkirina sûbjey wê li ser azmûna wê û navaroka wê re wê di wê rengê de wê, çerçoveya wê ya felsefeyî bi hizirkirinê wê biafirênin. Li ser wê çerçoveyê wê bi mijarên hem teorikî û hem jî pîretikî

û ankû kirinî re wê alaqadar bibin. Li ser wê çerçoveyê de wê, bi derfetbûn û biderfetnebûna zanîne wê çawa wê karibê bibê wê bi hebûnê re wê li wê bihizirin.

Weke ku wê were dîtî wê mijare zanîne wê di wê rengê de wê bixwezin ku ew pêşî wê ji aliyê xwe ve wê derxina li têgihîştinê û wê fahmbikin. Ev wê pêşî wê weke mijareka ku ew wê pêşî weke mijareka were zelalkirin dibînin.

Ku mirov bahsa şertûmercên derketina sofistan wê bikin wê di serî de wê şertûmercên ramyarî û gûharînen ku wê bi wê re wê bibin wê weke aliyekê ku wê li ser pêşveçûnên civakî û bûyina wê re ku mirov wê karibê li wê bihizirê bê. Di wê çerçoveyê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, were dîtî ku wê mijarên weke yên sîyanê û hwd bi rewîstî wê fêrî mirovan wê bikin. Wê di dewama wê de wê, weke 'memosteyên zanîne' wê di dîmenekê de wê xwe di awayekê de wê bidina dîyarkirin.

Civaktiya demê ku wê pêşkeve û wê gelek aliyên wê yên ku wê pêşkevin û mirov wê di nava wê de wê, aliyên ku ew fahmbikê ku ew kifşdikê wê bi wa re wê, ew derkevina li pêş. Wê di nava civakê de wê weke kesna bi zanîne pêşdikevin û li ser temenekê xwezayî wê bîna ser ziman. Gûharînen bi şertûmercên civakî wê, di wê temenê de wê xwe bidina dîyarkirin ku wê civak wê xwe ji wê rewşên mitolojîkî û hwd wê hin bi hin wê dîrbikê. Wê bi awayekê wê bi aqilekê xwezayî û şenber wê hin bi hin wê, xwe bi pêşveçûnên xwe re wê bide dîyarkirin. Wê kirînen mirov wê, sedemên wan wê bi wan re wê werina ser ziman. Wê dev ji wê were berdan ku wê yazdanekê mitolojîkî wê were serrûyê ardê û wê bi wan re wê meşkul bibê û wê, ew wê, bide kirin. Wê di wê temenê de wê, bi têgînek weke ya bi sedemên objektîv û hwd re wê êdî wê bê hizirkirin û wê, şîrovekirin wê bi wê re wê werina pêşxistin.

Li vir wê weke aliyekê wê yê giring wê mijare lêgerîna li zanîne û rastteqînîyê wê were dîtî ku wê derkeve li pêş. Di mijare zanîne de wê, çawa wê were lêgerîn û li wê were lê gihîştin wê di awayekê şewayê ê xwezayî de wê bi wê re wê were dîtî ku wê bi wê çerçoveyê wê were lê hizirkirin. Di roterîkê de wê, aqil wê weke ku wê li ser temenekê wê bidina rûniştandin. Wê di nava dualiteya hebûna fizîkî-xwezayî û biriqîna wê û aqil de wê ew wê li wê bihizirin û wê werênina ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê di axiftinê de jî wê di şewayekê de wê, rast axiftin û bi çavkani axiftin û li ser têgînek sedemî re wê dîyarkirin wê bi wan re wê were dîtî. Di nava gotinê û hebûna bûjenî de wê, bîna ser ziman ku wê ya ku wê, dîmenê heyîne wê bi wê bide dîyarkirin wê bi gotinê peyvên ku ew dihên

bikarhanîn bin. Gotin berî hebûnê dihê û anû piştî wê dihê wê, di wê çerçoveyê de wê li wê were lê hizirkirin. Di dewama wê de wê, piştî hebûnê wê were û wê weke ya ku wê li hebûnê wê, awa û statûya wê bi xosletên wê re wê bide dîyarkirin re wê werênina ser ziman. Di wê rengê de wê, weke ku wê di nava hizrên dibistana ´eleayyan´ de wê were dîtîna ku wê di nava nîqaşên bi felsefeyî ku wê bikin ên di temenê gotin pêşî dihê û ankû bûjen pêşî dihê de wê, ew hizirkirin û nîqaş wê were kirin. Wê ew jî wê bi sofîstan re wê bi heman rengê wê li ser pîrsgîrêka rengê fahmkirinê wê bi şewayî wê li ser wê bisekin in. Lê wê di rengê de wê, mirov dibînê ku wê weke nûqtetek di nava tîgînên eleayyan û sofîstan de ku wê were dîtîna wê ew bê ku wê, çendî weke sofîstan wê li ser heman pîrsgîrêkê wê bisekin. Lê ew beremberê rewşa sofîstan ku ew hebûnê derdixina li pêş wê, vajî wê bi eleayyan re wê, gotin wê were dîtîna ku wê derkeve li pêş. Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, li ser hûnera gotinê û bi awayê wê yê levkîrinê û hwd re jî wê were dîtîna ku wê sofîst wê li ser wê bisekin in. Di wê temenê de wê mijarên ku ew di wê temenê de wê bi kirîinê wê hildina li dest wê, bi hûnera gotinê re ku wê werênina ser ziman wê, ji gelek aliyên din ên hizirkîrîna mirov re jî wê, bina çavkani. Minaq wê tîgînên wan ên kirîinê û ankû pîretîkî ku wê li ser rewîstê û hwd re wê di wê çerçoveyê de wê werênina ser ziman wê di nava wê de wê dîmenekê bi mirov û hizirkîrîna mirov re ku wê taqabûlî tîgîhiştîna derûnî û hwd wê bikê jî wê bi wan re wê were dîtîna. Di hîtebetê de wê li hûnera levkîrinê û hwd wê li wê bihizîrin. Lê wê ji aliyekê din ve jî wê, di nava wê rengê axiftîna wê de wê, levkîrinê wê bi bîngîh û çavkaniyek sedemî jî wê were dîtîna ku wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin. Gotinê bi çavkan û azmûnên wê yê bi fîzîkî-hebûnî re wê, were dîtîna ku ew wê li wê bihizîrin û ev wê, di şewayê wan ê hizirkîrinê de wê bi aqîlekê felsefeyî ê xwezayî wê wan nêzî rengê hizirkîrinê zanyarî jî wê di dîmenekê de wê bikê.

Di awayekê xwezayî de wê awayekê paradîgmayî a civakî wê were dîtîna ku wê derkeve li pêş û wê bi wê re wê, pêwîstîyên bi hizirkîrinê û rast hizirkîrinê wê zêdetîrî wê li ser temen û bîngîhekê şenber û dîtbar wê, zêdetîrî wê xwe bidîna dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de wê, aqîlê mirov wê, zêdetîrî wê hin bi hin wê li ser temenekê şenber ê xwezayî û rasyonel wê bi wan re wê were dîtîna ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin.

Weke din weke ku me li jor hanî ser ziman wê gelek mijarên weke cîhêreng ku ew bi wan dihizîrin ên xwezayî û hebûnên ku ew hena bi wan hizirkîrinên ku ew dikin û hwd wê, ew wê çerçoveya hizirkîrinê wê bidîna

dîyarkirin. Di nava civaketiya ku ew pêşdikeve de wê, di nava wê de wê gihiştina li zanîna wê, li hemberî hev wê, weke di têgînek xwezayî a bi hemwelatîtiyê de ku wê karibê were fahmkirin de gihandina li zanîne û hwd wê, di nava hizrên wan de weke mijarên ku ew bi wê dihizirin bin. Wekî din wê ya baş çawa bê û mirov çawa bê wê baştir bê wê, li bersivên wê bigerihin. Ev jî wê weke aliyekê wê yê ku em wê dikarin wê di wê temenê de wê dikarin wê bi wê re wê werênina ser ziman bê. Wê dema ku wê hizrên wan wê bi yê demên berî wan re wê were dayin li ber hev wê bi wê re wê weke hizrek nû a demê wê xwe bide dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de wê weke hizrek gûharîner ku wê ji ya kevn wê bi ber ya nû ve wê bide hanîn wê bi wê re wê were dîtin ku wê bidina kirin.

Dîmenê nû ê civakî wê di wê temenê de wê, dervî ya kevn wê bi ya nû re wê çawa wê bibê wê, di awayekê de wê were dîtin ku ew wê bi hizrên xwe û fêrbûnên xwe yê ku ew bi wê re di dema xwe de dikin re wê ji wê re wê pêşengîyê jî wê weke ku wê bikin. Ev wê bi wan re wê di rengekê û awayekê de wê weke aliyekê ku wê xwe bi wê re wê bide li berçav bê.

Li ser wê temenê wê bi aqilekê lêpîrsîner bin. Li hemberî ya kevn dihê ser ziman wê xwediyê rengekê hizirkirinê ê bi gûman bin. Rewşên ku ew bi wan re rû bi rû na wan dikin ku ew fahmbikin. Di nava xwezayê de wê hebûnên ku ew hena ên zindî û ne zindî wê bixwezin ku ew wê fahmbikin. Li ser wê re wê bikin ku ew çavkaniya zanîne wê bi wê re wê li wê bihizirin û wê werênina ser ziman. Di wê dîmenê û rengê de wê weke ku wê xwediyê dîmenekê rexnegir ê di fahmkirinê de bin. Li hemberî baweri, kevneşopî û hwd ên berî xwe wê, di posisyona fahmkirinê de wê dîmenekê wê bi xwe re wê bidina dîyarkirin û wê di wê çerçoveyê de wê ji wan re wê çavkaniyek wê hebê ku ew wê bi wê re wê şîrove dikin. Ew wê jîyane mirov û şertûmercên wê yê demkî wê li berçav bigirin û ew çendî dikarê ji wê re bibê bersiv û ew ji wan re wê werênê ser ziman wê, di wê rengê de wê, bîne ser ziman.

Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bi hiş û zanîn û fahmkirinê wê, ji kirinên xwe ku ew êdî bi aqilê xwe dikarin xwe bigihênina fahmkirin û têgînan wê di reng û dîmenekê de wê xwe bidina dîyarkirin. Wê di wê temenê de wê, bi şewayekê aqilzanîyî wê were dîtin ku ew bi wê re wê li wê bihizirin û wê hizrên xwe wê werênina ser ziman.

Di dewama wê de ku em gotinekê li ser bandûra wan a di dema wan de wê werênina ser ziman wê, di awayekê de wê di nava şertûmercên xwe de wê bina xwediyê bandûrê. Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijarên ku wê werênina ser ziman wê li ser çerçoveyê aqilî

û bi xwezayî wê werênina ser ziman. Wê rewşên weke yên kevneşopî û hwd wê şrovebikin û wê di wê temenê de wê bi gotin hanîna ser ziman re wê hem salixbikin û hem jî wê di dîmenekê de wê, bi wê perspektifek xwezayî a hizirkirinê wê di mejiyê mirovên li dora xwe de wê biafirênin.

Di wê rewşê de wê, sofist wê di dîmenekê de wê weke berê rûyê aqilê wan wê li derve bê. Wê di wê rengê de wê weke ku wê xwediyê dîmenekê bi fahmkirinê re bin. Di mijare fahmkirinê de wê, mirov dikarê wê sofist wê tenê wê bi ya kirinî re wê alaqadar bibin? Bêgûman wê dîmenê ku ew derdikeve li holê wê di wê temenê de wê bi wê re wê di rengekê de wê weke ku wê were dîtin. Lê di dewama wê de wê dikarê wê bi wê re wê werênê ser ziman ku sofist wê, di awayekê de wê li ser çavkaniya wê jî wê bi dîmenekê kûrbûnê re wê were dîtin ku wê li wê bihizirin.

Di dîmenekê de wê were dîtin ku wê aqil wê bikeve nava jîyanê û wê ji bawergehan wê derkeve. Li ser wê temenê wê, di wê rengê wê di nava jîyanê de wê bi wê re wê êdî wê ne tenê wê hin kesên weke oldar ku ew xwe weke bizane pênase dikin wê bi wan re bi sînor wê were fahmkirin.

Sofist wê di nava jîyanê de wê weke kesna mutawazî û bizane û ku ew ji xwe re dijîn di nava jîyanê de û wê di rewşa xwe xwediyê seknekê bin. Wê di wê dîmenê û rengekê de wê were dîtin ku ew hena. Wê di nava jîyanê de wê çawa wê bi aqil wê di nava jîyane xwe de wê bijî û wê, li ser wê bisekin in û wê di wê temenê de wê were dîtin ku wê rê şanî mirovan wê bikin. Di wê çerçoveyê de wê di dîmenekê mamosteyî de wê, xwe bidina dîyarkirin.

Weki din wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, sofist wê, di wê demê de wê deerkevina li pêş û wê weke faktorek bi tevgerkirinê a pêşketinê wê di nava wê çerçoveya civakî a pêşdikeve de wê derkevina li pêş. Di wê çerçoveyê de wê di serî de wê, herêmên ber diclê û firatê wê were dîtin ku wê heta misra kevn wê, weke deverna ku wê rêyên wan bi wan bikevin bin. Wê di wê çerçoveyê de wê, were dîtin. Ji filosofên weke thales heta pythagoras û hwd wê were dîtin ku wê, di wê demê de wê, rêyên wan wê bi herêmên mesopotamya wê bikevin û wê di wê çerçoveyê de wê zanîna li herêmê a pêşketî wê heya wan wê ji wê hebê. Bo filosofên din jî ên weke demokrit û haraklit jî wê karibê heman tiştê bibêjê.

Cihêkirina 'physis' û 'nomos'

Wê dema ku wê bahsa xwezayê wê were kirin û ankû weke ku wê bi têgîna physis'ê re wê were ser ziman wê destûrên xwezayî wê, di rengekê de wê were dîtin ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Di wê çerçoveyê de

wê, dema ku wê bahsa têtîna physis´ê wê were kirin wê di renekê de wê mijare destûrên xwezayê ên fizikî wê di renekê de wê were kirin û wê li ser wê temenê wê were lê hizirkirin.

Di awayekê de wê ew jî wê were dîtin ku ev destûr wê weke ku wê piştre wê parmenides wê werênê ser ziman wê li ser yek´ekê û bi awayekê ne vegûhar wê hebê û wê were ser ziman û ankû wê weke ku wê haraklit wê, bi renekê wê weke li ser têtînek gûharîner ku wê her tişt wê bigûharê û hwd re wê bibê wê were dîtin ku wê ew jî wê li wê were were hizirkirin. Di wê rewşê de wê, di wê rewşê de wê rastîtî wê çî bê wê, hewldana fahmkirina wê ji nava xwezayê û b rewş û heyînen wê re wê were dîtin ku wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin. Weke ku wê di demên piştî thales de wê bi hizrên weke yên anaxsimondros û hwd re wê were ser ziman wê rêgeza ´arkhe´ wê weke ya afrîner a di temenê xwezayê de wê bi wê re wê were dîtin ku wê li wê were lê hizirkirin.

Li ser wê temenê û çerçoveyê wê hewldana ghiştina felsefeyek xwezayî ku wê xwe bisipêrê wê di wê temenê de wê bi wê re wê di renekê de wê weke ku wê xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin.

Di wê çerçoveyê de wê di nava filosofên xwezayê de wê ji du aliyan ve wê li wan rewşên xwezayî wê bi rêgezî wê were dîtin ku wê were lê hizirkirin. Yek wê, pêşî bi têtîna fizikî û destûrên fizikî û hwd re ku wê were lê hizirkirin bê. Ya din a duyem jî wê bi destûrên rewîstî (**nomos**) û hwd re wê were dîtin ku wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin û wê hewl were dayin ku ew were fahmkirin û were ser ziman.

Di nava filosofên xwezayê ên destpêkê de wê were dîtin ku wê ´bûjena sereka a bingihîn a fizikê´ wê ´arkhe´ bê. Wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê were dîtin ku wê were lê hizirkirin. Di wê temenê de wê, bi têtîna ´physis´ê re ku wê were lê hizirkirin ev gotin wê bi demê re wê, weke têtînek ku wê li ser ya ku ew heya wê were lê hizirkirin û wê bi demê re wê vajî ya ku ew neyî wê, di nava fahmkirinê û jîyanê de wê were dîtin ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Wê bi wê re wê êdî wê têtîna physis´ê wê weke tiştêkê heyî, tiştêkê rast û hwd re wê were lê hizirkirin. Wê dema ku wê bahsa tiştêkê rast wê bi gotinî wê were kirin wê di wê de wê bi kirdeyek bi têtîna physis´ê wê weke di wê de heyîna hebûnekê ku ew heyî wê were lê hizirkirin û kirpendin wê di wê de wê were dîtin ku wê were lê hizirkirin.

Wê dema ku wê sofist wê li ser hebûna ´physis´ê wê pirsê bikin û wê bipirsin ku ew heya û ankû nîn a, wê di wê çerçoveyê de wê, ew weke têtînek maddî hebê û ankû nebê, an jî weke ku wê filosofên xwezayê wê

bênin ser ziman ku wê, weke bi 'rastî' ku ew dibînin wê wusa bê û ankû ne wusa bê wê li ser wê bihizirin.

Weki din jî wê ev pirs jî wê were dîtin ku wê dema ku wê li ser wê têngîna destûrî a xwezayî wê were lê hizirkirin wê bi wê re wê were lê hizirkirin ku ew destûr, wê weke destûrek ku ew karibê ji aliyê mirovan ve bê gihiştin li zanîna wê bê û ankû na.

Di wê çerçoveyê de wê were dîtin ku wê, li ser wê çerçoveyê de wê, mijare lê hizirkirinên weke ji têngîna physis'ê cihê wê li ya nomos'ê wê hizirkirina wê were kirin û wê di wê temenê de wê bê xwestin ku ew were fahmkirin.

Bi demê re wê weke ku wê bi jîyane sofistana re wê were dîtin wê li deverên cihê wê bigerihîn û wê, deverên cihê û awayên civakî ku wê bi rêgez û destûrên cihê wê bibin wê kifşbikin. Wê demê ev wê, di awayekê de wê di serê wan de wê, bê sedema pirsên li ser destûrên xwezayê jî. Wê demê wê têngînên weke yên bi destûrî ku wê di awayekê de wê, çawa wê ji herêmê li herêmê wê cihê bê wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Ev jî wê di dewama wê de wê bi wê re wê di rengekê de wê were dîtin ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin.

Di wê çerçoveyê de wê, ev rewşên bi destûrên cihê ji deverê li deverê wê bê sedema hizirkirinên bi armanca lêpirsênê ên ku wê bi demê re wê werina kirin jî. Mînaq wê, di awayekê de wê, li ser têngînên weke 'logosa haraklit' û hwd re wê, dema ku wê were lê hizirkirin ev jî wê bi serê xwe wê, weke aliyana ku wê di çerçoveya têngîna lêpirsînê de wê were dîtin ku wê were lê pirsîn.

Heta demên dawî ên mitolojikî jî wê çavkaniya têngînên weke yên dadî û hwd bi destûrî wê destûrên yazdanî wê werina dîtin û wê serina ser ziman. Di nava hizrên homeros û hesiodos û hwd de jî wê ev wê were ser ziman.

Lê li vir wê, di awayekê de wê, ji herêmê li herêmê cihê wê bi xwe re wê hizrên lêpirsînê wê li ser têngîna destûrên ku wê bi destê yazdanan wê were lê hizirkirin jî wê bi xwe re wê werênê ser ziman. Wê bi wê re wê, di serî de wê hizra ku 'ew weke çêkerîyek mirovî ya' wê di awayekê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Hizirkirina weke destûrên weke ji destê mirov derketina ku wê were li lê û pê hizirkirin wê bi xwe re wê encamên wê yên bi hizirkirinê ên din jî wê ji aliyê aqil û hiş ve wê werênê. Pêşî wê, di wê temenê de wê, berê hizirkirinê wê bide ser aqil û hiş mirov ku ew zêdetirî li ser wê re were hildan li dest û cidiyetê. Di wê demê de wê were dîtin ku wê nîqaşên li ser destûran wê di awayekê de wê di wê rengê de wê were dîtin. Mînaq wê herodotos ku wê li deverên cihê wê bigerihê û wê bêtê ser

ziman ku wê li ser cihêbûna destûran wê bênê ser ziman wê bibêjê ku wê, her welat wê destûrên xwe wê weke 'ya baştir' wê bibênê û li lê binerê' re wê werênê ser ziman. Herodotos wê, di dewama wê de wê bi wê rengê wê werên ser ziman.

“Ku mirov bo bijartina destûrên xweşiktir serbest werina berdan wê, wê herê û were û wê dîsa wê ya xwe hilbijêrê. Herkes wilqasî bi wê bawer a ku wê destûrên di welatê wan de wê destûrên herî xweşik bin. Wê weke nîşanaka wê bê ku wê mirov wê li hemberî kevneşopîyên xwe wê wê hêsta ku ew li wê xwedî dikin wê çendî wê bi kok bê. Dareios ku wê key bê, rojekê wê yewnanên li dora wê bide li hev û wê ji wan bipirsê ku ew bavên xwe yê mirîî bixwûn wê çend pereyî wê bixwezin. Hemûyan got in û bersiv dan ku ew beremberê pere tişteke wusa nakin. Dareios wê li ser wê, hindiyekê bi navê kalletiai wê bide hanîn. Wan miriyê bavê xwe dixwarin. Kevneşopîya wan wusa bû. Wê dema ku wê ew wê bi rêya kesekê din wê ji yê hindî bi pirsê ew wê weke haqaretekê wê bihasibênin û wê ji wî bixwezin ku ew bi wê rengê li wan muameleyê nekê.”

Di wê temenê de wê, her rewşên destûrî ên cihêbûna wan û wê piştî wê her deverên ku wê werina metingerkirin ku wê bo wan wê deestûr wê werina kirin û pêşxistin wê weke aliyekê din bê ku wê pêbaweriya ku wê destûr ji azmana hatina xwerê wê ji holê rabikê bê. Di awayekê din de wê hin bi hin wê pêşketina têgînên weke yên demokrasîyê ên demê jî wê di meclisan de wê dîyarkirinên ku wê bi wê rengê wê werina kirin wê weke aliyên din ku mirov wê karibê bi wê li wan bihizirê bê.

Di wê çerçoveyê de wê, yên aligirê weke demokrasîyê û hwd wê, bo ku ew hizrên xwe di temenekê levkir de werênina ser ziman wê, di serî de wê hizra 'destûrên yazdanî' wê pêwîst ba ku ew wê ji holê rakiriba. Di wê temenê de wê herêkirina ku wê ev destûr wê ne yazdanî bin wê di awayekê de wê, temenekê levkir wê bi xwe re wê werênê. Di dewama wê de wê, êdî wê, li şûna 'destûra yazdanî' wê hin bi hin wê têgîna “xwezayê mirov a gerdûnî” û ankû 'physis' wê cih bigirê. Bi wê re wê bi ya ku ew bi digûharê wê, ya xwezayî ku ew xwe dide domandin wê, were lê hizirkirin. Filosofên xwezayê wê li ser wê çerçoveyê de wê, di bin dîmenê ya dihê dîtin de wê, çî rastî wê hebê wê hewlbidin ku wê fahmbikin. Bi wê were wê were lê hizirkirin ku wê yekitiya di temenê gûharîne de wê, bi destûrên weke xwe dimênin re bi 'physis'ê wê weke hizreka xwezayî were lê hizirkirin. Ya ku ew bi wê li wê dihizirin wê, xwezayek fîzîkî bê. Li ser wê temenê û çerçoveyê re wê ya ku ew wê bi wê re wê alaquadar bibin jî wê, ji aliyekê

ve wê mirov, aqıl, destûr û hwd bê. Li ser wê temenê bûjenî û ankû maddî wê çi encamê wê bi hizrî û hişmendî wê li bigihijin wê li wê bihizirin.

Di nava hizirkirinên ku wê li ser wê temenê wê werina kirin de wê ew jî wê were dîtî ku wê weke di dîmenekê ontolojîkî û metafîzîkî û hwd de wê, hinek têngînên weke bi kirpendinê wê werina dîtî ku wê xwe bidina dîyarkirin bin.

Ji wê çerçoveyê de wê were dîtî ku wê ji têngîna xwezayê wê berê xwe dana xwezayê mirov û bi wê re wê hewldana gihiştina destûr û fahmkirinekê wê ne zor bê ku mirov wê fahmbikê bê.

Aliyekê din jî wê di nava ya fîzîkî û ya ne fîzîkî ku wê weke bi fîzîkî wê were lê hizirkirin wê, di dîmenekê darêjkî û hwd de wê, êdî wê were lê hizirkirin. Ev jî wê hinek aliyên din ên bi fahmkirinê wê weke ku wê bi zêhnî wê bi xwe re wê werênê li holê bê. Wê xwezayê fîzîkî û maddî ku ew wê bi wê re wê bidest alaquadarbûnê wê bikin wê bi ber xwe xwezayê mirov ve wê herin. Lê wê, di wê çerçoveyê de wê, aliyê din ê weke bi zêhnî, hişmendî û hwd wê, bi dîmenên darêjkî ku wê taqabûlî wê bikê re wê di rengekê de wê li gorî wê û weke wê bihizirin. Di wê çerçoveyê de wê, di awayekê din de wê weke di nava xwezayê heyî de û bi ber xwezayê mirov re wê were lê hizirkirin wê, di wê de wê, hin bi hin cihêbûnên nava physis-nomos'ê de jî wê di rengekê de wê bi wê re wê, werina kifşkirin. Li hemberî ya xwezayî ku weke physis'ê wê, ku wê weke afrînerîya mirov bê 'nomos'ê wê li hemberî wê, di rengekê de wê weke ku wê were tefkirkirin. Ku mirov gotina beremberê wê û di rengekê weke de wê were bicihkirin de wê weke gotinek ku ew karibê bi tememî ya rast ku ew di wê nûqteyê de were fahmkirinê nede dîyarkirin bê. Ber ku wê, di dîmenekê formel de wê karibî di rengekê de dîmenekê fahmkirinê bi xwe re werênê li holê.

Di dewama wê de wê, dema ku wê were kifşkirin ku wê êdî wê destûr û rêgezên rewîstî wê ne xwûdayî û ankû yazdanî bin wê, bi xwe re wê encamên kirinî ên cihê jî wê werênê li holê. Di wê nûqteyê de wê hinek ji wan encamên wê di serî de wê xwe di wê rengê de wê bide dîyarkirin ku wê, bi destûrên ku mirov wê dênê û wê bixwezê herkesek li gorî wê bibê û wê bi wê re wê xwe di çermê yazdanekê de wê li ser serê kes û civakê wê bide dîyarkirin wê, bê sedema nakokî û dijberîyên ku wê êdî wê bibin. Sofîst wê, dema ku wê, ew physis-nomos'ê wê ji ji hev cihê bikin wê, bi gotinên weke 'destûrên ku wê mirov wê werênê û dênê' û destûrên xwezayî ku ew hena re wê werênin ser ziman. Hinek dordor ku ew li ser wê têngîna 'destûrên xwezayê' ku wê sofîst wê werênina ser ziman wê, di

rengê weke 'destûrên xwûdê' de jî ku wê şîrovebikin lê wê, di dîmenê ku sofist wê werênina ser ziman wê, ji wê têngînê dûr wê bi têngînek 'physis' a xwezayî re wê werênina ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê ev nûqte wê cihê şîroveyên cihê jî bê. Lê sofist wê, ji wê cihê wê di renekê de wê bi wê re wê bihizirin. Ew bi têngînê weke 'xwezayê', 'destûrên xwezayî' û hwd ku wê bihizirin wê bi temenekê physis î wê bihizirin û wê li ser wê re wê, di renekê de wê werênina ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê xwezayek ku ew heya û ku mirov dikarê bigihijê fahm û derka wê bi wê têngîna 'physis' re wê li wê bihizirin û wê werênina ser ziman.

Di wê nûqteyê de wê ev cihêkirin wê di demên kevnera de wê di renekê de wê, li ser cihêkirina van herdû aliyên re wê, di renekê de wê were lê hizirkirin û wê weke aliyekê bi hev re bi nakok jî wê were lê hizirkirin. Minaq wê, sophokles wê di 'antigone' xwe de ku wê werênê ser ziman bi pevçûna nava **antigone û kreon** re wê di awayekê de wê ev aliyên ji hev cihêkirî ên bi destûrî weke yên xwezayî/xwûdayî û yên bi destê mirovan wê werina çêkirin wê di dîmenekê de wê weke ku wê ji xwe re wê bikê mijarê. Wê dema ku wê kreon wê fermana mirina antigone wê bide û wê bi şûn ve bikişênê re wê, destûrên bi destên mirov dihên çêkirin wê bi wê re wê bahsa gûharînîya wan jî wê bi wê re wê weke ku wê bikê. Wê bi wê re wê werênê ser ziman ku 'wê ya ku wî kir weke kirina li gorî destûra xwûdayî bê' re wê werênê ser ziman.

Sofist wê di awayekê de wê di nava jîyanê û rewşên jîyanî de wê bi wê re wê bihizirin û wê, di renekê de wê were dîtî ku wê, hizra mirov û fahmkirina mirov wê bi wê re wê derxina li pêş. Hizrên pratagoras ên weke 'mirov weke pîvane her tiştê ya' û ankû gotinên Gorgias ên bi rengê 'ti tişt nin a, ku hebê jî nayê zanîn, ku bê zanîn nikarê were gotin' re wê, di renekê de wê weke hizrên ku wê ew wê, rengê hizirkirinên sofistên jî ku wê werênina ser ziman wê werina bilêvkirin.

Lê em wê çendî ku wê weke cihêrengiyek di nava hizrên sofistên de wê hebê ku em wê dibînin jî lê em, diikarin wê werênina ser ziman ku wê li ser têngîhên weke yên mantiq û rasyonalityê û hwd re wê, bi xwezayê wê 'rastîyê' ku ew bi physis ê wê dihizirin wê bi wê re wê hebê û wê bixwezî ku ew wê werênina ser ziman. Ji wê vê aliyê ve wê dema ku em wê li wê dinerin em wê kifşdikin ku wê, çavkaniyek wan ya bi ya heyî re ku wê hebê re û ku ew li wê dihizirin wê dibînin û wê dikarin wê bi wê re wê werênina ser ziman bê.

Minaq em ji hizrên rexnegir ên platon û hwd ên di derbar sofistana de ku wê werina ser ziman ku em binerîn wê dikarin wê ji wê nerînê wê derxin ku wê, di temenekê xwezayî, 'physis'î û hwd de wê bi wê re wê bihizirin û di dewama wê de wê bibêjin ku wê, nerîna mirov û bi wê gihiştina li rastiye wê, weke ku wê di wê de wê bi derfet bê wê, karibê ji wê kifşbikê. Platon wê têngîna gûharîner û ya weke çavkaniya zanînê ku wê bi wê re wê karibê were lê gihiştina li zanînê wê were lê hizirkirin re ku wê were lê hizirkirin re wê dikarê wê fahmbikê ku wê çawa wê, were lê hizirkirin. Di nava ya heyî û biqirina wê ya li meji bi rêyên sehan û hwd re wê, hizirkirinên ku wê bi wê re wê li wê bihizirin. Lê wê di wê çerçoveyê de wê ya ku ew weke çavkani weke 'physis'î heya jî ku wê di rewşek gûharîner de bê. Di wê çerçoveyê de wê, rewşê platon wê weke temenê ne ewlebûna li zanîna sofistana wê şîrove dikê û wê dixwezê ku ew wê werênê ser ziman.

Di zane min de wê, ev rengê hizirkirinên ji sofistana ku wê platon wê werênê ser ziman wê, taqabûlî ya demek pêşketî û di xwe de bi zanîn kûrbûyî a bi hizrên sofistana re wê bikê. Di wê çerçoveyê de gihiştina têngînek xwezayî û bi wê re a 'physis'ê û ku wê karibin li ser destûrên wê yên xwezayî wê were lê hizirkirin wê bi wê re wê were dîtin ku wê were lê hizirkirin. Di dewama wê de wê dema ku mirov li hizrên pratagoras dinerê wê dibînê ku wê li ser destûrên gerdûnî wê bihizirê û wê di wê rengê de wê, di nava hewldana wê fahmkirina wê de bê. Ji wan hizrên pratagoras ên di wê de ku wê werina ser ziman mirov fahmdikê ku wê di wê warê de wê, rewşek bi hizirkirinê a kûr wê di reng û awayekê de wê were dîtin ku wê hebê.

Ji aliyekê ve jî ku wê karibê weke çavkaniya ku me di vê berhemê nivîsandina wê de li ser hizrên sofistana esasgirtina wê, ji navaroka hizrên aristo û platon û di dewama wê de wê bi hizrên ji tregediyên Aiskhylos, Sophokles, Euripides' û heta ji komediya aristophenes û dirokzanên weke **Thukydides**, **Ksenophon**, Herodotus û hwd ya ku mirov fahmdikê wê di nerîna sofistana de ên li ser hebûnê, xwezayî û heta gelek mijarên weke yên bi jîyane civakê, kevneşopî, ol û bawerî, destûr, welat, ramyarî, perwerde û sîyanê û hwd re wê bi gelek mijarên din ên ku wê di demê de wê werina ser ziman re wê, hizrên xwe wê werênina ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê, çavkaniyên me yên mesopotamîk jî jî wê ji yên mitrayîyan û heta zerdeştî, maniyî û mezdeki û hwd re wê karibê di renekê de bi wan re were lê hizirkirin. Di dewama wê de wê di xate êzdayî

de wê, di wê warê de wê hizrên ku wê werênina ser ziman wê karibê tégîn û dûmenekê berfireh ên fahmkirinê bi xwe re bidina dîyarkirin.

Di gelek nivîsandinên li ser pratagoras de ew wê weke sofistekê wê bi hizrên wî re wê werênina ser ziman. Wê dema ku em li rewşa jîyane pratagoras dinerê wê bê gotin ku ew 'abdarayiya.', **li gorî ku wê şagirtê aristo harakleides** wê werênê ser ziman. Lê di nava sernivîsên ku wê li ser **pratagoras** wê werina ser ziman de jî ew wê, bi ger û geştên xwe yê li mesopotamiya ku wê bikê û wê bi wê re wê xwe bigihinê çerçoveyek pêşketinê jî wê bahsa wî were kirin. Li gorî aristo jî wê, ew ji aliyê **Euathlos** ve wê were sûcdarkirin û wê pirtûkên wî hatina şawitandin. Li gorî hinek şîroveyan jî wê dema ku ew dikeve rêwîtiya ber bi sicilya ve jî wê 90 Sali bê û wê di wê rêwîtiyê de wê bimirê.

Biqasi em ji platon fahmdikin wê weke çil salî wê weke mamosteyê zanîni wê bixabitê û wê, piştî wê re wê were ser ziman ku ew hertimî wê çûba li italya û athene. Wê li athene wê bê gotin ku wê rêzdayinek mazin wê bistênê.

Parikles re ku wê hevnasinê wê li dora 444 beri zayinê wê bikê, bajarê rûxî sybaris ku wê temenê wê bê avêtin û wê ji nûve wê were avakirin û bi wê koloniya panhelenik thurioi wê bo wan wê weke destûr çêker jî wê were gotin wê were bijartin. Wê bê gotin ku wê yê ku wê li wê koloniyê wê bicih bibin ên weke empedokles û hippodamos û herodotos û hwd jî wê hebin.

Ji vê rewşê û tégînê mirov wê tê digihê ku pratagoras wê weke destûr çêker ku wê bibê wê, êdî wê hizrên xwe yê di derbarê destûrê û hwd de wê, hin bi hin wê pêşbixê. Di derbarê koka destûran û hwd de wê, hizrên wî reng wê bistênin.

Pratagoras li gorî wê, bo ku mirov xwe ji jiyane hov bipolarêzê wê pêwîst bê ku ew were cem hev. Ev erke ku wê weke pratagoras wê hilde ew wê wî, bikê weke destûr çêkerekê ku wê di derbarê jîyane civakê de jî wê didemên piştê wê bihizirê û wê hizrên xwe wê bi wê re wê werênê ser ziman. Rengekê bi wê rengê ê weke ku mirov bi ahenge hizirkirinê re wê dikê ku wê tefkir bikê wê li gorî pêşketin û pêvajoyên pêşketina pratagoras jî wê li mirov wê levkir û mantiqî jî wê werin.

Li gorî pratagoras hatina cem wê temenê destûrên rewîstî ên nava mirov jî wê biafirênê. Di demên ku wê mirov newina cem hev de wê nikaribê li gorî wî bahsa wê were kirin. Li gorî wî piştî ku mirov wê werina cem hev wê êdî wê hebûna rêgez û destûran wê bikê û bê wan jîyankirinê wê zoriya wê kifşbikin.

Ji aliyekê din ve jî wê weke ku wê mirov ji nava têngînên pratagoras wê fahmbikê wê ew wê, di gotinê de wê lêker û fiilên demê wê bi cihêkirinê re wê, bi gotinên demê re wê pêvajo û demên wê yên cihê wê werênê ser ziman. Di wê demê de wê, mirov dibînê ku wê ji pratagoras û heta sokrat wê, çand û têngîn nîqaş û danûstandinê wê, di reng û awayekê de wê, pêşbixin. Î ro wê di nava felsefeyê de ku wê bahsa sokrat wê were kirin wê ji aliyekê ve wî navî wê bi nîqaşên ku ew dikê re wê derbas bibê. Bi wê rengê nîqaşkirin û di awayekê li gorî gotinan û wateya wan hanîna ser ziman bi awayekê hostayî wê, bi sokrat re wê, bê hanîn ser ziman û sokrat wê, navî bixwe jî wê wek enavê bi hûner, zane û baş kirina danûstandinekê jî wê bi wê re wê were pênasekirin.

Di aslê xwe de wê, weke aliyekê wê yê din wê hûnera danûstandinê wê, were dîtîn ku wê di demê de wê bi sofistên re wê derkeve li pêş. Ew kî wê çawa bê? Ew jî wê di wê rengê de bê ku mirov wê di wê rengê de wê, xwe bi wê re wê bide dîyarkirin ku mirov wê, di gotinê de wê weke çawa wê baş fahmbikê û xwe bi wê re wê werênê ser ziman wê, werê ditin ku wê were hanîn li ser ziman. Di demên kevnera de wê li kurdistanê di nava sofistên ku wê derkevin de wê têngînek wê were ser ziman. Ew jî wê di wê rengê de bê ku wê, bê gotin ku “mirov divê ku zanibê ku ew çî û çawa dibêjê’ heya mirov ji wê hebê ku ew çî bi gotinê re dixwezê bibêjê’, gotin wê karibê bi gelek wateyan ware fahmkirin lê mirov wê dîyarbikê ku wê çî û çawa wê were fahmkirin’, pêşî û paşîya gotina xwe bizanibê ku wî çî bo çî gotiya’, di ya ku mirov wê bêjê de mirov serwaxt bê’, di hişê gotina ku got de bê’ û hwd. wê bi wê rengê wê gelek gotinên ku wê werina ser ziman wê hebin.

Di cewherê wan gotinan de wê, tiştek wê derkeve li pêş. Ew jî wê ew bê ku navarok û wateya bi gotinê dihê dihê ser ziman ew çî bê û çawa bê ew mirov di her û hişê wê de bê. wê di wê rengê de ew bi wê re li wê bihizirê bê. Ji wê ya ku wê were fahmkirin wê di serî de wê di wê rengê de bê ku wê mirov wê, di awayekê de wê, çawa wê, li ser gotinê wê hin bi hin wêbi zanebê.

Di gotinê û hanîna wê ya ser ziman de wê, gotin wê, bi navaroka ku ew dihê ser ziman re wê, mirov wê li gorî wê xwe werênê ser ziman. Wê di wê çerçoveyê de wê mirov wê, bi wê re wê di renekê de wê, bide dîyarkirin.

Di wê çerçoveyê de wê, di wê demê de wê, nîqaşkirin wê were dîtîn ku wê derkeve li pêş. Minaq seneca wê werênê ser ziman bi navê pratagoras re ku wê, pratagoras wê bibêjê di her mijarê de li leyhê û li eleyhê wê

karibê nîqaşbikê, di vê mijarê de, di her mijarê de wê li leyhê û li eleyhê wê karibê were nîqaşkirin.?’ Wê bi wê rengê re wê werênê ser ziman. Aliyekê din jî wê aristo wê di wê çerçoveyê de wê bi têngîna pratagoras re wê li wê bihizirê û wê bênê ser ziman di ‘rotarik’ a xwe de. Ew jî wê di wê rengê de bê ku “birhana nebaş baş nîşandan, ber vê sedemê mirov, perwerdeya ku pratagoras dê wan li hemberê wê bisekinê wê bi maf bin’ re wê werênê ser ziman.

Ev gotinên bi wê rengê wê tiştêkê din wê bi wê rengê wê were dîtî ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Ew jî wê bi gotinê re wê, serweriyek wê bibê û mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê çawa wê, di rengekê de wê, ‘weke xwe wê werênê ser ziman re wê, li ser wê bisekinê.’ Ber vê yekê ya ku ew nebaş bê wê baş bide nîşandin’ û hwd re wê werênê ser ziman. Di wê rengê de wê, di gotinê de wê, ya nebaş baş nîşandinê û wê bi wê rengê hanîna ser ziman wê, di wê çerçoveyê de wê were dîtî ku wê weke mijarek ku wê li ser gotinan re wê were dîtî ku wê li wê were lê hizirkirin bê.

Ev wê weke aliyekê wê xwe bide dîyarkirin. Aliyê din jî wê bi gotinên weke ku wê mirov wê weke pîvanê wê bê dayin nîşandin ku wê were ser ziman wê karibê di dewama wê de wê hinekê li ser wê bisekinê bê. Ber ku ew jî wê di wê temenê de wê were dîtî ku wê derkeve li pêş. Di wê çerçoveyê de wê, gotina pratagoras a bi rengê ku ew mirov wê pîvane her tiştê bê’ ku wê werênê ser ziman wê di dewama wê de wê bi gotina ‘mirov ew çawa dît û mirovekê din ew çawa dît wê weke wê bê’ re wê werê hanîn li ser ziman. Ji wê gotinê wê çi wê karibê were fahmkirin? Ew wê karibê were fahmkirin ku wê, mirov wê di wê temenê de wê, bi ya ku ew bi nerîna xwe ya ku ew dibînê re wê dihênê ser ziman wê, bi wê re wê, derxê li pêş. Di awayekê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di dewama wê de wê mijare weke ku ew dibînê wê werênê ser ziman wê, di wê rengê de wê têngîna dîtîne bi nerîne re wê derxê li pêş. Ev wê hem ji aliyê bi dîtina fizîkî û hem jî wê bi dîtina bihiş û hwd re wê were dîtî ku wê derkeve li pêş bê.

Di wê çerçoveyê de wê sofistîtî ku wê derkeve li pêş wê ew wê di rengekê de wê bi zanîna ku ew di nava jîyanê de bicih dibê re wê alaquadar bibê. Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê têngînen weke ‘zanîna pîroz’ û dervî wê ‘zanîna ne pîroz’ û hwd wê, derkeve li pêş. Di wê çerçoveyê de wê bi wê têngîne wê ya ku wê derkeve li pêş wê, ew bê ku wê kesên ku ew xwediyê zanîna pîroz in wê di bawergehan de bin û wê, di wê temenê de wê di derbarê têngînen weke yên ku ew pîroz dihên dîtî de wê ji yên din wê were cihê kirin.

Weke ku me li jor hanî ser ziman wê, ev bi têngîna destûrî jî wê di rengekê de wê hin bi hin wê xwe bide dîyarkirin. Minaq têngîna 'destûrên yazdanî' û destûrên ku ew bi destê mirovan dihên çêkirin' û hwd wê karibê di wê çerçoveyê de bê hanîn li ser ziman.

Ev cihê kirin wê di wê nûqtayê de wê tiştekê din wê bide dîyarkirin. Di nava jîyanê de wê derketina sofistan wê di wê rewşê de wê, dervî wê rewşê de wê, weke kesna ku wê, li ser herdû aliyan ku wê bina xwedî zanîn û ankû weke bi zanîna xwe dikarin ew gotinê ji wê re werênina ser ziman û hwd re wê karibê wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê. Ev wê, di wê rengê de wê bi wê re wê, di reng û awayekê de wê were dîtîna ku wê derkeve li pêş.

Di têngînen platon ên ku ew bi wan pirsgirêka zanîne ew bi wan dihilde li dest de jî wê, bi wan re jî wê ev têngîna wê di wê rengê de û ankû di dîmenekê ku wê taqabûlî wê bikê de wê were dîtîna ku wê ew wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê bi têngîna 'zanîna teqez' û 'zanîna dîtbar' a ku mirov wê bi sehan wê ji çavkaniyên heyî ên jîyanî wê derkdikê û hwd re wê karibê wê werênê ser ziman wê, bê dîtîna ku ew wê li ser wê bisekinê.

Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, di mijare fahmkirina pirsgirêka zanîne de wê, di wê çerçoveyê de wê, zanîn wê çawa wê, di awayekê de wê were fahmkirin wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin. Platon li zanîna ne vegûhar digerihe û wê, dixwezê bi hin çavkaniyên ku ew li ser wê re ew bi ideayan û hwd re wê kifşbikê re wê werênê ser ziman.

Di nava hizrên xwe de wê li ser wê çerçoveyê de wê zanîna vegûhar û ya nevegûhar wê bîne ser ziman û wê di wê temenê de wê ya vegûhar wê, ji ber wê gûharîna çavkaniya wê û bi wê re wê êdî wê pê bawerî wê nebê re wê werênê ser ziman. Wê li ser wê re wê li wê bihizirê. Ji aliyekê din ve jî ew wê, aliyê wê têngîna zanîna dîtbar a vegûhar wê, bi sofistan re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Pratagoras wê dema ku wê werênê ser ziman ku 'mîrov pîvane her tiştê ya, her tiştê ku ew heya hebûna wan û her tiştê ku ew nîna nebûna wan wê pîvane wê bê' re wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê tiştek li yekî çawa were dîtîna û li yê din çawa were dîtîna wê wusa bê' re wê li wê bihizirê. Ew jî wê bi minaqek bi wê rengê wê werênê ser ziman. "bayek ku ew dihê ku wê hineka bicemidênê wê hinekan jî ne cemidênê, li hinekan hişk û li hinek jî nerm dikarê were. Wê demê di ba de wê rewşa germ û cemdîne wê, di wê de wê nebê. Bo yê di cemidê sar û bo yê din na' re wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, pratagoras wê

di wê rengê de wê bi wê têngînê wê balê bikişênê ser têngîna bi dîtînê ku wê çawa wê ji mirov li mirov wê di wê de wê bi gûharê. Ankû wê ti kesek wê weke hev wê ne hizirê û wê weke hev wê nebînê û hîs nekê. Di wê çerçoveyê de wê herkesek wê karibê wê, di wê rewşê de wê, cihê ew wê bikê.

Bi wê re wê dikarê wê fahmbikê ku wê, têngîna nerînê wê di wê temenê de wê, bi wê çerçoveyê re wê, karibê were fahmkirin. Di nava jîyanê de wê, mirov wê, bi gelek tiştan re wê rû bi rû wê were û wê hemûyan wê bi xwe re wê weke ku wê bi azmûn wê bikê. Ev wê, di rewşên weke her mirov wê bi dîtînê xwe û ji deverên cihê û hwd û ji nerînên cihê ku ew azmûn bikê jî bê. Wê di wê temenê de wê, bi wê re wê were ser ziman. Lê di wê temenê de wê ew jî wê bi wê re wê were lê hizirkirin.

Tişt wê bi wê re wê tiştê ku ew dihê xwestin were ser ziman wê ne tenê wê ya şenber bê. Tişt wê, xoslet û nitelikên teqez jî wê di xwe de wê bidina dîyarkirin. Weke; sar û germ, tuj û şêrîn, û hwd. Weke bi nitelikên dîtbarî; xweşik û kirh, baş û nebaş, rast û nerast, wê têngînên bi wê rengê jî wê di xwe de wê bidina dîyarkirin. Li gorî wê bo mirov weke pîvanê bibê û ji tiştan wê nitelike ku me ji wan girt ku wê ne ji ber wê, kes ku ew wê çawa wê dibînê û derk dikê wê bi wê ve wê di rengê de wê weke ku wê alaquadar bê. Ya ku wê di wê nûqteyê de wê pratagoras wê bixwezê ku ew balê bikişênê li ser wê jî wê di wê nûqteyê de wê ev bê û wê ev bê.

Di nava sofistan de wê, li ser hebûnê û aliyên wê yên weke bi xosletî û hwd ên di wan reng û awayan de jî wê were sekin in û ser ziman. Lê di rengê de wê, weke ku wê were kifşkirin wê mirov wê bi dîtîn, nerîn û fahmkirina xwe re wê derkeve li pêş û wê weke kirdeyek dihizirê wê êdî wê were kifşkirin. Ev wê bi mirov re wê were dîtîn. Mirov wê minaq wê, di nava têngîna kirdeyî a pratagoras jî wê derkeve li pêş û wê, weke çavkaniya zanîna wê werênê ser ziman.

Di nava filosofan de wê, bi teybetî filosofên xwezayî wê mijare mirov û dîtina mirov wê di wê rengê de wê, li wê bihizirin. Ya ku mirov wê derk dikê û ya ku ew bi wê re hatî derkkirin wê ji hev cihê bin. Wê di wê nûqteyê de wê di nava têngîna bûjenî û ya biriqîna wê de wê di rengê de wê, were lê hizirkirin.

Zanîna dîtbar wê, di wê rewşê de wê, di rengê de wê, were dîtîn ku wê, hin bi hin wê li ser temenê dîtina mirov re wê serwer bibê. Wê were lê hizirkirin. Di nava wê de wê hebûna têngihên weke gûharînê, rastitiyê û hwd wê, bixwezin ku wê fahmbikê. Di wê temenê de wê di felsefeya dîtbar û vegûhar de wê, di wê rengê de wê pratagoras wê li ser wê temenê de wê

were dîtin ku wê derkeve li pêş. Wê weke filosofek ku wê bi têtîgînên xwe yên ku ew li ser nerîna cihê a mirov û çavkaniya wê bihizirê. Lê di wê nûqteyê de wê weke ku me li jor li deverekê hanî ser ziman wê mirov wê weke pîvanekê wê di wê de wê werênê ser ziman.

Platon wê, di danûstandina xwe ya bi navê 'theaitetos' de wê bahsa têtîgîna rastîtiyê wê bikê wê, dema ku ew weke ku ew sokrat wê dibêjê. Wê bêtê ser ziman ku wê, weke kesekê tiştê ku ew hizirdikê ku rast dayina wê ya nîşandin weke tiştê ku wê li xoşa min wê herê' re wê werênê ser ziman. Di wê nûqteyê de ya ku wê platon wê di hevokê de wê li wê bigerihê û wê werênê ser ziman bi gotina 'rastitiyê' re wê ne rastîtiyek teqez bê. Ya ku weke rastiyê ku wê pratagoras wê salixdikê wê, di beşên danûstandinê ên di dewama wê de ku wê werin de wê bi gotinên ku ew bi sokrat dide dide gotin re wê were fahmkirin.

Di dewama danûstandinê de wê, mijarên weke yên gûharînê û hwd wê di rengekê de wê were dîtin ku wê, bêtê hildan li dest. Di wê temenê de wê gotinên weke 'ku mirov ne gûharê wê ne mirov bê' jî wê di wê temenê de wê weke têtîgîna ku mirov bi awayekê ji nava danûstandinê karibê fahmbikê û bixwênê bê. Weki din wê, di mijare derkê de wê, di rengekê de wê li ser têtîgîna rengan re wê, platon wê bi sokrat tiştê ku wê bide gotin. Ew jî bale mirov wê dikişênê. Wê ew jî wê ew bê ku wê, "ti tişt wê ji ber xwe wê nebê, hemû reng wê di encama ku wê çav wê li ser tevgerê re wê hemû heya xwe wê li nûqteyê bide hev re wê bibê" re wê werênê ser ziman. Lê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku "wê ya ku em weke reng dibêjin wê, ne uzwekê bi hey û ne jî wê bûjenek ku ew li wê bi hey dihê bûyin bê" re wê were ser ziman.

Li vir wê ya ku wê were fahmkirin wê di awayekê de wê di mijare derkê de wê weke di nava pêvajoya ya dihê derkkirin û ya derkdikê re wê, weke li wê were lê hizirkirin. Di dewama wê de wê ev wê were fahmkirin ku wê ya ku ew dihê derkkirin wê weke ya derkbûyî wê ne bê derk bixwe. Weki din wê ya ku ew dibê jî wê weke nitelikekê wê di xwe de wê bar bikê. Lê ew nitelikê bi xwe di xwe de bar nakê.

Di nava danûstandinê de wê di zane min de wê ev gotin wê weke ku wê gotinek hev girt a têtîgîna ku wê platon wê bi sokrat wê bide gotin. Ew jî wê di wê temenê de bê ku wê, "ya dibê ne germ û ne jî sipîyek a, lê germbûn û sipîbûn wê bibê. Ber ku wê tiştê wê ber xwe wê nebê wê, wê ya dibê û dihê kirin ku ew digihijê hev wê, bi wê ya derdibê û derkdikê wê were li holê. Bi wê re ku wê yek weke nitelikekê wê bê wê ya din jî wê weke ya derk dikê bê. Li gorî bûjena zanînê wê her tiştê ku ew dihê

derkkirin wê 'weke hebê'. Ber ku wê ti tişt wê ber xwe û ji xwe wê nebê. Bo ku em ji zanînekê re bêjin 'rast' û an jî 'şaş' pêşî ew ji aliyê ya derkdikê ve pêşî divê ku ew were derkkirin. Li ser wê re mirov wê karibê êdî li ser wê re bigihijê encamê. 'Tiştêk' û ankû 'her nîtelikek' wê gotina wê tenê bi serê xwe wê tiştêkê wê ne dîyarkirin. Mirov wê nikaribê wê bikarbênê. Ber ku wê dema ku me ji wê re bi nitleikî bahsa wê kir wê, ew wê ne li gorî ya derkdikê bê. Wê li gorî xwe wê bide dîyarkirin bê. Li gorî wê ku sar bê bê sar û ku sipî bê bê sipî. Her tiştêkê wê li gorî herkesekê wê wekhev dihê dîtî jî wê ne bi derfet bê. Eger di bûjene zanîne de ku ew di wê de hena weke sarbûnê, germbûnê û mazinbûnê ku ew hebin ku ew nitelik ne gûharîban wê herkesekê ku ew rastî wan wê were wê weke heman tişt bibê. Ku ev nitelik weke xwe maban wê demê tişt ku wê di wê de wê ti gûharîn ku ew nebûba wê, bi bê ti gûharînek bi wê re bûba wê weke xwe maba. Lê her tişt wê bo derkkirinê wê weke ya dihê derkkirin wê hebê. Ber ku wê ya ku ew li ya dihê derkkirinê wê bandûrê bikê wê di nava ya dihê derkkirinê de bê. Herkesek wê li gorî xwe wê derkkirinên wan wê hebin. Bûyar û an hebûn tenê wê bo xwediye wê hebê" re wê werênê ser ziman.

Di wê têngîne de wê mijare zanîne û derkkirinê wê di rengê de wê li gorî wê, çawa wê li gorî mirov wê bibê wê, bixwezê ku ew li ser temenekê dîtbar û vegûhar re wê werênê ser ziman wê di rengê de wê bahsa wê bikê. Di wê temenê de wê, zanîna ku em wê derkdikin wê di çavkaniya wê de wê çawa wê xwediye rewşekê bê wê li ser wê bisekinê. Di wê nûqteyê de wê ya ku mirov wê derkdikê wê weke ku ew wê hebê. Dervî wê nebê re wê, di rengê de wê bi kirpendinê a li ser ya derdikê û ya dihê derkkirinê re wê werênê ser ziman.

Di wê nûqteyê de ku wê, di wê rengê de wê weke ku wê bi têngînekê wê werê ser ziman pratagoras wê werênê ser ziman ku wê, dema ku ew ya ku ew hebê wê hebê û ya ku ew nebê wê nebê ku wê di derbarê wê de wê daraza me bide ku ew ber ku ew heya wê, ya ku ew derdikê wê ew wê bizanibê. Di wê nûqteyê de wê, pratagoras wê bi wê re wê ya ku ew ew qast dikê wê di wê nûqteyê de bê ku wê ya ku ew dibê wê di wê rewş de wê çawa wê, weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin bê wê bi wê re wê li wê bihizirê.

Li vir wê di nava mijarê de wê aliyekê wê yê din wê bi wê re wê were dîtî ku wê were lê hizirkirin û nîqaşkirin. Ew jî wê di wê temenê de wê bi têngîna wê re wê bi mijare 'ya ku ew dihê derkkirin û ya ku ew wê derkdikê' re wê, were ser ziman. Li gorî wê, were ser ziman ku wê, di nava ya ku ew dihê derkkirin û ya ku ew dihê derkkirin de wê nitelikên hevbeş

wê nebin û ber ku her mirov wê ji yê din wê cihê bê mirov wê nikaribê bahsa zaninek teqez wê bikê. Lê ev wê newê wateyê wate ku wê zanin û yê zane ku ew were wateya nebûna wê jî. Di dewama wê têtîna de wê weke ku wê pratagoras wê werênê ser ziman wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman. Pratagoras wê werênê ser ziman ku wê, bi rengê ku wê weke filosof wê li wê bihizirin û wê werênina ser ziman zanina teqez wê nebê re wê, werênê ser ziman. Li şûna têtîna zanina teqez wê zanîna ji ya din baştir wê bi derfetê bê ku mirov wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Li gorî pratagoras wê mirov wê ji hev wê karibin bi zanetir bin û wê kêmesîyên wan wê ne weke şaşîyê ku mirov werênê ser ziman bê. Kesekê nexweş wê dema ku ew nexweş bû wê xwarina ku ew bixwê wê ji wê ew têtî û tahma ku ew dema ku ew ne nexweş a ku ew wê bigirê wê negirê. Wê ew xwarin ji jê re wê, nexweş wê were. Li gorî pratagoras wê ev rewş ku wê mirov wê bijî wê nikaribê ji wan re bê gotin zane. Li gorî wê kesekê ku ew tendûrûstîya wî ya aqilî ne li cihê bê li gorî wî ji kesekê din re mirov wê nikaribê bibêjê ku ew bi zane ya. Ew wê rewşê wê li ser wê şibandin û dana ber hevdû bûnê re wê dihênê ser ziman ku wê di wê rewşê de wê mirov wê çawa wê yek wê, di rewşekê de wê ji yê din kêmtir û ankû têtîr bê wê, li gorî wê baş û ankû ne baş. Yan jî kêmtir û ankû zêde bê re wê li wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Di wê rewşê de wê her demê wê yê nexweşî û yê ne nexweş ku ew weke du kes werina cem hev wê yên ku ew ne nexweş wê weke ku wê were bijartin. Di wê temenê de ew wê, weke ya ji yê din baştir di wê pozisyona dana berhevde ku wê mirov wê aliyekê hîlbijêrê wê yê baştir wê di nava rewşa herdû kesan de wê kijan bê wê ew wê hîlbijêrê. Di wê nûqteyê de wê li ser têtîna hizirkirinê re wê werênê ser ziman wê bibêjê ku wê di mijare hizirkirinê de wê hizirkirinekê ji ya din rasttir bê wê nikaribê wê bibêjê, tenê wê karibê ji wê baştir bê wê bibêjê û wê bi wê rengê wê werênê ser ziman. Di wê nûqteyê de wê li gorî pratagoras wê, 'başî' wê li gorî rewşê wê karibê gûharînê bi xwe re bide dîyarkirin.

Di wê rewşa têtîna gûharînê a li ser têtîna weke yên başî û nebaşîyê re wê di wê temenê de wê, were dîtîna ku wê di wê demê de wê were lê hizirkirin. Di nava têtîna platon û pratagoras de jî wê were dîtîna ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Di berhema xwe ya 'welat' de platon wê bi gotina "di her welatê de ya ku ew baş û rast hat, ku welat di wê bawerîyê de bû wê ew baş û rast wê bibê" re wê werênê ser ziman. Di wê warê de wê were dîtîna ku wê li ser têtîna başî û nebaşîyê ku ew wê çî bê û çawa bê wê bi wê re wê were dîtîna ku wê li wê were lê hizirkirin û nîqaş wê li ser

wê re wê bèn meşandin. Hewldanên wê fahmkirina başî û rastiye wê, di wê rengê de wê, di nava têgihên platon û pratagoras de jî wê werina dîtî ku wê werina meşandin.

Di wê çerçoveyê de wê, ya ku ew ji mirov baş dihê ku wê weke qinyatek giştî wê were fahmkirin ku ew wê weke ya 'baş' wê were şirovekirin. Di wê çerçoveyê de wê dema ku mirov li nava têgihên pratagoras dinerê wê ew wê, li ser wê nûqteyê wê, di wê rengê de wê weke ku wê xwediyê renekê hizirkirinê bê ku wê, ya ku ew li mirov weke baş newê jî wê karibê weke baş were dîtî. Di wê temenê de wê tenê wê li ser têgiha ya ku ew li mirov baş dihê re wê hanîna ser ziman wê weke ew kêmbê wê di renekê de wê weke ku ew li wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Di wê nûqteyê de wê ya ku ew ji mirov re wê baş wê were wê, çi bê wê, di wê nûqteyê de wê di bin dîmenekê dîtbar de wê were dîtî ku wê li wê were lê hizirkirin. Di wê çerçoveyê de wê, di nava xwezayê de wê tişteke ku ew ji me re ew ne baş were wê, karibê ji tişteke din re ew baş were. Di wê warê de wê, minaq wê, di wê çerçoveyê de wê, di demên hemdem de wê weke ku em dikarin bêjin ku jahra mar ku marek bi mirov ve bide wê karibê mirov ji ber wê bi mirê. Lê jahra mar wê weke derman jî wê were bikarhanin ku ew bi wê were başkirin.

Di wê nûqteyê de wê di nava sofistên demê de wê, hizra başiyê wê di wê rengê de wê di dîmenekê de wê were dîtî ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Wê di wê çerçoveyê de wê têgîn wê werina ser ziman. Wê di wê temenê de wê dema ku wê başî wê bi têgînek dîtbarî bi wê rengê ku mirov wê karibê wê werênê ser ziman wê demê mirov wê karibê bibêjê ku wê, 'tişteke ku em bêjin weke başiyê wê nebê? Ev têgîn wê karibê bibê sedema wê ku wê mirov wê têgîna başiyê wê weke ku ew neyî û ankû wê red bikê?

Di aslê xwe de wê di wê temenê de wê têgîna başiyê wê di wê demê de wê were dîtî ku wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin. Başî wê, di wê çerçoveyê de wê, dema ku em bi awayekê re wê, bi têgînek aqilî wê li wê bihizirê wê, di rewşek gûharîner de wê, were dîtî ku wê bibê.

Di demên kevnera de wê, aliyekê ku wê bi têgîna başiyê re wê bibê mijare nîqaşê wê bi têgîna aqilê teqez re ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin bê. Di wê çerçoveyê de wê ya ku wê weke aqilê teqez were lê hizirkirin wê di wê temenê de wê, têgîna başiyê wê li gorî wê çawa wê hebê û wê çawa wê karibê ew were fahmkirin wê di wê temenê de wê weke mijarek ku wê bi wê re wê were dîtî ku wê bi wê were lê hizirkirin. Minaq wê di nava hizrên platon de û yên pratagoras de jî wê têgîna başiyê wê li gorî aqilê

teqez wê çî bê û wê çawa bê wê, li wê were lê hizirkirin. Ev mijar wê, bi xwe re wê, têngîna dîtbar a başîtyê wê, di renekê de wê weke hizrekê wê, di serê de wê bide dîyarkirin ku mirov bi wê re wê li wê bihizirê ku wê başî wê çî bê? Dîmenê başîtyê wê li gorî çî wê were lê hizirkirin? Ya ku ew li mirov xweş û xweşik dihê wê karibê li yekê din weke xweş û xweşik were? Di wê rengê de wê bi wê re wê, lêpîrsîn hizirkirinên bi wê re wê di renekê de wê were dîtin ku wê were kirin.

Di mijare lêpîrsîna li ser têngîna başîtyê de wê, di dewama wê de wê, karibê wê werênê ser ziman ku wê têngîna başîtyê wê li gorî aqilê dîtbar û ankû aqilê bi rêya sehan ku wê weke ku wê bi navê sofistan wê were ser ziman wê, di renekê de wê, weke têngînekê bê. Di wê rengê de wê ev wê, di renekê de wê di mijare ya ku mirov wê rast bîbînê û ankû ya ku mirov wê rast nebînê de jî wê wusa bê. Rast dîtin û rast ne dîtin wê di wê temenê de wê bi têngîna wê weke aliyekê derkî ku wê weke di renekê aqilê darazî de wê xwe wê bide dîyarkirin. Ev wê were çî wateyê? Ew wê were wê wateyê ku wê tiştê ku ew li mirov rast wê were wê, ber ku wê tiştê ku ew mirov wê weke li mirov rast dihê ew li mirov dihê û ankû ew weke têngînek û di encama têngînekê ew li mirov rast dihê ku ew di rastiyê xwe de li mirov rast newê jî? Di wê temenê de wê ev wê weke aliyna ku wê, di wê temenê de wê bi têngîna aqilê dîtbar re wê di dîmenekê de wê renekê hizirkirinê wê bi xwe re wê bide dîyarkirin.

Wê demê wê aliyekê wê yê din jî wê hebê ku mirov wê bi wê re wê li wê bihizirê. Ew jî wê di wê temenê de û di wê rengê de wê xwe bide dîyarkirin ku wê, ew rast dîtin û li mirov baş hatinê wê weke encama renekê hîşkirinê ê ku mirov di xwe de bi aqilî digihijê wê bê. Wê demê ku ew tiştê ku ew li mirov weke rast û ankû baş dihê wê demê ku ew aqil ji holê herê wê ew jî wê weke ne li mirov rast hatî û ne jî li mirov baş hatî wê bibê. Wê demê ew tişt wê ku ew weke li mirov rast û baş hatî wê demê ew di aslê xwe de ew ne li mirov rast hatiya û ne jî li mirov baş hatiya wê, di dîmenekê de wê bi wê re wê xwe di renekê de bide dîyarkirin.

Wê demê wê di wê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê ew wê were dîtin ku wê, mijare rast û baş dîtinê wê ji wê aliyê ve wê weke dîtinek ku ew tenê wê bi renekê hizirî ku ew me xwe gihandiyê ve wê bi sînor bê. Wê demê wê di rewşa şubjeyî de wê ew hebê. Wê bi wê re wê di rewşa têngînek hişmendî de wê hebê. Lê di wê nûqtayê de wê demê wê, ew ya ku weke li mirov baş û rast dihê wê demê wê ku ew ne di wê têngîna de bê wê demê wê çî bê ku ew di wê têngîna de li me rast û baş dihê? Wê ev

pirs jî wê weke aliyekê wê yê din wê karibê xwe di mejiyê mirov de wê bide dîyarkirin.

Di awayekê de wê, di renekê de wê, dîmenekê darêjkî ê ya tiştê heyî û ankû wê derkkirina ji wê weke bi bêhn, têt û hwd wê weke ku wê di wê de wê hebê. Ev jî wê weke rewşên ku wê di reng û rewşekê de weke hebin bin. Minaq wê têtjek wê dema ku me ew hijê kir di astekê de ku ew ast bilind bû ankû ji wê asta xwe ket jêr wê hingê wê ew têtja ku me weke hêtê kir wê bigûharê. Wê demê wê têtjek din wê derkeve li holê ku ew wê weke rewşek din bê ku em wê hêtê bikin û ankû hêtê nekin. Wê demê wê rewşa duyem wê karibê weke lê hêtêkirin bibê û yan jî wê karibê nebê. Lê di wê rewşê de wê rewşa duyem wê ew bûyin û nebûn wê ji ya rewşa pêşî wê weke cihê bê. Ji wê rewşa pêşî ku weke me hêtê kiriya û ankû weke me hêtê nekiriya wê weke cihê bê. Wê di rewş û renekê din de wê bi wê re wê hebê. Wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din wê karibê wê bi wê re wê di wê rengê de wê xwe bide dîyarkirin.

Di mijare têtgiha başî û nebaşiyê de wê, di wê temenê de wê, di nava têtgîna pratagoras de wê bi aliyên din jî wê were lê hizirkirin. Di wê nûqtayê de wê di nava dualiteyeka bi başî û nebaşiyê re wê, di renekê de wê were dîtîn ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Di wê temenê de wê bi wê re wê di renekê de wê bi wê re wê were dîtîn ku wê were lê hizirkirin. Di mijare têtgîna başî û nebaşiyê de wê, di wê rengê de wê, weke aliyê baş û aliyê nebaş wê di wê rengê de wê cihêkirina wê were dîtîn ku wê were kirin. Wê bi wê re wê bi wê re wê were lê hizirkirin.

Di nava hizra sofist û filosofên demê de wê ya ku ew li mirov baş û nebaş dihê wê were dîtîn ku wê di wê çerçoveyê de wê li wê were lê hizirkirin û wê bi awayekê zêde wê li ser wê were sekin in. Ev wê weke rewşek ku wê bi aqilê dîtbar re wê were lê hizirkirin û filosofên weke pratagoras wê bi têtgîna vegûharînê re wê, bi wê çerçoveyê wê li wê bihizirin. Platon jî wê ji têtgîn û aqilê teqez cihê dikê û wê weke têtgîna aqilê bi rêya sehan dihê bi destkirin ku ew li wê dihizirê û wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê dihizirê ku wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê mijare aqilê gûharîner wê weke dîmen û rengê wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Mijare gûharênê wê bi wê re wê were dîtîn ku wê di nava xwezayê de û jîyanê û ankû bi tiştê re wê were lê hizirkirin. Di nava hizrên filosofên xwezayê de wê weke ku wê sofist wê bihizirin wê têtgiha gûharînê wê bi tiştê re wê, weke hebûnekê wê li wê were lê hizirkirin. Wê di wê çerçoveyê de wê, weke di renekê de wê, di nava xwezayê de wê, çavkaniya xwe ji nûve afirandina xwezayê jî wê di renekê de wê weke ku wê were dîtîn wê bi

wê re wê were lê hizirkirin û wê were hanîn li ser ziman. Sofist wê di wê temenê de wê li ser ya derkkirinê û dîmenê derkkirî re wê li wê dihizirin û wê weke ya ku me çawa wê derkkir wê bi wê re wê weke wê bê û wê mirov bi wê re wê karibê wê fahmbikê û wê fahmkirina xwe wê der li têgihîştinê û wê ya ku me derxist li têgihîştinê bi wê bibê xwedî hiş.

Di dewama têgihên pratagoras de wê weke ku me navê wî li jor hanî ser ziman Gorgias wê, weke sofistekê wê bê derxistin li pêş û wê, nerînên wî ji berhema wî ya 'li ser xwezayê' wê werê girtin û wê di awayekê de wê, bèn şîrovekirin. Gorgias wê di rengekê de wê weke têgîna ku ew bi navê wî re weke hevyeke bûya wê têgîna 'ti tişt nîn a, ku ew hebê jî nayê zanîn û ku ew bê zanîn jî wê newê fahmkirin ku ew were fahmkirin jî wê newê ragihandin' re wê were ser ziman.

Bo Gordias bo ku ew bigihijê encama 'ti tişt nîn a' wê pêşî wê bigihijê 'ku ti tiştê hebê wê çawa bê' re wê, bihizirê û wê, li ser wê re wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. Di wê nûqtayê de ew wê ji hev cihê kirina di nava 'ya tişt heya' û yan jî tişt nîn a' re ku wê dikê wê, bi wê bixwezê ku ew wê têgînekê wê werênê ser ziman ku wê tiştê wê hem hebê û hem nebê bê. Ev têgîn wê di rengekê de wê weke ku me bi têgîna 'yek'a parmenides re wê were dîtin wê weke têgînek ku ew bi yekê dihizirê û wê dervî wê weke nebûnê wê pênasebikê wê werênê bîra mirov.

Gorgias wê biqasî ku wê ji aliyê H. Gomperz û W. Nestle û hwd ve wê were hanîn ser ziman wê bê gotin wê bandûra têgîna dîyalektika Zenon wê were dîtin ku wê li ser Gorgias wê hebê. Ew têgîna **dîyalektika Zenon** wî sewkî gûmanê dikê. Li gorî Copleston wê dema ku ew bahsa têgîna **Gorgias** wê li ser dibistana elea re wê bikê wê bi rengê ku wê, bi rewşa pratagoras re wê bide beremberê hev û wê şîrovebikê. Wê dema ku Copleston wê werênê ser ziman wê bi gotina "pratagoras ku wê ne di manaya rastteqînîyê de lê wê di wateya 'her tişt wê rast' ku wê werênê ser ziman re wê, Gorgias wê, bi awayekê hişktir wê weke ku wê li hemberî dibistana Elea wê pozisyonekê wê bide dîyarkirin.

Gorgias biqasî ku mirov ji nava danûstandinên **platon** ku wê di nava wan de wê bahsa gorgias wê bikê wê, weke zane û filosofekê ku ew bi ziman pirr bi zane û hosteyek a. Wê hem di ziman de wê xwedî hûner bê û hem jî wê, di awayê weke qanîhkirinê û ankû iknakirinê de wê, pirr zêde wê xwediyê zimanekê xort bê. Weki din wê ji nava danûstandinên platon û bi nîqaşên bi sokrat û hwd re ku wê were ragihandin de wê di nava wan de wê, gelek mijarên li ser aritmatîkê, hûnerê, zanînê, fizîkê û rewîstê û hwd wê, li ser wan bisekinê. Weki din wê weke xwediyê roterikek baş û pêşketî

bê bi zimanê xwe re wê, were dîtin. Di wê temenê de wê, weke filosofekê demê xwediyê zanîna demê bê. Lê di nava zanînen wî û zimanî wî de wê çendî ku wê gotinên wî pêşî wê di derbarê ziman de wê, were dîtin jî lê wê dema ku wê bi felsefeyê wê were hildan li dest wê pîr zêde wê, di awayekê razber de wê, were dîtin ku wê xwediyê zimanekê zêde li pêşê pêşketî bê.

Felsefeya wî li ser îddîaya ku tiştek tune ye an, heke hebe, ew bi rastî nikare were zanîn an jî, heke were zanîn, ew zanyarî ji kesên din re nayê ragihandin û heke were ragihandin jî, ew ê neyê fahmkirin bû. Gorgias ev têngînên xwe li ser esasê xwezaya sêbjektîf a mejiyê mirovan da. Ji ber ku hemî rastiyê divê ji hêla kesek ve were şîrove kirin, dîtina kesek "masayê" dê ji yê din cûda bibe û, her çend her kes bihesibîne ku yê din heman têngihîştina "masayê" heye, ev ne derfet a, û ji ber vê yekê ragihandina rast a têgehane a, ne derfet e jî ji ber ku ramana "masayê" ne wek masayek **rastîna** a.

Ji wê têngînê wê were fahmkirin ku wê gorgias wê di mijare hizirkirinên xwe de wê mijare felsefeyekê dîtbar û weke bi nerîna bi rêya sehan û hwd re wê, di rengekê de wê bi wê re wê bihizirê û wê hizirên xwe wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wî, xwest ku ew ya rast çî ya di zanîn û derkkirin û fahmkirinê de wê, derxê li têngihîştinê. Gorgias wê, bi felsefeyek razber re wê, di wê rengê de wê, di demên piştê ên hemdem de jî wê, bi zêdeyî wê, li ser hewldana fahmkirina wê were dîtin ku wê bê sekin in.

Pêşî wê tenê ji aliyê hûnere ziman û zimanê qanîhkirinê û hwd ve wê ew bi felsefeya wî re wê were dîtin. Lê piştî wê, êdî wê, li ser felsefeya wî re wê bi wê re wê were dîtin ku wê were lê hizirkirin.

Gorgias wê mijare hebûnê wê li ser têngînek dîtbar re wê li wê bihizirê. Wê bi têngîna 'tiştê ku ew heya', ya ku 'ew heya' û 'ya ku ew neyî' re wê li wê bihizirê. Di awayekê de wê, di nava têngîna rewşa sêyem de wê, di rengekê de wê bixwezê di nava wê dualîteya 'hem ya heya û hem ya ku ew neyî ya' re wê bixwezê ku ew li wê bihizirê. Di wê temenê de wê, di mijare 'ya heyî û 'ya neyî' de wê herdûyan wê yek bi yek wê weke ku wê were dîtin wê hilde li dest û wê, di wê çerçoveyê de wê, têkiliya nava 'ya heyî û 'ya neyî' de wê bixwezê ku ew wê têngîna 'ti tişt nîn a' wê bixwezê ku ew bigihijê li wê.

Di wê nûqtayê de wê di nava felsefeya Gorgias de wê têngîna kirpendinê a nava gotinê bi têngîha demê û ankû lêkera demê re wê were dîtin ku ew li wê dihizirê û ew di wê de dixwezê ku ew bigihijê encamê. Wê dema ku ew "ya ku ew heya çawa ew ew nîn a" re wê li wê bihizirê û wê bixwezê

ku ew wê werênê ser ziman. Di wê têngînê de wê bi morfolojikî wê, şewayekê rêzimanî wê weke ku wê li wê bihizirê û wê felsefeya xwe wê li ser wê ava bikê. Wê jî di wê temenê de wê dikê. Li gorî Gorgias wê dema ku wê tişteke ku ew hebê ew dibê ku ew hem sermedî bê û bûyî bê. Ya hebê wê pêwîst bê ku ew ne xwediyê destpêkekê bê di nava gerdûnê de. Lê ya ku ew bûyî bê wê demê destpêkekê wê bê. Di têngîna 'ew hebê' de wê, di wê çerçoveyê de wê, ew di wê de wê weke kirdeya wê ya bûyinê wê weke ne dîyar bê wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Di wê temenê de **wê demê ya bûyî wê di ya hebê de ku ew li wê bihizirê** wê bi destpêkê wê li wê bihizirê. Lê wê demê ku wê ya hebê ku ew dervî ya bûyî ew li wê bihizirê wê demê wê weke bêdestpêkê wê li wê bihizirê. Wê demê di wê de wê, çawa wê ew hebê wê, di wê çerçoveyê de wê bikeve nava hewldana wê fahmkirina wê de. Di wê têngînê de wê, nebûna destpêkê wê ji wê weke ku wê Gorgias wê bigihijê têngîna 'bêsînoriyê' bi wê re. Ew wê encamê wê li gorî wê bi wê re wê ji wê derhênê. Wê demê wê, di mijare ya heyî de wê, dema ku ew bi bêsînorî hebê wê weke ne li ti derê bê wê bi wê re wê li wê bihizirê. Di wê têngînê de wê weke dervî sînoriya dem û mekanê wê di rengekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê. Bi hinek gotinan filosofê Eleayî melissos wê têngihên dem û mekanê wê hilde li dest û wê bi wan re wê li wê bihizirê. Lê wê, di wê nûqtayê de wê dervî wê, hebûn ku ew hebê wê li kû bê wê bixwezê ku ew bi wê re wê fahmbikê. Tişte bi bêsînoriyê ku ew bi demê û mekanê ne li ti derê bê wê ew her derê bê wê, weke karibê derkekê jî di mejiyê mirov de wê biafirênê. Wê demê wê, di awayekê de wê, dervî ya demê û mekanê li wê hizirkirin wê di wê temenê de wê, bi têngîna bêsînoriyê re wê bixwezê ku ew wê fahmbikê.

Tiştê ku ew ji xwe cihê ku ew hatibê dorpeçkirin wê ne bêsînor bê. Sînor wê di ya bûyî de wê hebê. Ya ku ew 'hebê' de wê, hem ya têngîna bûyî' wê karibê ji wê were fahmkirin û hem jî wê weke dervî wê weke bi têngîna morfolojikî wê karibê bi wê re were lê hizirkirin. Di kirde û morfolojiya gotina 'ya hebê' de wê, di wê temenê de wê bahsa hebûnekê wê were kirin. Di wê çerçoveyê de wê, dema ku mirov wê li têngîna gerdûnê wê li wê bihizirê wê, di wê rengê de wê, di meji de wê aliyekê wê yê din wê xwe bide dîyarkirin. Gerdûn ku ew bûyî bê wê destpêka wê hebê. Ku ew hebê ew dibê ku ew sermed jî bê. Di wê temenê de wê, di wê têngînê de wê têngîha bûyî' bûnê û ya 'hebê' bûnê wê du têngihên ku wê di wê rengê de wê karibin me bigihênina du têngînên ji hev cihê ku mirov wê bi wê re wê fahmbikê û wê karibê wê werênê ser ziman.

Di wê nûqteyê de wê weke ya bêsnor ew li ti deverê ew tûne ya. Di wê rengê de wê gotina 'tûna' bûnê wê di xwe de wê weke tênginek neyînî wê di dîmenekê de wê weke ku wê di xwe de wê bide dîyarkirin. Lê di wê de wê, tûnaya ku mirov wê werênê ser ziman wê di wê rengê de wê bi aliyekê din ê morfolojikî wê, ew wê tênginê jî wê bi gotinê re wê li ser wê tênginê re wê bide me ku wê, tişt wê bi mekan û demê re wê nebê. Lê li vir wê dawîya gotinê wê dema ku mirov wê bi morfolojikî wê li wê dihizirê wê, dervî ya demê mekanê wê di gotina 'tûnayê' de wê weke ku wê vekirî bê. Wê dervî têngiha dem û mekanê wê gotina 'tûna'yê wê çi wateyê wê bide me? Di wê nûqteyê de wê dema ku em wê pirsê wê li wê dikin wê bi wê re wê, ew wê, tênginê wê bi xwe re wê di regekê de wê weke ku ew bide dîyarkirin.

Di wê nûqteyê de wê têngiha Gorgias a 'ya heyî' ku ew li wê dihizirê wê di awayekê de wê bi awayekê morfolojikî wê li ser wê hebûna wê re wê têkiliyê wê bi 'ya neyî' re wê dênê. Li gorî wê, ew dipirsê ku 'ya ku ew heyî' wê mirov dikarê wê bibêjê ku ew ji ya heyî ew bûya? Li gorî Gorgias û bersiva wî di wê nûqteyê de wê bi ya heyî re wê di wê nûqteyê de ku me ew pirs kir wê di cih de wê têngina 'ya neyî' wê were bîra mirov. Di wê çerçoveyê de wê ya heyî wê ji ya neyî wê weke bûyê wê întîbaya ku ew bi wê diafirê wê di wê nûqteyê de wê weke aliyekê wê yê din wê bi têngiha demê û mekanê re wê, weke meneyekê wê di wê rengê de wê weke ku wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman.

Di wê nûqteyê de wê 'ya heyî' wê weke 'bûyî' wê hilda li dest wê, ew wê weke ya nebûyî' wê di wê nûqteyê de wê hilde li dest û wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Li gorî Gorgias wê, 'ya heyî' wê du mercên wê hebê. Ew yan ji **yek heyî** bûya û yan jî ji **ya neyî** ew bûya. Di wê nûqteyê de wê, ber vê yekê wê li gorî wî ya ku wî, ew heya mirov nikarê wê bi tememî bibêjê ku ew ji ya heyî bûya. Ji ya neyî jî ku mirov bihizirê ku ew bûya wê, weke aliyekê din ê ne bi derfet wê xwe di regekê de wê li derke mirov wê bide. Li gorî wî tiştê ku ew neyî wê nikaribê tiştê werênê li holê. Ew di wê nûqteyê de têngina xwe ya 'ti tişt nîn a' wê di wê nûqteyê de wê bibîrbikê û wê di dewama wê de wê êdî wê werênê ser ziman.

Di wê nûqteyê de wê, weke ku wê, werênê ser ziman tişt hem sermedî bê û hem jî bûyî bê wê ber çî wê nebê wê di wê rengê de wê bi birhan bikê û wê werênê ser ziman. "Ya ku ew heyî ku ew sermedî bê ew nebûya bê û ku ew bûyî bê ew ne sermedî bê." Wê demê ev gotin wê li gorî wî û têngina wî wê beremberê hev wê di şewayekê de wê hev tûna bikin. Ew li ser wê nûqteyê ya heyî hem sermedî û hem bûyî bê wê dervî wê derfeta hebûnekê

bê û wê ne bi derfet bê ku mirov wê li wê bihizirê. Li gorî wî dervî wê derfete tiştê hebê û an wê nebê. Ew weke ku wê di wê nûqtaya dawî de wê, 'yek'a parmenides wê weke ku wê di regekê de wê bi wê re wê redbikê ku ew weke çavkaniya hemû tiştî wê dibînê wê li ser wê bisekinê. Ew 'yek'a parmenides ku ew li wê dihezirê, 'weke yekek nayê qatkirin', 'nayê tûnakirin' û 'nayê afirandin' de û hwd de wê, di regekê de wê weke ku ew li wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Lê şiroveyên gorgias wê, di regekê de wê li ser 'yek'ê wê ji yên parmenides wê cihê bin. Ew 'yek'a nayê qatkirin weke 'bi gelek' li wê dihezirê, 'ya nayê tûnakirin' wê bi sînorbûna bi hebûna ya bûyî û heya dinava dem û mekanê de wê, weke yek nebê wê gelek jî nebê û ankû gelek hebê wê yek nebê' re wê, li wê bihizirê. Di dewama wê de wê, di kijan rewş û şewayê de wê karibê bibê xwediyê têgîna afrîner jî wê di dewama wê de wê li wê bihizirê û wê, bi wê hizrên xwe wê werênê ser ziman.

Ew di wê nûqtayê de wê, derfeta 'yeke heyî' dervî wê yek'itiya hem sermedî û hem bûyî'yê wê li ser wê temenê wê weke ku wê li wê bihizirê û wê, ew wê, di wê rengê de wê, bixwezê ku ew wê werênê ser ziman ku ew ne bi derfet a. Li ser wê temenê ew li têgîna ya heyî wê çawa wê ne bi derfet hebê wê li wê bihizirê û wê bixwezê werênê ser ziman.

Ya neyî wê nehebê. Li gorî Gorgias wê dema ku mirov wê ya neyî wê herê bikê wê were wê wateyê ku wê ku mirov neyî wê herêbikê. Wê hem di ya heyî de wê herê bikê û hem jî weke neyî wê herêbikê. Bi wê çerçoveyê de wê di dewama wê de wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman ku wê ya neyî wê beremberî ya heyî bê. Wê li ser wê re wê, gotina xwe ya navdar a bi rengê 'tiştê wê nekaribê hem hebê û hem nebê' wê, bènê ser ziman. Di wê rewşê de wê ya ku ew neyî ku ew nayê herêkirin wê sedema wê jî wê bi rengê 'ya ku ew heyî bi ya neyî re ku wê bi wê re wê weke nebê' re wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê **Gorgias** wê li ser têgîna 'ya heyî' re wê di dewama wê de wê bihizirê û wê, hebûna wê çawa wê 'neyî' bê wê li wê bihizirê. Li gorî wî tiştê ku ew hebê wê yan '**yek**' bê û yan jî wê '**gelek**' bê. Ku ew yek bê wê wê hacmek û girêdanîyek wê ya mekanî wê hebê. Di dewama wê de wê li ser girêdanîya wê ya mekanî ve wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman ku wê, di wê nûqtayê de wê, hebûna girêdanîya mekanî wê nîşanaka wê bê ku ew di xwe de gelek bê û karibê beş bibê bê. Ev jî wê li gorî wî me bigihênê encama ku wê 'yek' wê nebê. Weki din wê ji aliyê din ve jî wê ne 'gelek' jî bê. Ber ku ew 'yek' nebê wê, gelek jî nebê. Ya ku wê

weke encamak din ku wê di dewama wê de wê xwe bide dîyarkirin li gorî wî wê ev bê.

Di wê temenê de wê, li gorî wî 'gelek' ji hev girtin û bihevrebûna gelekên diafirê û wê birhana hebûna 'gelek'ê wê 'yek' bê. Wê dema ku wê yek nebê wê demê wê, gelek jî weke birhana wê bê ku ew wê nebê. Wê dema ku me yek redkir wê demê em 'gelek'ê jî red dikin. Li gorî wê, Gorgias wê li wê bihizirê û wê bènê ser ziman 'ya heyî' jî û 'ya neyî' jî wê ne bi derfet bê.

Di wê nûqtayê de wê, gorgias wê li wê bihizirê ku wê ya heyî û bi wê re ya neyî ku ew mafê weke heyî bi derfet ji wê re wê were nasîn wê demê wê, weke mafê bûyinê (afirandinê) wê ji wê re wê weke ku wê were nasîn. Wê dema ku wê weke 'ya heyî' ku wê herkes wê herê bikê ku ew heya wê dema ku 'ya neyî' bi wê rengê ew hat herêkirin ku ew weke 'ya neyî' wê demê wê ji wê re wê hingê jî wê mafê bûyinê wê weke ku wê bidê nasîn.

Di wê nûqtayê de wê encama ku wê **Gorgias** wê li ya 'ya neyî' re ku wê li wê bihizirê wê ew bê ku ew li wê dihizirê ku wê 'ya heyî' û 'ya neyî' wê di heviyekiyekê de wê hebin. Wê tenê wê beremberî 'ya heyî' wê ya neyî bê. Di wê rengê de wê ew wê, weke hevyekeya wê biafirênê. Ligorî gorgias jî wê 'ya neyî' wê birhana wê jî wê ku wê herdu jî wê ji 'yek'ê wê nikaribin bibin bin. Di wê rewşê de wê li gorî gorgias wê ew bê ku wê ya heyî û ya neyî wê weke ku wê çawa wê ne bi derfet bê ku ew ji yek'ê bibin wê dervî wê derfetek din jî wê weke ne bi derfet bê ku mirov wê li wê bihizirê bê. Di wê nûqtayê de wê encama ku ew digihijiyê de wê di wê temenê de bê ku wê, 'ti tişt wê nebê' bê.

Di dewama wê de wê gorgias wê, werênê ser ziman ku wê 'tiştê ku ew hebê jî wê ji aliyê mirovan ve wê newê zanîn, were zanîn jî wê newê fahmkirin, were fahmkirin jî wê newê lê pênasekirin ..' û di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, tiştê ku ew were lê pênasekirin wê nebê. Di wê nûqtayê de wê hizra gorgias wê di wê şêwayê de wê ya ku wê tiştê wê lê newê hizirkirin jî wê dikarê wê di wê rengê de wê fahmbikê. Wê di wê temenê de wê, em ku bihizirin ku wê, '**mirovêk bi bask ku ew difirê**' û hwd dikarê lê bihizirê. Ev tiştê ku em li wê dihizirin wê weke ku wê di rastiyê de wê nebê. Di wê temenê de wê, ev têgînek wê weke ku wê di wê çerçoveya wê têgîna gorgias de wê weke ku wê karibê têgînekê bi xwe re ew bide me. Di rastiyê de ew nîn a. Di wê rewşê de wê, di wê şêwayê de wê, ku ew di rastiyê de nebê jî wê, bi rastî wê nikaribê were derkkirin. Yan jî wê nikaribê were fahmkirin. An jî wê di awayekê de wê nikaribê bê gotin

ku ew heya. wê ew weke ´ya neyî´ bê, ku ew çendî weke ku ew bi hizir weke ku ew heyî jî bê.

Di wê temenê de wê ev rengê hizra gorgias wê aliyekê din wê bi xwe re wê bi têtîna aqil û hizirkirina bi aqil re wê bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê dema ku em tiştê wê dema ku em li wê dihizirin ku ew bibê wê karibê bibê? Na wê, di wê temenê de wê nikaribê wê bibêjê ku ew bibê. Wê tenê wê weke hizrekê wê bibê. Ew wê di kirinê de û di jîyanê de wê weke ku ew nebê. Di wê dema ku ew di jîyanê û kirinê de ew nebê wê demê ew wê weke ku ew nebê.

Di wê nûqtayê de wê, ghiştina ancama ku ew di jîyanê de neyî wê, di wê temenê de wê, bi wê re wê, weke ku ew di jîyanê de ne heyî jî bê. Wê demê de wê ne hebê û ne jî wê nebê. Ber ku wê di rengekê de wê di nava aqil de wê di awayekê de wê, bi wê li wê were lê hizirkirin û wê bi hizirkirînê wê weke ku ew di rengekê de wê bi derfet bê. Lê wê di jîyanê de wê weke ku ew ne bi derfet bê.

Di wê nûqtayê de wê êdî wê mijar wê hinekê wê di dîmenekê de wê bi ya ku ew dihê lê hizirkirin û ku ew hebê û nebê re wê, di rengekê de wê xwe di hizirkirînê de wê bide dîyarkirin. Di aslê xwe de wê bi wê têtîna xwe re wê gorgias wê weke ku ew di jîyanê de wê, têtînek ku ew beremberê wê heyî û ankû neyî jî wê di dîmenekê morfolojî de wê bi wê têtîna xwe re wê weke ku ew bi wê re wê li wê bihizirê. Di jîyanê de wê dema ku ew tiştê hebê wê, karibê bahsa hebûna wê ya di hizir de wê bikê. Ku ew di hizir de ew hebê wê demê wê beremberê wê ku mirov bi wê re empatiyekê dênê wê weke ku ew di nava jîyanê de weke ku ew hebê. Di wateya têtîna ya heyî û ankû hebûnê de wê, di wê nûqtayê de wê, kirdeya hebûnek heyî wê di wê de wê bi derfet wê hebê ku mirov wê li wê dihizirê bê. Di wê nûqtayê de wê ya ku ew bi me bide pênasekirin û dîyarkirin û bi birharkirin ku ew heya bê.

Di wê nûqtayê de wê di wê rewşê de wê, ya heyî wê bi şewayekê wê, bi çavkaniya xwe re wê bi wê re wê, di rengekê de wê weke aliyekê wê, bi ya ku mirov wê karibê wê bi wê re wê, li wê bihizirê wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Di wê temenê de wê aliyekê wê yê din jî wê ji wê hizirê wê di wê rengê de wê xwe di rengekê de wê bide dîyarkirin ew jî wê bi hizra ´ez dihizirim ku ew hena´ wê demê ew ez bi wê bawer dikim´ re wê xwe di rengekê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin. Di wê nûqtayê de wê, li gorî wê têtînê wê ew wê bi wê re wê xwe bide dîyarkirin ku em li wê bihizirin wê me ne gihijînê encama ku ew heya bê. Di wê hizirê de wê, di wê çerçoveyê de wê

ew wê weke aliyekê wê yê bi hizir ku ew heyî wê xwe bi wê re wê di renekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin bê.

Di wê nûqteyê de wê aliyekê din jî wê bi wê re wê di wê rengê de wê xwe bide dîyarkirin. Ew jî wê karibê wê di wê temenê de wê xwe bide dîyarkirin wê ew bê ku “wê, dema ku em li tiştê weke derfet rastiyê ku em li wê dihizirin ´em, piştî wê li rastiyekê hizirin wê çi wê bide nîşandin ku ew ya ku e berê li wê weke dervî rastiyê li wê hizirî wê bide nîşandin ku ew dervî rastiyê ya` Di wê nûqteyê de wê, ya rast û ya nerast wê, di wê nûqteyê de wê, bi ya heyî re wê, weke ku wê xwediyê temenekê xwe yê fahmkirinê bê. Ya neyî ku mirov wê li wê dihizirê jî wê di wê temenê de wê di wê nebûna wê ´ya heyî´ di wê de re wê xwe di renekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Di nava ya dervî aqil û ya ne dervî aqil de wê di wê nûqteyê de wê çi wê karibê wê bide dîyarkirin ku wê ya dervî aqil a û ya din ne dervî aqil a? Di wê nûqteyê de wê, ya heyî wê, dema ku mirov wê li wê dihizirê wê, ew wê tenê wê bi ´ya heyî´bûnîya xwe re wê bi sînor wê hebûna xwe wê bide dîyarkirin. Lê ya din a dervî aqil wê weke ku wê dema ku em wê beremberê ya ne dervî aqil ku em li wê dihizirin bi ya heyî re wê, di wê nûqteyê de wê, tenê wê têkilidanînek di nava wan aliyên de bê. Lê dervî wê, aliyê din ê dervî aqil wê weke xwe wê bimênê û wê, di wê temenê de wê aliyê din ê ne dervî aqil wê di aslê xwe de wê nikaribê wê aliyê dervî aqil wê weke ne dervî aqil wê bide nîşandin. Gorgias wê temenê wê hizra xwe wê li ser wê temenê wê bide ava kirin ´ku hebûn hebê jî û bi rêya hizrê karibê were fahmkirin jî wê nikaribê were ragihandin ji kesekê din re.´

Tiştên ku em di dînya derve de heyî dihesibînin tiştên ku bi sehan têne dîtîn, bihîstin û bi gelemperî têne fahm kirin bin. Yê xuyayî bi sehan dîtînê, yê bihîstinê bi seha bihîstinê têne fahmkirin û bi vî rengî têne girtin. Awayê gihandin û ragihandina tiştên ku ji aliyê uzwen sehî ve hatina derkkirin, ew wê ji kesekê din re wek "peyv" bê. Û çavkaniya “Peyvê” jî tûne ya. Li gorî wê ya ku em ji kesekê din re wê radigihênin wê ew tişte bixwe nebin wê, gotinên ku ew ji wê cihê bin.

Weke çawa tiştên ku ew dihên dîtîn tenê bi seha dîtînê re ku ew dihên dîtîn, ya ku ew dihê bihîstinku ew çawa bi seha bihistinê re dibê, û weke çawa ya ku ew dihê derkkirin û dihê dîtîn ew nayê bihistin û yê dihên bihistin nayên dîtîn û hwd re ku wê çawa wê bi peyvê newina ragihandin. Li gorî wê û wê ya ku ew dihênê ser ziman wê dînya derve wê bi peyvê re wê ne hevyeke bê. Weke çawa wê renekê ku ew ne ya bihistinê ya ew tenê bi dîtînê dikarê were dîtîn û derkkirin. Ya ku ew dihê dîtîn ew nayê

bihistin. Nikaribê were ragihandin. Minaq rengê sor vegotina wê weke ne bi derfet bê. Ew rengê ku ew dihê dîtin ew tiştekek bê. Ew ya ku em dibêjin rengê sor wê, ew rengê sor ne ew, wê peyvek ku ew piştî wê bûya wê bêne ser ziman.

Minaq weke bii heman rengê dengê jî wê tenê wê weke bi bihistinê bê. Di wê rewşê de wê peyv wê, tiştekekê nede me. Ku em bibêjin wê peyvek wê bi derfet bê lê wê, yê ku wê peyvê wê bibêjê û yê ku wê li wê bihisênê wê heman tiştê wê di serê xwe wê li lê bihizirê mirov wê nikaribê wê bibêjê. Weke çawa ku mirov ji hev cihê na, û ew cihêbûna wan li pêşîya weke hev hizirkirin û di mejiyê xwe de tefkirina weke hev wê li pêşîya wê asteng bê. Tişt wê di hev de wê hebin. Weke ku wê çawa wê, yek wê di diduyê de wê bibê. Ti tişt û ti kes wê ne weke hev bê. Ku mirov bibêjê wê weke hev bê wê, weke ku wê bê gotin wê her tişt wê 'yek' bê û wê ev jî wê ne bi derfet bê.

Di wê nûqtayê de wê, ti tişt wê weke ne weke hev bê. Heta ku wê weke di yekê bixwe de jî wê derkkirinê wê ne weke hev bin. Weke çawa ya ku mirov bi çav dibînin û bi gu dibihîzê ku wê ji hev cihê bê. Wê dema ku em nikaribin bahsa derkkirinek hevbeş di 'yek'ê de jî wê nekê wê demê mirov wê nikaribê bahsa ji hev re ragihandinekê jî bikê.

Di wê nûqtayê de wê li gorî Gorgias wê, peyv wê, bi derki ku wê ya ku ew dihê derkkirin bi wê re ew dibê bê. Peyv wê, bi seha dîtinê bê û ankû sehên din ku wê çawa wê bi wan re wê dengî hev wê were wê, bi wê were wê bibê. Weke çawa em bi seha dîtinê ku em rengê sor dibînin wê, piştî wê weke 'sor' bûyin û dema ku me têjek kir ku ew tûj bû wê ji wê tûbûnê wê bûyinê û hwd. Di wê rewşê de wê peyv wê, tiştên dûnya derve wê weke ya ragihandina wê bikê ku ew bikê, piştî wê peyv wê were.

Li gorî gorgias ku peyv bi derfet bê wê demê wê ji tiştên ku ew hena ew divê ku ew cihê bê. bi uzwna cihê bibê. Weke çawa wê tiştên ku ew ji hev cihê bin wê di derbarê hev de wê zanînin wê nedin wê, peyv jî wê tiştê wê nedê dîyarkirin.

Wê bi wê re wê, bi derkkirinê re wê, pîvan wê ne ew bahskirina wê bê. Ber ku mirov ji tiştekekê re bêjê rast, rêya fahmkirin û an jî wê bo kesekê de hanîna li lê têgihîstinê wê ti rêyên wê nîn in. Di asta dawî de ku tişt hebê û bi derkkirina wê bi derfet bê wê, nikaribê were derkkirin, ku ew were derkkirin jî wê, ev ber ku wê ne bi peyvê bê, yek û ji heman peyvê wê, heman tişt ku wê newê fahmkirin wê, ber wê ne bi derfet bê ku ew were ragihandin.

Li gorî ku wê ji nava têngînên Gorgias wê, were fahmkirin wê were dîtin ku ew li ser mijare felsefeya zanîn û ziman wê were dîtin ku ew di awayekê de ew li ser wê weke ku ew sekinî ya. Di argûmanên ku wê Gorgias wê werênê ser ziman de wê, ew bûjena ku ew bi kirdeya ku ew bi wê li wê dihê hizirkirin û di dewama wê de wê hizirkirinê bi peyvê wê hanîna ser ziman re wê, li ser wê bisekinê. Di wê temenê de wê bi têngînek epistemolojikî wê weke ku wê were dîtin wê, di nava hizrên xwe de wê weke 'bi rastîyekê re ku wê deng were û wê bi ti rastiyê re wê ne di levkirinê de bê re wê', ew bi wê li ser wê bisekinê û wê werênê ser ziman. Gorgias wê bi peyvê wê zorbûna hanîna ser ziman a tiştê ku ew heya û mirov wê dibînê wê li ser wê bisekinê. Wê bi nerînek sehî wê bènê ser ziman. Li ser wê çerçoveya xwe re wê, li hemberî argûmanên dibistana Elea wê bisekinê û wê hizrên xwe wê weke ku wê bixwezê ew werênê ser ziman.

Di wê nûqteyê de wê çendî ku wê weke di dîmenekê de wê, weke bê gotin û ku me li jor li devereke hanî ser ziman ku wê weke "ji dîyalektika zenon' wê bi bandûr bibê jî lê di awayekê de wê, di rengekê sehî û dîtbarî de wê were dîtin ku wê di şewayekê nêzî pratagorasî wê hizrên xwe bi rêya sehan wê bikê ku ew werênê ser ziman. Di wê nûqteyê de wê li ser têngîna Gorgias a zanînê mirov dikarê bi temenekê epistemikî wê bi ya pratagoras re wê bi dana berhev re wê werênê ser ziman. Li gorî pratagoras wê, bo ku ew baş bibin ya ku ew pêwîstin bibina xwediyê wê, hêjabûn, bi wê re gihiştina weke rastîyekê rewîsta sîyanî bê. Wê di awayekê de wê çendî ku wê werênê ser ziman ku wê zanîn wê ji kes li kes wê cihê bibê jî wê di awayekê de wê hebûna wê di rengekê de wê weke ku wê red bikê. Di dewama wê de wê li gorî Gorgias wê pîvana zanîna rast wê nebê û ber vê yekê wê, ne bi derfet bê ku mirov bahsa wê bikê re wê werênê ser ziman. Gorgias wê were ser ziman ku ew bi zêdeyî wê li ser hitabetê û hûnera wê bisekinê. Li gorî wî, qanaata rasyonel û nîqaşa wê nikaribê bigihêjê wê. Ya ku mirov wê digihijiyê de wê li gorî gorgias wê xwe qanînkirin û ankû iknakirin bê. Li gorî wê, peyv wê, dûnya ku ew diherikê diçê wê nikaribê wê ji wê cihê wê, dîmenekê cemidandî wê biafirênê wê werênê ser ziman. Wê ev jî wê weke xapandinekê bê. Di wê nûqteyê de wê gotina parmanides a bi rengê 'dîtbariyên dûnya der ve wê li şûna ku mirov wê bixwezê ku wê depelendina li gotinek mantiqî û peyva wê de wê, bi cih bikê ew xwe li gorî wê bikê' re wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de ew ji hêza peyvê fêde bigirê. Li gorî wê weke ku wê dema ku mirov li Gorgias bihizirê wê weke ku ew wê li tiştê wê bawer nekê. Wê li ser rûyê ardê wê tenê li

tişteke wê pê bawer bikê. Ew jî wê li ya ku wê bi hêza gotinê ew hafî biawakirin ku ew bi têngînek baş li peyvê hatiya dayin. ..

Li gorî ku wê platon wê di danûstandina xwe ya bi navê “gorgias” de wê werênê ser ziman wê, gorgias wê bi roterika xwe wê xwediyê hêz û hûnera iknakirinê a xort bê wê pênase bikê. Wê hemû hêzên hûnerên din wê bi têngîna roterikê wê berhev bikê û wê bi wê re wê werênê ser ziman. Li gorî wê, ew wê, astek û pîvanek bilind wê bi mirov wê bide dîyarkirin.

Di nava têngîna danûstandina platon de wê minaqe heradikos ku wê birayî wê bijîşkê bê û wê tedewî û dermankirina ku ew ji nexweşan re pêşniyar dikê wê di iknakirina wan de wê bikê zorê de. Lê Gorgias wê, tenê hûnera roterikê wê bikarbênê û wê bide iknakirin. Di wê nûqtayê de wê platon wê li ser mijare xweş û xweşik axiftinê û hûnera wê bi roterika Gorgias re wê li ser wê bisekinê.

Ev wê di wê temenê de wê bibê sedem ku wê hûnera roterika wê, weke têngihek li asta jor û bilind wê were dîtin û wê di wê temenê de wê wê platon jî wê pênasebikê di danûstandina xwe de. Di wê nûqtayê de wê, aliyekê din wê bi têngîna hûnera roterikê re wê were ser ziman. Ew jî wê ew bê ku wê bi peyvê wê ya rast û nerast wê li şûna bi wê dana fahmkirinê wê, bi gotinê wê çawa wê dana iknakirinê û hwd re wê, were hanîn li ser ziman.

Ber vê yekê wê li ser mijare hûnera roterikê û li kû deverê wê were bikarhanîn wê li ser wê hinek gotin wê were gotin. Di wê çerçoveyê de wê, Gorgias wê bi wê gotinê wê were hanîn li ser ziman ku “kesekê bi hêz û zaxm ku ew hêza xwe li hemberî endamên malbate xwe bikarneyênê yê hûnera roterikê dizanê jî wê, li hemberê herkesekê wê bikarneyênê’ re wê werênê ser ziman. Di wê nûqtayê de wê, Gorgias wê, li ser kesên ku wê hûnera roterikê wê fêr dibin û wê bi xirabî wê bikardihênin wê li ser wê bisekinê. Di wê nûqtayê de wê, li ser rewşa bi xirabî bikarhanîna hûnera roterikê wê bisekinê û wê, şagirtek ku ew ji mamosteyê xwe ku ew fêrbûya wê bi xirabî wê bikarbênê ew mamoste xirab nebê wê, yê ku ew wê bi xirabî bikar dihêne wê xirab bê’ re wê werênê ser ziman.

Li gorî gorgias wê roterik jî û têngînen din jî wê, di rastîtyê de ew werina bikarhanîn. Di wê nûqtayê de wê, bête ser ziman ku wê dema ku wê şagirtekê ew fêrbûna xwe ku ew di xirabiyekê de wê bi karhanî wê ew wê jî wê berpirsîyar bê. Wê, mamosteyê wî ji wê ne berpirsîyar bê.

Di wê çerçoveyê de wê Gorgias wê weke kesekê ku ew di hûnera hitabetê de wê pêşketî û wê, bi bingihekê felsefeyî wê, di nivisandina nivisarên wêjeyê û ankû edebî de jî wê, ew bê dîtin ku wê derkeve li pêş. Di danûstandina platon a bi navê ‘gorgias’ de wê li ser hûnera peyvkirinê û

bi wê mirov pê dana bawerkirinê û hwd re wê bisekinê û wê bixwezê ku ew wê, werênê ser ziman.

Di wê demê de wê mijare hitabetê û hûnera bi karhanîna peyvê wê weke ku mirov wê bi danûstandina gorgias re wê kifşdikê wê zêde li pêş bê. Di wê çerçoveyê de wê, li ser peyvê û bi wê re hewldana dana fahmkirinê û ya dana fahmkiriinê rast û nerastîtîya wê li ser wê bisekinê. Di rengê de wê, aliyê hûnera roterikê ên xirab wê bi wê re wê were dîtîna ku wê li ser wan wê were sekin in. Di dewama wê de wê dikarê wê bi wê re wê werênê ser ziman ku wê, têngîna roterikê û bi wê re wê, çawa wê ji ya rast wê bi gotinê wê were cihê kirin wê li ser wê were sekin in. Di wê rewşê de wê hûnera roterikê wê, ji aliyekê din ve jî wê, bi hizrî wê di gorgias de wê, bi têngînî wê were dîtîna ku ew serî li wê di wastênê ku ew di wê rengê de wê, li ser temenekê bi hizrî û zanîna bi epistemikî wê fahmbikê û wê bide fahmkirin. Di wê çerçoveyê de wê têtîliya peyvê û ankû gotinê û zanîna wê di wê çerçoveyê û temenê de wê were dîtîna ku wê were lê pirsîn û wê li ser wê re wê hewldana gihiştina li fahmkirinekê wê bi wê re wê were dîtîna ku wê were bi wê re li wê hizirkirin. Di dewama wê de wê dikarê wê bi wê re wê werênê ser ziman ku wê şewayê gorgias ê bi hûnera roterikê û ankû hitabetê ku wê platon di danûstandina xwe ya bi navê 'gorgias' de wê werênê ser ziman de wê, bi hinek xosletên teybet wê xwe di wê rengê de wê bide dîyarkirin. Gorgias wê, li ser temenekê epistemolojikî wê bixwezê ku ew wê hilde li dest. Di wê temenê de wê ya ku wî di wê çerçoveyê de wê bigihênê li nerînek felsefeyî wê di awayekê de wê ev bê.

Gorgias wê di dema xwe de wê bi gihiştina li zanîna a pirr alî re wê, di rengê de wê were dîtîna. Ev wê weke xosletekê zaneyên demê jî wê were dîtîna. Minaq weke gorgias ku ew jî wê hem di nava danûstandinên platon de wê weke sofistekê were dîtîna û hem jî weki wê navê wî derkeve li pêş **Hippias** bê. Ew jî wê weke di çerçoveyek filosof û sofisteki pirralî xwediyê zanîna de wê were pênasekirin. Di nava hinek danûstandinên platon ên di çerçoveya paraznameya sokrat de wê bahsa wî bikê ku wê li ser têngîna weke yên xweşikbûnê û hinek mijarên din wê bi axîfê û wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. Weki din wê, di wê temenê de wê, weke kesekê ku wê, di hitabetê û hûnera roterikê de jî wê navê wî zêde derkeve li pêş. Weki din di warê musikê, astronomiyê, matematikê, geometri, zanîna ziman, zanîna zanîna û hwd re wê bi gelek aliyên din re wê were dîtîna ku wê navê wî derkeve li pêş.

Di awayekê de wê weke kesekê Elisî bê. Wê di nava kesên li dora xwe de wê bi hitabeta xwe re wê were dîtîna ku wê navê wî derkeve li pêş. Wê

di wê çerçoveyê de wê, ji jê wê were bahskirin. Di nava danûstandina platon a pratagoras de wê, bahsa wî were kirin ku wî dersên musikê, geometriyê, matematikê, astronomiyê, dîrokê û hwd jî wê daya şagirtêmn pratagoras jî. Di demên ku pratagoras dijî de ew wê weke kesekê ciwan wê were jê bahskirin. Di demên sokrat de bi danûstandinên bi wî re wê, ji wê karibê were têgihiştin ku ew wê di wê demê de wê bijî bê.

Di awayekê de wê, platon wê ji aliyekê din ve wê, di nava danûstadina bi navê paraznameya sokrat de wê balê bikişênê li ser wî. Ew wê bi zanîna ziman re wê di rengekê de wê weke ku wê derkeve li pêş û wê, di wê temenê de wê, bahsa axiftinek tam û yek qat wê bikê. Di wê temenekê de wê, ji wan gotinên ku wê di wê warê de wê werina ser ziman wê were fahmkirin ku ew di rengekê de wê, di zanîna xwe ya zimanî de wê pîrr zêde wê li pêş bê. Di warê matematikê de wê hevrastekê li sê qatên weke hev beşkirinê re wê, navê wî derkeve li pêş. Weki din wê pratagoras wê dema ku wê ji wî wê bahsbikê wê bînenê ser ziman ku ew têgîn û pîrsên zor ên astronomiyê hippias wê ji wan re wê çareserî û bersivên wê werênê. Di wê rengê de wê ji wî were bahskirin. Weki din wê were gotin ku hippias wê li ser 'pergale bîrkirinê' a simonides wê bisekinê û wê pêşbixê. Weki din wê li ser pergale rewîstê wê bisekinê û wê biqasê ku wê di wê warê de wê bi wî re wê were hanîn li ser ziman wê bê gotin ku ew li ser wê disekinê ku wê bi têgîna ku ew ji xwe bixwe re têr bibê û ji xwe dilxweş bibê û hwd re wê bisekinê. Di wê temenê de wê li ser temenekê keseyetî ku mirov wê karibê têrî xwe bikê û bi serê xwe karibê ew hebê û xwediyê keseyetekê bê wê bi çerçoveya têgiha rewîstî re wê li ser wê bisekinê. Weki din wê di nava danûstandina platon a bi navê 'hippiasê mazin' de jî wê bahsa hûnera destî û di wê de pêşketiniya hippias wê bahsa wê bê kirin.

Werke sofistekê salixkirina wî jî wê ji aliyekê ve wê sedema wê ew bê ku ew jî weke sokrat ku ew di her fîrsend dîtî de wê, li ser mijarekê wê bikeve nava nîqaşê. Wî zanîna xwe hertimî dixwest ku ew parvabikê. Her demê wê di nava mereqek fêrbûnê de bê û wê li ser tiştên nû wê bisekinê û wê bixwezê fêrbibê û hizrên xwe werênê ser ziman. Ev wê weke xosletekê ku wê bi wî re wê di nava hizrên ku wê li ser wê re wê werina ser ziman re wê derkeve li pêş. Di wê rewşê de wê, di warê berhevkirinê a bi têgînan re jî wê di rengekê de wê, hizrên xwe wê werênê ser ziman. Di wê rengê de wê, ew wê bi wê rengê wê bi minaqekê wê ew wê, di wê warê de wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. "Belkî hinek ji aliyê Orpheus ve, hinek ji aliyê Musaios, hinek li vir, hinek li vir, hinek ji aliyê Hesiodos, hinek ji aliyê Homeros yan jî hozan û helbestvanên din ve, beşek wê bi

şêwayê rast nivîsê, hinek ji aliyê girêkiyan û hinek jî ji aliyê barbaran ve ku wê were hanîn li ser ziman bê. Lêbelê min di nava wan de ya herî giring bijart. Yên aidî hev in min bi hev ve kirin. Nûha ji vir ezê bi tememî cihê û nû axiftinekê derxima li holê” re wê hizrên xwe wê bi wê re wê werênê ser ziman. Weki din di dewama wê de wê, di derbarê hizrên hippas ên li ser dad û destûrê re jî wê, weke ku wê dinava danûstandina platon a bi navê ‘hippiasê mazin’ û di nava hizrên Ksenophon ên li ser birhanînên sokrat ku wê werina ser ziman de wê, rastî wê were. Di wê temenê de wê hizrên xwe wê werênê ser ziman û wê li ser têngîna hemwelatitîyê wê hizrên xwe wê were dîtî ku wê werênê ser ziman. Li gorî hippias wê di wê warê de wê, destûrên welatî wê, di derbarê wê de bin ku wê, hemwelatî wê, çi wê bi hev re wê bikin û wê bi hev nekin wê di derbarê wê de bê ya ku ew hatî nivîsîn bê’ re wê werênê ser ziman. Li gorî wî destûr wê hertimî wê weke fêdebûn ku wê li berçav wê were girtin re wê were çêkirin, lê ku ew xirab hat çêkirin wê zirarên wê mazin wê karibin xwe bidina dîyarkirin.

Weki din wê li ser têngîna destûrê wê di dewama wê de wê, ew wê hizrê wê werênê ser ziman ku wê ‘destûrên ku ew ne nivîsandî ew ji aliyê yazdanan ve hatina hanîn. Ev destûr wê destûrna bi dad bin. Ber ku wê ji yazdanan û pê de wê kesekê ku wê destûrên bi dad wê bînin wê nebê’ re wê hizrên xwe wê di wê warê û nûqteyê de wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê li ser destûrên ku mirov wê bînin re wê bi wê rengê wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. “destûrên ku mirov dihênê wê cezayê ji wan û yên ku ew yazdanan hanîna wê cezayê wan wê ji hev cihê bin. Yên ku ew li gorî wê destûrê nekin wê ceza ji wan re wê bibê. Di wê navberê de wê sokrat wê bikeve dewrê û wê axiftinek bi wê rengê wê bikê. Zawaca nava dêûbav û zaroyan hatiya qadaxakirin ji aliyê yazdanan ve. Yên ku ew li gorî wê nekin wê weke ceza wê zaroyên saqat wê werênina dûnyê. Di dewama wê de wê bahsa wê were kirin ku kesekê ku ew qanciye bikê wê, beremberê kirinên xwe wê qanciye wê bibînin û ku ew xirabi kir wê, dostên xwe wê windabikê. Wê bi mirovên bi nefretê re wê, bi zorê wê bi tenê wê bimênê. Yên ku ew li hemberê qanciye bi xirabi bersivê bidin wê, di mirovan de wê, nefretê wê bidina çêkirin. Hippias wê, di dewama wê de wê, piştî wê hizrên xwe wê werênê ser ziman û wê bibêjê ku ‘di destûrên yazdanan de wê ev ali wê ji ber ku ew hena wê ji yên wê ji destûrên ku mirov wan çê dikin wê li ser wan re bin.

Di wê nûqteyê de wê nûqteyek di nava hizrên sofist û filosofên demê de wê xwe bide dîyarkirin. Ew jî wê di wê temenê de wê, ji hev cihêkirina destûrên ku wê bi destê mirovan wê werina çêkirin û yên ku ew bi destê

yazdanan bûna wê li ser wan wê bisekin. Di nava sofistan de wê bi gelemperî wê ji ber destûrên bi destê mirovan hatina çêkirin ku wê ne başî, neqanci û xirabî wê ji nava jîyanê wê qût nebê wê di rengê de wê şîrovebikin û wê werênina ser ziman.

Di wê rengê de wê, hemû nebaşî û xirabî wê di wê temenê de wê weke di encama wan û destûrên ku wan bi destê xwe çêkirina ku wê bibin wê pênasebikin û wê werênina ser ziman. Ji wê têgînê mirov dikarê wê kifşbikê ku wê di wê demê de jî wê di encama destûrên ku wê bi destê mirovan wê werina çêkirin wê çawa wê, nebaşî û neqanci wê bibê wê bi encamên wê re wê were dîtîn. Ev jî wê, di wê temenê de wê li ser encamên wan re wê ev wê êdî wê di rengê de wê were dîtîn ku wê were hanîn li ser ziman.

Weki din wê di wê temenê de wê, dema ku em bi awayekê li ser têgîna mistisisme orfikî re wê li wê bihizirin û wê werênina ser ziman wê, were dîtîn ku wê Herakleitos jî, pindaros jî, û platon jî wê di wê, dema ku wê hizrên xwe wê werênina ser ziman li ser destûran û hwd wê, li ser yên yazdanî û bilindayiya rewîsta wan ji ya yên mirovan bilindtir ku wê, bixwezîn ku ew wê werênina ser ziman. Ku wê weke çavkaniya hemû destûrên rewîstî destûrên gerdûnî ku wê weke destûra rewîstî bê wê 'nomos' wê, di nava hizrên hippias de wê bi wê rengê wê di nava hizrên wî de wê, weke watyek cihê wê bi xwe re wê bistênê. Weke ku mirov wê fahmdikê wê, hippias wê bi hizrên xwe wê di şopa pratagoras de wê herê û wê, di wê temenê de wê, bahsa destûrên xwezayî ên neniviskî 'nomos' wê bikê û wê li hemberî wan wê kevneşopî û destûrên ku ew bi wê rengê hatina hanîn bin wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de ku wê hippias wê bahsa destûrên mirovan bikê wê, di danûstandina platon a bi nave pratagoras de wê, **bi gotina “tirana mirovan destûr, wê bixwezê ku ew xwezayê jî di bin zora xwe de bigirê” re wê werênê ser ziman.** Li ser wê temenê wê, ew wê di wê rengê de wê navbeyna nava destûrên mirovan û yên ne mirovan de wê werênê ser ziman. “di dijberîya nava pyhisis-nomos de wê, li ser temenê mirov û rewîstê ku wê derkeve li pêş, rewşên xwezayê di temenê xwe de esas digirê û bi wê sedemê li gorî hippias ku wê di xwe de wê xosletê gûharînê dihawênê, weke berhema mirov destûrên pozitivî weke teqez û gerdûnî newê dîtîn wê li ser wê bisekinê. Li gorî hippias wê, wê li hemberî destûra rêveber wê ya ku ew pêşîya wê digirê jî bê. Wê weke rastkerê destûrên kevneşopîyî wê dîsa wê destûrên xwezayî bin.

Di wê temenê de hippias ku wê di dijberîya **physis û nomos** de wê physis ê wê esas bigirê weke lêgerînek li ser temenê heyî re wê, were dîtin. Di wê demê de wê, hin bi hin wê di nava têngîna civakî de wê têngîha hemwelatitîyê ku wê pêşkeve wê weke têngînek desthilatdarî wê pêşkeve. Wê di wê demê de wê hemwelatitîya ku wê derkeve li pêş wê nikaribê weke bi têngînek civakî wê werênê ser ziman. Kesên serdest, koleder, rêveber û hwd wê, di wê qatagoriyê de bin. Heta ku wê, di wê astê de wê, leşker jî wê di wê de nebin. Dibê ku wê were ser ziman wê navê oldaran jî wê di wê de wê derbas nebê. Wê di wê temenê de wê weke qatagoriyek bi serê xwe wê were dîtin ku wê bibê û wê derkeve li pêş.

Ev qatagori wê, di warê dîyarkirina ji jor bi ber jêr de wê bide dîyarkirin û wê hêza dewletî, desthilatî û hwd wê di destê xwe de wê bigirê. Wê weke komek elit a serdest bê. Di destpêkê de mirov wê nikaribê wê weke encamek zêde ku wê dibin bandûra aqilê felsefeyê de wê pêşkeve. Lê wê bi aqilê felsefeyê re wê, rewşa wê ya heyî wê weke ku wê bi hizrên Gorgias, hippias û heta pratagoras û hwd re wê, bikeve ber lêpîrsînê de. Wê di wê temenê de wê, bi têngînek ku wê hippias wê li wê bihizirê wê bixwezê ku ew di çerçoveyek destûrî û gelemper de wê, bihizirê û ew di wê temenê de wê, ji wê rewşa elit dixwezê dûrkê û derxê. Wê di wê temenê de wê têngîna ku ew bi wê li ser temenekê giştî a destûra xwezayî dihizirê wê, di wê rengê de wê, dixwezê wê, bi wê re wê, weke ji giştî re wê bixwezê. Weki din wê, cihêbûna nava mirovan wê di wê temenê de wê, were dîtin ku wê li ser wê temenê wê were lê hizirkirin. Her wusa wê, kifşkirinên bi destûrî ên bi deestê mirovan û di encama de wê pêşketin zordarî, zilm û nebaşîyên di jîyanê de wê bi wê re wê bike ber lêpîrsînê de.

Hippias wê dema ku wê, di danûstandina hippias de wê bahsa wî bikê wê, bi sokrat re di nîqaşên wî de wê, bahsa têngîna xweşikatiyê ku ew weke fenomenekê dihizirê û bi tiştê û di tiştê de ew li wê dihizirê wê bikê ku ew wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, weke ku wê werênê ser ziman wê, di rengekê de wê weke ji hev bûyinê wê were dîtin ku wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Li gorî hippias rastîyîya fenomenî wê, hemû rastitîyê wê biafirênê û di dewama wê de wê, çavkanî û sedema wê li devereke din bi wê re wê li wê gerina wê ne pêwîst bê re wê werênê ser ziman. Ew bi wê têngînê wê weke ku wê bixwezê ew li ser temenekê epistemikî ku ew derdixê li pêşîya temenê ontolojikî re wê weke ku ew dixwezê bi wê ew li wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Di dewama wê de wê bi gotinên weke rastîfî, şenber û ji bûjenên ku ew hena diafirê. Ew di nava xwe de bi qatagorikî û ankû komî wê karibê were ji hev cihê kirin û wê, têngîna nitelikê wê her beşa wê ku wê karibê li wê were malkirin wê bi wê re wê werênê ser ziman.

Li gorî wê bi navê hippias re wê were ser ziman wî destanên homeros û rewşa troya ku ew di wê de dihê ser ziman wê weke ku wê lêkolîn bikê û wê, di nava hizrên wî de wê akhileus wê weke yê herî baş, herê rastî û her leheng wê di renekê de wê werênê ser ziman. ji navaroka destanên homeros wê were dîtin ku ew wê bikê ku ew xwe bigihênê hizran ku ew ji wan derhênê. Di wê temenê de wê bi têngîna başî û nebaşîyê, rastî û ne rastîyê, derew û ankû ne derewiyê û hwd re wê, bixwezê ku ew bi temenekê gotinî û peyvî wê li ser çerçoveyek teorikî û felsefikî wê kifşbikê û wê bi dîmenekê felsefeyî ê rewîstî wê, li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. ji nîqaşên hippias ku wê platon wê werênê ser ziman ku ew bi sokrat re dikê wê di wê warê de wê weke ku wê xwediyê çerçoveyek felsefeyî a rewîstî bê. Li ser wê temenê watekirin û salixkirin û danîşandinên ku ew bi têngîhî dikê wê bibin. Di wê temenê de wê hippias wê, di wê demê de wê bi têngînek wêjeyî wê weke ku wê were ser ziman wê, hin xabatên ku wê weke 'li ser şohretên mirovan' ku wê bikê û wê bi leyistikî wê di anfiyên bajêr de wê bide leyistandin wê bikê. Li gorî wê were gotin û dîtin ku wê di temenekê bi dîrokkirina dîrokê de wê, bi hizrên xwe re wê weynekê wê bileyizê. Ku wê weke dîrokzanê pêşî wê were bi navkirin Timaeus wê ji xabatên wî re jî wê were gotin ku wê bibê peyxam û wê bingih wê biafirênê. Li ser wê temenê wê were dîtin ku ew mijare zanîne wê bi wê re wê derxê li pêş û wê bi wê re wê werênê ser ziman ku wê zanîn wê di karên hesan û xabatên drêveberî de wê, weke rêya çareserkirinê wê bikê û wê bixwezê ku ew wê derxê li pêş.

Di wê demê de wê, derxistina li pêş a aqil wê ji hinek aliyên din ve jî wê bê mijare lê pirsinê. Minaq weke hippias ku wê di wê warê de wê hem weke sofistekê û hem jî wê weke sofist-filosofekê wê derkeve li pêş **Prodikos** dikarê bahsa wê bikê. Prodikos wê weke zaneyekê demê ku wê were gotin ku ew dixwezê her tiştên bi nitelikî weke fenomenekê wê bi serê xwe wê fahmbikê. Di mijare tiştên bi wê rengê de wê minaq wê mirinê wê hilde li dest û di wê rengê de wê werênê ser ziman ku wê, 'mirin, yên ku ew dijîn ber ku ew dijîn û yên ku ew najîn ber ku ew najin wê mirin wê wan alaquadar nekê û wê weke rewşek dervî aqil bê' re wê werênê ser ziman. ksenophon wê di 'bîrhanên sokrat' de wê bahsa wî bikê û ku wê li ser xwezayê berhemek nivisiya û wekî din li ser rewşa hajariya kesan wê

gotinan wê werênê ser ziman û weki din wê li ser sîyanê wê xwediyê hinek hizrên ku ew bi navê wî re wê werina ser ziman bin wê ji wî bahsbikê.

Di wê warê de wê, prodikos wê werê ser ziman ku ew bi rewşên jîyanê re wê bi awayekê mizacî wê hizrên xwe wê werênê ser ziman û wê, di wê rengê de wê bixwezê ku ew rewşên bi qanacî û ne qanacî wê bi gotin bikê û wê bi wê gotinên xwe werênê ser ziman.

Di wê rewşê de wê ev wê bi wî re wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê di rengekê de wê bide dîyarkirin ku ew, bi navê wî re wê were ser ziman ku ew di nava sîyanê û nebaşiyê de wê di rengekê de wê bi wê bihizirê û wê têgîna nebaşiyê, hajariyê û hwd wê di rengekê fenomenî de wê weke rengekê wê bi dîmenî wê kifşbikê û wê werênê ser ziman.

Di dewama wê de wê bi awayekê din jî wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê bi wê re wê hizrên xwe wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê dema ku wê bahsa têgîna 'nebaşiyê' û ankû 'xirabiyê' wê bikê wê weke mirov ku ew xwe bikê şeklekê din de û di bin reng û awayekê din de werênê ser ziman re wê pênasebikê. Wê di rengekê tefsirî de wê di wê temenê de wê werênê ser ziman. Di nava tefsirên bi wî re ku wê werina ser ziman de wê navê harakles wê di wê rengê de wê, werênê ser ziman. Di wê demê de wê, di vegotineka bi wê re wê werênê ser ziman ku wê weke sîyanê wê pênase bikê wê du jin wê nêzî wî bikin û yek wê weke nazik û di rewşa xwe de wê zêde wê bi iltîşamê wê dernekeve li pêş û ew wê weke başî û ya din wê zêde bi iltîşamê û wê her xwe bi boya bikê û wê xwe bikê awayan de wê, ew wê, di nava wan de wê, bi wî re wê bijartinekê wê bide kirin ku wê, bi aliyê sîyanê ve wê çawa wê ew wê bijartinê bikê wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê di nava têgînên Prodikos de wê, sîyan û rewîst wê di zikhev de wê weke du fenomenên ku ew di wê temenê de wê bi minaqe herdu jinan re wê were ser ziman wê bi rengekê wê li wê bihizirê û wê, di wê temenê de wê, werênê ser ziman. Ew di wê temenê de wê, fahmkirin û gihiştina wê fahmkirinê wê weke aliyekê wê yê din ku ew bi têgîna sîyanê re wê, di wê çerçoveyê de wê bi wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê. hinek têgînên ku wê bi navê Prodikos wê werina ser ziman wê rengê hizrên epikur ku wê bi wî re wê werênina ser ziman wê, di meji de wê bide biriqandin.

Di navan **hizrên Prodikos** de wê, ji hev cihê kirina ya baş û nebaş. Qanc û neqanc, rast û nerast wê weke aliyê fenomenî ku ew bi wê li wan dihizirê û ew li ser dîmenekê kirinê ku ew bi têgînek weke ya rewîstî û rengê ew bi wê dihizirê re wê were dîtin ku ew wê dihizirê û wê dixwezê

wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, di awayekê de wê weke xwediyê dualiteyek bi wê rengê a di nava fahmkirina xwe de bê. Di wê temenê de wê, ew wê rêya sîyanê wê weke 'azmûnekê' wê di rengekê de wê pêñasebikê û wê, werênê ser ziman. Ew li ser minaqe du jinên ku ew nêzî harakles dibin ku wê yek bi iltîşamê wê bixwezê ew wî bikişênê cem û ya din di rewşa xwe de ew di halê xwe de disekinê ku ew ti tiştê nakê re wê werênê ser ziman. Di wê rewşê de wê, ew weke azmûnake ku ew li pêşîya harakles bê wê li wê bihizirê ku ew ya rast bi wan re kifşbikê. Di wê nûqteyê de wê, hizra Prodikos wê di wê rengê de wê were ser ziman ku wê, rêya sîyanê wê, bi zoriyan wê tiştê bê û ew dibê ku wan derbas bikê. Ew wê, bi wê gotina ku ew wê bi navê wî re dihê ser ziman a bi rengê "yazdan ti sîyanê û tiştên xweşik ku mirov heta ku ew bo wê xabatê nekin wê nedina mirovan' re wê werênê ser ziman. Li gorî wê têngînê wê weke ku wê bi hizra Prodikos re wê were ser ziman ku wê, 'ya ku ew bi hesanî hatî bi dest xistin wê di wê de wê sîyan wê nebê' re wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Li gorî prodikos wê, aqil wê weke ya ku ew rêya mirov bi başî û nebaşî wê bide diyarkirin. Hebûna aqil wê mirov bikê rêya rast û baş de. Nebûna aqil wê mirov bikê rêya nebaş de. Kesekê ku ew aqil û hişê wî hebê wê di rêya xirab de wê nemênê. Li ser wê temenê ew dihênê ser ziman ku wê sîyan wê bi ked, tahb û kêferatê wê karibê were bidest xistin. Di encama wê de wê, mirov, wê di nava mirov û yazdanan de wê bibê xwediyê rêz û hûrmetê. Ev jî wê du nişanakên sîyanî ku mirov bi aqil bidest bixê bê wê, werênê ser ziman.

Li gori prodikos wê, jîyane bi sîyan wê weke hesan jî bê lê wê bidest xistina wê zor bê. Li hemberî wê ya ku weke bi xirabî wê hertimî wê nexweşîyekê wê bikê dil. Bo zewkê di rê de dimeşê lê ew zewkê nexwezê. Mirov ji xwestekên xwe li her tiştê têr dibê. Bêî birçi bibê bixwê, bo ku ew xewk baş bikê wê nivinan wê amede bikê lê wê ji wê jî tiştekekê bidest nekê ber ku ew dema ku ew şîyara ku ew ji kirinên ti tiştê bidest nexê bê. Mirovên bê sîyan wê li her tiştê wê gûhê xwe wê bigrin. Li dûmenên herî xweşik wê çavên xwe bigrin. Ber ku ya ku ew dikin rêya wê ne li gotinek xweş û ne jî li dîtina xweş derdikeve. Ew jî wê weke ku ew ji ya xweşik weke hertimî bêpar bin wê bêtê li holê. Ku mihtacê alikariyê bin wê ti kesek wê alikariyê wê nedê wan. Ev mirov wê, ber ku ew dema ku ew ciwan bûn wan bedenê xwe ne xabitand wê, bêhêz bin. Piştî ku ew kalbûn jî wê, ber ku wan di dema ku wan ciwan bûn bedenê xwe ne xabitandin wê, gîyane wan kêr û ne têr wê bimênê. Di ciwaniya xwe de ku wan ji

tişteke fihêtkirina wê, dema ku ew kalbûn wê, bi zorê wê derbas bikin. Ew ber ku ew diwê demê de wê, pîrr xwe çermisandina wê piştî ku ew mazin bûn wê bi xirabî wê di zorekê de bin.

Sîyan wê ya ku ew herî xweşik ku ew derkeve li holê wê dide kirin. Di karên bidest de wê weke alikarvanekê bê. Di malxwetîya malekê de wê, weke destekê bi ewle ê parastinê bê. Ji ahlê malê de wê weke alikariyek ji dil bê. Di rewşên şer de wê, weke hevkarêkê dûrûst bê. Dikarên aşîtiyê de wê hevkarêkê baş bê. wê rêhevalê baş ê dostaniyê bê. ..

Li gorî Prodikos wê jiyanek bi xweşi a rast wê bi sîyanê re wê karibê wê werênê ser ziman. Di vegotina xwe ya li ser harakles re wê, bi hûrgilên wê re wê, ji gelek aliyên ve wê ew wê hizrên xwe wê bi wê re wê werênê ser ziman. Li gorî wî kesekê bi sîyan ya ku ew dixwê wê weke yê ku ew ji wan kêfa xwe digirê bê. Wê ne weke kesekê dilgirtiyê wan bê. Di nava hemû rojê de ber ku ew di nava labatê de na wê, xewa şevê wê ji wan re wê hê şerîntir wê were. Ji ber xewê ya ku ew wê bikin wê bi şûn naxin. Karê i ro ji sibe re nahêlin. Ên ciwan wê ji ciwanan wê gotinên baş wê deng bikin û wê ew wê pîrr wê li xoşa wan wê herê. Mirovê bi sîyan ji aliyê dostên wan ve dihên hêjkin. Ji aliyê warê van ve dihên bi rûmetkirin. Û li gorî Prodikos wê piştî mirina wan ew wê bi başî wê werina bibîrhanîn û wê newina ji bîrkin.

Di nava sîyanê û xirabiyê de wê, dema ku wê hizrên xwe wê werênê ser ziman wê bi gotinên ku ew bi wê harakles dihênê ser ziman re wê, werênê ser ziman û wê aliyê xirabiyê wê bi dilwaswasiyê û kimkimkirinê wê werênê ser ziman. Ev vegotina Prodikos wê piştî wî jî wê li ser wê were sekin in. Platon di beşa vegotina xwe ya di danûstandina li ser 'hêjkinê' de wê, bahsa prodikos wê bikê û wê, weke metha prodikos a li harakles wê pênasibikê û wê bi gotinên baş ên ku ew hêzkinê ew dihênê ser ziman re wê ji jî bahsbikê. Weki din wê di nivîsandina xwe ya bi navê 'pratatogoras' a li ser sîyanê a platon de wê, ku wê bibêjê sokrat di nava helbeste simenides de wê, weke nakoki wê hebin ku wê werênê ser ziman wê, di wê demê ku ew li hemberî pratagoras alikariyê bidiyê wê bê gotin ku ew dibakê prodikos. Ew di wê vegotinê de wê zanyariya prodikos wê weke ya yazdanî a kevn wê pênasibikê û wê werênê ser ziman.

Weki din di wê danûstandina platon a li ser sîyanê de ku wê weke di nava pratagoras û sokrat de wê derbas bibê de jî wê, li ser zanînê û mantiqê znâînê wê di renekê kûr de wê bi wê re wê were lê sekin in û wê di dewama wê de wê bi wê re wê di reng û awayekê de wê ew wê, bi wê re wê li wê were lê hizirkirin. Di wê temenê de wê dikarê wê bi wê re wê,

fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê, di mijare ziman û zanîna ziman de jî wê hinek aliyên ku wê li berçav bikevin wê di nava wê vegotinê de wê were dîtîna ku wê bi ber çavên mirov wê bikeve.

Di dewama wê de wê dikarê wê bi wê re wê werênê ser ziman ku wê, ji aliyê ve wê di gotinê de wê di wateyên bi peyvê re di hevkeyiyekê û levkirinê de ku wê bibin bi gotinê re wateyên ne di hevkeyiyekê û ne di levkirinekê de bin jî wê bi wan re wê, were dîtîna ku wê li ser wan wê bisekinê û wê, di wê temenê de wê, di wê dema ku ew li ser sîyanê nîqaş dikin de wê, bi awayekê wê bi zanînek baş a bi zimanî re wê were dîtîna ku wê, bi wê re wê were lê hizirkirin.

Di nava danûstandinê de wê weke ku wê bi sokrat û pratagoras wê demekê wê bê dîtîna ku wê weke ku wê sokrat wê bixwezê ew rabê û herê. Di wê demê de wê prodikos wê gotinê wê bibêjê ku 'hun yên ku weke axfitvan û yên weke gûharvan em, ez bahsa metha xwe ya li we nakim lê hun taqdîra me qizinc bikin. Taqdir ji dilê yê gûhdarvan dihê' re wê werênê ser ziman.

Di heman danûstandinê de wê dema ku ew li ser hêjkirinê û sîyanê ew diaxifîna de wê di nava axifîna de wê gotinên weke ku ew dixwezê bi başî çawa bi zane û kesekê mazin a wê werênê ser ziman wê bi gotina 'ew weke kesekê bizane, baş û pirr tirsgeranê wê bikarbênê. Di wê demê de wê Platon wê hinek gotinên ku ew ji Prodikos wê ragihanê wê, di wan de wê werênê ser ziman ku ew wê bibêjê ku "mîrov bo tiştên baş gotinên weke tirsgeran bikarnayênê re wê, ew wê hizrên wî werênê ser ziman. Di wê temenê de wê ev wê di çerçoveya têgîna zanînek bi zimanî ku wê were ser ziman de wê bi wê re wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê rengê de wê bi wê re wê werênê ser ziman bê.

Li gorî Prodikos wê gotinên weke "mîrov pirr bizane û pirr **tirsgeran** a' ku ew were ser ziman wê ne rast bê. Ew di wê nûqtayê de wê, gotina tirsgeranê wê di nava danûstandinê de wê weke têgînek bi rêzimanî ku ew di wê temenê de wê weke bi zanîna xwe ya zimanî ew balê bikişênê ser wê ew wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê, bi wê re wê, prodikos wê biqasî ku wê ji nava gotinên xwe yên ku ew dihênê ser ziman wê ji wan wê were fahmkirin wê di derbarê demên berê û herêmên misra kevn û mesopotamiya de jî wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. Wekî din ew bahsaa yazdanan û afirîna mirovan wê bikê. Ew dema pêşî a afirînê wê bi awayekê serretayî bergkirina ji yazdanan re wê werênê ser ziman û ya duyem wê weke dema bi pêşketina çandiniyê û hwd re ku wê bibê û wê, derkeve li pêş û bi

awayekê wê pêşkeve wê li ser wê bisekinê û wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, li ser têgihên mitolojiyê û yazdanî wê bi xosletên wan re wê hizrên xwe wê bikê ku ew bi gotinê bi pêjnbikê û werênê ser ziman. Weke bi rengê “nanê demeter”, “şaraba dionisos”, “ava peseidon”, “agirê Hephaistos” û hwd re wê, bi pêjn û gotin bikê û wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê bahsa wan û bergkirina a mirovan a ji wan re û di dema wan de ku wê bikin wê bahsa wê bikê û wê werênê ser ziman. Di wê nûqtayê de wê kirpendinên prodikos ku wê, piştî wê weke ku wê were ser ziman jî wê, ew wê deriyekê di gotinên xwe de wê bihêlê vekirî weke ku ew bi wê bixwezê bikipênê ku ew bergkirin wê, weke ‘nepêwîst bê’ re wê di rengekê de wê, rengekê hizirkirinê wê bide dîyarkirin û ev wê, di wê demê de wê li Athene wê weke ku wê bi girseyên ku ew bawer dikin re wê di rengekê de wê weke ku wê bê sedema wê ku ew bikeve nava nakokî û ankû dijberiyê û bi awayekê weke ku ew bi wan re were hemberê hev jî. Di wê temenê de wê ev jî wê bi wî re wê di rengekê de wê weke aliyekê ku wê were kirpendin bê û wê bi wî re wê derkeve li pêş bê. Heta ku wê were gotin ku ew ji ber nîqaşkirinên xwe yên bi wê rengê wê bê gotin ku ew li dibistana lykeion ê wê were sûrgunkirin. Wê di wê rengê de wê wî jî wê were bahskirin.

Di aslê xwe de wê mijare Prodikos wê di wê temenê de wê weke têgîna li ser hêjkirinê ku wê di awayekê wêjeyî de wê werênê ser ziman wê, di wê demê de wê weke dîmenekê nû ê pêşketinê bê weke ku mirov bi sofistên weke **Antiphon** re dibîne. Antiphon wê, di rengekê de wê, weke kesekê ku ew bi hizrên xwe yên li ser ‘xwezayê’ re ku wê werênê ser ziman re wê derkeve li pêş. Di nava felsefeya wî de wê, hinek nîşanaka wê hebin ku wê weke mirov di nava mitrayîyên demê de wê bibîne. Di wê rengê de wê, cihê ku ew ji jê ku wê çendî wê di hinek nivsarna de wê weke athene wê werê dîyarkirin jî lê wê ji aliyekê din ve wê weke ne dîyar bê.

Sofîst wê bi xosletên xwe re wê, di rengê de wê li gelek deveran wê bimênin û wê, devera ku ew kin û ankû zêde dirêj bimênin bi wir ve wan hanîna ser ziman wê nede dîyarkirin ku ew ji wir bibin. Wekî din wê “li ser welatitîyê”, ‘li ser levkirin’ û ankû ‘li ser ahengê’, ‘li ser mirovê welêt’ û hwd wê, berhemana wê binivîsênê. Wekî din wê ‘li ser xewnan’ jî wê were dîtin ku wê berhemek nivîsandiya. Di dewama wê wekî din wê bahsa wê were kirin ku wê berhemek bi navê ‘ji êşê xilasbûnê’ jî wê binivîsênê. Di wê temenê de wê, ew wê bi wî re wê werê hanîn li ser ziman.

Di dewama wê de wê, li ser mijare xwezayê wê weke ku wê bi navê antiphon re wê werênê ser ziman wê pirtûkek din jî bi navê ‘li ser xwezayê’

wê binivîsênê û wê di wê temenê de wê were ser ziman ku wê, weke ku wê pratagoras ku ew li ser xwezayê ew dinivîsê û bi wê navê berhema wî ya ew jî wê di wê temenê de wê bi wê rengê wê li ser xwezayê wê bi wê rengê wê binivîsênê.

Ji wê têtîna wê mirov wê karibê encamak din jî wê ji wê derhênê. Ew jî wê ew bê ku wê di nava sofîstan de wê mijare xwezayê wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê di rengekê de wê were dîtîna ku wê bide dîyarkirin. Wê li ser xwezayê hizirkirinê wê di wê temenê de wê hizirkirin û hewldanên fahmkirina wê bi wê re wê, were dîtîna ku wê, pêşkeve.

Aliyekê din jî wê bi hizra antiphon wê, di wê temenê de wê, li ser xwezayê wê werênê ser ziman û ew wê xwediyê rengekê hizirkirinê ê cihê bê ku ew di wê temenê de wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Li gorî ku mirov wê fahmdikê wê di dîmenekê de wê têtîna xwezayê wê bo antiphon wê weke têtînek giring bê û wê, di dewama wê de wê, were dîtîna ku wê, ew bi hinek aliyên din ve jî wê li ser wê bisekinê û wê werênê ser ziman.

Di rengê ku wê, antiphon wê werênê ser ziman wê di awayekê de wê bi wê rengê wê were dîtîna ku wê, werênê ser ziman ku “mirov wê xwediyê xwezayekê bê”. Di dewama wê de wê antiphon wê weke ku mirov wê ji hinên wî û ji nava hizrên ku wê, bi wê re wê werina ser ziman ew wê di wê temenê de wê, werênê ser ziman ku wê, “her mirov wê di xwezaya xwe de wê wekhev bê.” Di wê temenê de wê ew wê di wê rengê de wê werênê ser ziman.

Weki ku mirov wê dibîna Antiphon wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, mijare wekheviya xwezayî wê di nava **têtîna antiphon** de wê were dîtîna ku wê derkeve li pêş. Di wê temenê de ew kesekê dîr û yekê nêz, yek pêşketî bi aqil û yekê ne pêşketî û ne zêde bi aqil, ankû wê weke ku wê bi demê re wê were hanîn ser ziman kesekê hov û yekê nehov wê wekhev wê şîrovebikê û wê di wê rengê de wê werênê ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê, di awayekê de wê bîna ser ziman ku wê, herkesek wê ji xwezayê xwe ve wê wekhev bê. Di wê rengê û awayekê de wê bi hizra xwe re wê ew wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê were dîtîna ku wê antiphon wê bi têtîna xwe re wê xwediyê têtînek kosmopoliti a li pêş bê. Di wê çerçoveyê de wê bi têtîna xwezayê û felsefikirina bi wê re wê di rengekê de wê were dîtîna ku ew wê werênê ser ziman.

Li gorî antiphon wê her tişt û kes wê bi koka xwe wê bigihijê xwezayê û yên ku wê ji wê cihê bê wê di çerçoveya ‘nomos’ de wê karibê werê hanîn li ser ziman. Ew wê bi temenê wê re jî wê di rengekê de wê, weke aliyekê wê yê din ê giring wê werênê ser ziman ku wê, di wê temenê de kevneşopî û hwd wê, di wê çerçoveyê de wê li wan bihizirê û wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, bi gotinên weke ‘em hemû ji dev û bêhvila xwe ve bêhnê didin û distênin’ re ku wê werênê ser ziman wê bi wê bixwezê werênê ser ziman ku her mirov wê ji heman devereê û bi heman şewayê wê bo ku ew bijî wê zad wê ji xwe re wê peydabikê. Ew di awayekê de wê “destûrên nomos” ku wê li wan wê bihizirê wê, di rengekê de wê, ew wê weke temenê cihê dîtina mirov bin wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê weke sedema ji nijada cihê û hwd ku wê were dîtîn û fahmkirin jî wê bi wê re wê bibê re wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, ew wê weke ku wê bixwezê wê weke têgînek zêhnî wê bibînê wê di dîmenekê de wê hizra xwe wê bi wê re wê werênê ser ziman.

Di awayekê din de wê li ser têgîna xwezaye mirov re wê bixwezê ku ew hizrên xwe werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, hewldanên xwe parastinê, jîyankirinê û xwestina dilxweşî û dilşabûnê û hwd wê, ji xwezaya mirov ku wê werin wê bînê ser ziman.

Li gorî têgîna Antiphon wê her kes wê weke hev bê. Lê ‘nomos’ wê bê sedema wê ku wê weknehevî wê were dîtîn wê bibînê û wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, di rengekê û awayekê de wê, dema ku mirov wê, perwerdeyekê wê bibînê û wê, tiştên ku ew li lê newin wê bikê wê hinekê jî wê ew wê dîsa wê sedema wê ew wê êdî wê bibînê.

Li gorî antiphon bo ku mirov ne wekheviya ku wê di encama ‘nomos’ de wê biafirê wê ji holê rabikê wê, têgîna physis ê esas bigirê. Ew wê bi wê rengê wê dihênê ser ziman. "Eger kesek rêzicknameyê binpê bike û ji kesên ku peymanê pêk tînin re veşartî bimîne. , ewê ji heqaret û cezakirinê xilas bibe, lê eger veşartî nemîne, xilas nabe. Ger mirov firsendekê bibîne û her zagonek ku bi xwezayê re derketiye binpê bike, zerara ku dê li wî bê, her çend kes nebîne jî kêmtir nabe." Weki din wê di dewama wê de wê bahsa têgîna wê bikê ku wê mirov wê nikaribê wê tenê wê li ser pêşdarazan re wê werênê ser ziman, ber ku ew di rastiyê de bûya. Ew di wê temenê de wê li ser rêzicknameyên mirovan ku ew hanîna û danîna wê bisekinê û wê li gorî wî ew vajî ya xwezayî bê. Di wê temenê de wê, werênê ser ziman ku ew destûrên ku mirovan danîna wê mirovan wê ji yên xwezayê wê hê baştir nede dîtîn û wê nekê. Wê newênê li rewşek hê baştir. Wê destûrên bi destê mirovan hatina çêkirin wê ji yên xwezayê wê çêtir û zêdetir wê

azad nekin. Di wê temenê de wê di wê rengê de wê ew wê bi wê re wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. Ew di wê rengê de wê, bixwezê ku ew li ser wê çerçoveyê ew li gorî rewşa xwezayê ew dîmenekê fahmkirinê ew wê werênê ser ziman û wê bide dîyarkirin. Di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê destûrên xwezayê wê bêhtir wê bi çerçove bin û wê ji yên nomosê wê ser wan re bin.

Di wê temenê de wê, aliyekê din jî wê antiphon wê bi wê re wê li wê bihizirê. Ew jî wê bi gotina 'ya ku ew bi xwezaye mirov re ew di nava nakokiyê de bê' re wê ew wê li wê bihizirê û wê bi wê re wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, kirpendinên xwe wê di dewama wê de wê li ser çerçoveya encamên wê werênê ser ziman ku mirov wê li gorî destûrên welatîtiyekê bikê û wê, di wê çerçoveyê de wê çî encamên wê derkevina hemberî mirov wê li wê bihizirê û wê bi wê re wê hizrên xwe wê bi wê re wê werênê ser ziman. Minaq wê dema ku wê di nava sînorên destûrên welatekê de wê li gorî wê kirin wê weke 'hatina li cih a dadê' wê bibê' wê bahsa wê bikê. Ew wê li gorî wê, destûrê bibê wê, di wê temenê de wê, ew wê di rengê de wê bixwezê li gorî encamên wê li ser destûrên xwezayî re wê, bikirpênê û wê werênê ser ziman. Li gorî antiphon wê destûrên welêt wê weke bi keyfî ew hatibin danîn bin. Lê yên xwezayê wê vajî wê di rewşek pêwîstînbîn wê di dîmenekê de wê bi wê re wê werênê ser ziman. Wê di wê temenê de wê werênê ser ziman ku wê destûrên walêt wê bi welêt re wê di temenê levkirinekê re wê, xwediyê bingihê levkirinê bin. Wê ne bi levkirineke beremberê hev a bi destûrên xwezayê re bin. Di wê temenê de wê hizrên xwe wê di wê warê de wê zêdetirî wê pêşdetir wê bibênê û heta ku wê hinek kirpendinên wî di çerçoveya levkirinek destûrî a civakî û hwd de ku wê, çawa divê ku ew hebê wê bi wê re wê weke ku wê bixwezê ku ew hizrên xwe bi wê û li ser wê re ew werênê ser ziman. Wê di wê temenê de wê bahsa fêrbûna destûran jî yên mazin li yên ciwan wê bikê ku ew ji wan fêrdibin wê werênê ser ziman. Li gorî Antiphon, sedema bingehîn a pabendbûna bi van zagonên ku ji bo demek diyarkirî di dîrokê de derbasdar in, ew e ku li hev kirin ku ew wê li ser wê temenê wê weke bi fêdeyê bê. Di wê çerçoveyê de wê li ser çerçoveya 'destûrên nomos' re ku wê were li gorî wê jîyankirin wê çî encamê wê bi xwe re wê bînenê û wê çawa bê wê bixwezê ku ew bi dana berhevdû re wê di rengê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Li gorî Antiphon wê, ya ku wê bi jîyankirinê re wê were ser ziman jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê bi hizrên wî re wê li ser wê bisekinê bê. Ew di wê temenê de ew li wê dihizirê ku wê, jîyan wê kin bê û di wê

jîyane kin de mirov heta ku ew ji jê were başîyê bikê, hazzê bijî. Ji êşan dûr bê. Di wê temenê de wê şewayekê hizirkirinê ê bi wê rengê ku wê Antiphon wê werênê ser ziman wê weke ku wê piştî mirov bi epikur û hwd re dibîne wê di rengekê de wê dibîne wê were dîtin.

Li gorî antiphon wê kirpendinek wî ya li ser destûrên xwezayî re wê hebê ku mirov wê bi wê re wê, li gorî xwe û weke ku ew dixwezê ku wê karibê wê bijî û wê, di wê temenê de wê karibê bigihijê ya ku ew di dilê xwe de ew dixwezê. Di wê temenê de wê, di dewama wê de wê di nava jîyanê de wê, mijare destûrên mirovan wê di wê çerçoveyê de wê hilde li dest û wê, heta ku mirov wê li gorî wê bijî wê, weke mudahale li mirov nebin di dîmenekê de wê weke ku ew wê di wê temenê de wê li gorî xwe wê bijî. Lê ew zêde na domê. Ber ku wê, di wê temenê de wê, mirov wê, ew bi destûrên xwe yên bo demekê derbasdar in wê bi wan re wê, bixwezê ku ew xwe bigihêne serwerîyê.

Di rengekê de wê, antiphon wê bixwezê ku ew mirov di awayekê de ew li gorî wê bijî. Ber ku ew wê dema ku ew li gorî wê neji û wê cezayên ku wê werina hemberê mirov wê, pêşîya hazgirtinên mirov wê bigrin û wê êşê wê ji mirov re wê bi xwe re wê werênin. Di wê temenê de wê, bo ku ew astengiya ji destûrên mirovan li pêşîya hazgirtinên xwe derbas bikê ew di wê temenê de wê, rêyek bi wê rengê wê li gorî xwe wê di wê demê de wê pêşniyar bikê.

Di wê nûqtayê de wê, vê nûqtayê de wê di wê de wê antiphon wê çî qast bikê wê dikarê wê bi gotineka ku ew bi çerçoveya têgîna hazgirtinekê re wê, werênê ser ziman. Ew di deverekê de wê weke ku wê bi navê wî were ser ziman wê bi wê rengê wê bihizirê û wê werênê ser ziman. “di rewşek rûmet şikandinê û tiştên xirab ku xwestekê bi wî re bi wê pêşneketî û ankû yekî ku ew hîç destê xwe nedabê tiştêkê xirab ê bi wê rengê wê ew hê bi sîyan nayê hasibandin. Ber ku wê, çawa wê li ser wan re wê were û wê weke mirovek baş bê ku ew tiştêkê ku ew bi wê bide nîşandin wê nebê.” **Antiphon** dihizirê ku wê, tiştên ku wê mirov bi sîyanbikin wê, ne destûr bin wê xwe bixwe û ya ku ew dijê bê. Wê, bi wê re wê weke ku wê bixwezê ew wê, di wê gotinê de ew bikirpênê. Kes wê di bin zoriya destûrêkê de na, lê ku ew wê zanîbê û bi wê zanîne ew xwe ji wan dûrbigirê re wê ew wê bigihijê li wê.

Antiphon wê, di berhema xwe ya “li ser rastteqiniyê” de wê, li ser têgîna roterikê û ankû hitabetê wê bisekinê û wê, di wê nûqtayê de wê, bi rengê ku ew li ser destûran û hwd re ew li wê tê digihê wê, ne weke ya Gorgias ku ew digihijiyê de bê. Ew wê, di rengekê de wê weke ku ew wê,

bi renekê nebaş wê bi encamî êw bigihijiyê û wê werênê ser ziman. Ew wê di mijare têtînek destûrî de ku wê du kes wê werina hemberî destûrekê ku wê herdû jî wê li hemberî wê xwe biparêzên û wê bixwezin ku ew xwe bi maf bidina nîşandin re wê, di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. di destûrên bi destê mirov hatina çêkirin de wê xwe bi maf kirin wê ji aliyê mirov ve wê weke aliyekê ku wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê were dîtin ku wê, antiphon wê ya ku ew di jîyanê de wê weke ku ew giringiyê didiyê wê were dîtin ku wê perwerde kirin bê. Ew bi wan gotinan wê dihênê ser ziman. “Di zane min de wê ya li dûnyê giring wê perwerde bê. Ku mirov çi karê destpêbikê wê, di dawiyê de wê bi wê re wê hêviyekê wê bi dest bixê. Di axê de jî rewş ew a. Ti çi biçênê têtîyê wê berhevbiçê. Di gîyanên ciwan de wê şitlêên torinî biçênê wê, heta jîyane wan hebê wê şîn bibê û wê çiçekan vekê. Wê ne ji baranê û ne jî ji zûwahiyê wê zirarê bibînin.”

Di mijare têtîna destûrî de wê antiphon wê di renekê de wê, werênê ser ziman ku wê destûrên mirovan wê di xizmeta mirovan de bin û wê di awayekê de wê, li ser berjewendiyên wê avabin. Ew di wê temenê de wê, di dewama wê de wê weke ku wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman ku ew wê wene ne ne weke destûrên xwezayê ku wê mayinda û di xizmeta pêşketina mirov de bin.

Di awayekê de wê, ev têtîna wê di nava sofistên demê de wê were dîtin ku wê bi zêdeyî wê pêşkeve û wê belav bibê. Li ser destûrên demê wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê were dîtin ku wê lêpirsînek wê di wê temenê de wê were dîtin ku wê bi wê re wê, hebê û wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Weke antiphon mirov dikarê bahsa **Thrasymakhos** bikê ku wê, weke kesekê hêrîşkar jî wê werênê ser ziman.

Li gorî mirov wê ji agahiyên ku wê platon wê di derbarê Thrasymakhos wê bide wê, dikarê bi wê re wê fahmbikê ku wê li dora demên ‘şerê peleponesosê bê û wê di wê demê de wê, weke ku wê li herêmê wê bijî. Di derbarê jîyane wî de wê, zêde agahi wê nebin û wê, di wê temenê de wê di hinek vegotina de wê were ser ziman ku ew weke şagirtê Gorgias bê wê were pênasekirin û wê were hanîn li ser ziman.

Li gorî wê di derbarê rengê hizirkirina Thrasymakhos de wê dikarê wê bibêjê ku ew xwediyê renekê hizirkirinê cihê bê. Di nava hizrên wî de wê, ew wê were dîtin ku ew wê weke ku wê, bi sofistên demê ên weke gorgias, antiphon û hippias û hwd re wê bibîne ew jî wê mijare destûrên

xwezayî û yê bi destê mirovan wê werina çêkirin û wê li ser wan re wê hizrên xwe wê werênê ser ziman.

Di awayê ku wê Thrasymakhos wê bihizirê de wê, dikarê wê bi wî û hizrên wî re wê werênê ser ziman ku ew mijare têtîna dadê û serdestiyê wê di rengekê de wê hilde li dest. Ew di awayekê de wê, aliyekê ku wê di nava sofistên demê de wê bi hizrên wî re wê bibê mijare rengekê hizirkirinê ê cihê jî wê bi wî û hizrên wî re wê were dîtin.

Di wê temenê de wê, Thrasymakhos mijare destûrên xwezayî û ne xwezayî ên ku ew bi destê mirovan wê hilde li dest û ew di wê de wê bigihijê wê encamê ku 'dad wê, ya li gorî berjewendiyên yê bi hêz bê' re wê hizrên xwe wê bi wê re wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, aliyên destûrên bi destê mirovan wê werina çêkirin wê li ser wê temenê wê tabîi rexneyê wê bigirê û wê li hemberî wê bikeve dijpozisyonekê de. Di dewama wê de wê tiştê din jî ku wê wê di wê demê de wê, were kirin û ev wê, Thrasymakhos di awayekê de wê bi hizrên wî, di zane min de wê ji sofistên din jî wê cihê bikê. Ew jî wê ew bê ku wê, di wê temenê de wê têtîna destûrên xwezayê bê. Di wê temenê de wê, têtîna derstûrên xwezayê wê, encamak weke ya ku wê, yê bi hêz ku wê li yê zayif wê serwer bibê wê bi xwe re wê werênê û ankû wê newênê wê bi wê r ewê bikê ber lê hizirkirin û lêpirsînê. Wê nûqtayê wê mirov dibînê ku ew lêdipirsê û wê dixwezê wê hinekê wê di wê temenê de wê fahmbikê. Li gorî Thrasymakhos li ser destûrên xwezayê re gihiştina encamek bi wê rengê wê ne rast bê û wê, di wê temenê de wê ti tişt û kes wê bo tiştê din û kesên wê newê û nebê. Di wê temenê de wê, serweriyê û hêzê wê di wê temenê de wê, ew jî wê, di wê rengê wê lêpirsînê. Ber vê yekê û wan lêpirsînên wî yê hişk wê platon di nava danûstandinên xwe yê di cilde duyem a 'welêt' de wê, weke 'kesekê serhişk' wê ji Thrasymakhos jî wê bixwezê bahs bikê.

Di wê temenê de wê, Thrasymakhos wê gotinên weke yê 'dadê', 'rastiyê' û hwd wê, bikê berlêpirsînê de. Li gorî wî ya ku wê li xoşa mirov herê û ya ku wê li karê mirov were wê mirov wê ji xwe re wê 'rast' bibînê. Ber vê yekê wê rastiyê dixwezê ku ew wê lêbipirsê. Ew rastî bi rastî jî rastiyek rast a û ankû ne rastiyek rast a wê, dixwezê lêbipirsê û wê fahmbikê. Di wê çerçoveyê de wê weke ku wê bi gotina 'dadê' re wê werênê ser ziman wê 'rastiyê' jî wê weke ya ku ew li karê yê bi hêz dihê wê pênase dikê û wê di dihênê ser ziman. Li gorî Thrasymakhos yê bihêz yê ku ew hêzê di destê xwe de digirê bê. Ew wê bi zorbatî, aristokrati û demokrati jî ku wê, bi rengê rêveberiya wan wê zagonan wê bêtê û dêtê

û wê ya ku wê li karê wan yên rêvebirinê wê were wê, weke zagonan wê werênin. Ew wê ya li gorî xwesteka xwe wê werênin û wê serwer bikin. Di wê temenê de wê, yê zagonçêker wê ya li gorî berjewendiyên xwe wê dênê û wê li gorî wê xelat bikin û wê vajî wê cezabikin. Li ser wê temenê wê gotina rastitiyê wê bi wê rengê wê şîrovebikê. “ku mirov wê ji hemû rengên rêveberiya razberbikê wê, rastîti wê bi wê re wê were dîtin ku wê li her deverê wê ya ku wê li karê yê rêvedibê ku wê were bê.”

Thrasymakhos wê bi wê rengê wê werênê ser zimn ku wê, rêveberîyek divê ku ew çawa bê. Li gorî wî, bijîstekê ku wî, bi şêwayê şaş dermankiriya wê, nikaribê bibê bijîşk. hijmartvanekê ku wî bi şaşî hijmartiya wê nikaribê bibê weke hijmartvan. Rêveberekê bi şêwayê şaş kiriya ew jî bi heman rengê wê nikaribê bibê rêveber. Yan jî ew wusa rast were herêkirin. Thrasymakhos wê bi zanîne ve têkiliyê didênê û wê dihênê ser ziman. Li gorî wî kesekê ku ew bûya xwediyê zanîne wê zêde derfet nebê ku ew bikeve ya şaş de. Şaşbûnê ew di wê rengê de ew bi çî rengê ku ew were kirinê ku ew bi şêwayê şaş were kirin wê ew ji nezaniyê bê.

Li gorî Thrasymakhos rêveber li nûqteya ku ew ket şaşiyê û ankû şaşkir ew wê xosletê xwe yê rêvebertiyê wê windabikê. Êdî mirov nikaribê wî weke rêveber bibîne û herêbikê. Ev wê di wê temenê de wê ji têgînek sîyanî bibîne.

Di wê temenê de wê, di wê rengê de wê dihênê ser ziman ku wê mijare şaş kirinê wê, di wê temenê de wê, di renekê de wê, di wê temenê de wê, di renekê de wê bi zanîne û nezaniyê ve girêdayî ku wê werênê ser ziman jî lê wê di renekê din de jî wê, ew wê, bi xosletên ku mirov bi qarakter ve fahmbikê re jî wê di dîmenekê de ew wê fahmbikê û wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Ya ku wê, bi mirov bi şaşî dide kirin wê ji aliyekê din ve jî wê bi qarakterê rast û ne rast ve jî wê girêdayî bê.

Di şêwayê Thrasymakhos bi wê dihizirê de wê, ew wê hebê ku ew di temenekê rexnegirî de weke ku ew bihizirê wê di dîmenekê de wê dîmenekê fahmkirinê wê bide dîyarkirin. Minaq wê, ew wê, gotinê bibêjê. “li rexneyên ku ew li wê hatina girtin wê destûr wê ne bi derfet bê ku ew şaş bikê” re wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, het tiştê ku ew heya wê ji axiftin û li ser wê gotin hanîna ser ziman re wê weke ku pêwîstiya vekirina wê ew di wê temenê de wê dibîne. Di wê temenê de wê, mirov wê fahmdikê ku wê, di mijare rêveberiyê de wê ew wê bi wê re wê, di renekê de wê xwe bide dîyarkirin ku ew di dema hanîna ser ziman de jî wê, ew hanîna ser ziman jî rast û dûrûstbûna wê giring bê û wê, di wê rengê de wê di şêwayekê de wê bixwezê ku ew wê, fahmbikê. Bi wê re wê,

di awayekê de wê, di encama wê gotina ku ew gotin de wê, li gorî wê têr û netêr, şaş û neşaşîya û hwd wê bibînê.

Di wê nûqteyê de ew mijare rêveberiyê dihilde li dest ku ew kesê rêveber wê weke kesê ku ew hêzê didest de digirê bê û wê weke yê rêveber bê. Yê ku ew wan rêve dibê jî wê weke yên bê hêz bin. Di wê temenê de wê, mijare bi yê rêveber re hêzê û bi yê dihê rêveber re bêhêziyê wê hizirkirina wî wê, weke aliyên ku ew dikê navenda hizirkirina xwe û ew bi wê re wê li ser wê re wê li wê bihizirê bê.

Di wê nûqteyê de wê, di nava yê bihêz û yê bêhêz de wê, yê bêhêz wê li gorî xwestekên yê bihêz wê, di rengekê de wê, mecbûr bê hiştin ku ew were û tevbigirihê. Ew wê, bi wê minaqê wê dihênê ser ziman. “Weke ku wê, çawa şivan dema ku ew sawal dide çêrandin wê ne berjewendiyên meh, çêlek, ga û sawalên din wê li berçav wê bigirê wê, vajî wê, xwestek û berjewendiyên efendiyê xwe (û ankû serdestîyê) xwe wê li berçav bigirê” bê.

Thrasymakhos di wê nûqteyê de wê, di nava têtîngên weke ya xewhriyê û rastitiyê de ku wê çawa wê, bi dana berhevdûbûnê re wê bikê ku ew wê fahmbikê wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Li gorî ya xwehr wê hertimî wê, ji ya rast wê, qizinctir wê derkeve. Di wî nûqteyê de wê, ya ku wê xwehrî wê bigihijiyê wê ew bê ku wê, weke zorba wê, bibê xwediyê malên kesên din û heta ku wê wan jî ji xwe re wê bikê kole. Lê wê beremberê wê ti gotin wê ji wî re wê bi xirabî û nebaşî wê newê gotin. Ti kes wî bi gotina xirab bibîr nayênê. Wê di wê nûqteyê de wê zorba wê hertimî wê weke yê ku ew herkesek xwe bi sipêriyê de wê bêtê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, dema ku ew bahsa ya rast û ya xwehr dikê wê bi wê rengê werênê ser ziman. Wê ya rast bi rastiya mirov re wê werênê ser ziman. Li gorî wî kesê rast wê dîrûst bê lê wê nezan bê. Kesê xwehr wê, dilxirab bê û wê ya li karê wî dihê wê bikê û wê bixwezê. Wî di wê rengê de pêname dikê.

Thrasymakhos wê, dadê wê weke berjewendiyê yê li ser bê' re wê werênê ser ziman. Li gorî wî ya ku wê mirov wê bi wê bide hizirkirin jî wê di derbarê dadîtiya yazdanî de wê, gûman û bêhêvîya ku ew bûya bê. Ew wê bi wê rengê wê dihênê ser ziman. “ yazdan wê, alaqa ya xwe ji mirovan wê newênin. Nexwe wê ya di nava mirovan de wê weke rastîtiya wan wê jibîrnekirin. Bo wê jî mirovan ji wê sîd negirtina.”

Thrasymakhos wê di rengekê de wê mijare rastitiyê û gotina dadê wê di wê temenê de wê hilde li dest û ew wê di wê temenê de wê dixwezê ku ew wê di rengekê de wê baş fahmbikê û wê wê werênê ser ziman. Ew di wê

temenê de wê, ya ku mirovan wê, weke rastiyê dîtina wê, bi rastî ew bê û ankû ew ne ew bê wê dixwezê ji aliyekê ve wê lêbipirsê. Di wê temenê de wê, gotinên weke rastiyê û hwd wê gotinên ku ew li ser wateya wan re kûr dibê û dixwezê ku ew wan fahmbikê û di dîmenekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Li gorî wî di nava civakekê de wê kesekê xwedî semyan wê li fêdeya wî bê. Yekê din ku ew nexwediyê wê bê wê li zirara wî bê. Di wê temenê de wê, rewşa hêzê ku ew heya li leyha yê din jî wê fahmbikê wê, li ser esasê li hev meyizendinê re wê li wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman.

Li ser wê temenê wê gotina 'dadê' a ku wê Thrasymakhos wê li wê bihizirê wê bi wê gotinê wê werênê ser ziman ku wê, 'dad, wê ne tanê bi hizirkirina min bê wê li yên din ên dervî xwe hizirkirinê jî bê' re wê werênê ser ziman.

Di wê nûqtayê de wê têtîna dadê a wekeheviyê ku wê Thrasymakhos wê werênê ser ziman wê, di awayekê de wê mirov nikaribê wê bi şewayên weke di nava xwezayê de ku wê gelek heywan û sawal wê hebin û yê bihêz yê bê hêz dixwê wê bi wê rengê û şewayê wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Li gorî wî ew şêwa û rengê lê hizirkirinê wê bo mirovan wê ne derbasdar bê. Ew mirov wê weke zindiyek civakî wê dibînê û wê li hemberî ya bi hêz ku wê karibê xwe bi girseyî bi rêxistin bikê li hemberî rewşên bi wê rengê re wê werênê ser ziman. Li gorî wî, yên bêhêz û ankû zayif ku ew werina cem hev û wê hêza ku ew çê bikin wê ji ya çend kesên bihêz û hêza wan wê zêdetir bê. Li ser wê temenê wê têtîna 'dad weke ya li fêdeya yê bihêz a' wê, bi heman mantiqê bi rengê wê rêveberîya girseyan jî wê karibê dadê werênê re wê li wê bihizirê.

Di wê temenê de wê dema ku mirov wê, li ser wê têtîna destûrî wê bi wê re wê li wê dihizirin wê dibînin ku wê di wê mijare hizirkirina li hêzê di nava yên zayif û yên bihêz de wê bi zêdeyî wê weke mijarek ku wê di nava kesên bi zane ên demê ku ew sofist bin û ankû zaneyên din ên civakî bin wê were dîtin ku wê were lê hizirkirin. Weke Thrasymakhos wê, **Kallikles** jî wê, weke sofist û filosofekê dema xwe bê ku wê bi wê re wê bihizirê û wê werênê ser ziman ku wê, "destûr (nomos) wê, bo ku wê yên bihêz li yên bêhêz serwer bibin wê weke hileyek ku wan çêkiriya" re wê werênê ser ziman. Navê Kallikles wê zêde wê di wê demê de di nava ti bineteran de wê derbas nebê. Wê di danûstandina platon a bi nav gorgias de wê, derbas bibê û wê, were fahmkirin ku ew jî wê weke keseyetek dîrokî a demê ku bi hizrên xwe re ew hatiya zanîn re wê, karibê bi rehetî fahmbikê. Di wê temenê de wê, têtîghên Kallikles wê dema ku mirov wê li wê bihizirê

wê dikarê wê di wê rengê de wê, werênê ser ziman ku wê, di bin hinek serekan de wê karibê wê fahmbikê. Yek; wê, bi rewîsta yê serdest re ku wê were dîtîna re wê ji aliyekê ve wê karibê wê fahmbikê ku ew weke ku me li jor bi têngihên Thrasymakhos re dît ew jî wê li wê bihizirê. Kallikles wê, di ya duyem de wê bi têngîna 'li gorî xwezayê dadê' re wê li wê bihizirê û wê di wê temenê de wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. Ew jî wê were dîtîna ku ew di wê çerçoveyê de wê gotina dadê wê hilde li dest. Ji nava têngihên ku wê bi navê wî were fahmkirin wê dikarê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku ew bi nerînek rexnegir wê dihilde li dest û wê, di wê temenê de wê dixwezê perspektifekê wê biafirênê bê. Ya din a sêyem jî wê, bi têngîna rewîsta sîyanî bê. Di wê demê de wê, heta ku wê were demên sokrat wê di wê çerçoveyê de wê mijare rewîsta sîyanî û ankû bi serê xwe têngiha sîyanê wê were dîtîna ku wê bi zêdeyî wê weke mijarek ku wê li wê bihizirin û wê di wê temenê de wê di wê çerçoveyê de wê bixwezin ku ew bi wê re wê fahmbikin. Di ya din a çarem de jî wê, rengê hizirkirinên Kallikles wê, di reng û awayekê de wê weke ku wê were dîtîna wê li ser temen û çerçoveyek ku ew dihênê ser ziman weke "haz tiştêkê baş a" re wê, li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê. Di wê temenê de wê, di regekê weke ku mirov bi têngihên epikurî re dibîna wê, di wê çerçoveyê de wê li xweşiyê, dilxweşiyê, rehetiyê û başî û rasttîyê bi wê re wê were dîtîna ku wê li wê bihizirê û wê bi wê re wê hizrên xwe wê werênê ser ziman.

Di nava wê danûstandina ku me navê wê li jor hanê ser ziman de wê sokrat wê werênê ser ziman ku wê, 'xirabiya herî mazin wê ew bê ku mirov nehaqiyê li yekê din bikê bê'. Di dewama wê de wê Kallikles wê, hizrên xwe wê werênê ser ziman û wê, ew wê bîna ser ziman ku wê, li gorî ya xwezayî wê ew ne rast bê ku mirov bibêjê wê karibê bibê. Li gorî ya ku wê bi destûrên ku ew bi destê mirovan hatina çêkirin wê bibê. Ber ku ew wê, tenê wê berjewendiyên kesên ku ew çêkirina wê esadbigirê û wê xwediyê çerçoveyek tang bê. Wê ev wê weke destûrên zayifan bin. Li gorî Kallikles mirov wê dema ku wan destûrên bi destê xwe çêdikê wê tenê wê berjewendiyên xwe wê bi wê bihizirê û wê, li gorî wê ew wê çêbikê. Ew jî wê di wê temenê de wê, weke çavkaniya nebaşî û xirabiyê wê di wê temenê de wê, di regekê de ew wê werênê ser ziman.

Li ser wê temenê wê Kallikles wê mijare zêde bîna xwediyê mal û semyanê wê hilde li dest û wê, bîna ser ziman ku mirov zêde bibê xwediyê wê weke ku wê, di encama ne rasttîyê û nehaqiyê de wê ew wê bibê wê werênê ser ziman. Wê di wê temenê de wê xwestina gihiştina zêde mal wê,

tenê wê sedema kirina nehaqiyê bê. Di wê temenê de wê, ew wê werênê ser ziman.

Li ser wê temenê wê, di awayekê de wê, têgîna destûrî a levkir wê di rengê de wê bi wê re wê werênê ser ziman. Ew jî wê di wê temenê de wê dihênê ser ziman. “Dad, wê yê zayif û bêhêz û yên ji xwe bi hêztir bi awayekê wê di rewşekê de pêşî lêbigirê re jî wê weke têgînek ju ew wê were afirandin bê”. Di wê temenê de wê, ji wê aliyê ve wê weke yên bêhêz bo ku ew yên bihêz bi sînor bikin wê weke hileyekê jî wê, ji aliyekê din ve wê ew wê di wê nûqtayê de wê werênê ser ziman.

Di dewama wê de wê bi wê rengê wê, empatiyekê wê bi gotinê re wê bikê û wê werênê ser ziman. “Mirov, bêhêzbûna xwe li bihêzbûnê, weke kole bê bigihê azadiyê, bi bûyîna dîlnexweşiyê li dîlxweşiyê û nerastiyê li rastiyê were wê weke rastiyê kirinê re wê bi wê re wê hîlbijêrê” re wê werênê ser ziman. Li gorî Kallikles wê, xwezayî wê ya herî tekûz wê ji ya xirab, ya herî bihêz ji ya zayif ku wê ji wan wê hê bi hebûntir bê wê bi xwe re wê werênê li holê.

Di wê nûqtayê de ku wê bahsa destûra xwezayê wê bikê wê bi wê rengê wê werênê ser ziman ku wê, destûrek xwezayî ku wê fahmbikê ku wê li zerare wan bê wê, girseya bêhêz wê bi wê rewşê bi hêza xwe re wekhevkirinê re wê û bi çêkirina destûran re wê, bixwezê ku ew ew bi wê li hemberê wê bisekinê.

Di wê nûqtayê de wê dema ku mirov wê li hizrên Kallikles dinerê wê di dîmenekê wê weke ku em di demên hemdem de wê bi têgîna çîna karkeran ku wê bibê û wê, bixwezê wekhevbûnê bûnê û bi wê re gihîştina kontrolkirina yên serdest û hwd re wê rengêkê hizirkirinê wê bîne ser ziman. Minaq wê bi têgînên weke “ya ku wê bi destûrên xwezayê wê were kirin wê weke bi dad bê wê li wê were lê hizirkirin. Yên bêhêz bawerbikê ku wê bi wê re wê dad wê were li cih. Lê di aslê xwe de ew xwe di bin maskeyekê de jî diveşêrê. Kesek ku ew jî yekê dîn ne zêde xwediyê ti tişt bê ku wê bibêjê û wê bixwezê wergerênê li destûrekê ê zayif wê bi wê bixwezê ku ew yê bihêz bikê bin sehêtê de. Di wê temenê de wê, bi wê destûrê wê yê zayif û yê bihêz wê weke hemmafê bin wê li wê bihizirê û wê bixwezê wê werênê ser ziman. Ew biwê dixwezê wê werênê ser ziman ku wê destûrên xwezayê wê ji yên ku mirov wê bînin wê cihê re wê dixwezê wê bide dîyarkirin.

Li gorî Kallikles ev wê mirov bigihênnê hêsta dada xwezayî. Bi minaqên weke weke hêrîşên Kserkses ên li girêkê û yên bavê wî li Skythia û gayên geryoneus ku wê harakles wê wan hilde û hwd re wê bixwezê ku weke

minaqên ku ew di wê temenê de bide û bi wê re dadmendiya rast bi dada xwezayî re ku mirov wê bigihijiyê de ew wê werênê ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di rengekê de wê, Kallikles wê, li dijî serdestîya yê bihêz ku ew li gorî xwe û berjewendiyên xwe li ser serê girseyên bêhêz dikê wê bixwezê têtîna destûra xwezayî wê derxê li pêş bi wê werênê ser ziman ku wê herkesek wê li hemberî wê weke hev bê. Di wê temenê de wê, di rengekê de wê hêst û hizrên bi hêza yên bihêz ên li ser serê yên bêhêz re wê li gorî wê û li ser wê re wê bixwezê ku ew wê bikê berlêpîrsînê dê.

Lê di wê temenê de wê, ew wê, bahsa kesek bi hêzbûyî ku ew pêşengiyê bikê. Di wê nûqteyê de wê, ya ku mirov ji wê têtîna wî fahmdikê wê ew bê ku ew dixwezê wê di wê temenê de wê werênê ser ziman ku wê, kesek pêşeng ku ew derkeve ew karibê hemû destûrên bi destê mirovan hatina çêkirinê ku ew wan derbas bikê wê, di dewama wê de wê werênê ser ziman. Ew wê, di wê temenê de wê, di danûstandina platon de wê werênê ser ziman. “Kesekê ku ew hemû girêdanan biqatênê ku ew derkeve ew wê nivîsên me, afsûnên me, girêdanên bi çavkên me wê biqatênê. Hemû destûrên ne li gorî yên xwezayê bê wan bînpêbikê û derbas bikê. Bi wê re ku ew koleyek jî bê hew dît ku ew bû weke kesekê serdest ê bihêz.”

Ji wê têtîna Kallikles mirov dikarê wê fahmbikê ku ew têtînek hevpeymanî a civakî wê red dikê wê fahmbikê? Di awayekê de wê, dema ku mirov li gorî têtînek civakî û sazûmana wê bihizirê wê bi destûrên ku ew hena wê, di wê çerçoveyê de wê, çawa wê, herkesek wê li gorî wê bikê û wê dema ku ew di nava sazûmanak destûrî a demokratîkî de bê wê herkesek wê bi wê re wê weke xwediyê haman mafê bê. Ev têtîn wê, di wê nûqteyê de ku wê Kallikles wê werênê ser ziman wê, ew wê, red nekê. Vajî wê ew wê rewşa ku ew bi kesek derkeve û hemû destûrên bi destê mirovan ku ew hatina danîn bînpêbikê û derbas bikê û wan werênê li ast û rewşa li gorî dada xwezayî wê, di rengekê de wê weke ku wê bi wê bixwezê ku ew di rengekê de wê bîkîrpenê. Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, weke ku ew destûrên ku mirovan danîna wê çawa wê ne li gorî yên xwezayê bin û wê rewşa yê bihêz û bêhêz wê biafirênin û wê serdest û bîndestiyê wê biafirênin û wê bi wê re wê weknehevîyê wê biafirênin wê weke ku wê bixwezê ku ew di rengekê de wê derbas bikê.

Di wê temenê de ew, di rengekê de li hemberî destûrên bi destê mirovan ên ku ew bêdadîyê dihênin û weke ‘ne li gorî yên dada xwezayî na’ ew li hemberî wan rabê û wan derbas bikê û bê sêr û asta ya dada xwezayî.

Di wê temenê de wê, di rengê de wê weke ku wê, li hemberî nerastitiyê û nebaşiyê mirov wîna xwe hilde li dest. Di her rewşê de ku ew çî bibê bila bibê wê rewşa destûrî a rûniştî ku ew ji wê nebaşî diafirin û temenê nebaşî û ne wekhevîyên di nava civakê de na ku ew li hemberî wê, bê. Di wê temenê de wê, di dîmenekê de wê, bi wê rengê wê fahmbikê. Wê dema ku wê Kallikles wê bahsa dada xwezayî bikê û li aliyekê din wê bahsa kesek rabê û hemû destûrên bidestê mirovan danîna bînpêbikê û darbikê wê, kesekê rabê ku ew xwe bikê li şûna sazûmanak dadî û demokrafî û hwd de ku ew bibê wê teorize nakê. Di wê nûqtayê de wê, ya ku ew ji wê were fahmkirin wê ew bê ku wê çawa wê, di rengê de wê, di rewşek wekhevîyê de wê, ew wê bikê. Di rengê de wê, bahsa sehêtkirina yên bihêz ji aliyê girseya bêhzan ve jî wê, di wê temenê de wê, bi kirpendina jî holê rakirina ne wekhevîyekê re wê, bixwezê ku wê werênê ser ziman. Di wê nûqtayê de wê, dixwezê wê werênê ser ziman ku wê, kes bi hêzbûna wî ku ew koleyek jî bê ew ji wê xwe ku ew xwe derbas bibê li rewşek azad û ankû weke ya efendiyê xwe û hwd re wê, di wê temenê de wê bi wê re wê bi wê rengê wê bixwezê ku ew wê bikirpênê. Di wê rengê de ew gotinên Kallikles di perspektîfa têgîna wî ya 'dada xwezayî' de ku mirov wê hilde li dest wê, di wê çerçoveyê de wê, têgîhiştinekê wê bi xwe re wê di reng û awayekê de wê weke ku wê bide mirov.

Ji nava gotinên wî mirov fahmdikê ku wê, gotina 'dada xwezayî' wê weke gotinek bingihîn ku ew li gorî wê dihizirê û ew li ser wê re jî wê li destûrên bi destê mirovan hatina danîn wê bixwezê ku ew rexnegirtinên xwe bigirê.

Di dema lehengan de wê, derketina lehengan ku ew wê di rengê de wê li ser wê temenê wekhevîyê wê bixwezê ku ew wê bikirpênê wê, di pêşîya wê gotina xwe de wê, bixwezê armanca wê, bi gihiştina têgîna dada xwezayê wê dênê. Di wê nûqtayê de wê, bi xwezayî wê ya ku wê ji wê were fahmkirin jî wê ew bê ku wê, çawa wê bê gihiştin li sazûmanek civakî a wekhev ku wê di wê de wê, bihêz û bêhêzî wê nebê. Kifşkirinên bihêzan bi destûrên bi destê mirovan hatina çêkirin ne xwediyê sehêtkirinek ku ew bi wan re wan bîndest bikin.

Ji aliyekê din ve wê, dikarê wê di dewama wê de wê bi teoriya Kallikles re wê werênê ser ziman ku wê, yê bihêz ku wê di awayekê de wê, welêt û hemû destûran li gorî xwestekên xwe ew diafirênê û dihênê li holê û di wê temenê de ew herkesekê li gorî wê dixwezê bide jîyankirin wê weke ku wê bertek û helwesta wî li hemberî wê bê. Li gorî Kallikles ew bêmaf hiştina hêhêzan bi destûrên bi destê mirovan hatina çêkirin wê li gorî dad û

destûrên xwezayê wê, ew vajî wê bê. Ber vê yekê ew dixwezê ji wê derbaskirinê û bi wê ghiştina ya dad û destûra xwezayê ku wê di wê de ew rewşa bêmafiyê ku wê ji yên bêhêz re wê werênê ji holê rabikê. Yê bi hêz wê weke efendî bê û wê xwediyê hemû mafan bê. Yê bêhêz wê li gorî wî ji wan mafên ku yê bihêz xwediyê wan a wê bêpar bê.

Di wê çerçoveyê de wê sazûmana civaka mirovan ku wê bisazûmanak çawa wê bibê û wê hebê wê bingihê wê bixwezê ku ew li wê bihizirê û wê, fahmbikê. Di wê temenê de wê, di felsefeyê de wê têgiha arkhe' ku wê mirov dikarê wê weke rêgeza li gorî wê dayina kifşkirinê û fahmkirinê a giştî û heta weke 'ya xwezayî' jî ku wê were famkirin wê weke ku wê bixwezê li gorî wê, di dîmen û awayekê de wê, fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Ji aliyekê din ve jî wê, dema ku mirov têgihên Kallikles dinerê wê ji aliyekê ve jî wê têgina sîyanê wê weke serdestbûnê wê ji aliyekê ve wê werênê li holê. Li gorî wî sîyan serdestîya mazin a. Di karên rêvebirinê û desthilatî de wê, bi rengê ku wê Kallikles li wê dihizirê wê taqabûlî zanetiyê û rewşeniyê wê bikê. Homeros wê dema ku wê bahsa sîyanê wê bikê wê bi wêrekiyek ku ew dengî şerwaniye dihê re wê pênasabikê.

Weki din wê di wê nûqteyê de wê, serbestbûn û bi wekehevbûna nava mirovan wê azadiyê wê werênê û wê di dewama wê de wê karibê bi wê re wê bibêjê ku wê, azadî wê mirov wê bi ber dilxweşî û sîyanê ve wê bibê. Dervî wê yên ku ew hena û mana jî wê weke yên 'hîç' bin. Di wê rengê ku wê Kallikles wê li wê bihizirê bi têgîna **sîyanê** re wê weke ku wê were dîtin wê di renekê de wê weke bi wêrekti û aqilbûn bû. Li ser wê bi aqilbûna ku ew weke sîyanê şîrove dikê re wê kes wê di xwe de wê bigihijê pîvanên bi zanebûnê, fahmkirinê, baş û rast dîtinê û ya baş û nebaş ji hev cihêkirinê.

Di dewama wê de wê Kallikles wê, werênê ser ziman ku mirov bo ku ew baş bijî ew xwe rehet û serbest berdê. Ew xwe ne çewsênê. Ya di xwe de ku ew bigirê wê ew li gorî wê mirov ji dilxweşî û girtina hazgirtinê û hwd wê dîr bikê. Li ser wê temenê wê bi çerçoveyekê wê ji aliyekê din ve jî wê bixwezê ku ew bi təkiliya bi aqilbûnê û wêrekiyê a bi hev re ew bigihijê fahmkirinekê bi wê re. Di wê nûqteyê de wê ya ku mirov wê bi rehetî wê fahmbikê wê ew bê ku ew weke ku ew li wê dihizirê wê, ya ku mirov wê, di xwe de bigirê û wê, bixwezê ku ew wê werênê ser ziman wê wêrekiyek bi zane wê weke ku wê pêwîst bê. Di wê çerçoveyê de wê wêrekti û aqil wê xoşbûnê wê bi mirov re wê werênê û wê karibê bibê temenê hanîna li cih a xwestekên mirovî. Di wê çerçoveyê de wê, di

rengê de wê, Kallikles wê, di encama wê de wê weke ku wê bigihijê têtînek hazparêz ku mirov wê bijî wê baş.

Di wê rewşê de wê têtînen weke bi sînor dikin di bin navê pîvanê û hwd de ew dixwezê wan jî di dîmenekê de bikê berlêpîrsînê de di mejiyê xwe de. Di wê temenê de wê, ew bi sînorîya ku wê weke bi destûrên mirovan wê bibin wê bi wê derbasbûnê re wê di temenê gihiştina ya xwezayî de wê, ew wê hêsta xweşiyê ku wê beremberê gotina dadê wê êdî wê were wê bigihijiyê. Di nava têtîna xwezayî de wê, bi têtîna dadê û bi gihiştina li wê re wê, mirov wê bigihijê ya xweş û bi dilxweşî û weke ku ew di dilê xwe de wê hîs dikê. Di wê rewşê de wê, li gorî Kallikles wê ya ku ew wê ya ku mirov wê dixwezê wê ew destûra xwezayî û dada wê bê. Li ser wê temenê û çerçoveyê wê bi wê re wê li wê bihizirê.

Di dîmenekê din de jî wê mirov ji wê têtîna Kallikles a têtîna wî ya bi gotina destûra xwezayî ku ew dihênê ser ziman wê fahmbikê ku ew ne di dîmenê yazdanekê û ankû xwûdayekê de ew li wê dihizirê. Ew dixwezê bi rêgezî wê, rewşa xwezayê wê, bi awayê wê yê ku ew heya û dibê û dîyar û bi wê re wê têtîliya ku mirov wê didênê û dijî û wê hîsdikê re wê fahmbikê.

Ji gotina 'xwûdayî' zêdetirî wê bi fahma di gotinên Kallikles de wê karibê bigihijê wê têtînê ku mirov çawa wê xwezayê wê bi wê bixwe û rastîya wê re wê li ser awayê wê yê heyî û giştîbûna wê re wê fahmbikê. Ew di wê nûqtayê de wê weke xwezayê bûyinê û jîyankirinê wê bi gihiştina têtîna dada xwezayî wê dibînê û wê, di wê çerçoveyê de wê, li gorî wî ya ku wê mirov ji wê dîr dikê wê destûrên bi destê mirovan ên ku ew hatina danîn bin.

Tabî wê dema ku em bahsa sofistên bikin wê di wê demê de wê weke rengê kesên zane wê derkeve li pêş û wê di wê temenê de wê weke kesna bi wê bi têtînen bi jîyane civakê, desthilatê, serdestîyê û hwd re wê alaquadar bibin. Di wê çerçoveyê de ku wê hebûna wî weke sofistekê hanîna ser ziman wê hinek gûman jî wê weke di serê mirov de wê biafirin wê navê kritias wê derkeve li pêş. Ev wê weke kesekê dewlemend û jî çîna serdest wê were û wê, di destê wî de wî gelek hêz wê hebê. Wê bi wê re wê weke kesekê ku wê, gelek kirinên nebaş wê bikê jî wê navê wî derkeve li pêş. Heta ku wî, demekê wê weke şagirtîya sokrat jî wê bikê û wê piştî wê bi wî re wê bikeve dijber û wê, piştî wê di nava meclisa zagonçêker de wê cih bigirê û wê axiftinên sokrat ku wê qadaxabikê wê zagonna jî wê di derxistina wan de wê cih bigirê. Biqasî ku wê Ksenophon wê di 'birhanên sokrat' de wê werênê ser ziman de wê, bi gotinên weke ku ew li tasalya

wê were sûrgun kirin û wê “li nava yê ku ew bêdadiyê weke taca ser dikin wê bikeve’ re wê ji wî bahs bikê.

Wekî din wê bi wî re wê were ser ziman ku wî bi gelek xabatên bi nivîskî jî kirina. Hinek ji wan ên ku weke bi nivîskî ku wê derbas bibin wê, “destûran”, “Aforismayan”, ‘axiftinan”, ‘xwestek”, “ser xwezaya sîyanê”, “destpêka axiftina li pêşîya gel”, “destûrên baş hatina sazkirin” û hwd çend ji wan berhemên ku wî weke bi navê wî re wê, werina ser ziman bin. Wekî din “tennes”, “**rhadamanthys**”, “prithus”, “sisyphus” û hwd wê çend ji wan leyistokên ku wê bèn gotin ku wî nivîsandina bin.

Ji nava ‘leyistokên’ ku wî nivîsandina ên weke ‘sisyphus’ wê rengê hizirkirinên wî were ser ziman. Di vê leyistoka wî ya ku me navê wê hanî ser ziman de wê bahsa destpêka mirovatîyê wê bikê û wê bi gotinên “wê di destpêkê de wê weke heywanan wê hov bin. Wê bi renekê hov wê bijîn û wê ti sazûmana wan nebê” re wê werênê ser ziman. Li gorî Kritias wê, di wê demê de ku wê başî ku wê newê xelatkirin û nebaşî ku wê newê cezakirin wê hingê wê mirov wê, bo ku ew ya nebaş û xirab wê bikina bin sehê de wê, zagonan wê bidest çêkirinê wê bikin. Li gorî wî ew zagon wê bo ku ew wekhevîyê ew di nava mirov de werênin. Wê di dewama wê de wê, pêşîya nebaşîyan wê bigrin. Lê yêku ew bi bidizi wê nebaşîyê bikin wê ew zagon wê têra wê nekin ku ew pêşîya wan bigirin.

Ew di leyistoka xwe de dihênê ser ziman ku wê, wê demê kesekê ku ew bi aqil û kurnaz wê di wê demê de wê, gotina weke ‘tîrsa xwûdê’ wê biafirênê û wê bènê ser ziman. Li gorî Kritias wê ev wê tîrsê wê bikê dilê mirovan û wê bi demê re wê iteatê wê, bikê dil û serê wan de. Li ser wê temenê Kritias wê, di rengê ku ew di wê rengê de dihênê ser ziman wê weke çawa ol wê weke têtînek ramyarî wê were bikarhanîn wê, weke ku ew wê bi têtîn û pênasebikê di nava gotinên xwe de. Wê li gorî wî di aslê xwe de wê gotina ‘hizra xwûdê’ wê weke gotineka xapandinê a kesên bi aqil bê. Wê di wê rengê de wê ew wê werênê ser ziman.

Weki din wê di dewama wê de wê karibê bahsa **Anonymos Iamblikhou** bikê. Di nava têtîhên platonvanên nû dihê kifşkirin û wê weke kesekê ku ew bi têtîhên xwe yê idealist re wê, derkeve li pêş. Wê di wê temenê de wê bi têtîhên xwe re wê ji têtîhên dîtbarîyê û gûmanparêzîyê dûr wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. Wekî din wê têtîhên weke têtîhên bi girêdanên weke ‘bi efendiyekî’ û hwd re jî wê li dijî wê derkeve û wê, di wê temenê de wê red bikê. Di berhema Iamblikhou a bi navê “protrepticus” de wê derkeve li pêş. Di wê berhema xwe de Iamblikhou wê di wê berhema xwe de wê, bahsa rêya gihiştin û çûyina weke bi bûyina zanyar, kesekê bi

zane û baş dikarê biaxifê û ankû kesekê ku ew di karekê de ew bibê xwedî zane û pêşkeve û wê çawa wê bigihijê wê, ew li ser wê diaxifê û hizrên xwe dihênê ser ziman. Di nava hizrên Iamblikhou de wê ew wê were dîtî ku ew dixwezê wê pêşketina di mirov de wê bi temenekê weke ku ew ji bûyinê ve ku ew bi mirov heyî re wê werênê ser ziman. Lê li gorî wî ew wê têrê nekê û di nava jîyanê de wê, bi pêşveçûn, dîtî û fêrbûnên ku ew bikê re wê ew wê, zêdetirî wê kifşbikê û derxê li pêş û bi wê pêşkeve re wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku mirov, ya xweşik û baş di temenê xwe yê piçûk de fêrî lêgerîna li wê bikê û di wê de xwediyê sabrekê bê. Ew di dewama wê de wê dihênê ser ziman ku wê rêya ku wê di wê re wê herê wê zehmet bê. Lê wê ev wê weke aliyên ku wê bi wan wê têr bibê û wê bigihijê armanca xwe bê. Yek ji wan aliyan kêmbê wê, têrê nekê. Di wê temenê de ew dixwezê wê di wê rengê de wê, bêtê ser ziman.

Ligorî wî mirov wê tiştêkê hêja wê, ne bi hile, derew û pereyan wê karibê bigihijiyê, ku ew bi qabiliyeta xwe gihiştîyê de wê, ew wê bi wate bê. Ew dikarê tenê bi wê bigihijiyê de. Di wê temenê de ew li ser hemû tiştê de wê qabiliyetên mirov wê derxê li pêş û wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê bi wê re wê hizrên xwe wê werênê ser ziman.

Li gorî Iamblikhou wê destûr wê weke bi destê mirov wê hatina çêkirin bin û wê çêkirinên bi destê mirov bin. Ew bo bi awayekê pêwîstîni ku mirov bi wan were ba hev. Li gorî wî mirov bê wan wê li ba hev sekinina wan wê ne bi derfet bê. Ber vê yekê ew dibêjê wê hebûna destûran wê bo mirovan wê ya herî baş bê. Li gorî wî sedema hemû feleket û nebaşîyan wê, bêdestûrî bê û ew wê weke ya herî xirab bê. Li gorî wî mirov bi destûran hê rehetir dijîn û ber ku ew tirsên wan nîn in wê zêdetirî wê demê wê li xwe vaqatênin û wê karan bo xwe wê bikin. Li gorî wî dema ku wê destûr wê xira bibê wê tirs û hwd wê biafirê û wê despote jî wê di demên wusa de wê xwe bide dîyarkirin. Ew di wê nûqtayê de wê, dihênê ser ziman ku wê derketina sedema despotan wê xirabbûna rewşa destûrî bê û wê dema ku mirov ew yekîti û tifaq di nava xwe de çênekir wê hemû hêz wê, di destê wî despote ku ew derkeve de wê bigihijê hev. Li gorî wî jî ev wê ya ku wê were serê mirovan a herî xirab bê.

Di nava hizrên sofistên din de wê di renekê de wê weke ku me hinekê li jor jî hanî ser ziman wê di renekê de wê çawa wê, mijare destûrên ku ew bi destê mirovan dihên çêkirin wê, weke çavkaniya hemû xirabîyan wê were dîtî û wê were hanîn li ser ziman. Di wê temenê de wê, di nava hizrên sofistên din de wê bi gelemperî wê di dîmenekê wê weke ku wê

destûrên bi destê mirovan dihên çêkirin wê bo ku ew çawa xwe bigihênina serdestî û hêzê bê. Wê girseyan wê bin sehêta xwe de wê bigirin wê bi wê rengê wê werênina ser ziman. Lê wê di wê nûqteyê de wê, Iamblikhou wê cihê dihênê ser ziman. Ew bi rengê ku ew dihênê ser ziman wê weke “destûr wê weke ku mirov hemû weke hev ji wê karibin sûdbigirin û di wê temenê de wekheviyê bide çêkirin bê wê bînenê ser ziman.

Di wê temenê de wê, di rengekê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman wê mijare civakê ku wê di wê nûqteyê de wê bi têngîna destûrî wê werênê ser ziman wê, sofistên ku wê di wê temenê de wê hizrên xwe wê werina ser ziman wê bibin. Minaq wê, ku mirov wê karibê di dewama Iamblikhou de wî bi hizrên wî yên li ser têngiheka ku wê taqabûlî têngîneka di renge ‘hevpeymaniya civakî’ de ku wê bikê ku wê werênê ser ziman wê, bi hizrên sofistên weke Lykophron re bibê. Ew rewşa xwezayî û ya ne xwezayî weke ya ku ew bi destûran hatî çêkirin wê ji hev cihê bikê û wê di wê temenê de wê werênê ser ziman. Di rengekê de wê, rewşên weke bi destûrên mirovan hatina çêkirin ên weke nava bajarwêlatekê û ankû civakekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê.

Di aslê xwe de wê dema ku wê bahsa **Lykophron** wê were kirin wê karibê wê werênê ser ziman ku wê ji aliyekê ve wê hinek hizrên wî wê weke yên Gorgias bin wê di dîmenekê de wê werina dîtin. Minaq ew gotinên weke “xosletên hebûna tiştan wê nebin” re wê, di rengekê de ku wê werina ser ziman wê bi navê wî re wê werina ser ziman.

Lykophron wê li ser rewşa civakê û levkirina nava wê re wê li wê bihizirê û wê gotinên wî yên ku ew di wê warê de wê werênê ser ziman wê ji aliyê hizirvanên demên hemdem ve wê weke di çerçoveya hevpeymaniyek civakî de ku ew dihizirê û dihênê ser ziman wê bînenê xwandin û ragihandin. Di wê warê de wê di hizrên xwe de wê, bînenê ser ziman ku wê di awayekê xwezayî de wê, ne destûrek û ne jî wê rewîstek wê hebê. Li gorî wî di çerçoveya bajarwêlatekê de wê ya ku wê were ser ziman bi rengekê weke bi destûrên mirovan ku wê werina çêkirin ew wê hebê. Li gorî Lykophron wê, ji rewşa levkirinek hesan û ankû beremberê hev hildana ewlehiyê a mafan bi destûrî wê, nikaribê di nava hemwelatîyan de wan bigihênê rewşek adilane û wekhev.. Wê ew hêza wê nebê.

Lykophron wê li ser têngîha roterîkê a gotinî wê bi wê re wê bisekinê û wê têngîna ‘tiştê ku wê hem yek û hem pîr bê û bo ku ew nebê wê, têngîha ‘bûyinê’ bi têngîha gotinê û kirpendina wê nexwezê ku wê bikê. Li gorî wî têngîna ‘bûyinê’ ku wê bi serê xwe wê ti wateyê wê, ne stênê û ku ew hart cem gotinek din wê bi wateya wê re wê, rengê çalakiya kirinê wê bi xwe

re wê bide dîyarkirin. Li ser wê temenê ew di rengekê de wê, di gotinê de wê bixwezê ku ew di şêwayekê weke li ser kirde û ya lêbarê bi wê re wê li wê bihizirê. Di wê temenê de wê gotinê de wê, herênê û ankû neyî, dayimîti, berdewamîti, bihêzbûnê û hwd re wê lêbarên ku ew di wê de hena wê bixwezê ku ew wan kifşbikê.

Di demên felsefeyê de wê, piştî Lykophron wê di dema parmenides de wê ev cihêkirna ji hev a di gotinê de wê li ser wê were lê hizirkirin û ew wê, di wê temenê de wê, bi têngîna lêkerê (**einai**) ku wê bi wê re wê di gotinê de wê bi wateya 'ya heyî' re wê li wê bihizirê wê bixwezê ku ew wê di şêwayekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê were dîtî ku wê, parmenides wê van aliyên bi gotinê ên bi nitelikî wê bi gotinê wê weke 'sipî' û 'sor', 'germ' û 'sar' û hwd re wê di rengekê de wê bixwezê ku ew li ser wê bisekinê. Ew di wê têngînê de wê dixwezê wê têngihek bi lêkerî a bi heyînî û ankû di wateya hebûnê de wê di wê de wê kifşbikê û wê werênê ser ziman.

Lykophron em, dema ku li nava felsefeya wî dinerin wê were dîtî ku ew wê, ji wan aliyên ve wê gotinê û fahmkirina bi wê û lêkerên li wê û bi kirdeya wê û hwd re wê bixwezê ku ew li wê bihizirê û wê li ser wê re wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. Di têngîha Lykophron di dîmenekê dîtbar de wê, bi têngîna heyîn û neyînê re wê, di wê rengê de wê bi wê re wê were dîtî ku wê li wê bihizirê û wê neyînê wê weke sînore heyînê wê bixwezê ku wê di têngîna lêkerê û kirdeyê û têngîliya wan ya bi fahmkirinê re de wê werênê ser ziman. Weke ku wê parmenides wê bikê û bi şêwayekê mirov bi wî re kifşdikê wê Lykophron jî wê li ser gotinê û mantiqiya digotinê de ku wê weke 'hebê' re wê li wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê, fahmbikê û ew li wê têngîgihê. Di gotinê de wê, levkîrin û bi wê re wê bi têngîha hebûna heyî û hwd re wê li wê bihizirê. Di wê rengê de wê, di şêwayekê de wê bixwezê ku ew wê fahmbikê.

Di wê temenê de wê, tişt a ku ew heya wê çawa wê hebê û nebê wê bi wê re wê bixwezê ku ew li wê bihizirê. Di rewşê de wê di nava têngîhên Lykophron wê, bi wê re wê li wê bihizirê ku wê, 'tişt wê bi xosletên xwe re wê nebê' re wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Di wê nûqteyê de wê, di mijare gotinê de wê têngîna bi lêkerê ku wê Lykophron li wê bihizirê wê, hinek xosletên wê hebin ku mirov wê li wê bihizirê. Ew wê lêkara ku ew bi gotinê dikê ku wê, bi lêkerîya wê re wê werênê ser ziman wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê dîn ê giring wê xwe di rengekê de wê bi wê re wê, bi têngînek 'heyînê' û 'hebûnî' ku ew wê fahmbikê re wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Di wê nûqteyê

de ew, dixwezê ku ew bikeve nava nîqaşê li ser hebûn û nebûnê bi têngîna lêkera gotinê û kirdeya nava gotinê. Di wê têngînê de wê ya ku ew hat lêkirin wê di wê de wê bi lêkerî wî fiiliyeta hebûnê wê hebê. Wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê li wê bihizirê. Di wê nûqtayê de wê, hebûn wê dema ku ew hebê ku mirov wê karibê wê lêkerê bi wê bikê. Lê ku ew lêker bû û hat lêkirin jî wê ew wê weke ji aliyekê din ve wê bi serê xwe wê hebê û wê çawa wê karibê wê weke ku ew hebê mirov wê fahmbikê. Di wê nûqtayê de wê, rengê hizirkirina wî ya di wê nûqtayê de wê, xosletên rengê hizirkirinê a ku me li jor bi têngîhên gorgias re dît wê, di rengê hizirkirina wî de jî wê bi wê re wê, xwe di rengê de wê were dîtî ku wê bide dîyarkirin.

Di wê, nûqtayê de wê li ser bingihêkê felsefeyî wê bi ya lêkerê re wê were dîtî ku ew bi têngîna hebûnê û nebûnê re wê, were dîtî ku ew nîqaşekê dixwezê bikê û wê dikê. Li ser wê re ew li wê dihizirê û ew bi wê re dikê ku ew hizirên xwe werênê ser ziman. bi hizirên xwe re ew li xosletên tiştê dihizirê û ew bi wê re dikê ku ew wan fahmbikê. Li ser xosletên wê re wê, çerçoveya wê ya weke bi darêjkî ku wê bi lêkerî û hwd re wê bigirê re wê, bixwezê ku wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Lê li ser wan têngîhên xosletî re jî wê gûmana heyîn û neyînê wê di serê xwe de wê bide dîyarkirin bi wan re. Wê bixwezê ku ew bi wan re wê li wê bihizirê ku ew hena bi xosletî û ankû nîn in bin.

Ev wê weke aliyekê ku wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Aliyê din jî wê di nava têngîna lêkerê û kirdeyê de wê bi têngîha xosletan û levkirinîya nava wan re wê bixwezê ku ew li wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê di rengê de wê bi wê re wê, di reng û awayekê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di wê rengê de wê, bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di mijare lêkerê û kirdeyê û levkirinîya wan de wê, di wê demê de wê, bi teybetî wê di nava zerdeştî demê, berî wan bi mitrayîyan û li asya dûr jî wê weke bi taoîst û konfucyusiyan re wê were dîtî ku wê dîmenekê hizirkirinê wê hebê. Wê dema ku mirov wê, rengê hizirkirinê ê Lykophron ku mirov li wan dihizirê wê ew wê di awayekê hesan de wê di mejiyê mirov de wê bi vejî û wê di cih de wê werina berbîra mirov.

Zerdeştî wê di nava gotinê de wê li ser di wê de lêgerîna wateyên din bi wê rengê levkirina bi kirdeyê û lêkerê re bi têngîha hebûnê re. Wê di wê temenê de wê, hem aliyên ku wê bi wê re wê di awayekê de wê hem levbikin wê kifşbikin û hem jî wê aliyên ku ew levnekin wê kifşbikin. Di wê temenê de ew wê, di encama wê de wê, bigihijina têngînek hebûnê ku

wê weke çavkaniya wê wê bê. Di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê, di wê temenê de wê di wê rengê de wê bi wê re wê bihizirkirin ku ew çavkanî wê, di wê rengê de wê, çawa wê di gotinê de wê bi kirde û lêkerê wê levkîrinê wê bi xosletî wê werênê wê bixwezin ku ew wê fahmbikin. Di wê nûqteyê de wê du hizir wê bi serekeyî wê bi wan re wê rûbidin. Yek wê ew bê ku ew hebûn hebê wê, karibê hem bi têtîna levkîrinê û levnekîrinê ew hebê. Ku ew nebê wê bi têtînê wê demê wê ne bi derfet bê ku mirov wê bigihêjê wê têtîna lêkerê ku wê bi kirdeyê re wê bikê ku ew levbikê. Di wê temenê de wê, di nava têtîna bi navkîrinê û navlêkîrinê û hwd re jî wê li ser têtîna xosletan re wê were dîtîna ku wê bi wê re wê li wê bihizirin.

Di awayekê din de jî wê, tişt wê ne tenê wê weke bi xosletên xwe wê hebê. Wê bi hebûna xwe wê hebê. Xoslet wê, aidi hebûnekê bin û ber vê yekê wê xosletê û kifşkirina wê re wê pêvajoya bi fahmkîrinê a pêde çûyîna re wê derfeta gihiştina wê çavkaniya wê hebê. Di wê temenê de wê, di wê nûqteyê de wê nepeniya ku ew di wê têtîna weke di rengê rêwîtiyekê de ew li wê dihizirin wê bi wê re wê di rengekê de wê bi wê re wê li wê bihizirin û wê bixwezin ku ew wê werênîna ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, di wê temenê de wê, ew di dîmenê ku ew li wê dihizirin de wê, dîmenekê ku wê weke ku wê di wê de wê aliyekê wê yê ontolojîkî û metafîzîkî jî wê hebê. Lê Lykophron wê, bixwezê ku ew weke ku ew bi gotinê û lêkerê û di nava wê de wê bi têtîna hebûn û nebûnê û xosletên wê û hwd re wê, bi wê re wê bi sînor wê di rengekê de wê li wê bihizirê. Ya ku wê, weke bi rengê hizrên Lykophron wê were dîtîna wê di wê temenê de wê di wê rengê de bê ku ew bi mijare hebûn û nebûnê wê, di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê. Ew di dîmenekê de wê, dixwezê ku ew li ser ya şenber û dîtbar re herê. Wê di wê temenê de ew bigihêjê çerçoveyek fahmkîrinê. Li ser wê re ew di wê rengê de ew bi wê re li wê dihizirê û wê dixwezê wê di rengê û awayekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Di gotinê de wê ya ku ew weke 'ew' ku ew di wê de wê were lêkerkirin wê di wê lêkerê de wê, 'ew' ya ku ew dihê fahmkirin wê weke ku ew hebê.

Di wê temenê de wê dema ku em bahsa hizrên Lykophron wê weke ku wê bi şîbihîna yên gorgias. Di wê rengê de wê weke ku wê xwediyê rengekê hizirkîrinê. Di wê nûqteyê de wê, hizrên wî hinekê jî wê di awayê felsefeyê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê werênê ser ziman ku wê rêya sehan û ankû rêyên bi wan gihiştina zanîna wê di rengekê de wê bikê berlêpîrsîna de. Di demên berî demên kevnera de wê were dîtîna ku wê di nava sofîstan de wê mijara rêyên gihiştina zanîna wê weke rêyna

lêpîrsînê bin. Minaq wê, di wê warê de wê, sofistekê din ku wê weke Ksenophon wê bahsa wî bikê û hinekê jî wê demokrit wê bahsa wî bikê wê, **Kseniades** bê. Kseniades Wê di rengekê de wê mijare rêyên gihiştina zanîne wê ji xwe re wê bikê mijar û wê li ser wê bisekinê.

Mijare gûharîna zanîne wê, ji xwe re wê bikê mijar û ew di nava wê gûharîne de wê çî wê weke xwe bi derfetî wê bimêne û ankû wê nemêne wê bixwezê ku ew li wê bihizirê û wê kifşbikê. Di wê temenê de wê di rengekê din de jî wê mijare zanîne wê, li ser rêya sehan re wê, bigirê û wê, di wê temenê wê, di rengekê de wê mijare zanîna 'ewle' wê çawa bê wê bixwezê ku ew wê, li wê bihizirê û wê kifşbikê.

Li gorî ku ew wê were dîtin û wê bêne ser ziman ew, wê her tiştê ku ew heya wê, di pêvajoya bûyin û tûnebûnekê de bê wê bibîne û wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, aliyekê din ku em bi gelek filosofên din û hizran re dibînin ku wê lê bipîrsin wê, çavkaniya hebûne û piştî hebûne ku ew çû wê çê kûderê wê li wê bihizirê. Li gorî Kseniades wê ji nebûne wê hebûn bibê û wê, herê nebûne. Di wê temenê de wê, di rengekê de wê li wê bihizirê.

Di rengekê de wê dema ku em wê çerçoveya hizirên wî li wê dihizirin wê dikarin wê bi wî re wê werênina ser ziman ku wê, bi hizirên wî re wê, mijare hebûne û gûharîne wê, di wê pêvajoya heyîniyaya hebûne de wê li wê bihizirê. Ew di nava destpêka bûyî û dawîya tûnebûyîne de wê di wê temenê de wê dihilde li dest. Di wê temenê de wê, bi hizirên xwe re wê mijarê wê di wê rengê de wê, di awayekê de wê, bi mijare hebûne ve wê girêdayî wê hilde li dest.

Ji çerçoveya hizirên ku wê bi hizirên Kseniades re wê werina ser ziman re wê, karibê wê kifşbikê û wê werênê ser ziman ku ew mijare hebûne wê bi hebûna wê re wê hilde li dest. Ku ew hebûn hebê mirov wê nikaribê wê bêjê nîn a û ku ew nebêne mirov wê nikaribê wê bêjê ku ew heya. Di wê nûqtayê de wê, hebûne wê di wê rengê de wê di rengekê de wê, were dîtin ku ew wê salix dikê. Ji aliyekê din ve jî wê dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê, hebûn wê di wê pêvajoya ku ew heyî de wê, mijara gûharîniya wê hilde li dest.

Di wê mijare rengê hildana li dest a wê têngîna gûharîne de wê ji hinek aliyan ve wê weke ku wê empedokles wê bi logoyên xwe re wê hilde li dest û wê di wê temenê de wê, bi têngihên weke hêjkirinê û hwd re wê, fahmbikê re wê, were dîtin ku ew di rengekê de wê dihilde li dest. Lê Kseniades wê ji têngînek bi wê rengê a logoyî zêdetirî wê, weke çerçoveyek

hebûnî bi giştîbûna wê ku wê çawa wê di pêvajoyên gûharînê de wê derbas bibê wê bi wê re wê hilde li dest.

Di awayekê din de jî wê, were dîtîn û fahmkirin ku Kseniades wê, mijare çavkaniya hebûnê wê ji xwe re wê bikê mijar û wê li wê bihizirê. Ew hebûna ku ew dibê mirov dikarê wê bibêjê ku ew ji nebûnê dibê û ankû nabê wê li wê dihizirê. Di wê temenê de ev wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê li wê bihizirê bê.

Di dewama kseniades de wê dikarê bahsa sofistên Euthydemos û Dionysodoros bikê. Li gorî hinek hanînên ser ziman wê herdû wê di heman demê bin û wê weke bira jî bin. Ksenophon wê di birhanên sokrat de wê, tenê bahsa Euthydemos bikê. Lê wê dema ku em li rengê hanîna li ser ziman dinerin wê dibînin ku wê bi zêdeyî wê, Euthydemos wê bi zêdeyî wê di rengekê de wê weke ku wê were dîtîn wê derkeve li pêş.

Di çerçoveya hizrên wî de ku mirov bahsa Euthydemos bikê wê weke ku wê were ser ziman wê, di dîmenekê dîtbar a li ser çerçoveya têgiha nerînê re wê were dîtîn ku wê bîrê ser ziman. Di wê temenê de wê, li gorî herkesekê ya ku ew dibîne wê li gorî wan wê rast bê re wê werênê ser ziman. Yan jî wê bi gotina 'her tişt li herkesê wê rast bê' re wê di rengekê de wê weke şewayekê hizirkirinê ê ku ew bi hizra wî ku ew bi wê dihê pênasekirin bê. Ji wê gotina Euthydemos wê, di wê temenê de wê karibê ev têgîn jî ew bi wê re were fahmkirin ku wê tiştê ku wê weke 'rast bê wê weke li gorî nerîna me wê rast bê. Lê di wê temenê de ew a li gorî nerînê rast ew li gorî yê weke rastiyeke bê û ankû ne weke rastiyeke rast bê jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Ji wê aliyê ve wê were dîtîn ku ew bi hizrên xwe re wê di wê temenê de wê mijare dîtînê a li gorî xwe weke rast dîtînê wê di wê temenê de wê di nava hizrên xwe de wê were dîtîn ku wê hilde li dest.

Li gorî ku wê were ser ziman wê kiosi bê. Lê wê, di nava danûstandina platon a bi navê 'euthydemos' de wê, herdû bira wê weke 'akarnaniyayî' wê werina pênasekirin û wê ji wan wê were bahskirin. Ji nava danûstandinên platon de ku wê bi sokrat re wê bahsa wan wê were kirin wê, di rengekê de wê, weke di nava tekoşêrên **gemşgirtinê** ên pankrasî de wê bahsa wan wê were kirin û wê bahsa wan wê were kirin ku wê, çendî herdû bira wê zaxm bin. Wekî din wê di awayekê de wê sokrat wê di nava axiftinên bi danûstandinên platon de wê werênê ser ziman ku wê, di warê zanîna hûqûqî de wê pirr zêde wê, xwediyê zaninek pêşketî bin û wê hertimî wê karibin xwe di nava fahmkirin û nîqaşên wê de xwe bi serbixin.

Herdû bira wê biqasî ku wê werê ser ziman wê rastîyê wê bi têtînek dîtbarî wê li wê bihizirin û wê werênina ser ziman. Di wê temenê de wê di mijare ya ku ew weke bi bûjenî bi dihê dîtîna de ku mirov wê ji aliyê xwe ve ew çawa dibînê wê wûsa wê li mirov wê rast wê were wê bi wê re wê li wê bihizirin û wê werina ser ziman. Di wî çerçoveyê de wê bi têtîna ya ku ew li mirov rast were re wê, di wê têtîne de wê, bixwezin ku ew rengê hizirkirinên xwe werênina ser ziman.

Li gorî ku wê bi navê Euthydemos û Dionysodoros û wê were ser ziman wê di wê rengê de wê bi bûjenê wê li wê bihizirin ku wê 'bûjen wê weke xwe bê û wê venegûhar bê.' Di dewama wê de wê, ya ku mirov wê dibînê wê, bi wê re wê, ew dîtîna me wê bi wê re wê li ser wê re wê vegûhar bê. Di wê rengê de wê weke ku wê, di birhanînên sokrat de wê, Ksenophon wê bi Euthydemos re wê werênê ser ziman wê, di wê rengê de wê, weke dîtîna wê, karibê xwe ji tiştê û bûjenekê bigihênê dîtînek cihê. Ew di wê nûqtîyê de wê dixwezê wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê di wê rengê de wê bi wê re wê werênê ser ziman.

Di mijare hildana li dest a bûjenê de wê, di wê rengê de wê bi têtîna û rengê 'mayindatîtiya wê' re wê, were dîtîna ku wê were hildan li dest. Euthydemos wê, di wê rengê de wê, bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman ku wê, ew wê, dema ku wê tiştê bê û deh kes wê li wê binerin wê ew deh kes wê bigihijina nerînek cihê ji wê û wê ew nerînen wan ên ji wê ên her deh kesan jî wê rast bê re wê, di rengekê de wê bi wê re wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Ew wê, her yekê wê ji aliyê xwe ve wê weke rastîyê ku ew dihênina ser ziman wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirin û wê werênina ser ziman.

Di dewama wê de wê, mijare bûjena venegûhar û ankû mayinda weke xwe dimênê û ya bi nerînen ji wê dihên girtin ên cihê wê, di wê çerçoveyê de wê bixwezê ku ew çawa wê were derkkirin û bi hemû nerînan re wê nûqtîyên wê yên hevbeş wê çî bin wê di wê de wê kifşbikê û wê derxê li holê di fahmkirinê de. Ji aliyê din ve jî wê weke ku mirov wê fahmdikê û tê digihê wê ew wê, bixwezê ku wê, di wê nûqtîyê de wê, ew wê, nerînen cihê li ser heman bûjenê ku wê bên bi dest xistin wê bixwezê ku ew wê bikê berlêpîrsînê û ew di ber nerîna û çavek rexnegir de wê bide derbaskirin. Li ser wê aliyê re wê mijare dîtîna û nerîna wê di wê temenê de wê ew wê, hilde li dest. Li vir wê, di mijar dîtîna û nerîna de wê, Euthydemos wê, ew wê ji hev cihê wê bi wan wê bihizirê û wê, di wê rengê ku ew dihênê ser ziman wê dîtînek wê çawa wê bibê nerînek wê bixwezê ku ew wê di wê temenê de wê li wê bihizirê û wê fahmbikê û wê di dewama wê de wê bi

wê reng û gotina 'her tişt wê li herkesekê wê rast' re wê di wê temenê de wê şirove bikê û wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Platon wê gotina Euthydemos wê, di danûstandina xwe ya bi navê "kratylós" de wê werênê ser ziman. Di wê nûqteyê de wê, platon wê li sr wê têngînê wê weke ku wê were dîtîn û hizirkirin wê lêpîrsînekê bi têngînê wê bikê. Wê di wê temenê de wê dema ku wê li gorî wê 'her tişt rast bê' wê çî ne rast bê wê, li ser wê bisekinê. Wê demê ya ku mirov wê weke 'derew'ê wê dihizirê wê karibê wê di renekê de wê weke nerast wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Di wê de wê, çî wê weke rast wê di wê de wê hebê.

Di wê mantiqê de wê dema ku em ji wê aliyê ve wê li wê bihizirê wê, bi rengê wê weke derew wê nebê wê têngînekê wê bi xwe re wê bide me. Lê di zane min de wê, Euthydemos wê ne bi wê rengê wê li wê bihizirê. Wê demê wê hinekê wê li ser têngîna nerînê a weke ku wê, weke ku me li jor hanî ser ziman ku wê weke bi nerînê wê herkesek wê li gorî xwe wê ya ku ew fahmdikê wê rast bibînê wê werênê ser ziman.

Di wê nûqteyê de wê dema ku em wê ji wê aliyê ve wê hildina li dest wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê xwe di dewama wê de wê bi wê re wê di wê temenê de wê bide dîyarkirin. Wê demê aliyekê din wê bi têngîna nerînê re wê xwe bide dîyarkirin. Di mijare nerînê de wê, ya ku mirov wê li gorî xwe wê dibînê weke rast wê, di wê de wê, li gorî çî bê? Ev wê weke pîrsekê wê xwe di renekê de wê bide dîyarkirin.

Ev têngîn wê di demên hemdem de jî wê hin bi hin wê di çerçoveya nerînê a kes de wê xwe di renekê de wê bide dîyarkirin. Di wê rewşê de wê nerîna herkesekê wê bi çavkaniya wê re wê bi dîmenekê wê li ser têngîna kirinê wê xwe bide dîyarkirin. Lê aliyê din jî wê, di wê temenê de wê azmûnên ku mirov kirina bi dîtînê û hwd wê, ew jî wê, di renekê de wê rengê fahmkirina me wê di awayekê de wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Ev jî wê bi wê re wê aliyekê din wê bide dîyarkirin. Ew jî wê ew bê ku wê, ya ku em weke nerîna xwe ya li ser tiştê wê çendî wê weke nerinek zelal a li ser wê tiştê wê karibê wê fahmbikê wê weke aliyekê din ê ku ew pêwîst bê ku ew were fahmkirin bê. Di dewama wê de wê dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê, di mijare nerînê de wê ev wê di wê temenê de wê xwe di dewama wê de wê bide dîyarkirin.

Wekî din jî wê dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê mijare nerînê wê xwe di wê rengê de wê, li ser hebûna bûjenê ku mirov wê, minaq wê werênê ser ziman. Wê di wê nerînê de wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di mijare nerînê de wê dikarê wê bi wê re wê, di wê rengê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê di wê rengê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di nerîna mirov a li ser tiştê de wê, di wê kirdeya wê gotina 'nerînê' de wê ew wê hebê ku wê, weke ku mirov wê ji xwe û azmûnên xwe wê tiştêkê wê tevli wê bikê wê hebê, Di wê çerçoveyê de wê di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê di wê rengê û awayekê de wê fahmbikê bê. Di mijare nerînê de wê dikarê wê bi wê re wê fahmbikê ku wê di wê de wê, di têtîna wê de wê, dema ku mirov wê dihênê ser ziman wê weke di awayekê de wê bi têtînek weke 'ya zelal' ku mirov wê weke nerîne xwe wê werênê ser ziman bê. Lê ew nerîn wê di xwe de wê weke ji du aliyan ve wê çavkaniya wê hebê. Di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê werênê ser ziman bê.

Em dîsa vegerina li ser mijare xwe. Di awayekê de wê, karibê wê werênê ser ziman bê, Di renekê de wê ev jî wê bi wê re wê xwe di renekê de wê bi wê re wê di awayekê de wê bide dîyarkirin bê. Di wê nûqtayê de wê, bi têtîna nerînê a ku ew beremberê wê heya bi fîzîkî û ankû na di nava xwezayê de wê weke aliyekê ku wê Euthydemos li wê bihizirê. Di wê nûqtayê de wê gotinên weke 'ne derew bê' jî wê bi wê re wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Minaq wê, di temenê de wê, ya ku wê weke 'derew' jî wê li deverêk din wê weke beremberê wê hebê wê di renekê de wê bi wê re wê bihizirê û wê were hanîn li ser ziman.

Di awayekê de wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê, werênê ser ziman ku wê her tiştê ku ew dihê hanîn li ser ziman û dihê hanîn li ser ziman wê di awayekê de wê, rastteqniyê wê werênê ser ziman. Di awayekê de wê, Euthydemos bi gotina 'tiştên ku ew nebin wê hebûna wan nebê' re wê di renekê de wê bixwezê ku ew wê, di awayekê de wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, ev wê weke argûmanekê ku ew temenê rengê hizirkirinên wî biafirênê. Di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê giring wê, hebûnê wê di temenê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê karibê wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê, di wê nûqtayê de wê li ser ya ku ew dihê gotin wê bisekinê û wê bêtê ser ziman ku wê, "her tiştê ku ew hat hanî hanîn li ser ziman wê ne bi derfet bê ku ew ya vajî wê bibêjê" bê. Di wê rengê de wê

weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê karibê wê werênê ser ziman bê. Di wê temenê de wê, di wê temenê de wê argûmana wê têtîna wê ew bê ku ew dihênê ser ziman ku 'wê dema ku wê kes li ser tiştê wê biaxifê wê ne biderfet bê ku ew tiştê din werênê ser ziman bê. Wê ew wê wê tiştê wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di wê rengê de wê, werênê ser ziman bê.

Tiştê ku ew me xwest hanî ser ziman û ew dema ku ew hat bi gotin kirin wê li gorî wê, wê tiştê ku ew me bi wê re wê, xwest ku wê werênê ser ziman wê werênê ser ziman. Di wê nûqteyê de wê, ew tiştê ku ew wê werê hanîn li ser ziman wê bi pênasê kirin û salixkirinê wê re wê ew wê di wê temenê de wê bi wê re wê di rengê de wê weke ku wê were hanîn li ser ziman.

Di wê nûqteyê de wê dikarê wê di wê rengê de wê li gorî wê têtîna Euthydemos wê bi wê re wê empatiyê wê dênê û wê werênê ser ziman. Ew jî wê di wê rengê de bê ku mirov wê karibê wê werênê ser ziman ku wê, di mijare salixkirinê de wê ew bê ku wê weke aliyekê wê yê giring wê, ew tiştê ku ew hat hanîn ser ziman wê were ser ziman. Di wê rengê de wê Euthydemos wê, di nerîna xwe de wê, di rengê bi sînorkirina kirdeyê û lêbarkirina wê re wê, bi awayekê formeli wê weke ku wê bixwezê di dîmenekê de wê, werênê ser ziman. Bi gotina du kes li ser heman mijarê biaxifin wê ew wê tiştê din wê newina ser ziman. Di wê temenê de wê, ev wê, weke aliyekê wê yê ku ew bi wê re wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê. Lê ew heman tiştê ku ew li gorî wê têtîna ku ew herdu kes wê çendî ku wê ew wê gotinê wê werina ser ziman wê, ew wê, karibin bibina xwediyê nerînê cihê. Ji aliyekê din ve jî wê bi wê re wê karibin a ji hev cihê ew wê werina ser ziman. Di wê nûqteyê de wê, ew wê, bi wê re wê di heviyekiyekê de wê di awayekê de wê werênina ser ziman. Lê ew wê nerînê wan wê karibin ji hev cihê bin û ew weke ji hev cihê xwediyê rengê fahmkirinê bin. Heta ku ew di dîmenê weke bi hev re ne di levkirinekê de jî bin.

Di wê nûqteyê de wê li gorî Euthydemos kes wê dema ku ew tiştê wê werênê ser ziman wê tiştê ku ew hanî ser ziman ew ne biderfet bê ku ew aksê wê werênê ser ziman. Ber ku wê di wê temenê wê ew wê weke aliyê wê yê ku ew dihênê ser ziman. Di gotinekê de wê hem ew û hem ya vajiya wê li gorî wî bi wê re wê newê ser ziman.

Di wê rengê de wê, ev wê weke aliyekê wê yê ku wê, di wê nûqteyê de wê, karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê.

Di aslê xwe de wê di demên serdema navîn de wê bi têngîhên mantiqî were dîtî ku wê ji wê aliyê ve wê ev wê di rengekê de wê were lêpîrsîn. Wê di rengekê de wê, tişt ku ew hat ser ziman wê vajiya xwe jî wê di rengekê de wê bi xwe re wê weke kirdeyek sergirtî û ne dîyar wê bi xwe re wê bide dîyarkirin û wê werênê ser ziman. Wê, ji wê aliyê ve wê bi wê re wê di wê rengê de wê bi wê re wê di awayekê de wê bi wê re wê werê lê hizirkirin. Ev aliyên ku wê piştî wê bi awayekê wê were lê hizirkirin di demên piştî de wê, weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê rengê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Ji wê aliyê ve wê, hizrên Euthydemos wê çî ji mirov re wê vebêjin wê mirov karibê wê hinekê ji wê aliyê ve jî li wê bihizirê bê.

Di mijare têngîna Euthydemos wê dema ku mirov li nava danûstandinên platon dinerê wê, di wê temenê de wê bixwezê ku ew bi dîmenekê zanînê ku ew bi wê lêdîpîrsê wî werênê ser ziman. Di nava danûstandinên wî bi Klinias re ku wê li ser ki bizaneya û kî ne yê bizane ya ku wê bi wê danûstandinê wê bikin wê, hemû pîrsên ku wê klinias wê bikê wê bi wan re wê bikê ku ew wan bibersivênê. Li gorî Euthydemos wê, kesê bi fêrdibê bê. Ew di wê temenê de wê, bersive kesên bi zane ki na wê ji aliyê xwe ve wê bikê ku ew bide.

Li ser têngîna Euthydemos aristo wê di xabate xwe ya ‘roterikê’ de wê werênê ser ziman wê, bo wî û zanîna wî ew wê bibêjê. Ew jî wê di wê temenê de wê ew bê. Wê bi têngîna “bo qatikan wê bo ya hemûtîyê; ya bo hemûtîyê rast wê di qatikan de wê weke rast ku wê werênê ser ziman ku wê, gelek caran wê ne rast jî bê lê wê, wê qat wê weke hev bin” re wê werênê ser ziman. Di mijare ku wê kijna wan wê bigihênê rastiye wê ew wê, were bijartin. Di wê têngînê de wê ya ku wê ser ziman wê ew bê ku Euthydemos wê li ser şêwayê wê bi zanîne re wê di rengekê de wê were dîtî ku wê bi wê re wê li wê bihizirê.

Platon wê di danûstandina bi Euthydemos re wê, bi danûstandinên sokrat û Euthydemos re wê, bê dîtî ku wê sofistîyê wê bikê ku ew daxê li leyistika bi gotinan. Wê dema ku wê sokrat wê danûstandina xwe ji kriton re wê werênê ser ziman re wê, bête ser ziman ku “patrokles got ma bavê te ew a?” Di wê demê de wê ew wê bersivê wê hilde û wê bête ser ziman ku wê dê û bavê me ne yek bê. ji heman dêyê bê. Lê wê bavê yekê ji me re Kheredemos bê û yê din jî wê, Sophronikos bê. Di wê demê de wê bersivê wê bide ku wê hem bira bê û hem wê ne bira bê. Di wê demê de wê ew wê, werênê ser ziman ku wê, mijare wekhevîyê û ankû wekehevdu

bûnê wê wê bi wê re wê di nava zanînê de wê li wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê dikarê wê bi wê re wê, di wê rengê de wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê, di wê temenê de wê, di mijare têngîna bavê de wê di nava danûstandinê de wê were dîtîna ku wê li wê were lê hizirkirin. Ev jî wê di wê temenê de wê bi wê re wê di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Di dewama wê de wê dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê, mijare wekehevedû bûnê û ankû cihêbûnê wê di wê nûqteyê de wê, di wê rewşê de wê, were dîtîna ku wê bi zanînê re wê li wê were lê hizirkirin. Di rewşa “weke bav” de wê, di wê temenê de wê bi wê re wê di rengekê de wê weke ku wê bi wê re wê were dîtîna ku wê were lê hizirkirin. Wê dikarê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê, têngîna weke wê bûyin wê, di wê temenê de wê, di nava danûstandinê de wê weke di dîmenê weke di wê awayê de û ankû weke wê tevgerînê û ankû di heman pozisyonê de bûnê re wê li wê bihizirê. Minaq wê yê ku ew ne bav bê weke bav were berçav û hwd. Ev wê di wê temenê de wê bi wê re wê di rengekê de wê weke aliyê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di wê nûqteyê de wê di nava danûstandinê de wê mijar wê were ji hev cihêbûna bi xosletan. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, di mijare şibandina kesekê li tiştêkê û ankû kesekê din wê di wê temenê de wê were dîtîna ku wê di dewama wê de wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Di wê nûqteyê de wê, bi şibandinê wê bixwezê ku wê di rengekê de wê mijare têngînek zêhnî a darêjkî wê weke di awayekê de wê weke ku wê bixwezê wê bi kirpênê wê di dîmenekê de wê weke ku wê bê xwestin ku ew li wê were lê hizirkirin.

Di mijare têngîna salixkirinê wê mijare rengê zanînê wê bi wê re wê di dêmnenekê de wê xwe bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Di nava têngînê de wê, dîtbarîya bi zanînê û wê, weke rengê ya dihê dîtîna ku wê bi wê di awayekê din de wê salixkirinê wê weke minaq bigirê û wê bikê re wê, were dîtîna ku ew wê were kirin. Ev wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Di wê çerçoveyê de wê, weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê li wê bihizirê bê.

Di mijare têngîna zanîna sofistan de wê, awayekê de wê mijarên weke yên bi zanînê wê di wê çerçoveyê de wê were dîtîna ku wê bi wê re wê, di reng

û awayekê de wê weke ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Ev wê bi wê re wê di wê temenê de wê bi wê re wê were dîtîn ku wê were lê hizirkirin.

Hizrên sofistên wê dema ku em li wan dinerin wê ji aliyê kesên weke aristo, platon û hwd re wê di rengekê de wê, bi nerînekê wê ji du aliyên ve wê bi rexneyî wê nêz bibin. Yek wê ji aliyê têngîna ku ew di ber nerînek rexnegir de derbas dikê wê têngîna zanîna dîtbar bê. Di wê temenê de wê, di heman rengê de wê mijare zanîne û şewayê bidest xistina wê dixwezê ku ew di rengekê de wê li wê binerê û di wê temenê de ew wê werênê ser ziman.

Di nava jîyanê de wê, di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê ew wê bi wê re wê xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin ku wê, mijare rengê bi wê hizirkirinê bê. Sofist wê di nava jîyanê de wê tiştên ku ew dibînin wê di rengekê de wê weke wê dixwezînin ku ew wê kifşbikin û wê salixbikin. Her tiştê ku ew dibê wê di wê temenê de wê, weke ku wê, bingihê ji wê gihîştina awayekê fahmkirinê ê bi zanîne bê. Mînaq wê di wê temenê de wê ew jî wê di wê rengê de wê bi wê re wê di awayekê de wê weke aliyekê ku ew bi wê re wê li wê dihizirê bê. Di dewama wê de wê dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê mijare têngîna zanîne bê. Zanîna civakî wê di wê rengê de wê bi wê re wê xwe di rengekê de wê, weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê fahmbikê ku wê, tişt wê bi rewşa xwe ya heyî re, bi wûcane û pozisyona xwe re wê di wê rengê de wê bi dîtbarî wê hebê û ew rewşên wê di rengekê de wê, rengekê derkkirinê wê bi xwe re wê, biafirênê. Wê dema ku mirov bibêjê 'zindiyekê li bejê dijî', 'zindiyekê di avê de dijî. Çûna 'nêçîra heywanên hov', û hwd wê karibê wê bi wê re wê li wê bihizirê. Wekî din wê bi têngîni wê rewşên weke ya bi têngînen weke ya 'xelatê', 'qizinckirinê' û hwd wê weke aliyekê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di dewama wê de wê dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê di mijare têngîna salixkirina wê de wê ew wê bi wê re wê xwe di rengekê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin. Di dewama wê de wê dikarê wê bi wê re wê werênê ser ziman ku wê, di mijare salixkirina rewşê wê bi wê re wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Di dewama wê de wê jî dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare têngîna salixkirinê a di wê temenê de wê bi wê re wê, xwe di rengekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Ev jî wê di

wê temenê de wê bi wê re wê, di renekê de wê karibê wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin.

Di wê nûqteyê de wê ev têngînên ku ew mirov li wan digihê jî wê di renekê din de wê bi wê re wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Minaq wê dema ku em bahsa heywanên hov bikê wê heywanên ne hov û ankû heywanên kedîkirî wê werina ser ziman. Wê dema ku em bahsa zindiyê nava avê bikin wê yê li beje dijîn wê karibê bahsa wan bikê. Di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê ku wê bi wê re wê karibê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di wê temenê de wê, aliyekê din wê bi mijare têngîna bi berdêla pere fêrkirinê wê di wê temenê de wê bi sofîstan re wê, were ser ziman bê. Di aslê xwe de wê mirov nikaribê bi hemû sofîstan re wê werênê ser ziman. Lê hinek sofist wê di demên dawî ên kevnera de wê weke ku wê bikin û wê ev wê, di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê bê mijare nîqaşê. Li gorî sokrat wê dema ku kesekê di berdêla pere de fêrkirin kir wê demê wê ew wê, mecbûr bê ku ew biaxifê û ew di wê nûqteyê de wê werênê ser ziman ku ew wê di awayekê de wê bi wê re wê weke ku wê azadiya xwe ya ku ew weke xwe werênê ser ziman û tevbigirihê wê di wê demê de wê weke ku wê winda bikê. Sokrat wê ji wê aliyê ve wê mijarê wê ji aliyê serbestî û azadiyê û hwd ve wê weke ku wê hilde li dest û wê werênê ser ziman. Ber vê yekê ew wê, di renekê de wê werke ku wê were dîtîn wê li hemberî wê rewşê bê. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê fahmbikê bê.

Di wê nûqteyê de wê biqasî ku wê platon wê di nava danûstandinên xwe de wê werênê ser ziman wê, gotinên sokrat ên weke ji protagoras re ku wê werênê ser ziman wê di wê temenê de wê werina ser ziman. Li gorî wê, sokrat wê bènê ser ziman ji protagoras re ku “tu dibêjê ku du mamaosteyê zanîne û sîyanê yî. Lê tiu berdêla perwerdekirinê pere dihilde. Ev hizrên sokrat ên di wê temenê de wê hem di danûstandina protagoras de wê werina ser ziman û hem jî wê di danûstandina sokrat a bi hippokrates de jî wê di renekê de wê, were dîtîn ku wê derbas bibê.

Di danûstandina sokrat a bi hippokrates re ku wê hippokrates wê di demek zû de wê bide ber deveriyê sokrat û wê ji wî bibpîrsê ku ew dixwezê hinek fêrna ji protagoras hilde lê ew wê ji me menih dikê. Wê Ew nexwezê ku wê bide. Wê demê sokrat wê ew wê bibêjê ku “tu wî bi pereyan bike ku wî bi xapêna.” Di wê temenê de wê ev gotin wê weke nîşanaka ku ew di berdêla pere de ew fêr dikê wê were hanîn li ser ziman.

Di wê nûqtayê de wê jî mirov dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê platon wê sofistana wê weke yên ku ew pere wan hena ku wê herkesek wê karibê xwe bigihênê wan wê, werênê ser ziman jî lê ev têngîna platon wê di zane min de wê têngînek ku mirov wê nikaribê bo hemû sofistana wê werênê ser ziman bê.

Di wê temenê de wê, di nava têngîhên platon de ew wê weke kesna ku wê di derdêla pere de wê fêrbikin wê were hanîn li ser ziman. Lê di wê nûqtayê de wê ev wê, di renekê de wê, mirov nikaribê wê, di renekê de wê, werênê ser ziman.

Minaq di demên kevnera de wê, sofist li herêmên kurdistana wê demê wê hebin û ew wê di wê temenê de wê, zêde mirov rast ti têngîhê di derbarê wan de newê ku ew di berdêla pere de ku ew fêr dikin wê were. Di nava civakê de wê di wê rengê de wê, ew wê, zêde wê di derbarê wan de wê, newê ser ziman. Di nava vegotin û şîroveyan nava civakê ên demê de jî ku wê, weke tiştna ku wê werina ser ziman mirov, nabîne ku wê werina ser ziman.

Di wê nûqtayê de wê, demê ev rewşa sofistana ku wê weke berdêla pere fêrdikin wê ji kû derve? Di aslê xwe de wê, ev ali wê di wê temenê de wê, bi wê rengê wê weke rewşek teybet ku mirov wê zêde nikaribê wê bahsa wê bikê û wê, di wê temenê de wê, bi awayekê giştî wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Di wê rengê de wê, bi teybetî wê rewşa ku wê platon wê werênê ser ziman jî di zane min de wê dikarê wê di wê temenê de wê di renekê de wê karibê wê werênê ser ziman bê. Ber ku wê sofist wê, di her demê de wê, weke 'kesên ku ew xwe dana zanîne û bi wê rengê şewayekê jîyanê ê mutawazî bi xwe re girtina û di nava civakê de dijîn wê di renekê de wê werina ser ziman.

Wekî din ew dîmênê ku wê platon wê weke bi hin sofistana re wê weke di meclîsên zagonçêkeriyên bajaran de wê cih bigirin û hwd jî wê, weke rewşna ku wê, di renekê teybet de wê karibin xwe bidina diyarkirin bin.

Di wê rengê de wê, ev wê di awayekê de wê mirov wê dibîne ku wê derkeve li pêş. Her wusa wê, tevî danûstandên ku me navê wan li jor hanî ser ziman wê di danûstandina platon a bi navê "menon" de jî wê, di nava danûstandina sokrat û anytos de wê di şewayekê de wê were dîtin ku ew wê bahsa wê were kirin. Di wê danûstandinê de wê, sokrat wê dîsa wê bahsa protagoras wê bikê û wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê karibê wê werênê ser ziman ku wê bi rengê weke "Tenê protagoras ji sofistitiyê û phides ji hûnerîyek bijartî wê zêde qizincbikê."

Di dewama wê de wê bo hêkelqûsaniya Phides wê werênê ser ziman ku “wî, ji ya deh hêkelqûsaniyan zêdetirî pere qizinckirina’ re wê werênê ser ziman. Di wê rewşa rengê hildana pere di berdêla fêrkirina xwe wê ne tenê wê platon û sokrat wê rexneyê wê bikin. Her wusa wê di nava têngên aristo de jî mirov rastî wê dihê ku ew di wê temenê de wê dihênê ser ziman.

Di dewama wê de wê dema ku em bahsa têngîna sofistana a bi wê rengê ku wê weke di berdêla fêrkirina xwe de wê pere hildin wê werênina ser ziman wê, ne tenê ev wê weke aliyekê ku wê platon wê bi dîmenekê rexnegir wê nêz bibê bê. Di dewama wê de wê weke ku wê di danûstandina bi navê ‘sofist’ de wê, bi danûdandinên li ser kesekê eleayî ê bi navê Theaitetos ku wê fêrî wê were kirin ku ew wê were fêrkirin li ‘hûnera ji hev cihêkirinê’ de wê, li ser wê bisekinê. Di wê temenê de wê, çî wê ji çî wê were cihêkirin û wê di dewama wê de wê çî wê di wê temenê de wê ji nava çî wê were cihkirin wê di wê temenê de wê fêrkirina wê bi wê re wê were kiriin. Weke ‘ya baş ji ya nebaş cihêkirinê’ û ankû ‘ya şibê ji şibeya wê cihê bikê’ û hwd wê li ser wê bisekinê. Yan jî wê ji hundûr ve paqijkirin û ankû ji derve paqijkirinê û hwd wê bi wê re wê li ser wê bisekinê.

Ev têngînên weke ‘ji hev cihêkirinê’ wê piştî wê platon wê bi aliyê din ên têngînî re jî wê li wê bihizirê. Di wê temenê de wê ji hev cihêkirinê wê ya baş û nebaş û ankû ya ‘ji hev paqijkirinê’ û hwd re wê, bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Ew wê di rengê din de wê bi şibandina di gîyanê de hebûna tiştekê ne baş, kirh û hwd re wê, bixwezê ku ew wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê, ji hev cihêkirina ya nebaş ji nava ya baş ku wê çawa wê bibê wê bi wê re wê, li wê bihizirê. Sokrat di wê danûstandinê de wê werênê ser ziman ku ew wê pêwîstîya zanînekê wê bi wê hebê. Ew di wê danûstandinê de wê, bîne ser ziman ku “nezanîn wê, wê dema ku ew nizanibê ku ew zanibê ku ew dizanê’ bê. Di wê rengê de wê ew wê werênê ser ziman. Ew di wê nûqteyê de wê, bi wê ji hev cihê kirinê wê di dîmenekê din de wê bi têngîna ‘zanîn’ û ‘nezanînê’ re wê bixwezê kiu ew di wê çerçoveyê de ew bi wê re ew li wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, ji hev cihêkirina zanîn û nezanînê wê, di wê nûqteyê de wê sokrat wê bi danûstandinên xwe yê bi Theaitetos re wê bikê.

Di wê nûqteyê de wê, ev gotina ‘paqijiyê’ ku wê li pêşîya wê, gotinên weke ‘hûnerê’, ‘jihev cihkirinê’ û hwd wê werina bicihkirin û werina bikarhanîn wê, platon wê di temenekê de wê bi têngîna gîyanê re wê,

bikarbênê. Di wê nûqteyê de wê ya ku mirov wê ji wê têngînê wê fahmbikê wê bi gotinên weke 'paqijkirina gîyanê' û hwd re wê, di wê temenê de wê bi wê re wê, li wê bihizirê. Di wê nûqteyê de ew wê li ser zanînê û şewayên fahmkirinê û ankû di hebûnê de wê, bi ji hev cihêkirina yên baş û nebaş û hwd re wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê bide dîyarkirin bê.

Di danûstandina sofistê de wê bi têngînên weke yên li ser bazirganiyê re wê were dîtîn ku wê di dîmenekê de wê li wê bihizirê. Ew wê di wê temenê de wê, dîsa wê têngîna gîyanê wê bi wê re wê, tevli mijarê wê bikê û wê, di wê temenê de wê bi têngîna 'malên bo gîyanê' û 'malên bo laş' û hwd re wê di rengekê de wê ji hev cihê bikê û wê werênê ser ziman. Di awayekê de wê di danûstandina sofist de wê di nava danûstandina sokrat û Theaitetos de wê, aliyê weke yê bi çerçoveya bo gîyanê kirinê ku wê bixwezê wê bi kirpênê di nava kirdeyên gotinên xwe de wê bi têngînên berdêla pere fêrkirina sofistên û hwd re wê di rengekê de wê bi wê re wê bixwezê ku ew li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê, karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê fahmbikê.

Sokrat wê di wê danûstandinê de wê mijare fêrkirina bi pere wê rexne bikê, ber ku ew dihizirê ku ew têngînên weke sîyan û feziletê werina dîtîn ew di wê temenê de wê, nikaribin bi berdêla wan a bi pereyan re werina pêvan. Di wê temenê de ew li wê dihizirê û wê dixwezê wê di rengekê de wê, li ser wê çerçoveya fahmkirinê re wê weke ku wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê sokrat wê bixwezê ku ew rengekê salixkirinê ê bi sofistên re ku wê çawa bê û ankû ew divê ku ew çawa bê ew salixbikê û wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê werênê ser ziman bê. Platon jî wê di wê çerçoveyê de wê, çerçoveya danûstandinê a ku ew weke ku ew dixwezê bidiyê de wê di rengekê de wê, di çerçoveyê de wê bi gotinên ku ew li hev hatina hûnan re wê weke ku wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman bê.

Di dewama wê de wê dikarê wê bi wê re wê werênê ser ziman ku wê, platon wê zêdetirî wê, li ser têngîna zanîna sofistên wê bisekinê. Lê hinek gotinên wî di wê temenê de wê werina ser ziman û wê werina dîtîn ku wê bahsa têngîna perwerdekirinê û fêrbûnê wê bikê.

Platon wê di danûstandina xwe ya bi navê 'menon' de wê mijare rengê fêrkirina sofistên wê bi xwe re wê di rengekê de wê bide lêpîrsîn. Wê li ser

wê bisekinê. Di dewama wê de wê bixwezê ku ew wê, fahmbikê ku ew çawa bê. Di wê temenê de wê, hinek rengên hizirkirinên wî ku wê weke ku ew dihênê ser ziman wê di wê temenê de wê bi wê re wê di rengekê de wê, were dîtin ku wê li wê were lê hizirkirin.

Minaq şewayê zanîna sofîstan platon wê di wê temenê de wê li wê bihizirê û wê bi wê werênê ser ziman ku ew navaroka gîyane mirov ew xiradikê re wê werînê ser ziman. Di awayê ku platon dihênê ser ziman wê, di wê nûqteyê de wê weke ku wê pêwîst bê ku mirov bi wê tiştê wê di serî de wê kifşbikê û wê werênê ser ziman bê. Ew jî wê ew bê ku wê weke ku wê di navaroka têngîna menonê de wê werênê ser ziman ku wê, fêrkirin ew divê ku ew hertimî gavekê pêşdetir bibê. Di wê temenê de wê, di wê temenê de wê bixwezê ku ew wê di reng û awayekê de wê werênê ser ziman.

Di destpêkê de platon û sokrat wê bi rexneyên xwe yê li ser pratagoras re ku wê werênîna ser ziman re wê bixwezin ku ew wê, werênê ser ziman ku wê, çawa wê, zanîn ew bi berdêla pere hildanê de wê nikaribê wê, werênê ser ziman. Di wê nûqteyê de wê argûmana sokrat wê weke ku me li jor hanî ser ziman wê ew bê ku ew wê, sofist wê, azadiya xwe wê bi wê re wê wînda bikê ku ew hem weke ew dixwezê wê werênê ser ziman û hem jî wê, nikaribê wê bi serê xwe wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê çendî ku wê weke ku wê li gorî wê sîyane xwe wê windabikê wê mirov jî wê bi wê azadîya xwe wê windabikê.

Di wê nûqteyê de wê mijare azadiyê sîyanê wê du têngîhên ku ew bi hev re wê li wan wê were lê hizirkirin bê. Ankû mirov dikarê wê bibêjê ku wê di zikhev de wê werina li wan hizirkirin.

Platon wê, weke kesekê ji bûyinvan bê. Ew her tiştê wê ji bûyinê wê bibînê. Minaq wê, di wê temenê de wê bi têngîna perwerdeyê re wê werênê ser ziman ku wê, ne li gorî wê, bê ku ew karibê perwerde bigirê. Li gorî wî kes bo ku ew wê hilde wê hinek xoslet wê pêwîst bin û ew xoslet wê bi herkesekê re wê nebin.

Xosletên weke xasbûnê, mazinbûnê, xûyin fêrbûnê û sîyan û karîna di xêwê de girtinê û hwd re wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê, hilde li dest û wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Bi aliyekê din jî wê bi wê re wê li wê bihizirê wê, bi xosletên weke yê başî û nebaşîyê re wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê. Yê nebaş ku ew bi wê bû wê, ji yê xirab zêdetirî wê zirarê wê bide yê baş. Perwerde ku ew pêwîsta ew baş bê wê, di wê temenê de wê, weke nebaş bibê wê di rengekê de wê, bi wê re wê, werênê

ser ziman. Di wê rengê de wê mijare perwerdeyê wê di wê çerçoveyê de wê, weke ku wê were dîtîn wê di wê rengê de wê were hildan li dest ku wê, çawa wê, kesê perwerde girt ew bi sîyane baş rabê, ew qanc bê, bi zane bê, û dûrûst bê. Wê demê wê karibê wê ew weke kesekê ku wî encamên perwerdeya ku ew hildana wî baş daya dîyarkirin. Wê di wê temenê de wê, di wê temenê de wê zanîn û başbûn wê, di awayekê de wê du kirde û têngînên ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê, di renekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê karibê wê hilde li dest bê.

Bi gotinek din wê weke bi encama perwerdeyê wê were lê hizirkirin wê ew bê ku wê çawa wê, di wê temenê de wê, were ku weke tovekê ku mirov di nava ardê de wê biçênê û wê bi başî wê av bibê û wê, mazin bikê û wê demê wê dema ku ew bû wê encamên wê bi başî wê xwe bi wê re wê bidina dîyarkirin.

Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare perwerdeyê wê, di wê temenê de ku wê hilde li dest wê, di renekê de wê, di nava bi têngihên rexnekirina li sofistan û hwd re wê were dîtîn ku ew wê were kirin. Di wê çerçoveyê de wê, platon wê werênê ser ziman ku wê sofist wê, ji wê ahenge ku ew mirov bi wê pêşketiya wê, xirabikê. Wê di jîyanê de wê, ji hev belewele bikê.

Di heman danûstandina platon a ku me navê wê hanî ser ziman de wê, bi wê rengê wê ji sofistan û zanîna wan û fêrkirina wê bahsa bikê. “Yê ku gel dibêjê sofist û wan digirê bi pere û ya ku ev kes fêr dikin weke ku ew di civînên xwe de ku ew ji wê re dibêjin zanîn wê, ji gotinên weke yên bi tênginek bawerî hatina gotin û pê de wê ne tiştê dibin. Li mirovekê bihizirin. Wê li heywanek bi hêz û mazin wê binerê. Wê ajoyên heywanê û xwestekên wê bi hûrûkûr wê, di berçav de wê derbas bikê û bi wê çawa wê nêz bibê wê, fêr bikê. Di kijan demê de wê weke haş û di kijan demê de wê har bibê wê fêr bikê. Di kijan dengê de wê, haş bibê û di kijan denê de wê har bibê wê, fêr bikê. Wê hemû ya ku ew fêr dikin wê bi pirtûka xwe ya ku ew ji wê re dibêjin zanist re wê werênina ser ziman. Û ji wê pirtûkê dest bi fêrkirinê dikin. Şîretên ku ew dikin û xwestekên ku ew divebêjin wê baş bin û ankû ne baş bin, xweşik bin û an wê kirh bin, bi maf bin û ankû bêmaf bin wê li wê ne nerin. Ew wê wan darazan wê hemûyan wê li gorî wê sawala mazin wê li wan bigihijê. Ya ku wê li xoşa heywanê wê herin wê weke baş û yên ku ew li xoşê neçin wê weke nebaş pênasibikin. Çima wusa ya û çima ne wusa ya wê li wê nehizirin. Ya xweşik û ya baş wê bi xosletên xwezayê re wê tevlihev bikin. Ber ku ew ya di nava başî û

pêwîstîniyê de weke cewherê cihê ew, ne dîtîya û ne jî dikarê şanî yê din bikê. Bo gelê zeus perwerdeyek bi wê rengê wê zêde wê xarib nebê?”

Di awayekê de wê dema ku em li ser wan aliyên têtînan platon ên weke bi rexnegir li wan dinerin wê di wê de wê were dîtîna ku wê aristo jî wê li ser wê çerçoveyê de wê bi heman rengê wê, rexneyên xwe wê bikê. Aristo wê bi minaqek bi wê rengê wê, ew wê werênê ser ziman. Li gorî wî çendî ku mirov nikaribê gîyanê û bedenê ji hev cihê bikê wê, bi heman rengê wê, di fêrkirina wan de jî wê nikaribê ji hev cihê bahsa wê fêrkirî bikê. Li ser wê temenê wê bêtîna ser ziman û wê bibêjê ku wê bi tene serê xwe wê rêgeza zindîtiya bedenê ku wê, weke awayê cewherê bê wê bo perwerdeya gîyane wê nebes bê. Beden û gîyan ku ew hertimî bi hev re û weke hev bandûrê dikin wê demê bi hev re û di heman yekê û heviyekiyê de wê, giringiyê bidîyê û wê fahmbikê.

Di wê çerçoveyê de wê di rengekê de wê weke ku wê aristo wê werênê ser ziman ku mirov li ser têtîha zêhnê re wê pêşî bi wê li ser bedenê wê perwerdekirinê wê bikê. Di wê nûqtayê de wê, aristo wê werênê ser ziman ku wê, beden ber ku ew berî zêhnê awa standiya wê demê perwerdeya zêhnî ku wê xwe bi sipêrê perwerdeya bedenî wê, bi wê pêşî wê, beden wê bi wê fêrbûna wê perwerdebûna wê re wê bê dîtîna ku wê li pêş bê. Minaq weke li ciwanan fêrkirina wejişê a bedenî ku ew hat dayin wê, di dewama wê de wê musik, rêziman, girafîk, metamatik, dîyalektik, felsefe, ramyarî êdî mirov dikarê perwerdeya wê bide.

Weki din wê di dewama wê de wê were dîtîna ku wê ew wê were hanîn li ser ziman ku mirov wê çawa wê perwerdeya bedenî û zêhnî wê bi hev re wê bikê wê, di rengekê de wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin. Ji nîşeya platon a ku me li jor wê hanî ser ziman wê were fahmkirin ku wê sofist wê, di rengekê de wê li rewşa dîtbar a ku ew heya û dihê dîtîna wê li wê bihizirin. Wê di wê temenê de wê li ser ya dîyar re wê li wê bihizirin. Di dewama wê de wê, ev alî wê weke aliyna ku ew çendî wê, werina dîtîna jî lê wê bi aliyên din ên zêhnî re wê bi temen bikê wê, li wê bihizirê. Minaq wê têtînan weke bi perwerdeya rewîstê û hwd re wê, di wê temenê de wê were dîtîna ku wê weke bingihê bi hev re jîyankirinê û temen û bigihênê nêzîkatiya mirov a li hev wê bi wê re wê were dîtîna ku wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin. Li gorî aristo ya ku wê mirov wê bikê rewşek mirovî û wê ji dûnya heywanan wê cihê bikê jî wê perwerdeyek rewîstî bê. Aristo wê, jîr û hizirê wê weke du çekên bi hêz wê bibîna û wê, kesekê ku ew perwerdeya rewîstî ne hildayî wê karibê wê wan li hemberî kesên din wê bikaribîna û wê bi wan wê karibê zirarê bide wan. Di wê temenê de wê, di

wê rengê de wê, di awayekê de wê, perwerdeya rewîstê wê mirov wê çawa wê aqilê xwe bi jîr û hizirkirina xwe re wê bikarbênê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê bixwezê ku ew bi wê re wê werênê ser ziman. Argûmana aristo wê bi wê re wê 'mirovbûne' bê.

Di mijare perwerdeyê de wê, di serî de wê encama wê çî bê wê bi wê re wê, pêwîst bê ku mirov wê li wê bihizirê bê. Di awayekê din de jî wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê, kesê ku ew perwerde dît wê, tiştên ku ew fêrbûna wê bi wê re wê mazin bibê û wê bi zane bibê.

Di nava rtêgihên platon de wê şêwayên fêrkirina sofistana wê were dîtîn ku wê were lêpîrsîn. Di danûstandina wî ya bi navê 'sofist' de wê, di wê de wê li ser wê bisekinê. Wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman.

Di mijare fêrbûnê de wê, di wê temenê de wê, Aristo wê, weke ku me li jor hanî ser ziman wê bi têtîliya nava ya zêhnî û ya ne zêhnî de wê, çawa wê ew hebê wê bi wê re wê li wê bihizirê. Wê di wê rengê de wê ew wê bi şîbênê hebûna gîyanê û bedenê a bi hev re. Ku ew çawa dikarin bi hev re hebin û hev temem dikkin.

Di dewama wê de wê, di awayekê din de jî wê, platon wê weke ku me li jor hanî ser ziman wê mijare 'sîyanê' wê bi wê re wê bikê berlêpîrsînê de bi êgînên sofistana re. Di nava danûstandina pratagoras de wê, ji wê aliyê ve wê were dîtîn ku ew wê, li wê bihizirê û wê karibê wê bi wê re wê di wê temenê de wê, werênê ser ziman bê.

Mijare sîyanê wê, weke ku wê ji nava danûstanên platon ên bi navê 'sofist', 'pratagoras' mirov wê fahmdikê wê, sokrat wê bi pratagoras re wê li wê bihizirê û wê, di rengekê de wê, bi têtîgîn û lêpîrsînîya 'gelo sîyan dikarê were afirandin' û hwd re wê, li ser wê bisekinê. Mijare afirandina sîyanê wê, di wê rengê de wê, bi wê re wê li wê bihizirê.

Ji aliyê têtîgihên platon û aristo ve ku mirov wê rengê dîtîna a têtîgîna sîyanê a sofistana wê li wê binerê wê karibê wê werênê ser ziman ku ew weke 'ya ku ew xwe ne sipêrê zanîna rastiyê' re wê, bixwezê wê pênasibikê û wê werênê ser ziman.

Di demên ku wê berî wê ku wê têtîgîna sîyanê wê weke pîrsgirêkek felsefeyê wê xwe bide dîyarkirin wê were dîtîn ku wê, demek berî a ku wê li ser wê were lê hizirkirin. Piştî wê were dîtîn ku wê bi wê re wê bi zêdeyê wê li ser têtîgîna sîyanê re wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Di nava têtîgihên filosofan de wê, êdî wê bi wê re wê were dîtîn ku wê li wê were lê hizirkirin. Minaq wê demokrit wê li ser têtîgîha qarakterê re wê, li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Haraklit wê bi zanîn û basiretê re wê li wê bihizirê.

Sokrat wê di rengê ku ew bikardihênê wê dikarê wê ji du aliyan ve wê, li wê bihizirê. Yek wê weke têngihêk ku wê bi mirov û hebûnê ve girêdayî ku wê li wê bihizirê û wê li ser lêbarkirinên bi wateyî û wasifiyên wê û hwd re wê bixwezê ku ew wê fahmbikê. Aliyekê din jî wê weke ku em bi têngînên platon re wê dibînin ew di renekê de wê, weke têngînek teqez ku wê, bixwezê wê salixbikê û wê bi têngihîştina 'li wê gihiştinê' re wê, bixwezê ku ew wê ji aliyekê ve wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Ji nava têngîna platon û ya sokrat de ku wê mirov wê li wê dihizirê wê, di renekê de wê bi wasifi û xosletên ku ew bi wan re li wê dihizirê wê li rex wê weke bi têngînek li ser têngîha pişeyan û hwd re wê bi têritiyê û ankû têrbûnê û hwd re wê li wê were dîtin ku wê were lê hizirkirin. Minaq wê, di warê pişeyekê de wê, kîrin û têrbûna mirov a bi wê re wê, weke aliyekê wê yê ku wê bi wê re wê, were lê hizirkirin. Di wê warê de kêrhatînbûn û jêhatînbûn û hwd wê weke aliyên ku wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê di çerçoveya têngîna pişeyê û hwd de wê bi wê re wê were lê hizirkirin bê.

Di çerçoveya wê pişeyê de gihiştina zanîna wê û ankû gihiştina cewherê wê yê bi zanîne û di wê warê de gihiştina têrbûnek bi kêrhatî û hwd re wê, were lê hizirkirin. Di wê temenê de wê weke 'ya ku mirov weke mirov ku wê werênê li cih' re wê li wê were lê hizirkirin.

Di nava şîroveyên platon de wê ev wê, weke aliyekê ku ew ji aliyekê ve wê weke dervî têngîna axiftinê wê weke bi heyînek xosletî û hwd re wê, li wê bê hizirkirin. Minaq wê, di danûstandina 'gorgias' de wê, sokrat wê bi hinek aliyên din jî wê bi wê re wê bihizirê. Di destpêkê de wê pîrsa 'sîyan dikarê were fêrkirin bê?' re wê li wê bihizirê û wê, bixwezê ku ew di serê xwe de bigihîjê bersiva wê. Di heman danûstandinê de wê di danûstandina nava Polos û sokrat de ku wê li ser başî û nebaşîyê wê bihizirê de wê, di renekê de wê bixwezê ku ew ê fahmbikê. Polos wê weke kesekê roterikvan bê û wê, bi sokrat re wê li ser ya baş û nebaşî wê bide û bisitênê. Di dewama wê de wê, polos wê pîrsa "rastî ne başîyê hatin wê xirab bê û an ku mirov nebaşîyê bikê wê xirab bê' re wê bixwezê ku ew li wê bihizirê û wê bersiva pîrsê bigirê. Di encama danûstandinê de wê polos wê bigihîjê wê qînyatê ku rastî wê hatin wê xirab bê û sokrat wê bîne ser ziman ku kirina nebaşîyê wê ya herî xirab bê.

Di wê nûqtayê de lê wê weke ku wê di danûstandina gorgias de wê werê ser ziman wê, sokrat û wê bi polos re wê li ser şêwayê wê bîne ser ziman ku ew ji hev cihê na bi wê, lê ew bi wê rengê encama ku ew gihiştinê de

ku wê weke kirina nebaşîyê wê xirab dîtina wê, weke encamek giring wê ji aliyê sokrat ve wê were dîtin.

Di dewama wê de wê weke ku wê platon wê werênê ser ziman wê li ser mijare roterikî wê di dewama wê de wê were dîtin ku wê bi wê re wê li wê bihizirin. Di wê temenê de wê, li gorî wî wê, roterik wê 'tişteke ku ew nebê weke ku ew hebê' wê bide nîşandin û wê weke hûnera xapandinê bê wê pênasebikê û wê di wê temenê de wê werênê ser ziman. Di awayekê de wê, di nava danûstandinê de ku ew li ser roterikê diaxifin wê were dîtin ku ew têkiliya wê bi ramyariyê re jî wê dênê.

Di wê temenê de wê, argûmana platon a di wê nûqteyê de wê bi roterikê ku ew bi wê êdî xirab dibînê wê têgiha 'dana bawerkirinê' bê. Di wê temenê de wê, di wê rengê de wê dana bawerkirinê wê weke 'ya ku ew weke neyî ku ew weke hebê bê bê dayin bawerkirinê' wê li wê bihizirê û wê di rengekê de wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman.

Diwê nûqteyê de wê platon wê di awayekê de wê mijare nîqaşkirina roterikê wê bi sofistan re wê li wê bihizirê û ew di wê temenê de wê, bi roterikê wê mirov tişteke fêr nebê wê, dervî fêrbûnê wê bimênê wê di rengekê de wê, li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Mirov wê ji wê gotina wê fahm dikê. "Sofist yên ku ew ji wan taqdirê û rêzê dihildin wê yên nezan bin. Ber ku kesek wê dema ku ew roterikê fêr dibê ew tişteke fêr nabê. Ew kes wê weke kesê ku ew tiştên ku ew bikardihênê li ser xwezayê wan wê, ne xwediyê ti zanînê a di derbarê wê de bê." Di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, di dewama wê de wê li wê ti tiştê 'wê nikaribê vebêjê û bîne ser ziman' bê. Di dewama wê de wê bîne ser ziman ku wê bi roterikê wê li pêşîya girseyan wê tişteke bi wan nede fahmkirin wê, tenê bi wan bide bawerkirin.

Di dewama wê de wê, dema ku wê, bi têgîna hekimiyê û roterikê re wê li wê were lê hizirkirin wê bîne ser ziman ku "wê, ne li hekim lê wê li hosteyê roterikê wê li gorînên wî were lê bawerkirin. Di dewama wê de wê di danûstandina gorgias de wê, werênê ser ziman ku 'kesên bi zane bi roterikê wê nikaribin werina xapandin' re wê hizra xwe wê bi berdewamî wê werênê ser ziman. Ew wê, gotina xwe di danûstandina gorgias de wê bi wê rengê wê dihênê ser ziman. "Li hemberê kesên bi zane yê ku wê, hûnera gotinê wê bide nîşandin bi gotina xwe wê nikaribê yê axiftvan ji yê hekim jortir bide nîşandin' re wê werênê ser ziman.

Di dewama wê de wê, li ser wê temenê wê, mijare şopandina sofistan û hwd wê li ser wê bisekinê û wê, di wê nûqteyê de wê platon wê zimanekê hişk wê bikarbênê. Di deverekê a danûstandina xwe ya ku me di paragrafa

li ser vê de navê wê hilda de wê bênê ser ziman ku kesê ku ew sofistan dişopênin wê kesên nezan bin' re wê, werênê ser ziman.

Platon di danûstandinên xwe de wê dema ku wê bahsa sofistan wê bikê ew wan weke kesna nîqaşger dibînê û di dewama wê de wê bi wan re dihênê ser ziman ku ew her tiştê xwûdayî, li ser wê nîqaşê dikin û dikina bernîqaşê û li ser hemû tiştên weke destûrê, hebûnê, welat, zagon û bi wê re wê çî karên welatê hebin wê li ser wan wê nîqaşê wê bikin û wê gotinê wê werênina ser ziman. Li gorî platon sofistan nîşek nû a ku ew li ser hemû tiştê lêdipirsê û nîqaş dikê diafirênê û ew di wê temenê de wê, weke hemû bend û girêdanên mirovî ên bi kevneşopî, yazdan, destûrên yazdanî û hwd ve wê bi kevneşopîyên wan re wê bikina ber nîqaşê. Di nava danûstandina sofist de wê, li ser hebûna sofistan wê, dema ku wê platon wê nîqaş bikê wê ew wê gotinê wê bibêjê ku “mirov dikarê hemû tiştê bizanibê?” Ku mirov her tiştê zanîba wê weke kes û mirovek ku ew batîni bê. Di wê nûqtayê de wê bi gotinên ku ew ji devê Theaitetos ku wê werênê ser ziman wê ew hêza zanîna a sofistan wê ji kû wê were wê bixwezê ku ew li wê bihizirê û wê fahmbikê. Bi wê yekê wê êdî wê li ser zanîn û çavkaniya zanîna wan wê di dewama wê de wê were dîtin ku wê were lê hizirkirin.

Platon wê di dewama wê de wê bi wê re wê li ser wê bisekinê ku mirov wê tiştê ku ew mirov dizanê wê çawa dizanê wê li ser wê bisekinê. Di awayekê de wê, ya ku mirov wê dizanê ew dikarê weke aliyekê wê yê ku mirov wê, bi têngîna şibandinê re wê werênê ser ziman pênase dikê. Di wê nûqtayê de wê, platon wê mijre taqlidê wê bikê mijar û wê li ser wê re wê li wê bihizirê Piştî ku sofistan di awayekê de wê, hizrên xwe li ser wan hanî ser ziman û pê de wê di wê nûqtayê de wê bi wan re wê, li wê bihizirê û wê hizrên xwe wê werênê ser ziman.

Têngîna taqlidê wê ji aliyê platon ve wê, ji du aliyan ve wê were dîtin ku wê were hildan li dest. Yek wê ji aliyê têngîha zanîni ve bê. Ya din jî wê bi hûnerî bê. Di wê nûqtayê de platon wê, dema ku wê dihênê ser ziman wê jî bi taqlidê ji hev cihê dikê li diduyan. Aliyê pêşî wê weke aliyê ku wê, bi taqlidê ku ew hemû xosletên ya weke taqlida wê di xwe de dihawênê û li wê girêdayî wê werênê ser ziman.

Di awayekê de wê dema ku wê têngîna taqlidê wê bi sofistan re wê werênê ser ziman wê weke ya ku ew dibînin a xweşik wê taqlid dikin wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê bi nerîna xwe wê mirov wê çawa wê bi ya ku ew dibînê ve wê, girêdayî bê wê bi wê re wê li ser wê bisekinê. Di wê temenê de wê, mijare têngîna hûnerê a sofistan wê di wê nûqtayê de wê li

wê bihizirê û wê, weke 'hûnera sofistan weke hûnera rast nebînê' re wê werênê ser ziman. Ew wê dema ku wê dihênê ser ziman wê, di temenekê de wê bi gotina hûnerê wê bi wê rengê wê salixbikê. "her hûner bi tendûrûst ku ew sekinî, û di nava giştîya xwe de hevgrîti ma wê, cihê nedê ti qûsûrê û ti xirabûnê."

Ew di wê temenê de wê dema ku wê bahsa sofistan wê bikê wê weke hûnera wan wê weke 'kopiya kopîyê'" wê pênamebikê û wê, di wê temenê de wê werênê ser ziman. Hizirkirin û ragihandinên wan jî wê weke 'çîrokan' wê pênamebikê û wê di rengekê de wê weke 'ji rastiye dûr' wê di rengekê de wê bixwezê ku ew werênê ser ziman.

Platon wê di wê nûqteyê de wê dema ku ew şîrove dikê wê bi wê rengê jî wê şîrovebikê hizrên sofistan. "Li vir wê weke astengiyek ku ew were fahmkirin wê (di fahmkirinê de) ev bê. Tiştê ku ew nebê lê ku ew weke ku ew hebê bê dayin nîşandin wê, weke ku mirov rastiye nebêjê wê hebûna gotinê wê herê bikê. Bi gotinek din êdî wê zor bê ku mirov bahsa şaşiyekê bikê" bê. Di wê temenê de wê, di wê rengê de wê, di gotinê de wê, dema ku wê platon wê bi têngîna sofistan re wê bi gotina "ku ew rastiye negotî lê hebûna gotinê herêbikê" wê demê wê, di wê temenê de wê weke ji rastiye dûr wê ya ku ew bi gotinê dihê ser ziman ew weke ku ew tækiliya wê bi bûjen, rewşên fizîkî û hwd ên jîyanê re hebin û nebin jî wê, weke ku rastiye bi gotinê re bi sînor wê herê bikê re wê werênê ser ziman. Di wê têngîne de platon dixwezê wê bibêjê ku wê sofist wê ji rastiya jîyanê û fahmkirina wê dûr bin. Wê bixwezê ku ew wê di wê temenê de wê, bide ravakirin. Di dewama wê de wê platon wê li ser hebûn û nebûna şaşiyê wê nîqaşkirina xwe wê di dewama wê de wê weke ku wê bide domandin. Wê di wê temenê de wê dema ku ew wê dihênê ser ziman wê, di wê rengê de wê bi gotin bikê û wê werênê ser ziman. "Di rastiye de herêkirina hebûna şaşiyê, bê ku mirov xwe bikê rewşek bi ken de ku wê vebêjê ku wê sedema ku wê xwediyê hinek zoriyan bê. Lê herêkirina rewşek bi wê rengê û 'tûna hasibandîna wê' jî wê ku wê weke were heman wateyê bê." Parmenides wê di berhema xwe ya li ser 'bûyina bûjanan' wê, di wê rengê de wê di wê nûqteyê de wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. "Naberdin ji ya neyî bê, jê bahskirin û an hizirkirina li lê, nayê gotin, nayê hizirkirin ber ku ew ne hebûyî bê."

Li gorî wê têngîna parmenides wê her tişt wê bi hebûna wê re wê, xwediyê tûnabûnekê jî bê. Tenê ya ku ew heya dikarê li lê were lê hizirkirin. Û dikarê gotinê li ser wê bibêjê. Di dewama wê de wê weke hizirkirin ku wê beremberê wê hebûn heyî bê re wê weke ku mirov li wê bihizirê bê. Platon

wê dema ku wê li ser wê nûqtayê wê hizrên xwe wê werênê ser ziman wê bibêjê ku “heta ku bi awayekê hebûn ku nebê û beremberê wê nehebûn ku ew hebê ku ew heta ku ew newê bi birhankirin wê, gihiştina li salixkirina rast a sofistan jî wê ne bi derfet bê. Wê di wê temenê de wê ew wê werênê ser ziman.

Platon wê di wê nûqtayê de wê bi birhankirin wê weke temenekê ku wê bi wê li xiyalkirinan, qanaatan, soz, kopiya û taqlidên şaş jî wê nikaribê were bahskirin. Ev têngîna parmenides ku me li jor hanî ser ziman wê, ji aliyekê ve wê giring bê. Wê jî wê, platon wê di danûstandina xwe ya sofist de wê bi wê rengê wê li ser wê re wê werênê ser ziman ku “sofist ku ew çîna bo ku ew were pênasekirin bi wê têngîna parmenides re rû bi rû hatinê û wê fahmkirina wê weke pêwîst bê’ re wê li ser wê bisekinê û wê werênê ser ziman. Li gorî platon wê sofist wê hebin û ew wê bi hûnera xwe ya taqlidê û ankû pêxapandinê wê, tiştê ku ew nebê weke hebê bidina nîşandin û rastîtîyê bi tiştên neyî re wê bikin ku ew wê werênina ser ziman. Ber vê yekê “wê dema ku ew teza parmenides hat pûçkirin wê, êdî bahsa gotina şaş û an taqlidê jî êdî wê nikaribê bahsa wê were kirin.”

Di awayekê de wê platon wê dema ku wê teza parmenides wê dihênê ser ziman wê li ser redkirina wê hizrên xwe wê weke werênê ser ziman. Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê platon wê mejiyê xwe wê bi tiştêkê din jî wê weke ku mirov ji nava danûstandina sofist’ wê fahmdikê wê bi wastênê. Ew jî wê ew bê ku wê, di nava filosof û sofîstan de wê, çawa wê cihêkirinekê wê di meji de wê bi hişmendî wê bikê wê li ser wê bisekinê. Hinekê jî wê ji aliyekê ve wê weke armanca danûstandina sofist’ê ku ew dinivîsênê wê weke hinekê jî wê ev bê.

Weke ku mirov wê ji gotinên Theaitetos ku wê fahmdikê wê, di renekekê de wê, platon wê lêpîrsîn û hizirkirinên xwe yên li ser têngînan parmenides ku ew dikê ew di wê de wê, ji aliyekê ve wê, çendî û çiqasî wê hebûn wê di nava têngînan wî de wê hebê wê dixwezê wê fahmbikê. Di serê platon de wê mijare ‘hebûnê’ wê weke ku wê were dîtin wê weke aliyekê ku ew serî li ser wê diwastênê û hemû filosof û hizirkirinên demên berî ku ew li ser hizrên wan dihizirê û dihênê ser ziman wê di wê nûqtayê de wê bixwezê ku ew mijare hebûnê ku ew çawa dihênina ser ziman wê di serî de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Platon wê di wê temenê de wê têngîna hebûnê a parmenides û di renekekê de wê, felsefeya wê ya hebûnê wê di wê temenê de wê ji xwe re wê bikê mijare. Di danûstandina sofist’ de wê ji aliyekê din ve jî wê nêz bibê. Wê bi wê gotinê wê werênê ser ziman ku “wê dema ku em wê tezê (a

parmenides) pûç nekin weke em meydanê ji sofistan re bihêlin” wê, werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bi têngin û rengê hizirkirin û aqilê sofistan re wê li ser wê temenê wê ji aliyê xwe ve wê weke ku wê nêz bibê.

Ew di wê temenê de wê têngihên sofistan wê weke ‘ya dişibihê’ wê bêne ser ziman. Wê jî wê li ser wê re wê werênê ser ziman ku “ya dişibihê ku ew bişibihê rastîyê jî lê wê ne rastî bê, wê tiştêkê din bê” re wê, bi wê re wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, di wê rengê de wê, ya ku wê, sofist wê werênina ser ziman ew di wê temenê de wê weke ya dişibihê, kopî, taqlid û hwd re wê pênamebikê û wê, di wê temenê de wê werênê ser ziman.

Di wê nûqteyê de wê, platon wê di awayekê de wê, di awayekê de wê, dema ku wê têngina şibinî a sofistan wê werênê ser ziman wê bi wê re wê, têngina hebûna xwe wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê ew wê, di wê rengê de wê, di awayekê de wê pênamebikê. “Hebûn ne tenê bi serê xwe yek ji wan a û ne jî wê giştîya wan hemûyan bê” re wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê têngina hebûnê û rengê salixkirina wê ya ku wê platon wê di wê rengê de wê bikê wê hinekê wê, têngiha xwe ya hebûnê wê bi wê salixkirinê wê hinekê jî wê bi ber razberkirinekê ve wê bide birin. Di dewama wê de wê, dema ku ew salixkirinê dikê wê bi gotin “ di awayekê de wê weke hem wê hebê û hem wê nebê” re wê, karibê wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê platon wê heta ji wî were wê şiroveyên xwe wê li ser têngina hebûnê a bi rengê “hebûna nebûnê û bi awayekê din nebûna hebûnê” wê, bikê ku ew wê, dênê li holê. Gotina “mirov diaxifê wê ji ber mirov wê li ser mirov bê. “Mirov difirê wê ji ber gotina mirov wê dîsa wê li ser mirov bê. Di wê nûqteyê de ew bi wê re wê dixwezê wê werênê ser ziman ku wê, weke gotina “mirov diaxifê wê nitelike wê rast bê û ya ‘mirov difirê’ wê nitelika wê şaşî bê re wê werênê ser ziman. Ew wê şibandinê wê di wê nûqteyê de wê weke tênginek ku ew ji wê têngina bi bûn û nebûna hebûnê re wê, li wê bihizirê û wê, bixwezê di wê temenê de wê kirpendinekê ew di wê de bide kirin.

Di wê nûqteyê de wê têngiha ku mirov wê ji wê bigihijiyê de wê di wê çerçoveyê de bê ku mirov wê çî bi gotinê wê werênê ser ziman. Platon wê di awayekê de wê dema ku wê aliyê gotinê wê, dihênê ser ziman wê mijare gotinê û li lê barkirina wateyekê wê bikê mijar û wê di wê temenê de wê bixwezê ku ew bigihijê encamekê. Minaq wê têngina gorgias a “ti tişt nîn a” ku wê werênê ser ziman wê, di wê nûqteyê de wê werênê ser ziman ku

ew darazekê dihênê ser ziman bê. Wê, di dewama wê de wê mijare gotinê û di wê de wê kirpendina wê ya 'rastiyê' wê di wê de wê li wê bihizirê.

Di awayekê de wê dema ku ew dihênê ser ziman wê bibêjê ku "gotin ku ew li ser çî bê ku ew wê weke ku ew heya wê bibêjê wê demê ew ew rast a." Di wê çerçoveyê de wê, di wê rengê de wê, aliyekê din wê bi gotinê re wê, di wê nûqtayê de wê gotina 'derewê' wê platon wê li ser wê têtîgînê re wê di mejiyê xwe de wê bikê mijare nîqaşê û wê bi wê re wê li wê bihizirê. Di nava têtîgihên hinek sofist û filosofan de wê mijare têtîgîha derewê wê bê kirin mijare lêpîrsînê. Heta ku wê di rastiyê de wê derew wê hebê û ankû nebê wê di wê temenê de wê li wê were lê hizirkirin. Yek ji wan sofistên ku wê di nava hizrên xwe de wê ew wê bikê mijare hizirkirinê jî wê, **Thrasymakhos** bê. Ew di wê temenê de wê, li wê bihizirê ku wê dema ku em tiştêkê wê dibîjin wê dema ku ew tiştê ku em qast dikin ku ew wê nebêjê wê tiştêkê din wê bibêjê û ankû wê vebêjê û wê werênê ser ziman.

Di wê nûqtayê de wê, demê wê mijare derewê wê di wê nûqtayê de wê, weke ku ew di rastiyê de nebê bê. Di awayekê de wê, li gorî wê mantiqê ku wê bi wê were lê hizirkirin wê di têtîgîha gotinê de wê, ya ku wê bi kirdeyê re di levkirinekê de wê were lê kirin wê di wê de wê, bê xwestin ku ew bi wê re wê were ser ziman. Ew tiştêkê wê werênê ser ziman. Tiştêkê ku em dibînin û ankû wê me dîtîya û em dizanin ku ew heya. Lê wê dema ku me ew hanî ser ziman weke bi gotinê û gotina me ew ne hanî ser ziman wê demê wê bi wê re wê, çî wê werênê ser ziman. Di wê nûqtayê de wê, di her halûkarê de wê li gorî Thrasymakhos wê gotin wê tiştêkê wê werênê ser ziman. Ku ew tiştê ku ew hanî ser ziman ew ne ew bê wê tiştêkê din bê. Ku ew ne ew tiştêkê din bê wê tiştêkê din ê ji wê tiştê dintir bê. Di wê temenê de wê, di wê rengê de wê bi wê re wê di renekê de wê werênê ser ziman.

Di aslê xwe de wê di mijare felsefeyê de wê, di wê temenê de wê dikarê wê bi wê re wê, werênê ser ziman ku wê di mijare felsefeyê de wê, di wê demê de wê, weke ku em di nava têtîgihên sofistên de wê dibînin wê li ser gotinê û watelêkirinê bi gotinê re em wê dibînin ku wê were lê hizirkirin. Hizrên gorgias wê di wê warê de wê weke minaqek baş bê ku mirov wê werênê ser ziman. Wê di wan de wê bi zêdeyî wê gotin wê di wê de wê derkeve li pêş. Heta ku wê, hinek kesên ku wê şîrovebikin wê weke bi têtîgînek roterikî "weke leyistika bi gotinan" wê pênasebikin û wê werênina ser ziman.

Di dewama wê de wê, di wê temenê de wê, di wê temenê de wê têtîgîna roterikê jî wê di destê platon de wê weke argûmanaka ku ew bi wê hêrîşî

sofistan dikê bê. Ew di wê temenê de bi wê re ew wê li wê dihizirê û wê dixwezê wê werênê ser ziman ku wê di wê çerçoveyê de wê çawa wê weke aliyekê wê yê giring bê wê bixwezê ku wê werênê ser ziman. Di gotina ku me li jor hanî ser ziman a weke ku wê platon wê werênê ser ziman ku 'gotin ku ew li ser çî bê ku ew wê newênê ser ziman ku ew wê werênê ser ziman wê rast bê' wê di wê nûqtayê de wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê werênê ser ziman. Di mijare gotinê û tiştta ku ew bi gotinê dihênê ser ziman de wê di wê rengê de wê, weke aliyekê ku wê were dîtin ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Di dewama wê de wê dikarê wê bi wê re wê werênê ser ziman ku wê di mijare têgîha gotinê de wê, tiştta ku ew dihênê ser ziman wê çawa wê karibê wê bide dîyarkirin ku ew wê tiştê wê werênê ser ziman û ankû ew tiştêkê nayênê ser ziman wê, li ser wê were ser ziman. Yan jî wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin ku ew bi wê re wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê were lê hizirkirin. Sofist wê di wê nûqtayê de wê, ji aliyekê ve wê were dîtin ku wê gotinên wan wê di wê temenê de wê, weke aliyekê ku ew li wê dihizirin bin. Wê tişt û hanîna wê ser ziman wê bi hev re wê çawa wê kombinyonekê wê bihev re wê di wê hanîna ser ziman de wê biafirênin. Ku em wê bi gotineka ku wê di demên hemdem de wê werênê ser ziman re wê werênina ser ziman re wê di nava gotinê û wê lêbarkirina wê bi reng, awa, û xosletên wê yên di wê de salixkiri re wê ew wê bê xwestin ku ew were ser ziman. Wê dema ku me got 'av' bi wê gotina 'avê' wê werênê ser ziman wê, demê wê bi gotina avê wê tiştêkê din wê newê ser ziman. Yan jî em wusa zan dikin ku wê tiştêkê din wê newê ser ziman. Salixkiri û hatinên li ser ziman wê hinekê jî wê bi rengê salixkirinên me yên di gotinê de ku wê werina kirin wê bi wan ve wê girêdayî bê. Ev wê, di serî de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê, bi wê re wê li wê bihizirê û wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Di wê nûqtayê de wê mijare felsefeyê û gotinê û lêbarkirinên wê û ankû gotin wê çî û çawa wê werênê ser ziman wê weke aliyekê ku wê di wê demê de wê li wê were lê hizirkirin. Ji wê aliyê ve wê di nava felsefeya asya dîr de wê hinekê konfucyus û taoist wê ew wê bikê. Piştî wê, di wê temenê de wê, sofist wê li ser wê bisekin in. bi minesebeta li ser hizrên wan (sofistan) sekininê re wê platon wê mijarê wê di wê çerçoveyê de wê weke ku wê hilde li rojeve xwe û wê bi wê re wê li ser wê bisekinê û wê bi wê re wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. Lê ew di rengê ku ew dihênê ser ziman wê, di wê nûqtayê de wê çawa wê, bi wê bibêjê ku wê, sofist wê di gotinekê de wê bi xapênin û ew li şûna rastiyê wê werênina ser ziman

ew bi têtînek roterikî ew tenê bi mirovan didina bawerkirin û hwd re wê bixwezê ku ew wê pênasibikê û wê werênê ser ziman.

Di wê nûqtayê de wê hizrên platon wê di wê nûqtayê de wê, di rengekê de wê li ser gotinên sofistên wê were ser ziman. Lê di dewama wê de wê jî wê dikarê wê di rengekê de wê werênê ser ziman ku wê di mijare felsefeya wateyê de wê, dîmenekê wê were dîtin ku wê bi wê re wê di wê temenê de wê bê dîtin ku wê derkeve li pêş.

Di wê nûqtayê de wê, gotin wê çî wê werênê ser ziman wê di wê nûqtayê de wê were ser ziman. Di wê nûqtayê de wê jî sê aliyan ve wê were dîtin ku wê li ser wê were sekin in. Yek wê weke ku wê bi hizrên gorgias re wê li ser wê were sekin in ku wê tişt wê nebê ku ew gotin wê werênê ser ziman bê. Aliyê din ê duyem wê di wê nûqtayê de wê, ya ku ew gotin wê dihênê ser ziman ku ew tişt ku ew dixwezê wê bi wê werênê ser ziman bê û ankû wê tiştê din bê. Ev wê di wê nûqtayê de wê weke aliyekê kirdeyê û lêbarkirinên ku wê bi wê re wê werina kirin re wê, bi wê re wê were lê hizirkirin. Aliyekê din jî wê ew bê ku wê gotin wê, tişt ku ew dihênê ser ziman wê, di xwe de wê ne tenê ew tişt ku ew dihênê ser ziman bê. Wê di wê de wê tiştên din bin. Ev wê, di rengekê de wê, weke têtîhek ku wê xwe bisipêrê azmûnkirina di nava jîyanê a bi dîtinê, bihîstinê û hwd re ku wê mirov wê bikê bê.

Di awayekê din de jî wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê têtîna salixkirina wê de wê bi wê re wê jî aliyê nav ve jî wê were lê hizirkirin. Di nava nav û wê tişt weke navê wê ku ew dihênê ser ziman bi navê wê, levkirin û wê ahenge ku ew weke ku ew bi wê dihê hanîn ser ziman wê li wê were lêgerin. Platon wê di wê temenê de wê, mijare têtîha nawan wê jî aliyekê ve jî wê di çerçoveya dewama mijarê de wê weke ku wê hilde li dest. Di wê nûqtayê de wê, di nava ya heyî re wê, li wê bihizirê. Platon wê di wê nûqtayê de wê dema ku wê hizrên gorgias wê şîrovebikê wê, di wê çerçoveyê de wê, bi wê re wê bihizirê ku ew wê têtîna wî ya 'ti tişt nîn a' wê bi xwezê ku ew bi wê re pêşî were rû bi rû û wê, li gorî xwe wê pûç bikê. Di wê nûqtayê de wê bêtî ser ziman ku "nebûn wê hebê". Wekî din wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku gotin hatin bilêvkirin û gotin wê demê ew li ser tiştê ku ew heya hatiya gotin wê, bêtî ser ziman. Di wê temenê de wê, dema ku wê tişt nebê ku mirov wê gotinê li ser wê bibêjê wê demê wê, mirov nikaribê bahsa wê bikê û bibêjê ku wê gotin jî wê bibê. Wê di wê temenê de wê nîşanaka hatina ser ziman a gotinê wê ew heyîna ku ew heyî bê. Wê demê ku ew hebê mirov dikarê bahsa hebûnek heyî bikê û wê di wê temenê de wê bi wê re wê werênê ser ziman. Wê demê wê gotin

wê tiştêkê wê werênê ser ziman. Wê demê wê piştî wê êdî wê ew tiştê ku wê bi gotinê wê were ser ziman wê çî bê û ne çî bê wê bixwezê ku ew wê fahmbikê û wê bi wê re wê li ser wê bisekinê.

Ji wê aliyê ve wê dema ku em, bahsa gotinê bikin wê, aliyekê din jî wê platon wê weke ku wê bi wê re wê li wê bihizirê. Ew jî wê di wê temenê de wê ew bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê werênê ser ziman bê. Li gorî platon wê sofist wê felsefeyê nekin. Ew dema ku ew kirina gotinê salixdikê wê, bi têngîna bi gotin bûnê re wê werênê ser ziman. Yanî gotin wê bi xwe wê were wateya kirina felsefeyê, bêgotinbûn wê weke bêfelsefe bûyin bê. Di danûstandina xw eya bi navê sofist' de wê têngîna 'bêgotin mayin, berî her tiştê, bê felsefe mayina' re wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de ew di wê rengê de wê bi wê re wê werênê ser ziman ku wê, sofist wê dema ku ew pirr zêde wê dihênina ser ziman û diaxifin wê tenê wê weke axiftinekê û pê de wê ne tiştê din bê. Di wê rewşê de wê weke 'qalabalixa gotinê' bê wê pênasebikê û wê werênê ser ziman. Ev gotin û rexneyên platon ên li sofistên wê bi awayekê wê, şagirtê wî aristo wê dewr bigirê û wê di awayekê de wê, di heman rengê de wê bixwezê ku ew di temenekê bi lêpîrsîna şewakariya wan ya bi axiftinê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê, aristo jî wê d i wê temenê de wê di hemhizirê de bê bi platon re ku ew gotin gotinên sofistên weke paralojîzmê û ankû safsatayê bi nav dikê.

Aristo wê dema ku em bi hizirên wî re wê werênê ser ziman wê, li ser têngînên ku ew bi wan dihizirê wê di rengê weke dîdaktîk, diyalektîk, ceribandî û argumantî û hwd re wê bi wan re wê were dîtin ku wê bihizirê. Di têngîna dîdaktîkê de wê weke ku wê were ser ziman ku ew di çerçoveya kijan zanistê de wê were axiftin û di çerçoveya wê de wê were ser ziman wê bi wê re wê were lê hizirkirin. Wekî din wê bi ya ku mirov wê tenê bi wê bawer dikê re wê nikaribê wê werênê ser ziman. Di wê nûqtayê de wê bi wê re wê ew wê gotinên xwe wê ji wê aliyê ve wê werênê ser ziman. bi têngîna dîyalaktîkê ku ew di wê temenê de wê dema ku ew tezek hanî ser ziman ku ew di çerçoveyek hevgerî, levkirî û bi temenekê pê bi zanîn ku ew were kirin. Yanî di wê temenê de wê, di awayekê de wê gotinên wê û sazûmana gotinê ku ew di regekê de ew bi wê re hev temem bikê û di dewama hev de were fahmkirin. Di awayekê din de wê bahsa cerbê û azmûnkirinê wê bikê wê di wê temenê de wê, ew wê jî wê bi wê temenê wê werênê ser ziman. Wê dema ku wê kes wê bersivên ku ew bide wê li ser wê û xwe bi sipartina wê re wê gotinên xwe û bersivên xwe werênê ser

ziman. Ew wê, dixwezê bi rêgezên aqil ku ew werina bi tememkirin û bi wê werina lê hizirkirin re wê dixwezê wê werênê ser ziman. Li ser wê re ew di wê nûqteyê de ew dixwezê ku ew hizrên xwe werênê ser ziman.

Di awayekê din de wê aliyên din wele nîqaş û hwd wê ji aliyekê ve wê, ew wê, li wê bihizirê û ew ji nîqaşê zêdetirî wê, weke 'munaqaşayê' wê salixbikê. Yanî wê weke qalibalixa gotinan' wê pênasebikê û wê di wê temenê de wê bi têgiha "di dîmenê de wê weke ku ew xwe dispêrê argûmanê û piştrastkirinê wê, lê mirov wê nikaribê wê bii wê rengê wê bi têgînek derpêşî û hwd wê werênê ser ziman.

Di awayekê din de jî wê aristo wê li ser şewayê hanîna ser zioman wê bisekinê û wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê dikarê wê di dewama wê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê karibê wê di wê temenê de wê werênê ser ziman. Ew di wê temenê de wê, heft şewayan wê weke 'ya pêşî', 'ya piştê dihê', 'ya bi gelemperî dihê gotin', 'ya bi teybet were gotin', 'ya din jî wê bi demê re wê, li wê bihizirê' û hwd. Di dewama wê de wê, wan aliyan wê bi têgîna hebûna bûjenê, ya aidî bûjenê û ankû ya ku mirov wê ji wê digirê, ya ku ew bi argûmanî were ser ziman. ya were pûçkirin û di dewama wê de wê bi aliyên din ên weke sedemê û encamê û hwd re wê bihizirê. Di dewama wê de wê were dîtin ku wê aristo wê li ser encamê û têgîna pûçkirinê wê li wê bihizirê û wê di dîmenê de wê pûçkirin wê çawa wê pûçkirin bê û çawa wê mirov dikarê wê weke pûçkirinê wê pênasebikê wê di dewama wê de wê, bi wê re wê bi wê re wê li wê bihizirê.

Di dewama wê de wê aristo wê li ser şewayê sofîstan û dana bawerkirinê û têgîna wan ya bi argûmankirinê wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê. Ew têgînek din wê di wê nûqteyê de wê di temenê wê têgîna argûmanê de wê bi wê re wê li ser sofîstan re wê bihizirê. Ew jî wê ew bê ku wê kesek ku ew çî bibêjê bila bibêjê ku ew şaş bibê re wê werênê ser ziman. Ew di wê nûqteyê de wê, di dewama têgîhên xwe yê li ser sofîstan de wê di dawiyê de wê mijarê wê werênê ser rewşa gotinê, peyvê û sozê ku ew dihênina ser ziman. Li gorî wî, ew wê, di wê nûqteyê de wê, çawa wê mirov wê di axiftinê de wê, bikina şaşiyê bi gotinê û wê li ser wê re wê, werênina ser ziman wê bixwezê ku ew wê, şîrovebikê û wê werênê ser ziman.

Di wê nûqteyê de wê, mijarê wê weke ku wê di nava têgîhên platon ên ku ew bi mijare roterikê ve dihizirê wê weke ku wê bînen li ser wê û wê di wê şewayê de wê bi wê re wê li wê bihizirê. Di dewama wê de wê, dikarê wê bi wê re wê, werênê ser ziman ku wê, mijare gotin û zimanê sofîstan

wê di wê rengê de wê, di awayekê de ku mirov wê ji kijan aliyê ve wê li wê binerê wê, hem ji nava gotinên platon jî û yên aristo jî wê were fahmkirin ku ew di gotinê de wê pîrr zêde wê hosta bin. Wê di wê temenê de wê, di wateya wê, fahmkirin, lêkerkirinên li gotinê û hwd de wê, bi zêde wê bi hiş, û di fahma wê de bin.

Di wê temenê de wê ew wê, weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê, di renekê de wê werênê ser ziman bê.

Di wê nûqtayê de wê dikarê wê bi wê re wê werênê ser ziman ku aristo wê, li ser şewayê sofistan wê bihizirê û ew di hizirkirin û nîqaşê de wê, ew wê, bixwezê ku ew wê bi wan re wê werênê ser ziman ku ew li şûna bi axiftin û nîqaşê rastiye bidina fahmkirin wê çawa wê xwe li lê serdest bikin re wê, bînin li holê û wê bidina dîyarkirin.

Di wê nûqtayê de wê, ew wê weke ku wê me li jor di nava hizrên platon de hanî ser ziman ku ew dibêjê “sofist pêşîya wê digirin ku mirov bigihijê fahmkirina rastiye wê, di awayekê de wê aristo jî wê xwe bigihênê têngînek weke wê û ankû nêzî wê. Di wê temenê de wê di deama wê de wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê, sofist wê, bi zimanê xwe yê hosta re wê bale aristo jî wê bikişênin û wê were dîtin ku ew jî wê di têngînên xwe yên li ser roterikê de wê di renekê de wê, balê bikişênê li ser wê. Di wê temenê de ew dixwezê ku wê, di renekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û ew bi wê re hizrên xwe werênina ser ziman.

Di wê nûqtayê de wê, aliyekê din jî wê li ser nîqaşkirinên bi sofistan re wê aristo wê bixwezê wê werênê ser ziman ku “sofist wê, bi pîrs pîrsînên xwe wê tişteke ku wê di mirovê hemberî wan de nebê ku ew dixwezî wan bi wê bidina bawerkirin re wê werênê ser ziman. Di berhema xwe ya li ser roterikê de wê mijare roterikê wê di wê temenê de wê hilde li dest. Wê ew di şewayekê de wê bi wê roterikê wê weke tişteke rast bi wê hanîna ser ziman û ankû weke gihandina rastiye ji wê zêdetirî wê bi wê çawa wê tişteke wê bê dayîn bawerkirin wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, bi têngînî wê roterikê wê di şewayekê de wê weke têngînek ku ew rastiye dîr dikê wê bi wê re wê werênê ser ziman.

Ev têngîna di derbarê roterikê de ku wê aristo wê werênê ser ziman wê weke têngînek ramyarî ku wê di demên kevnera û ramyarîyên wê û yên demên hemdem jî wê di renekê de wê were dîtin bê. Di wê nûqtayê de wê, mijare roterikê wê weke ku wê aristo wê werênê ser ziman wê, di wê nûqtayê de wê, bi sofistan re bi wê rengê nîqaşkirinê zêdetirî wê di wê temenê de wê bi wan aliyên bi demên piştre wê were dîtin ku wê were û derkeve li pêş. Wê di nava têngînên xwe yên bi navê “li ser pûçkirinên

sofistan” de ku wê werênê ser ziman wê di wê temenê de wê, ya ku mirov wê dihizirê û wê dihizê wê çawa wê fahmbikê wê li ser wê bisekinê. Di wê nûqteyê de wê aristo wê, di awayekê de wê, bi gotinê re wê bi sînor wê di rengekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê, bi wê re wê, werênê ser ziman. Ew gotinên wan ên ku ew bi wê pûçkirinê dikin ku ew bikin û ankû dikin wê, di rastiyê de wê, nikaribê di rastî de wê bi wê rengê wê herêbikê wê werênê ser ziman. Aristo wê dema ku wê hizrên wê di wê nivîsa xwe de wê werênê ser ziman wê balê bikişênê li ser danûstandina sokrat û kallikles ku ew wê çawa wê li ser destûrê wê bihizirin. Di wê nûqteyê de wê ya xwezayî û ya destûrî wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê, di wê nûqteyê de wê bi wê gotinê wê ew wê, hizrên xwe wê werênê ser ziman. “Ya li gorî destûrê rinda rast bê wê, li gorî ya xwezayî wê ne rind û rast bê” re wê werênina ser ziman. Di wê nûqteyê de wê, aristo wê bi wê tênginê wê bixwezê ku wê, balê bikişênê li ser têngîhên sofistan ku ew destûrên bi destên mirovan hatina çêkirin û yên ku ew weke bixwezayî ew hena´ wê bixwezê ku ew balê bikişênê li ser wê.

Di mijare sofistan de wê were dîtî ku wê bi zêdeyî wê, di wê temenê de wê, di wê demê de wê, li ser wan wê were sekin in. Weke platon û aristo ku mirov li nava têngîhên Aristophanes binerê wê di heman rengê wê, di şêwayekê de wê bahsa hizrên sofistan wê were kirin. Aristophanes di berhema xwe ya bi navê “awran” de wê, bahsa sokrat û hizrên wî yên lêpîrsîner û li ser xwezayê wê bikê. Di wê temenê de wê di wê temenê de wê were dîtî ku aristophanes wê mijare fahmkirinê wê ji sê aliyan ve wê di berhema xwe de wê hilde li dest. Ew jî wê dîtîbar, awa û mijarw xwezayê re wê li wê bihizirê bê. Aristophanes wê dema ku ew têngîna dîtbariyê û awayê dihilde li dest wê bi hizrên xwe yên ku ew li ser sokrat re dihênê ser ziman re mirov ji wan fahmdikê ku ew di dîmenekê de wê, bi tênginekê wê bahsa dîmenên di zikhev de derbasbûna wê bikê.

Wê di wê temenê de wê bi wê re wê, di rengekê de wê, werênê ser ziman. Wekî din ew jî wê di awayekê de wê têngîna sofistan bi roterikî wê pênamebikê û wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê sofist wê di rengekê de wê, bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê, werênê ser ziman bê.

Ji aliyekê din ve jî wê dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê têngîna dîtbarîya sofistan ku wê di wê demê de wê bi zêdeyî wê weke aliyekê ku

wê derkeve li pêş bê. Sofist wê, di wê temenê de wê, di rengekê de wê bi zanîna dîtbar re ku wê bi wê re wê werênina ser ziman re wê bi wê re wê di rengekê de wê bixwezê ku ew wê werênina ser ziman.

Weke ku me li jor li çend deveran hanî ser ziman wê sofist wê di rengekê de wê mijare fahmkirinê wê bi têngîna gihiştina zanînê û ankû çavkaniya zanînê re wê têtikiliyê wê dênin û wê bixwezin ku ew wê werênina ser ziman.

Di wê temenê de wê di nava têtighên platon û aristo de jî wê bi rexnegirtinên wan û hwd wê di wê temenê de wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê.

Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. mijare sofistana wê di awayekê de wê weke ku mirov di herikina vê nivîsandinê de jî wê ji destpêkê û heta vê nûqteyê wê bibênê wê bi zêdeyî wê ji aliyekê ve wê mijare çavkaniya zanînê û bi wê gihiştina rastiyê. Platon wê dema ku ew argûmanên xwe li ser temene rexnegirtina li sofistana ku wê biafirênê wê, li ser çavkaniya zanînê û bingihênê dîtînê û şewayê bi wê gihiştina zanînê ve girêdayî wê were dîtîn ku ew wê hilde li dest û wê werênê ser ziman. Ev wê di serî de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê hilde li dest bê.

Aristo jî wê di dewama wê de wê bi şewayekê zêdetirî wê bi awayekê zanînê û bi wê re wê çawa wê bê gihiştin li zanînê re wê bixwezin ku ew wê fahmbikin. Zanîna platon jî û ya aristo jî wê hinekê jî wê zêdetirî wê bi temenekê ideayî û darêjkî wê, zêdetirî wê hinekê jî wê bi aliyekê zêhnî ve wê were dîtîn ku wê herê. Ber vê yekê wê, di têngîna wan ya epistemikî de wê ontolojiyek ku mirov wê di wê temenê de wê bi têngîna metafizîkî û hwd wê li wê bihizirê wê bi wê re wê were dîtîn ku wê derkeve li pêş. Ya ku wê di wê nûqteyê de wê, zanîna wan wê ji ya wan cihê wê bikê wê ew bê.

Ji xwe wê heta ku wê dem wê demên platon û aristo wê di awayekê de wê were dîtîn ku wê sofist wê weke hinekê jî wê li şûn wê bimênin. Wê zêdetirî wê, çendî ku wê weke zanîna nava civakê wê hebin û wê hebûnê wê bidina nîşandin jî lê wê di rengekê de wê, ne weke ya demên destpêkê ên demên kevnera û demên felsefeya xwezayê ku wê di wê de wê, werê lê hizirkirin bê. Di wan demên berê de wê, zêdetirî wê di wê temenê de wê mijare dîtbariyê, zanînê, gûmankirinê, şikbariyê û hwd wê bi wê re wê,

derkeve li pêş. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bi têngînek dîtbar û epistemolojikî wê di wê rengê de wê were dîtîn ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin.

Sofist wê, dema ku em li ser hizrên li ser wan dihên ser ziman disekin in û li navaroka wan dinerin wê têngînek din a hevbeş wê, di wê temenê de wê bi wan re wê were dîtîn ku wê derkeve li pêş. Ew jî wê di wê temenê de wê bi wê re wê ew bê ku wê di çerçoveya têngîna pêşketina zimanê wan û ew weke ku wê çawa wê di ziman de wê li pêş û pêşketî bin. Wê di warê kirdeya gotinê, lêbarkirina gotinê û bi wê re heviyekiya wê û bi wan re wê di awayekê de wê bi wê re wê li wan wê serwaxt bin.

Di wê çerçoveyê de wê mijare têngîne wê weke ku wê were dîtîn wê, bi wan re wê di reng û awayekê de wê were dîtîn ku wê bi wê çerçoveyê wê, bi wan re wê derkeve li pêş. Sofistan ku mirov ji kijan aliyê ve li wê binerê wê tiştêkê dîrokî wê bikin. Ew wê zanîne wê ji nava hêtên bawergehan wê derxin. Wê di nava jîyanê de wê bi dîtîn û çavdêrfiyên xwe wê bidest afirandina wê bikin. Di wê temenê de wê di serî de wê ev wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê, di rengêkê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibê wê di wê temenê de wê bi wê re wê di serî de wê werênê ser ziman bê.

Wê dema ku wê platon jî û aristo jî wê bi çend awayan wê rexneyê li sofistan wê bigirin ku ew çawa ew her tiştê di nava jîyanê de dikina mijare nîqaşê wê di wê temenê de wê hinekê jî wê ev têngîha wan wê di rengêkê de wê weke weke argûmanaka ku wê têngîha me ya di derbarê sofistan a her tiştê dikina mijare nîqaşê de jî wê bi xwe re wê weke ku wê bide piştrast kirin. Ev têngîh wê berî me jî wê were ser ziman. Lê di wê temneê de wê, di rengêkê de wê kifşkirina wê dûbare wê wateya wê ya giring wê di wê temenê de wê, bi mijare zanîne û bi wê re wê çawa wê zanîn wê weke aliyekê wê di nava jîyanê de wê were pêşxistin wê bi wê re wê, were ser ziman bê.

Mijare zanîne wê, di wê çerçoveyê de wê, sofist wê, bandûra wan wê, zêde wê hebê. Hem wê bi hizrên wan û hem jî wê bi hizrên bi armanca rexnegirtinê ên li wan re wê di wê temenê de ku wê werina ser ziman wê bi wan re wê were dîtîn ku wê çawa wê temen û bingîhekê fahmkirinê a felsefeyî wê di wê temenê de wê biafirênin.

Wê dema ku wê sofist wê ew wê helwestê wê bidina nîşandin û wê zanîne wê di nava gel de wê bidest hanîna li ser ziman wê, bi wê re wê tiştêkê giring wê bikin. Ew jî wê di wê temenê de wê ew bê ku wê mijare zanîne

wê çawa wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Hizirkirinên sofîstan wê di wê temenê de wê, dema ku ew di nava civakê de wê werina ser ziman wê di şêwayekê de wê bi kesên li wan gûhdar dikin û hizrên ku ew di serê wan de didina çêkirin re wê, hin bi hin wê di şêwayekê de wê wan bi tememî wê di rengekê de wê, ji aqilê rûniştî wê di awayekê de wê, têkiliya wan wê hin bi hin wê qût bikin. Hinekê jî wê dema ku mirov li hizrên platon ên di derbarê wan de ku wê werina ser ziman ku mirov li wan dinerê wê di wê temenê de wê bi wê re wê di rengekê de wê ew wê bi rehetî wê, were hîskirin. Ew qalib ku ew dema ku ew dihêna lêpîrsîn mirov wê, di wê temenê de wê hem dilwaswasîyan wê derbas bikê, hem wê, zêde ne xwedyê zanînê bê ku wê pêşdîtinê piştî wê û di dewama wê de wê bikê. Di wê temenê de wê, ev jî wê, êdî wê, bi wan re wê, bi wê re wê were lê hizirkirin. Platon wê dema ku mirov rexneyên wî binerê wê ne tenê ev ali wê bi wan re wê hebê. wê li rex wê, aliyekê wê yê din jî ku ew li gorî xwe kiu ew weke xwedyê wê ya wê, bi aqilê felsefeyê ê demê re û ancamen ku ew di mejiyê xwe de gihiştîyê de wê bi wan re jî wê li wê bihizirê. Platon di rengekê de ew dixwezê ahengekê û levkirinekê di pêvajoya herikina fahmkirinê de ew bi wê re di meji de bide çêkirin. Ya ku wê di wê temenê de wê, platon wê cihê bikê jî wê hinekê wê ew bê. Di wê çerçoveyê de wê, şîroveyan ji aqilê mitolojiyê hin bi hin dûr dikevin wê, bi wan re wê ew wê bikê. Lê ew di awayekê de wê jî weke ku ew hîs dikê di xwe de. Wê di rengekê de wê, ya aqilê berê wê çawa wê, di nava wê de wê di rengekê de wê fahmbikê û wê bi wate bikê û wê werênê ser ziman wê dikarê wê werênê ser ziman. platon wê di wê temenê de wê hinek pêjnên xwe yê têngînî wê bi wê re wê biafirênê. Minaq têngînên di kirdeya bi navê zeus de ku wê di nava hizrên xwe de wê werênê ser ziman di demên xwe de wê di wê çerçoveyê de wê bi rehetî wê karibin tênginekê di mejiyê mirov de bina çêkirin.

Lê platon wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, di hizrên xwe de wê, gotina 'idealê' wê di rengekê de wê weke pêvajoyek hizirkirinê ku ew bi wê weke bi xwestina gihiştina ya baştir li ser têngîna ideayê û hwd re jî wê were dîtin ku wê bi wê re wê li wê bihizirê. Di wê çerçoveyê de wê, têngîna idealê wê, di warê dewletê de bê, bi têngîna gihiştina dewleta ideal, bi têngîna ideayê re bê, bi gihiştina ideaya xwemal û hwd re wê, di wê temenê de wê bi kirdeyek fahmkirinê re wê were dîtin ku wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Platon bi rexnegirtinên xwe yê li sofistan re ew dixwezê hemû hizrên ku ew hatina ser ziman ew di rengekê de di berçav de derbas bikê û wan di çerçoveyekê ahengî de bi temen bikê û werênê ser ziman. Di wê temenê de ew wê jî wê bi têngîna xwe ya idealiyê û ankû bi kirdeya wê ya ku ew dihizirê re wê, weke ku ew dixwezê wê bikê. Lê ew bi hizrên xwe yê li ser sofistan ku ew bi rexnegirî jî bê wê bi wan re wê xwe bigihênê nerîna xwe ya li ser sofistan û wê bi wê re wê, têngihîstinek sofistî wê çawa bê wê di wê temenê de wê, dikarê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Di wê nûqteyê de wê pirsê mirov dikarê wê bikê. Ku em di nerîn û çavê nerine rexneyên wî re li wê gotina sofismê bihizirin û ew rengê ku ew rexnedikê wê dervî wê bi rexneyên wî ew rengekê çawa ê sofist pêşdîbînê? Wê, di wê temenê de wê, dema ku em wê li wê bihizirin û wê fahmbikin û hinekê serî li ser wê biwastênin jî wê di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê din ê balkêş ê bi fahmkirinê wê xwe bi nerîna wî ya fahmkirina di derbarê sofistan de wê bide dîyarkirin.

Mijare sofistan wê di wê demê de wê ne tenê wê ji platon re wê weke mereqa fahmkirinê wê biafirênê. Her wusa wê, bi pirraniya hizirvan, nivîskar û filosofên demê re jî wê di rengekê de wê were dîtin ku wê, xwe bide dîyarkirin. Wê di wê temenê de ew çawa dibînin û wê bixwezin ku ew nerînen wan û hem jî şêwayên ên bi fahmkirinê bi çavkaniya wê re wê fahmbikin û wê werênina ser ziman.

Çavkanî:

- *Herrick, James (2005). *The History and Theory of Rhetoric: An Introduction*. Boston: Allyn and Bacon
- *Martin, Richard (1988). "Seven Sages as Performers of Wisdom". *Cultural Poetics in Archaic Greece*. New York: Oxford University Press,
- *Rosen, Stanley (1983), *Plato's 'Sophist', The Drama of Original and Image*, Yale University Press, New Haven
- *Kerferd, G. B. (1981), *The Sophistic Movement*, Cambridge University Press, Cambridge
- *Guthrie, W. K. C. (1969). Vol. 3 of *History of Greek Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press
- *Næss, Arne (1967): *Filosofiens historie*. Bind 1: «Fra oldtid til renaissance». 6. utg. Oslo Universitetsforlage
- *Jarratt, Susan C. (1991): *Rereading the Sophists: Classical Rhetoric Refigured*. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press
- *Denyer, N., *Plato* (2008). Cambridge University Press,
- *Taylor, C. C. W., *Plato* (1990). *Protagoras*, Revised Edition, Oxford University Press,
- *Chisholm, Hugh, ed. (1911). "Gorgias" . *Encyclopædia Britannica*. Vol. 12 (11th ed.). Cambridge University Press
- *Kenny, Anthony (2004), *Ancient Philosophy, A New History of Western Philosophy*, vol. 1, Oxford, England: Oxford University Press

- *Guthrie, William(1971). The Sophists. New York: Cambridge University Press,
- *Diels, Hermann; Sprague, Rosamond Kent (1972). The Older Sophists: A Complete Translation by Several Hands of the Fragments in Die Fragmente Der Vorsokratiker. Columbia: University of South Carolina
- *Menake, George T. (2004), Three Traditions of Greek Political Thought: Plato in Dialogue, University Press of America
- *Kerferd, G.B. (1970). "Antiphon". Dictionary of Scientific Biography. Vol. 1. New York: Charles Scribner's Sons. pp. 169–171
- *Debra Nails(2002). The People of Plato: A prosopography of Plato and other Socratics. Indianapolis: Hackett Publishing,
- *Guthrie, W.K.C. (1986). A History of Greek Philosophy (Plato – The Man & His Dialogues – Earlier Period), Cambridge University Press,
- *Sallis, John (1996). Being and Logos: Reading the Platonic Dialogues. Indiana University Press
- *Aristotle (2009) [1995]. Politics. Translated by Ernest Barker and revised with introduction and notes by R.F. Stalley (1st ed.). Oxford University Press
- *Russell, Bertrand (1972). A history of western philosophy. Simon and Schuster
- *Sikka, Sonya (1997). Forms of Transcendence: Heidegger and Medieval Mystical Theology. SUNY Press.
- *Lindberg, David (1992). The Beginnings of Western Science. University of Chicago Press

Abdusamet Yigit, kurdistan, cizira bota, 2016